

ژوهانن رښه بهر يا گشتي يا رهوشه نښيري و هونري | دهوك

نافن پهرتووكن : نالايي كوردستان (فهكولنه كا ديروكي لسهر نالا د ديروكا كوردستان دا)

بابهت : ديروكي

نقيسه ر : يوسف سه بري نښروهي

به رگ و ديزاينا هونه ري : باوه ر محمه د سه ديقي

تيراژ : ٥٠٠ دانه

نرخ : ٤٠٠٠ دينار

ژمارا سپاردنې : ٢١٩٤ سالا ٢٠٢٠

چاپخانه : چاپخانه يا پاريزگه ها دهوك

دهوك - كوردستان

مافين چاپكرن د پاراستينه بو
رښه بهر يا گشتي يا رهوشه نښيري و هونري | دهوك و نقيسه ري

ئالايى كوردستانى

فەكولتەنىڭ دىروكى لىسەرنى ئالدىدىكى كوردستانى دا

يوسف سەبىرى نىروھىيى

پیشگیشه بو :

گوتنا نافدارا سهروك بارزانی نهوا دبیریت :
«نهزل ژیر شی نالای ژ دایک بوویمه و نامادهمه مهر دهم ل ژیر شی
نالای و بو شی نالای بمرم»

و

شهیدین بزافا زرکاری خوازا کوردستان

و

مهر کهسهکی ژ بو سهربخویی یا کوردستان تیکوشینی بکهت .

ناقەرۆك

لایه ره	بابهت
۹ - ۱۱	پیشهکی.....
۱۳ - ۱۴	رامانا نالآ.....
۱۵ - ۲۰	گرنگی یا ههبوونا نالآ.....
۲۱ - ۴۰	دیروکا ده رکهفتنا نالآ د ژيانا مروقان دا.....
۴۱ - ۵۰	نالآ لسه دهی نیمیراتوریا میدیا.....
۵۱ - ۵۹	نالآ دناف نهتهوهیین جیهانی دا (سهردهمی گهفن).....
۶۰ - ۶۲	نالآیین سهلاحه دین نهیووبی.....
۶۳ - ۶۴	نالآیین کهرم خانی زهند.....
۶۵ - ۶۷	نالآیین میرنشین کوردستانی.....
۶۸ - ۷۰	نالآیین میرنشینا سوران (میر مؤحه مهدی مهزن).....
۷۱ - ۷۲	نالآیین بهدرخان پاشا.....
۷۳ - ۷۴	نالآیی (نیزدین شیر) میری بوتان.....
۷۵	نالآیین کوردستانی ل سهدی بیستن.....
۷۶ - ۷۸	نالآیین شورهشا کوچگیری.....

- نالایین شیخ مه محمودی نهمر (۱۹۲۲ - ۱۹۲۴ز)..... ۷۹ - ۸۶
- چیکرنا نالای کوردستانی..... ۸۷ - ۱۰۳
- کورد تهشکیلات اجتماعیه جه معییهتی چیکهرا نالایه..... ۱۰۴ - ۱۰۷
- نالاد شورهشا شیخ سه عیدی پیران دا (۱۹۲۵ز)..... ۱۰۸ - ۱۱۰
- نالاین شورهشا ناگری داغ (نارارات)..... ۱۱۱ - ۱۲۵
- نالاین کوردستانی د پهر توکهکا سورهیا بهدرخان دا..... ۱۲۶ - ۱۲۹
- نالاین کوردستانی د گوهارا هاوار دا..... ۱۳۰ - ۱۴۰
- نالاین کوردستانی د بزاقین کوردان دا..... ۱۴۱ - ۱۴۴
- نالاین کوردستانی ل کومارا کوردستان (مهاباد)..... ۱۴۵ - ۱۸۰
- راسپاردنا بارزاین نهمر ب پاراستنا نالاین کوردستانی.... ۱۸۱ - ۱۸۸
- نالاین کوردستانی د دهستی رهوشه نییرین کورد دا..... ۱۸۹ - ۱۹۳
- نالای کوردستانی ل نه سینا..... ۱۹۴ - ۱۹۷
- نالاین کوردستانی ل شورهشا نهیلولی..... ۱۹۸ - ۲۰۳
- نالاین کوردستانی پشتی سه ره هلدانا ۱۹۹۱..... ۲۰۴ - ۲۰۵
- فهرمی بوونا نالاین کوردستانی..... ۲۰۶ - ۲۰۸
- یاسایی کرنا نالاین کوردستانی ل باشوری کوردستانی.... ۲۰۹ - ۲۳۶
- رامانین رهنگین نالای و جیاوازی یا بوچوونان..... ۲۳۷ - ۲۴۰
- هیمایین نهتهوهیی نالاین کوردستانی..... ۲۴۱ - ۲۴۶
- روژ (ههتاف) دناف نالاین وهلاتان دا..... ۲۴۷ - ۲۵۲
- پروتوکولا نیف دهولهتی یا نالای..... ۲۵۳ - ۲۵۷
- ژیندهر..... ۲۵۸ - ۲۶۱
- کورتیهک سه بارهت نقیسه ری پهر توکن..... ۲۶۲

پيشه‌گی

ئيك ژ بنه‌مايپن سهره‌كيپن هر نه‌ته‌وه‌يه‌كي هه‌بونا هيما و سيمبولپن تايبه‌تپن نه‌ته‌وينه . ب ئاوايه‌كي ئه‌و هيماو سيمبول وي نه‌ته‌وه‌يي ژ كومه‌كا ديتر مروفان ئانكو نه‌ته‌وه‌يپن ديتر جودا بكه‌ت . ئالا ژي ب ئيك ژ به‌رچاقترين هيمايي پيروي نه‌ته‌وان ده‌يته هه‌ژمارتن و ده‌ريپني ژ جيهان بيني و فله‌سه‌فه و ئايين و خواسته‌كين وي نه‌ته‌وه‌ي دكه‌ت ، له‌وما ئالا جودا ژ گرنكي يا وي ژ ئاليي نه‌ته‌وه‌يي فه، بناغه‌كي گرنگ و بنه‌ره‌تيي دروست بوونا ده‌وله‌تي ژي ده‌يته زانين . گه‌لي كورد ژي مينا هه‌مي گه‌لپن جيهاني خودان هيمايپن تايبه‌ت بخويه . و هه‌ژي كرنا فان هيمايان ژي دناخي وي دا هاتيه چاندين. كو ئيك ژ وان ژي ئالايي كوردستانيه. لي نفيسين لسهر ئالاي و زانه كرنا هه‌مي تاكين جفاكي لسهر ديروك و پيكهاته و رامانيپن رهنگ و هيمايپن ئالاي دناف به‌رتوكخانا كوردی دا زور كيمه و تا

نوکه ژى پرانى يا خه لکى مه زانيارين دروست لسهر ديروکا
ئالايى کوردستانى و رامن و هيماين وي نين . بيگومان
ژى دهما مروقى پيزانين دروست لسهر تشته کى نه بن ،
قيانا راست و دروست و زانستيانه ژى بو وي هيمايى يان
سيمبولى نابن .

ئهف باوهره ئيك ژ وان پالدهران بوويه کو ئهز بهرهف قى
فهکوليني بچم و بريکا گهريان ل پهرتوکين ميژوويى و
سايين ئه لکترونى، هندهک پيزانينان لسهر ديروکا ئالايين
کوردى و ئالايى فهرمىى کوردستانى بدهست خوه بيخم .
لى مخابن ژيدهرين زانستى لسهر ئالايى کوردستانى زور
دکيم و پرانى يا نهوين هه يى ژى د نوى بوون . ئانکو ژيدهرين
ديروکى و گهفن لسهر ئالايين کوردان زور کيم و دريژا (نهين)
دانه . کو ئهفه ژى ئاستهنگهکا هه ره سه ره کى يه د هه مبه ر
هه ر جو ره فه کولينه کى لدور ئالايى کوردستانى . لى ب
گهريانهکا بهردهوام ئهز کاريم هندهک زانيارى و راستيان
لسهر ئالايى کوردستانى بدهست خوه بينم و کوورائى يا
هه بوونا قى ئالايى د ديروکا گه لى خوه دا بسه لمينم .

ل دهست پيکى من ئهف پيزانين و بابهته وهک سيمينار ل
سهنته رونا فه ندين رهوشه نبيرى بو به لاف کرنا هوشياره کا
مىللى لسهر ئالايى کوردستانى به لاف دکرن . لى ههست
کرن ب گرنگى يا قى بابهتى ، هزرا تومار کرنا وان وهک
پهرتوکهک بو من دروست بوو .

من زور ههول دايه کو مفايى ژ هه مى ژيدهره کى وه ريگرم
و فهکولينه کا زانستى پيشکيش بکه م . لى هيشتا ئالايين
زور قوناغين ديروکا کوردستانى نه هاتينه ديتن و د تارياتى دا
ماينه . بتايهت د لسهر ده مين ميرنشيين کوردى .

هیڤیدارم خویندهفانین هیژا ب ههمی دل فرههی یا
خوه ل شاشیین ئەز توش بویمی ل من ببورن و دخوازم
هەر کهسهک ژ لای خوقه ههول بدهت پیزانینهکی (چ
دیروکی و چ زانستی) لسهر فی پهرتوکی ژنده بکهت .
و ئەز ژێ نامادهمه ههمی جوهره تیبینیهکی ب دل فرههی
وهربگرم و ل چاپین داهاتی د فی پهرتوکی دا بگونجینم.
لهوما دخوازم هەر تیبینیهکا ههبيت بریکا فی ئیمهیلی
yosif_sabry@yahoo.com یان ئەکاونتی من یی
فهیس بوکی (yousef sabrî) بو من دیار بکهن .

ئەفه چاپا (سیی)یه ژ فی پهرتوکی ، کو ب زارافی
کرمانجی یا سهری (بههدینی) دهیته چاپ و بهلاف کرن
و من پروژهی وهگریرانا وی ب زارافی کرمانجی یا خاری
(سورانی) ژێ لبهر دهسته و بریاره ل ئەوروپا ژێ ئەف پهرتوکه
ب پیتین لاتینی و ب زاراف و دیالکتیکا کورمانجی یا کوردین
باکور و روزئافا بهیته چاپ و بهلاف کرن . بو فی چاپی ژێ ژ
دل سوپاسی یا رێقهبهریا گشتی یا رهوشهنبیری و هونهری
ل دهوکی و کهکی (ئهیوووب رهمهزان) رێقهبهری رێقهبهریا
گشتی یا رهوشهنبیری و هونهری ل دهوکی دکهم کو ئەرکی
چاپ کرنا وی ب ستویی خوقه گرتی.

ل دیماهی هیڤیدارم شیابم ب فی پهرتوکی خزمهتهکی
بو گهل و وهلاتی خوه بکهم و هیفی یا ههره مهزنا من و
ههمی تاکهکی گهل کورد ، دهولهتا کوردستانی ب زویترین
دهم دروست ببیت و ئەم لژیر فی ئالایی کوردستانی و د وی
دهولهتا کوردستانی د ب ئارامی بژین .

یوسف سهبری نیروهیی

رامانا نالایی :

زاراڤا (نالاً - نالاً) په یقه کا رهسنا کوردی یه و بو وی هیمایی یان پارچه یا په روکی رهنگاورهنگ دهیته گوتن نهوا کومه کا مروڤان بو ناساندنا خوه د گوره پانین شهرا ن یان وهک وهلات و نهتهوه د دان و ستاندنین سیاسی و دیپلوماسی دا بلند دکهن و وهک رمزهک بو هه بوونا خوه ددهنه ناسکرن . نالاً د زمانئ کوردی دا بو هه مان رامانا (flag) د زمانئ ئینگلیزی و (بیرق) د زمانئ تورکی و (پرچم - درهفش) د زمانئ فارسی و (علم = رایت) د زمانئ عهره بی بکار دهیت . ههر وهسان زور جاران (نالاً) د زور بیاقین (مجازی) ژئ ل زمانئ کوردی دا بکار هاتیه و دهیت . وهک (نالایی شهری - نالایی ئیسلامئ - نالایی ناشتئی - نالایی شوره شیئ) ... هتد . بو ناسینا نالایان ژئ زانسته کی تایبهت ب ناڤی فیکسولولوژی (Vexillology) هه یه کو پشکه که ژ زانستی هونه ری هیمایان (Graphic symbolis) ، کو هیما و سیمبولین هه می نهتهوه و کومین مروڤان راقه دکهت .

نالاً ب ئیک ژ سه ره کی ترین هیمایین سیاسی و کهلتوری و ژیاریین نهتهوه یان دهینه ههژمارتن و رامانین سیاسی و دیروکی و جڤاکی بو ههر گهل و نهتهوه و کومه کا مروڤان هه نه و ب گرنگترین سیمبول دهیته زانین کو ههر ل دهست پیکا دیروکی تا نها نهتهوه یین جیهانی ل ژئر سایه یا وی ئیک ریژی و هه بوونا خوه نهمایش دکهن . و لگور شروفه کرنا (ویکی پیدیا Wikipedia) (کو لگور بوچونا من ههژی ترین و قه گرتین شروفه یه) نالاً بقی ناوایی هاتیه شروفه کرن : «نالاً کوم کرنا هندهک رهنگ و هیمایانه د سهر

پەروپىيە كى ، كو ھەر رەنگە كى راما نەك ھەيە ۋە ھەمى رەنگ
 ۋە ھېما پىكشە رەنگ قەدانا مېژوو و كەلتور و ئايدىپولۇڭزىيەتە
 خودانىن وى ئالايى دكەت»^(۱).

ھەر ۋەسان (دائىرە المعارف برىتانىكا) ((چاپا ۱۹۷۹ ،
 جىدا چوارى ، لاپەرى ۱۶۷) د شروفەيا زارافا (flag) دا دېئىت
 ((زارافەكە دېنەكوك دا ژرمەنى يە كو ھەر ژ چەرخىن پازدە
 و شازدە زايىنى بۇ ديار كرنا پارچەيەكا قوماشى يان مينا وى
 كو ئاليەكى وى ب مىلەيەكى و ۋەرىسەكى ھاتىە گرېدان
 و ۋەك ھېمايا فەرمى يا جقاتەكى يان ھېزەكا لەشكەرى
 دەيتە ناسىن .))

يان ھەر ۋەك ل (دايرە المعارف مەزنا ئىسلامى ، جىدا ۱۳
 ، لاپەرى ۵۸۲) دېئىت ((ئالا پارچەيەكا قوماشى رەنگاورەنگ
 ب ئاۋايەكى تايبەتە كو ب پرانى ب مىلەيەكى قە دەيتە
 گرېدان و ۋەك ھېما و سىمبول نەتەۋە و ۋەلات و ئارمانج و
 ئايدىپولۇڭزىيەت و مۇئەسسەيەكى بكار دەيت .))

ئىرو ھەمى ۋەلات و نەتەۋەيىن جىھانى خودان ئالايىن
 تايبەت بخونە و ھەبونا ئالايان ژ نەتەۋە و ۋەلاتان قەگرتەر
 بوويە و ھەتا ھەر پىشكەكا لەشكەرى يان كومپانىيىن
 بازىرگانى يان ھەتا تىپىن ۋەرزىشى ژى خودان ئالايىن تايبەت
 بخونە .

لەوما ھەر ژ دەمى مروفان رەمز و ھېما ناسىن ، ئالا ۋەك
 ھېمايەكى كورت كرى بۇ ھىۋايەت و رەمزىن خو ناسى يە
 و دروست كرىە . دا ھەبوون و ھزرا وى د وى ئالاي دا رەنگ
 قەدەت .

گرنگی یا هه‌بوونا نالا :

نالای روله‌کی زورێ مه‌زن د میتولوژی یا نه‌ته‌وه و مروڤان دا گێراییه و هه‌ر ل ده‌ست پیکا دیروکا مروڤانتیی هه‌بوویه . بوچوونه‌کا جوان لسه‌ر ده‌رکه‌فتنا نالایان هه‌یه کو دبێژیت :

«به‌ری یا ده‌رکه‌فتنا به‌کتا په‌رسیی ، مروڤان (بوت - صنم) دبه‌رئسین . له‌وما بو جوان کرنا (بوتین) خوه و نیشان دانا گرنگی پیدانا خوه ب وان (بوتان) ئه‌و ب په‌روکین ره‌نگاوه‌نگ و هه‌مایین دپتر دخه‌ملاندن . پاشان پاشا و قه‌رال و ده‌سه‌لاتداران ژێ بو خوه سیمبول و نیشان دانان ، ئه‌و سیمبول و نیشان هیدی هیدی بوونه نالا»⁽¹⁾.

هه‌لبه‌ت هه‌بوونا نالایی بو هه‌ر کومه‌کا مروڤان ده‌ربیرینی ژ هه‌ستاخو ب جیاواز دیتنا وی کوما مروڤان ژ کومین دپتر دکه‌ت . (ل قی خالی دا بنه‌مایه‌کا گرنگا نه‌ته‌وايه‌تی و ناسیونالیزمی خويا دبیت) و دخازیت ب بلند کرنا نالا ئه‌قی راستیی به‌رجه‌سته تر بکه‌ت. کو ئه‌و و هزر و ئایین و نه‌ته‌وه و جیهان بینی یا وی جیاوازه ژ کومه‌کا دیترا مروڤان ، یان نه‌ته‌وه‌یین دپتر. بقی ئاوابی ژێ دخوازیت هه‌بوونا خوه بسه‌لمینیت. هه‌لبه‌ت گرنگی یا هه‌بوونا نالایی بو نه‌ته‌وه و ده‌وله‌تان زور مه‌زنتر دبیت ژ کومین سه‌ره‌تایی یا مروڤان ، و ب ریکا ره‌نگ و هه‌مایین قی نالایی هه‌بوونا خوه دناڤ وه‌لات و نه‌ته‌وه‌یین جیهانی دا دیار دکه‌ت. و مینا ناسنامه و که‌ته‌لوکا وه‌لات و نه‌ته‌وه‌یی خوه دده‌ته ناسکرن . ئه‌ف راستیه گه‌هشتیه ئاسته‌کی کو ئیرو نالا ب ئیک ژ

مه‌رجین هه‌بوونا هه‌ر نه‌ته‌وه‌یه‌کی و ده‌وله‌تین سه‌ریخوه ده‌یته زانین و وه‌ک باشترین و دیارترین ئالاقا به‌رجه‌سته کرنا فه‌لسه‌فا ده‌وله‌تی به‌رچاف دکه‌فیت له‌وما هیج نه‌ته‌وه‌یه‌ک ل جیهانی نینه ئالایی تایه‌ت ب خوه نه‌بیت . و هیج وه‌لاته‌ک ژێ (چ سه‌ریخو یان د چوارچیقمین کونفیدرال یان فیدرال یان سیسته‌میڤ دیترین سیاسی) نابیت ئه‌گه‌ر پێش وه‌خت ئالایه‌کی فه‌رمی بو وه‌لاتی خوه دیار نه‌که‌ن . له‌وما ئالا وه‌ک سیمبول و هی‌مایه‌کی تایه‌تی نه‌ته‌وه‌ی مل ب ملی سرود و درویشمێن دیتر ، ب ره‌نگ و شیواز و درویشمێن خوه د هه‌ولا دیار کرن و به‌رجه‌سته کرنا تایه‌تمه‌ندیڤ وی نه‌ته‌وه‌ی دده‌ت . کو راماڤ و واته‌یڤ ژ وان ره‌نگ و هی‌مایان ده‌ینه وه‌رگرتن کاریگه‌ریه‌کا مه‌زن لسه‌ر دل و ده‌رونی تا‌ک ب تاکیڤ وی نه‌ته‌وه‌ی دکه‌ت . لگور بو‌چونین زور زانایڤ بیافی ناسیونالیزمی ، فه‌ره‌ه‌نگا نه‌ته‌وه‌ی بتنی بابه‌ته‌ک که‌سه‌وکی نینه . به‌لکو گه‌ره‌که ئه‌و فه‌ره‌ه‌نگا نه‌ته‌وه‌ی د سیما و وینه‌یڤ گشتی یا نه‌ته‌وه‌ی خویا ببیت و بینه سیمبولین سیاسی ، کو ئه‌ف سیمبوله ژێ دئ مینا ئالاقه‌کی کار که‌ن ژ بو گوهارتنا نه‌ته‌وه‌ی ژ نه‌ته‌وه‌یه‌کی که‌لتوری و جفاکی بو نه‌ته‌وه‌یه‌کی سیاسی ، کو (ئالا) ئیک ژ فان هی‌مایایه کو دکاریت ناسنامه‌یا نه‌ته‌وه‌ی بده‌ته کومین مروفاڤ و هه‌ستا گروپ و هه‌ف چاره‌نقیسیڤ د ناخی وان دا به‌یژ بیخیت .

فه‌یله‌سوفین مینا (ئانتونی ئه‌سمیت و ئوز کریملی) د فی بیافی دا خودان بیردوژین زور هه‌ژینه . مه‌ریوان ووریا قانع د گوتاره‌کا خودا دبێژیت : «ل سه‌ده‌یی بیستی دا (ئالا) روله‌کی سه‌ره‌کی تر د به‌ره‌مه‌ئینانا «نه‌ته‌وه» ی دا دبینیڤ ژ ره‌مزین دیترین نه‌ته‌وه‌ی ، ئالایی

نه ته وهی پشکه که ژ وی پروسه یا دروست کرنا وی روبه ری
نه ته وهی و نیشتمانی کو جفاک ب سنوری جودا که ری خوه
ژ جیهانا دهرقه یا خوه دزانیته .»^(۳)

نه ته وهی بن دهست پتر ژ هر نه ته وهی که دپتر هه وجهی
ب نالایه کی یه که گرتی نه ته وهی ههیه . چونکه نالا پتر
ژ هر هیما و ره مزه که دپتر دکاریت تاکی وی نه ته وهی
پیکشه ل دور ره مزه که هه قیشک ، کوم و وان بو ئارمانجه که
هه قیشک ئاراسته بکهته .

ئانکو دکارین بیژن نالای هر نه ته وهی که وهک چه قا
هزرا نه ته وهی دهیته زانین و رولی هه ره مه زنی پیکشه
گریدانا هه ستا نه ته وهی یا هه قیشکا دناقبه را تاکی وی
نه ته وهی دا ههیه . و د جیهانا ئیرو دا ژ نالا ناسنامه و
هیما یی سه ریلندی و سه ریخوی یا نه ته وهی و بلند راگرتن
و شانازی کرن ب نالای بو هر گه له کی به لگه یا گرنگی
دانا وی نه ته وهی یه ب بنه مایین سه ره کیین وهلات پارژی و
نه ته وهی خوه .

هه له بهت ژ نالیه کی دپتر فه نالا بخو هیچ تشتهک
نینه ژلی که رهسته یه کی مادی و دبیت بوهایه کی مادی
کیم هه بیت . لی چونکه نالا په یوهسته به روحیهت و
مه عنه ویاتین مروقان و سه رخانا ژبازی یا مروقان ئاف ددهت
و ده برینی ژ بالی هه ره گرنگی (مروقانی یا) مروقان دکهت
خودان گرنگیه که زورا سیاسی و فه لسه فی و ژبازییه . و ئه ف
چه نده ژ دیار که را گرنگی یا هه ست و سوژین (مینه قیین)
مروقان دیار دکهت کو مروق مل ب ملی هه وجهی خویین
مادی ، هه وجهی ب هیما یین مینه فی ژ ههیه و زور جاران

۳- مه ریوان ووریا قانع - ناسیونالیزم و نالا- لئین پرس Ivin press - ۲۰۱۵/۱۱/۲۹ .

بو پاراستنا فان هیمايین مینه‌فی ئاماده‌یه پیدقیین مادیین خو بکته قوریانی و ژ فی چه‌ندی ژێ وێقه‌تر بچیت و حه‌تا گیانی خو ژێ پێخه‌مه‌ت پاراستن و به‌رز راگرنا هیمايین مینه‌فی دا گوری بکته .

له‌وما دبیین هه‌ر ژ ده‌ست پیکا دیرۆکا مروفانتیی ، نالایان پیروزیه‌کا زورا مه‌زن هه‌بویه . بلند کرنا نالایی ده‌برین ژ هه‌بوون و زیندی بوونا خودانی و نالایی دکر . وکه‌فتنا نالایی هه‌ر نه‌ته‌وه‌کی ژێ ده‌برین ژ که‌تنا وی نه‌ته‌وه‌یی دکر . ل شه‌ران دا به‌یترین و چالاکترین می‌رخاسین هه‌ر له‌شکه‌ره‌کی (نالā هه‌لگرین) وی له‌شکه‌ری بووینه . مه‌زنترین هی‌ره‌ش ژێ ژلایی دوژمنی فه‌ بو سه‌ر نالایی و هه‌لگر و زێره‌فانی نالایی ده‌اتنه‌ کرن . چونکه‌ که‌فتنا نالایی دراستی یا خودا شکه‌ستنا خودانی وی نالایی بوویه و ووره‌یا وان دشکه‌ست و ئیدی نه‌دکاری به‌رده‌وامی بده‌نه شه‌رین خوه‌ .

له‌وما هه‌می ده‌ما له‌شکه‌ران هنده‌ک هی‌زین تابیه‌ت ته‌رخان دکرن کو ئه‌رکی وان گرتن و به‌زاندنا نالایی دوژمنی بیت . و پرانی یا له‌شکه‌ران ژێ چا‌فدی‌ری یا نالایی خوه‌ و دوژمنین خوه‌ دکرن . و چاره‌نقیس و ره‌وشا شه‌ران ژێ ب که‌فتن یان خوراگری یا نالā و نالā هه‌لگران ده‌اته‌ گوهرین و دیار کرن .

(ئۆدوسیوسی دووی) ئیمپراتوری رومی ل سالا (٤٢٠ ز) ده‌می شه‌ره‌کی مه‌زن دگه‌ل ده‌وله‌تا (ساسانی) دکر . د دیماهی دیدارا خو دگه‌ل ئه‌فسه‌رین پایه‌بلندی له‌شکه‌ری خوه‌ کو به‌ره‌ف مه‌یدانا شه‌ری دچوون . وان رادسپیریت و دبیریتی :

«دهمی شهري دهست پيکر . بهري هر کارهکي فەر ، بهيزترين بهتاليونين لهشکهري رومانيان راسپين بو گرتن و داگرنا نالايي ئيرانيان ، چونکه نهگه ر بکارن نالايي ئيراني داگرن لهشکهري ئيراني دي وورهيا خوه ژ دهست دهن و لهشکهري مه دي وورهيا وان بلند بيت و شه ر د بهرژوهندي يا مه دا بديماهي دهيت» .⁽⁴⁾

ديروک نفيسهکي روماني کو دقي جفيني دا بهشدار بوويه ديژيت :

«دقي شهري دا ميخاسترين سهريازين روماني هاتنه تهرخان کرن بو گرنا نالايي ئيراني و دژوارترين هيرهش بو سهر نالا ههلگران هاتنه کرن لي مهزترين بهرخودان و بهرگري ژلايي نالا ههلگران فه هاته کرن کو هندهک تپين تايهت تهرخان کري بوون بو راکرن و پاراستنا نالايي ، وهيرهشين لهشکهري رومانيان پاشفه برن و نههالا نالا بکهفите دهستي وان» .⁽⁵⁾

ئهف رويدانا ديروکي گرنگي يا نالايان نهخاسمه دشهر و سهرکهفتن و شکهستنا نهتهوه و لهشکه ر و دهولهتان هه ر ژ دهست پيکا ديروکي ديار دکهت . لهوما ژي پاراستنا نالايي د شه ران دا ژ نه رکين زور بزهحمهت و قورسين هه ر لهشکهرهکي بوويه و د ئيرانا (ساساني) دا شاهي بخو نالا ههلگر ديار دکرن . کو نهو ژي پلهيهکا هه ره بلندا لهشکهري بوويه . بتني ميخاس و عهگيدن لهشکهري دهاتنه دهست نيشان کرن بو قي کاري مهزن و گرنگ . ههلبهت د جيهانا گهفن دا شاه و ميران نوينهراتي يا ميللهتين خوه دکرن و

4- مالپهري نهلکتروني يا (shargh.us) ل روژا 1/10/2010 .

5- هه مان ژندهري چاري .

ئالايى كۆ (شاھ - مىران) ھەلدگرت ب ئالايى فەرمىي نەتەوھە و دەولەتى دەھاتە ناسكرن. لى ھەر تىپەكا لەشكەرى يان ئەمىر و فەرمانرەھوايەكى بچويكتر ژى ئالايين تايبەت بخوھ ھەبووينە و ھەمى ل بن ئالايى پاشايى مەزن كۆ ب ئالايى فەرمىي وەلاتى دەھاتە ناسكرن كۆم فە دبوون. گرنكى دانا نەتەوھەيان ب ئالايين خوھ گەھشتبوو ئاستى (پىروز) كرنى و ب ھىچ رويدان و تىشتەكى ئالايين خوھ ژدەست نەددان يان كىم نەدكرن .

د رويدانەكا دېروكى دا گرنكى يا ھەژيان و بلندى يا ئالايى بپاشى ديار دبىت . كۆ (تەبەرى) د پەرتوكا خودا بەشى دويى . ل (لاپەرى ۱۶۹۲) بقى ئاوايى فەدگىرىت : «دەمى ساسانىان وەلاتى (يەمەنى) داگىر كرى . و قيان بچنە دباژارى (صنعا) بى فە پەيامەك دانە سەرلەشكەرى ئىرانى (وھرز) كۆ : «دەرگەھى چوونە ژوورا باژىرى بى كورتە و بو برنا (ئالايى كاويانى) دقيت ئالايى بچەمىنن»

قى ئەفسەرى ئىرانى بەرسف دا و گوت :

«ھىچ دەمەكى ئالايى مە ب چەمىايى ناچىتە د ھىچ باژىرەكى دا. لەوما دەرگەھى بشكىنن و نەھىلن»^(۱) .

ئەف ھەلوپستى قى ئەفسەرى بەريا چەند ھزار سالان ، دەربرىنەكا نەتەوھەيانە بوويە و ديار دكەت كۆ رىز گرتن ل ئالايى وەلاتى د ھەمى قويناغ و كاودانەكى دا ، گوپىتكا وەلات پارىزى و سەربەرزى يا نەتەوھەييە و ، ديوار و دەروازەيا سەرەكى يا باژىرەكى ويران دكەت . بتنى دا ئالاي وەلاتى وى نەچەمىت.

۱- مالىەرى (www.irantak.ir) ل (۱۳۹۰/۲/۲۳) .

دیروکا دهرکهفتنا نالا د ژيانا مروشان دا :

د دېروکا نقیسی دا دبار نینه کی یان کیژ وهلات د دوست کرنا نالایی و بلند کرنا وی دا ئیکه مین بووینه. لی هر ژ دهست پیکا دیروکی ، نالا هه بووینه وژلایی وان نه ته وان شه نالا هاتینه بلند کرن . دهست پیکا هه لدانا نالایی ژی بو کومین دهست پیکئی ین مروشان نه خاسمه (هوز و قه بیله یان) دزقریت و هر نه ته وهیه ک ژی هه بوونا ئیکه مین نالا دکه ته مولکی خوه . بو سه لماندنا قی راستیی ژی کومه کا به لگه یین ئاشوپیین گریدابی ب چیقانووک و ئه فسانه یین خوه یان به لگه یین شوینه وارناسیی و دیروکی دئینیت .

هم ب به لگه یین ئاشوپیی (چیقانووک و ئه فسانه) و هم ژی ب به لگه یین (دیروکی و زانستی) گه لی کورد خودان گه قنترین نالا بوویه ددیروکا مروقانتیی دا و دکارین بیژین مینا زور بیاقین دیترین شماره واری ، گه لی کورد داهینه ری نالایه د جیهانی دا .

بو گه ریان ل گه قناری یا هر تشته کی ژی گه ره که دیروکی بو دو قوناغان دابهش بکه ین :

۱- قویناغا چیقانووک و ئه فسانه یان :

ئه ف قویناغه یا بی به لگه یه کا هه ست پی که ره . و په یوه هه ست ب چیقانووک و ئاین و که لتوری نه ته وه یان . و د په رتوکی ئاینی و داستانی ئه فسانه یین گه لان دا ئامازه پی هاتیه دان . گه قنترین ئه فسانه کو به حسی نالایی تیدا هاتیه کرن ئه فسانه یا (کاوه یی ئاسنگه ر) و شوره شا وی لدژی (زوحاکی = ئه ژدیه اک) ییه . کو روژا نه ته وه ییا

(نه‌رووزی) وهک یادگارا فی روژی یه . رویدانا (ئه‌ژدیه‌اکی) و کوشتنا وی ل په‌رتوکا پیروزا (ئاقیستای)ی دا ئامازه پی هاتیه دان . د ئاقیستایی (یه‌شتا ۱۲) به‌ندا (۱۲۰ و ۱۳۸) به‌حسی (که‌ویان) دکه‌ت کو ب (که‌ی خوسره‌و)ی بدیماهی ده‌یت^(۷).

لی سه‌باره‌ت نافی (کاوه‌یی ئاسنگهر) بو‌چونین جودا جودا هه‌نه . کو پرانی یا دیروک نفیسان لسهر فی باوه‌رینه نافی (کاوه‌یی) د (ئاقیستایی دا نه‌هاتیه) و (د. عه‌لی ته‌ته‌ر نیروه‌یی) ژی لسهر فی باوه‌ری یه کو نافی (کاوه‌یی) د ئاقیستایی دا نه‌هاتیه^(۸).

لی دفه‌گیرانین گه‌لی‌ری و میلی دناف نه‌ته‌وه‌یین ئاری نه‌ژاد نافی (زه‌حاک) و نه‌وروز و شوره‌شا دژی (زه‌حاک) ب نافی (کاوه‌یی ئاسنگهر) فه هاتیه گری‌دان و ههر وهک نفیسه‌ر و دیروک ناسی نافدار (کریستن سن) دب‌یزیت:

«فه‌گیرانین دینی لجه‌م ئاریان دزفرنه هزارا دووی به‌ری زاینی . له‌وما به‌حسی کاوه‌یی دنافا قان فه‌گیراندا نینه ئانکو کاوه‌یی ئاسنگهر که‌سه‌کی پاشتره و ده‌وری وی د رویدانین دووماهی د نه‌وروزی دا دیار دب‌یت»^(۹).

لی هه‌بوونا بنه‌مالا (کاوه‌یی) دناف ده‌سه‌لاتارین که‌قنارین ئیرانی دا تشته‌کی سه‌لماندیه . (ئارتور کریستنسن) دیروک نفیسی نافداری روژئاقایی دب‌یزیت:

«درفش کاویانی کو وهک ئالایی فه‌رمیی ئیمپراتوریا ساسانی ده‌اته ناسین. فه‌دگه‌ریت بو چی‌شانوکا (کاوه‌یی

۷- د. عه‌لی ته‌ته‌ر نیروه‌یی - کورد و میژوو (چهند فه‌کولینهک ل دور میژوو یا که‌فنا کورد و کوردستان) - نه‌وروز دناقه‌را میژوو و ئاقیستاییدا - ده‌وک - ۲۰۱۰ - به‌شی ئیکی - ل ۵۵

۸- د. عه‌لی ته‌ته‌ر - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ۴۵

۹- د. عه‌لی ته‌ته‌ر - هه‌مان ژنده‌ر - ل ۴۵

ئاسنگهر) . و ئەف چیفانوکا (کاوهیی ئاسنگهر و ئالایی وی) ب لیهر چاف گرتنا ناف و دهنگییا بنه‌مالا (کارن Karen) کو خو دگه‌هیننه (قارن qaren) کورئ کاوهیی ل سه‌رده‌می ئیمپراتوریا ساسانیان ئیک ژ (هه‌فت) بنه‌مالین خودان ده‌سه‌لات بووینه رویدایه .»^(۱۰)

هه‌ر وه‌سان (د. عملی ته‌هر) ژئ ب پشت گری‌دان ب په‌رتوکه‌کا (کرستیین سن) دبیزیت بنه‌مالا (کارن یان قارون) کو ب (کارن په‌هلو) ژئ دهاته ناقبرن . ئیک ژ هه‌فت بنه‌مالین ده‌سه‌لات‌دارین چاخئ (ئه‌شکانی ۲۴۷پ.ز - ۳۳۱ پ.ز) و ساسانی (۳۳۱-پ.ز - ۵۱۳ ز) دهاته هه‌ژمارتن . قئ بنه‌مالئ خو ژ بنه‌مالا (کاوه‌ئ) دزانی ، و ناوه‌ندا وان ژئ ل (نهاوه‌ند) ل ناقه‌راستا کوردستانا وی سه‌رده‌می بوویه .^(۱۱)

د قئ شوره‌شئ دا کاوهیی ئاسنگهر ئالایه‌کئ هه‌لدگریت و خه‌لک لدور وی ئالایی بو سه‌ره‌لدانئ دژئ مه‌زنترین سته‌مکاری دیروکئ کوم فه دبیت و ئەو ئالا و ئالا هه‌لگر سه‌رکی‌شی یا نه‌ته‌وه‌یین (ئاری نه‌ژاد) بو ژناف برنا دیکتاتوریه‌ت و سته‌مکاری دکه‌ن . ئەف چیفانوکه پشکه‌کا هه‌ره مه‌زن ژ هس و نه‌هشئ گه‌لین ئاری نه‌ژاد داگیرکریه و ل چه‌ندین وه‌لاتان وه‌ک ده‌ست پیک‌ا دیروکا وان هاتیه ناسکرن . دیروک نفیس و نفیسه‌رئ نافدار (ته‌به‌ری) بباشترین شیوه به‌حسئ ئەفسانه‌یا کاوهیی ئاسنگه‌رو شوره‌شا وئ دکه‌ت ده‌ما دبیزیت:

«کاوهیی که‌قله‌کئ شیری ئەوئ دده‌می کاری دا دکره به‌رخوه ، ب سه‌رئ رمه‌کئ فه‌کر و شوره‌ش ل دژئ ئاژدیهاکی

۱۰- ارتور امانوئیل کریستن سن - کاوه‌هنگر و درفش کاویانی - ترجمه (منبزه‌ازادگان اه‌نی)

ته‌هران - ۱۳۸۷ ش - ل ۱۴

۱۱- د. عملی ته‌هر - هه‌مان ژیده‌ر - ل ۷۳

(زهحاکي) راگه هاند و خه لکه کي زور لدور وي و نالايي وي کوم فه بوون و هيرهش بو سهر نازديهاکي بر و نهو ل چيائي (دهماوهند = نهف چيايه دکه فته باکوري تههراني - نفيسهر) بهند کر. «^(۱۲)

لگور پراني يا زندهران نهف نالايه پيشبهندهک ژ (چهرمي - پيستن) (پلنگي) بوويه و کاوهيي بو کاري ناسنگهريي بکار دبر . دهمي ب شورهشي دزي زهحاکي رابوويي نهف چهرمي پلنگي ب سهري رمهکي فهکر و کره نالايي شورهشي دزي بي دادی و ستهمکاريي ، و لژيري وي نالايي بزاقا رزگارکرنا مروفايه تيبی بو جارا ئيکه مين ديروکي دا هاته سهريه شتي کرن . و پشنتي سهريه شتي ب سهر زهحاکي زي نهف نالايه وهک نالايي دهولهتا (کياني) نهوا بهري ديروکي هاتيه راگه هاندن ما و هاته پاراستن. شاهنامه نهوا ژلايي (فردهوسي) مهزنه هوزان قاني ئيراني فه هاتيه نفيسان زور ب روني بهحسي في نالايي دکهت.

ههروهسان ميژوو نفيسي نافداري موسلمان (مهسعودي) زي ل پهرتوکا خويا نافدار بناقي (مروج الذهب) بهحسي في نالاي دکهت کو ل ديماهيا سهردهمي ساسانيان دا نهف نالايه (پينج ميتر پاني و ۷ ميتر دريژي يا وي بوويه) . ههر وهسان (خوارهزمي و ئيبن خه لدون) زي ل پهرتوکي خوه دا نامازه دايه في نالايي ، و نالايي کاوهيي ناسنگه کود ديروکا ئيمپراتوريه تيئ مهزنيئ (ميديا - ئهخميني و ئهشکاني و ساساني دا) ب (درهفش کاوياني) نافدار بوويه (بيگومان نهف ههر سي ئيمپراتوريه تيئ مهزن بهردهوام بهرهه مي پهگرترنا ههر سي هوزيئ ئاريايي نهژاديئ (ميدی - پارس - پارت) بووينه

۱۲- طبري: محمدبن جرير طبري - پهرتوکا (الامم و الملوك) بهشي ئيکهم - ل. ۱۲۸.

و سنورین راسته‌قینه‌ییان وان ژێ ده‌قه‌رین (ئایران فه‌ئیح - کو د ئاقیستایی دا بو وه‌لاتی ئاریاییان بکار هاتیه) بوویه کو سنورین ناقه‌هرا روبرای (هالیس) ژ لایێ روژ ئا‌فا و به‌ره‌ف روبرای (سند) ل روژه‌ه‌لاتی فه‌گرته و ده‌ریا (قه‌زوین) ژ لایێ باکووری به‌ره‌ف (که‌ندا‌فا پارسی) ژ ئالیی باشووری به‌ره‌فه بوویه . ئەف دیروکه به‌ره‌می قان نه‌ته‌وه‌یانه کو ئیرو پیک ده‌ین ژ (کورد - فارس - ئه‌فغان - تاجیک ....هتد) و نابیت ب هیچ ئا‌ویه‌کی ئەم قی دیروکا مه‌زنا مرو‌قا‌یه‌تی بتنی بکه‌ینه مولکی (فارسان) و ئەو بتنی شانازی پێ بکه‌ن . ئالایی کاوه‌یی (ده‌ره‌فش کاویانی) پشتی سه‌ره‌که‌فتنا کاوه‌یی ئاسنگه‌ر بسه‌ر زه‌حاکێ بوویه ئالایی فه‌رمیی وێ ده‌وله‌تا هاتیه پیک ئینان . کو دو بو‌چوون لسه‌ر قی ده‌وله‌تی هه‌نه . هنده‌ک ژێدرین کوردی دبێژن :

«کاوه بخوه دبیته سه‌روکی وێ وه‌لاتی و وێ ئالایی دکه‌ته ئالایی فه‌رمیی ده‌وله‌تا خوه» .^(۱۳)

لی دیروک نفیسی ئیرانی ژێ دبێژین :

«کاوه‌یی ده‌سه‌لات دا ده‌ستی فه‌ره‌بدونی و وێ ژێ ئەف ئالایه ب گه‌وه‌هه‌ر و ئەله‌ماسان خه‌ملاند و ب ره‌نگین سور و زه‌ر و بنفشی خه‌ملاند و کره ئالایی فه‌رمییا ده‌وله‌تا کیانی یا کو بو ماوی هه‌زاران سالان به‌رده‌وام بووی» .^(۱۴)

ئالای کاوه‌یی ئاسنگه‌ر (ده‌ره‌فش کاویانی) ژ چیشانوکه‌کی هاتیه بوونی ، لی د دیروکا راستین یا ئیمپراتورین مه‌زین ئاریایی نه‌ژادین ئیرانی هه‌بوونا خوه پاراستیه و ئالایین

13- A.BALI- ALA KURDISTAN U ALA HIN DELETIN CIHAN - 2007 - 2008 P:3

1۴- شاهنامه‌یا فردوسی و پرانی یا په‌رتوکین دیروکیین ئیرانی ناما‌زه‌یی ده‌نه قی باه‌تی (نفیسه‌ر) .

فهرمیڤن ئیپراتورین میدی و ئەخمینی و ساسانیان ب
(درهفش کاویانی) نافدار بووینه . و میژوو نھیسان ژی ب
بەرفرەھی ئاماژە پی داہە . ئەف ئالایە ھەتا روخانا ئیمپراتوریه تا
ساسانی ب دەستی موسلمانان ئالای فەرمی بوویە .

درهفش کاویانی (ئالای کاوهی ئاسنگەر)

ناف لێنانا وی ب (درهفش کاویانی) ب رامانا (نالایی
کهیی) یان (کاوه) بوویه (کو چهند شاههکین میدیان ژى ب
کهی خسرهو) ناقدار بووینه) و زاراقا (کهیی) ل کهفن دا
ب رامانا (شاه) دهاته ناسین .

رهنگین فی نالایی کو (سور و زهر و بنهفشی بوویه و
ژلایی هوزان فانی مهزنی ئیرانی (فردهوسی) بقی ئاوی
هاتیه دیار کرن :

«فروهشت زو سرخ و زرد و بنفش همی خواندش کاویانی درفش».

ئانکو :

((ب درهفشی کاویانی هاته ناقبرن و ب رهنگین سور و
زهر و بنهفشی هاته خهملاندن .))

خالا گرنگ دفی نالایی دا ستیرا چوار پهرا ب رهنگی (زهر)
ه کو ئالا کریه (چوار) بهشین سی گوشه . و زور بوچوون
و شروقه کرنین سهیر بخوفه دیتینه . هندهک کهس لسهر
فی باوهرینه کو ئەف ستیره هه مان (سواسیتکا) یا میترايه
. و دهبرینی ژ روژا (مهر) دکهت کو روژا (ئیک شهمی) روژا
وییه . و هندهکین دپتر دپیژن (ئەفه هیمایئ ئەهورا مهزدايه)
و دهبرینی ژ روناھی یا خوداوهندی و پاکی و رهوشنت بهرزئی
دکته . (۱۵)

ئەف (ستیره) و شیوازئ دانانا وی حهتا لسهر (تاجا
مهلکی یا بهرتانیا) ژى ههیه بقی ئاوی :

درفش کاویانی

ئه‌ف ئالایه ب که‌فنترین ئالایی جیهانی دهیته ناسین کو ده‌ستپیکه‌کا شوره‌شگی‌رانه و نازادی خوازانه هه‌بوویه و بۆ رزگاری یا مرو‌فایه‌تی ئۆ ده‌ستی زولم و سته‌می هاتیه راکرن و ده‌برینی ژ هیوایه‌ت و جیهان بینی یا نه‌ته‌وه‌یین ئاری نه‌ژاد دکه‌ت.

ئه‌ف ئالایه هه‌تا شه‌ری قادسیه (هنده‌ک میژوو نفیس دبیژن ل شه‌ری (نه‌هاوه‌ند) دن‌اقبه‌را (ئیمپراتوریا ساسانی) و له‌شکه‌ری (موسلمانان) ئه‌وا ل سالا (۱۶ هـ / ۶۳۷ ز) یی رویدیایی مابوو. دفی شه‌ری دا کو له‌شکه‌ری ساسانیان ب سه‌رکیشی یا (روسته‌می فه‌روخ زاد) ل به‌رانبه‌ر له‌شکه‌ری موسلمانان شکه‌ستن . ئه‌ف ئالایه که‌فته ده‌ستی موسلمانان و هاته ژناف برن .

ئاوایی ژناف برنا فی ئالایی ژلایی دێروک نفیسی موسلمان فه‌ بقی ئاوایی هاتیه به‌حس کرن.^(۱۱)

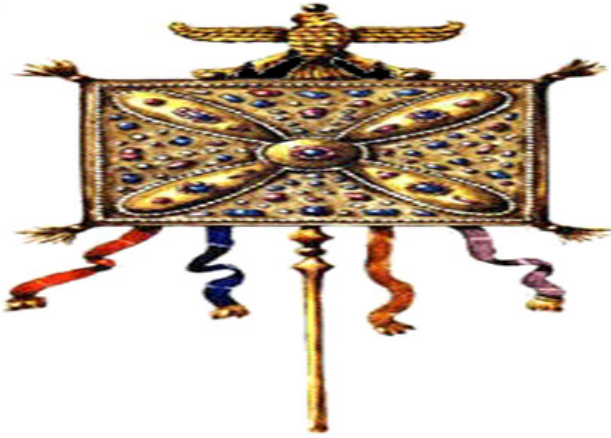
(بلعمی) د پەرتوکا (ترجمە تاریخ طبری . لاپەرە ۳۰) دبیژیت :

«...دەمی گەنجینەیین کیسراین عەجەمان نالان کرین . ئەف ئالایە (درەفش کاویانی) بەدەست وان کەفت . وان ژێ ئەف ئالایە برە دەف خەلیفە (عومەرئ کورئ خەتابی) و وی ژێ ئەمر کر کو وان گەوهەران ژێفە بکەن و بیستی مایی ژێ بسوژن» .

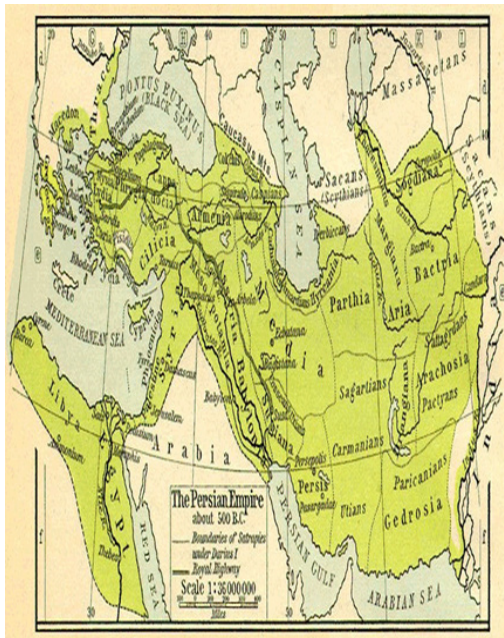
(طبری) ل پەرتوکا (تاریخ طبری - لاپەری ۱۶۰۰) حەتا ۱۶۰۳ - بەشی چواری) دبیژیت : «ل شەری قادسیە دا (ضریر بن الخطاب) ئالایی (درەفش کاویانی) ژ ئیرانی یان ستاند . و ب (سیە هەزار دەرەمان) فروتە هەندەک عەرەبان و وان ژێ ئەو ئالا پارچە پارچە کر . وی دەمی بهایی وی ئالایی (بهایی گەوهەرین پیئە) هەزار هەزار و دوسەد هەزار دەرەم (ئانکو ۱۲۰۰۰۰۰ ئیک ملیون و دوسەد هەزار دەرەم - نفیسەر) بوون» .

(تعالبی) ل پەرتوکا (غر اخبار ملوک الفرس - ل - ۳۲ - ۳۹) دبیژیت :

«(درەفش کاویانی) پشنتی سەرکەفتنا (فەرەیدونی) ب زێر و گەوهەران هاتە خەملاندن . و بوو ئالایی پیروزی ئیرانیان ، حەتا ل شەری (قادسیە) دا وەک (غنیمە) کەفتە دەستی هوزا (نخ) یا عەرەبان ، و وەک دەست کەفتەکی شەری و دگەل زێر و گەوهەرین گەنجینەیا (یەزگردئ سیئ = کیسرای) هاتە هنارتن بو لایی (عومەرئ کورئ خەتابی) ، (عومەر) ژێ ئەمر کر کو وی ئالایی ژ داری بیننە خاری و بهیئە دراندن و گەوهەرین وی لاسەر موسلمانان بهیئە پارفە کرن) .

نالایی (دره‌فش کاویانی) کو بده‌ستی عه‌ره‌یین موسلمان هاته ژناف برن

ده‌فهره‌کا بو ماوئ هه‌زاران سالان نالایی کاوه‌یی ناسنگه‌ر حوکم لئ دکر

نالایي کاوهی هاته سوتن و ژناف برن . لئ تا نوکه د ههست و نهستی نتهوهیین ئاری دا ب زیندی مایه و ل زور دهقهرین وهلاتین ئاریایان ب جهژن و مهراسیمین جواروجور یادا فی نالایي دهیته پیروز کرن . بو میناک ل شورهشا (یعقوب لیث صفاری) دژی خهلافهتا (عهباسی) ، بو بهیز کرنا خوه و کومفهکرنا پترین خهلکی لدور سهرههدانا خوه پروپاگندهیهکی دناف ئیرانیان دا بهلاف دکهت کو:

«من نالایي (درهفش کاویانی) دگهل دا هیهه و ب پشتهفانی یا فی نالایي دی سهرکهفتنی لسهر عهباسان تومار کهم» .
و د هوزانهکی دا کو بو خهلیفهیی عهباسی دنقیسیت و بو وی دهنیریت دبیزیت : «نالایي کاویانی دگهل من دابه و من باوهری هیهه لبن فی نالایي دئ دهسهلاتداریئ لسهر مللهتان کهم» .

ئهف چهنده ژي دهربرینی ژ کاریگهریا فی نالایي لسهر روحیهتا خهلکی فی دهقهرئ دکهت . بهریا چند ههزار سالان تا نوکه ل باکورئ ئهفغانستانئ ل نیزیکی رویاری (نامودهریا = جهیحون) ل باژیری (بهلخ گهفن - مهزار شهریفا نوکه) (کو زور باوهری لسهر فی چهندینه مهزاری) (زهردهشت پیغمبهرا) ل ویری هاتبیهته فهشارتن.و ئهف باژیری (بهلخ) د (ئافیسیتایی) دا بنافی (سیررام اردوو درفشام) ئانکو (بهلخا جوان ب نالایین بلندکری) هاتیه ناقبرن. (چونکه زهردهشت پیغمبهرا ل سهردهمی شاه گوشتاسب ل فی دهقهری د شههرکی دا هاتبوو کوشتن) . ل فی باژیری ههمی نهوززان دهمی کولیلکین سور ژ عهردی سهرههدندن. نالایي سی رهنگی (درهفش کاویانی) د مهراسیمین تایبهت دا دهاتنه بلند کرن. و ههمی شاه و نتهوهیین دیترا نالایین خو دئینان و لدور

نالاین مه‌زن و زبیرنی (درفش کاویانی) بلند دکرن .
 نوکه ل قی باژی‌ری ئەف ئاهه‌نگه ب نافی (جه‌ژنا گولین سور) ناق‌داره و ل ده‌شتا (شادیان) ده‌ف باژی‌ری (مه‌زار شه‌ریف = به‌لخ گه‌فن) گولیلکین سور کو هه‌ر سی ره‌نگین (سور و زه‌ر و بنه‌فشی) تیدا هه‌نه ده‌ینه کوم کرن (به‌لگین گولان) بره‌نگی سور - په‌رچه‌مین وان بره‌نگی زه‌ر و دیماهی یا گولی ژی بره‌نگی بنه‌فشی یه و خه‌لک ژ هه‌می ده‌قهران ده‌ینه قی باژی‌ری و قان گولان دکه‌نه ده‌ستک و ل به‌رده‌رگه‌هین مالین خوه و لبه‌ر به‌ژن و پرچا خوه رادکه‌ن .
 ل گه‌فن دا هه‌ر وه‌ک هوزان قانی ناق‌دار (واعظ بلخی) دبیزیت :

«خه‌لک ژ هه‌می ده‌قهران ، ژ (تخارستان - هندوستان - ترکستان - عراق - شام) دهاتنه قی باژی‌ری و د قی جه‌ژنی دا به‌شدار دبوون»^(۱۷) .

ده‌شتا (شادیان) ل باژی‌ری (به‌لخ - مه‌زار شه‌ریف)

۱۷- www.persian.com - آیین برافراشتن درفش در سمرزمین درفش‌های برافراخته - نشیستا
 : رضا مرادی غیاث آبادی - ۱۳۹۰ .

ئالایی کاوهیی ئاسنگەر (درهفش کاویانی) بهری کو مولکی فارسان یا هەر نهتهوهیهکا دیترا ئاریایی بیت . مولکی کوردانه و دقیت کورد ل دیروکا ههزاران سالهبا خوه خودان دهکهفن . و شانازینن دیروکیین قی دهقهری بتنی بو (فارسان) نهیلن. چونکه تا ئیروکه زی کورد خوه ب ئاریایی دزانن و کاوهیی ئاسنگەر زی ئیکهم و مهزترین سههرکرده و شورهشگری کوردایه کو دیروکا جیهانی ب تهقایب میرخاسی و نازادی خوازی یا خوه نهخشانندی و رامن و تامهکا نوی دایه ژیانن . راسته چیروکا کاوهیی ئاسنگەر (ئهفسانهیه) لی کاریگهیهکا زورا مهزن لسهر دورهیلی راستهقینهی ژیان و شههرهواری یا دهقهرا میزوپوتامیا و گهلین ناری نهژاد کریه و ئیرو وهلاتین (ئیران - ئهفغانستان - تاجیکستان - نازهربایجان - ...هتد) قی کهسی ب قارهمانی نهتهوهیی خوه دزانن . لی هیچ گهلهک مینا (کوردان) ب کاوهیی و شورهشا وی فه نههاتینه گریدان و (نهروز) و (ناگر) وهک هیمایین (کاوهی) و شورهشا وی د ناخی هەر کوردهکی دا ساخ مایه و ب سهدان شورهش ل دژی داگیر کهران ب عهشق و قیانا کاوهیی و لسهر ریبازا وی ژ ئالیی نهتهوهی کورد فه هاتینهکرن .

(درهفش کاویانی) ئیکهم ئالایی کوردی یه ل دیروکی دا . هەر وهسان ئیکهم ئالایی مروفانتیی و شورهش و دهولهتایه ژی ل سههرجهم دیروکا مروقایهتی دا) و کهفنتر ژ (ئهفسانهیا کاوهیی ئاسنگەر و ئالایی وی) هیچ ئهفسانهکی نابینن کو بهحسی ئالای کریت. هیچ پهرتوکهکا ئایینی کهفنتر ژ (ئافیسستی) ژی د دیروکی دا نابینن کو بهحسی (ئالایی) تیدا هاتبته کرن .

لهوما ژ نالیی (ئەفسانە و ئایین و چیفانوکان) ڤه گهلی کورد گهڤنترین نهتهوهیه ل جیهانی کو ئالا ناسی و ئالا بو ناساندن و شورهش و دهولەتا خوه بلند کریت .

هەر چهند ب مخابنی ڤه د ناف مه کوردان دا ههمی تشتی کاوهیی ئاسنگه ب شانازی ڤه دهیته بهحس کرن . لی گرنگترین و ههستیارترین ریباز و کهلتور و پاشمایا وی کو ئەو زی (ئالایه) ناهیته بهحس کرن . گهلو ئەڤه زی نه ب ئەگهرا دوبر ئیخستنا گهلی کورده ژ رامن و ڤهلسهفهیا (ئالایی) کو ب (دهولهت و دهولهتاریی) ڤه گریدایه و (فارسان) بتنی خوه لی کریه خودان !!!!

۲- قویناغا دێروکا نفیسی :

ئەڤ قویناغه دهسسست پی دکهت ب بهلگهیی نافیسی یان شوینهوار ناسیی کو بهلگهیهکا زیندی و بهرجهسته ددهستان دا ههبت . ل ڤی ڤهترهیا دێروکی زی کورد و جوگرافی یا کوردستانی دیدهڤانین گهڤنترین ئالایانه کو ل کوردستانی هاتینه ههلدان و گهلین ڤی دهڤهری ئالا بکار ئانیه .

دوو (۲) بهلگهیی زور گهڤنن دێروکی لبهر دهست ههنه کو گهلی کورد بهریا ههه گهلهکی دیتری جیهانی ئالا ناسیه و ئەڤ ئالایه وهک رهمز و هیما بکار ئانیه . و ژ وان بهلگهیا گهڤنتر تا نها ددێروکی دا نههاتینه دیتن .

۱- بهلگهیا ئیکی (ئالایی شههاد) (۱۸)

ئالایی (شههاد) گهڤنترین ئالایه ددێروکا جیهانی دا کو تا نوکه هاتیه دیتن و وهک بهلگه ددهستین مروڤان دا ههبت . کو دێروکا وی بو بهری چهند (ههزار سالان) ڤه دگهریت .

ئەف نالایه (وهرهقهیهکا (کانزایی)یه و ل دهقەرا(شەهاد) ل نیژیک باژیری (کرمان) د باشوری ئیرانی هاتیه دیتن. (ب لهر چاف گرنا فی راستیی کو ئەف دهقەره ل گەفن دا ب پشکەک ژوہلاتی کوردان و د سنوری دەسەلاتداری یا (میدی) و ئیمپراتوریین بەری میدیان مینا (لولو - گوئی ....هتد)دا بوویه . لەوما گەلی کورد وەک پشکەکا هەرە سەرەکی یا گەلین ئاری نەژاد . بەریا گەلین دیتەر خودانی فی نالایی گەقنارە (چونکہ گەلی کورد زویتر ژ هەمی گەلین دیترین ئاری نەژاد بەرەف شەهەرەوایی چووێه و دەولەت و ئیمپراتوری ئافا کرینە و بو ماوی چەند هەزار سالان سەرکێشی یا گەلین هندو و ئەوروپی ل دهقەرا میزوپوتامیا ددەستی کوردان دا بوویه) .

ئەف نالایه کو نوکه رەنگی (کەسک) بخو فە گرتیه .
 دراستی یا خودا ب رەنگی (زەر) و تەیسووک بوویه . و ب بورینا
 دەمی هەزاران سالان برەنگی (کەسک) وەرگەریایه .

سنورین ئیمپراتورییه تا میدیا (ل دەست بیکا بیکهاتنا وی حەتا سالو ٦٥٠ ب.ز)

نالایین شه‌هداد

نالایین شه‌هداد ل ساللا (۱۹۷۱) هاتیه دیتن و نوکه ل موزه‌خانه‌کا (ئیرانی) ده‌یته پاراستن . د ناقه‌راستا فی نالای دا (روژه‌کا زهر) د برسقیت و ل بنی روژی ژی دو (شیر) د حاله‌تا رونشستی ل به‌رانبه‌ر هه‌ف ده‌ینه دیتن .

نالایین شه‌هداد ژ ئالیه‌کی دیتره

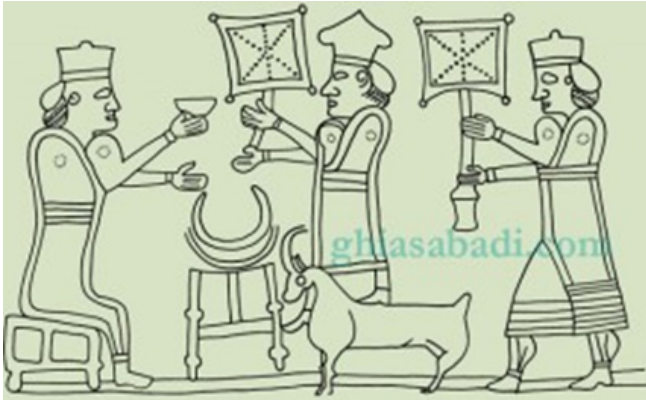
تا نوکه گهفتنتر ژ فی نالاین ل ههمی جیهانی بهلگهیهک نههاتیه دیتن . لی ب موخابنی فه تا نوکه نههاتیه زانین ئەف نالایه بو کیژ سهردهمی یان دهسهلاتداری دزقریت . بتنی خالا خویا و دیار ئەفهیه کو ئەف نالایه بو گهلین هندو و ئەروپی فهدگهریت و ههمی گهلین فی نهژادی دکارن خو بکهنه خودانی فی نالای و شانازی پی بکهن. نهخاسمه کو دوو هیمایین تایبهتی گهلین ناری نهژاد (بتایبهت ژی کوردان) دناف فی نالای دا ههنه کو ئەو ژ (روژ) وهک هیمایهکی نهتهوهی کورد و ناریان (کو فهدگهریت بو میترائیزم و ئەهورا مهزدایی) و (شیر) کو ههر ژ کهفن دا وهک هیمای میرخاسی و دلیری یا گهلین ناری بوویه .

۲- بهلگهیا دووی (نالاین ئورارتوو = خالتی) یان :

وهلاتی (ئورارتوو) دکهفته باکورئ کوردستانی و پایتهختی وان د قه لایا (توشپا) (TOUSHPA) ل روژههلاتا دهراچهیا (وان) ئ بوویه. و ئیمپراتوریهتا وان تهفایا باکورئ کوردستانی و ئەرمینیا و هندهک دهقهرین کوردستانا روژههلات و هندهک ژ دهقهرین (گورجستانا) ئیرو فهدگرتن . و هندهک ژ کهلهین نافدارین فی دهولهتی تا نوکه ژ ل وانئ ماینه و بناقین (وان قلعهسی) یان (وان کهفن) شوینوارین وئ ههنه . کو ل دو کیلومهتريا دهراچهیا وانئ بهرچاف دکهفن .

شارستانییهتا (ئورارتو) (urartu) ناقی وئ ل کهتیهبهیین (ئاشوری) دا ب بهرفرههی هاتینه دیار کرن . کو ههمی زانا لسهر وئ باوهینه ئەف ناقه ژ چیاپی (ئارات) کو د (تهوراتی) دا ژی ئامارژه پی هاتیه دان هاتیه وهگرتن . دهولهتا ئورارتووی ل ۹۰۰ سالان بهری زاینی دروست بوویه و ئیک ژ وان وهلاتان بوو کو بهردهوام د شهرو ههفرکییهکا زور دا بوویه دگهل ئیمپراتوری

یا (ئاشوری) و هیچ دەمهکی مل بو وان نهچهماندییه .
 پشتی ئیمپراتوری یا ئاشوری بدهستی دهولەتا (میدیا) هاتیه
 ژناقبرن. ل سالا (۵۹۰ بەری زایینی) دهولەتا (ئورارتوو) ژى
 بدهستی (کهیخوسره - کیاکسار - هوخه شتره) ئیمپراتوری
 میدی هاتیه ژناف برن و دبیته پشکهک ژ ئیمپراتورییهتا مهزنا
 (میدیا). و د زور بهلگهنامهیین دیروکی دا ناقی قی دهولەتی
 ب (خالتی) ژى هاتیه ناقبرن . و شوینهوارا ناقدارا (کیلهشین)
 ئەوا لسەر سنورئ ئیران و عیراقی هاتیه دبتن و نوکه ل
 موزهخانا (ئورمیه) یا ئیرانی دایه ، ژ یاشمایین قی دهولەتییه .
 زاراقا (خالتی) ژ ناقی مهزنتین خوداوهندی ئورارتوویی
 بناقی (خالدی - هالدى khaldi\haldi) هاتیه وهرگرتن .
 ژ قی دهولەتی دوو بهلگهشوینهواریین زور گرنگ بجه
 ماینه کو دهبرینی ژ هه لگرتنا ئالا و گرنگی یا ئالای دکهن
 . ئەف هەر دو بهلگهیین (کانزایی مفرغی) بو ۸۰۰ سالان
 بەری زایینی دزقرن . خالا سهرنج راکیش دقان هەر دو وینهیان
 دا ، ئەفهیه کو ئالایه زور مینا ئالایی (درهفش کاویانی) به
 نهخاسمه ب ههقهبر کرنا وی (ستیر) یان (سواسیتکا)
 دنیقا ئالایی دا . ئەف هەر دو وینهیه لسەر دوو پارچهیین
 (کانزایی = مفرغی) هاتینه نهخشاندن و د فهکولینهکا
 شونهوار ناسیی هاتینه دبتن .

دقی وینهیی دا کو خوداوهندهکئی (ئورارتوویی) یی خودان بال و پهر و دگهل زهلامهکی دیتری خودان ئالا د بهرامبهر کهسهکئی دیتر دهینه دیتن . هه لگرتنا ئالایان ژلایی (خوداوهند) و کهسهکئی دیتر گرنگیهکا زور ههیه .

یان ئەف بهلگهیا دیتر کو دیسان خوداوهندهکئی ئورارتوویی نیشان ددهت کو ئالایهکی تایبەت ددهستی دا ههیه .⁽¹⁹⁾

ب سهرنج دان ل ههر دو ئالایان ئەف گومانه بهیز دکهفیت کو ئەف ههر دو ئالایه د راستی دا یهک ئالا بن . و بو سهلماندنا فی راستیی ژی گهرهکه پتر فهکولین بهینه کرن. ئەگەر ئەف راستیه هاته سهلماندن . دئ پشکهکا زورا مهزن ژ دیروکا گهلئ کوردنه خاسمه ئەفسانهیا (کاوهیی ئاسنگهر) پتر رون و دیار بیت ب ئاوايهکئی گشتی هه بونا فان ئالایان دهریرینی ژ گهفنازترین ئالایان دکهت ل سهر ئاخا کوردستانی . کو کهفنتر ژ فان بهلگهنامهیین زیندیین دیروکی ئەم ل ههچ وهلاتهکئی ئالایهکئی نابینین . ئەف ههر

19- مالهپهروی (ghiasabadi.com) - رضا مرادی غیاث آبادی - درفشهایی اورارتوویی اذربایجان - ۲۰۱۱/۱۲/۲۱ .

دو به لگه نامهیه ژی دیار دکهت کو گهلئ کورد ئیکهه م گهله
ل جیهانی دا نالا ناسی و وهک هیما و سیمبول بکارئینایی.

نالای ئورارتووی

نالاین کاوهیی

نالالا لسهەر ده‌می ئیمپراتوریا میدیا :

ئیمپراتوریا میدیا (٧٢٨ پ-ز حه‌تا ٥٤٩ پ.ز) کو بو ماوئ پتر ژ ١٥٠ سالان ل ته‌فایا ده‌فه‌را میزوپوتامیا ده‌سه‌لاتدارا راسته‌قینه‌ بوویه و پایته‌ختی وئ ژێ باژیری (هه‌مه‌دانا) نوکه یه‌ کو وی سه‌رده‌می ب (هگمه‌تانه = ئیکباتان) ده‌اته‌ ناڤبرن . هه‌ر ده‌م خودان ئالا بوویه .

ل دیروکا ئیرانا گه‌فن دا ئیمپراتوریا میدیا ب ئیکه‌م ده‌وله‌تا یه‌گه‌رتی یا هه‌می نه‌ته‌وه‌یی ناری نه‌ژاد ده‌یته‌ ناسین کو شیا هه‌می هوز و قه‌ومین ئاریایی بکه‌ته‌ ئیک و ئیمپراتوریا مه‌زنا (ناشوری) بشکینیت و سنورین ده‌سه‌لاتداری یا خوه ژ وه‌لاتی (ئایران فه‌ئیح) (ئه‌و وه‌لاتی د ئاقیستایی دا وه‌ک وه‌لاتی ئاریایی یا هاتیه‌ ناڤکرن) به‌رفه‌هتر بکه‌ت و ته‌فایا ده‌فه‌ری فه‌گه‌ریت .

ئیمپراتوریا میدیا ل ده‌ست پیکێ ژ سئ به‌شین سه‌ره‌کیین کو میدی تیدا ئاکنجی ببوون پیکه‌هات به‌ی ئاواپی :

١- به‌شی روزه‌لات گوتنی میدیا ئاتروپاتین (هنده‌ک به‌شین کوردستانا روزه‌لات = نازه‌ریایجان روژئاڤا و روزه‌لات)

٢- به‌شی روژ ئاڤا (پارتاکتا) (کوردستانا باکور و باشور و روژئاڤا)

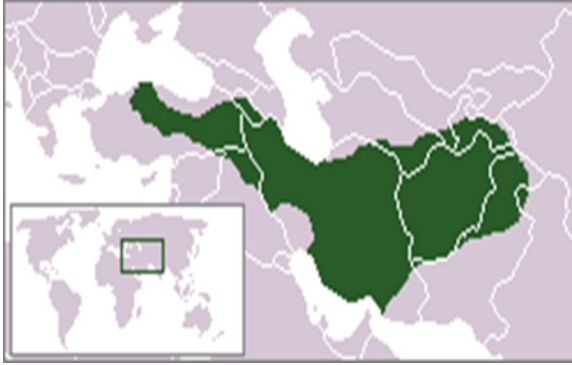
٣- به‌شی نافه‌راست (میدیا بچوبک) (پاریزگه‌ها کوردستان ل ئیرانی دگه‌ل کرمانشاه و هه‌مه‌دانا نوکه حه‌تا ته‌هران و ئه‌سه‌فه‌هانئ) .

کو ئه‌ف سئ به‌شه‌ ب پرانی نوکه دکه‌ڤیته سنورئ

کوردستانا مهزن دا و ب یه گرتنا وان شیان بهیژترین دهولتا وی سهردهمی دابمه زرینن . و نه ته وه یین ناری نه ژاد ژ بهره لایی رزگار بکهن و وان ژ هوزین بهره لاف و خودان تهرش و که وال بهره ف نه ته وه یه کی بهیژ و خودان دهولت و شارسستانی بیهن . و نه بتنی سته ما ناشوریان ب داوی ئینا و نه ف ئیمپراتوری یا مهزنا ده فیری ژناف بر ، به لکو وان بخوه مهزنترین ئیمپراتوری یا وی سهردهمی دامه زرانده کو بو ماوی هزاران سالان ، مهزنترین هیژا جیهانی بوویه .

ل دهست پیکئ سنورین دهولتا میدیا بقی ئاوی بوویه :
 و ل سهر دهمی شاهی هه ره بهیژی میدی (کیاکسار =
 که ی خوسره و) دا شیان سنورین قئ دهولتی زور به رفره تر
 لیئ کهن و سنورین وئ گه هشتنه ده ریا یا سپی و ده ریا رهش
 ژئالیی روژئافا و که ندافا فارسی ژ لایی باشوری فه و روباری
 (سند) ژ ئالیی روژه لاتئ فه بقی ئاوی :

سنورین دهولتا میدیا ل سهردهمی شاه کیاکسار ل ۶۰۰ بهری زاینی

دهولتا میدیا خودان نالا بوویه و کومهکا بوچونین ژیک جیاواز سهبارت رهنگ و شیوازی نالای میدیا د دیروکی دا ههنه . لی خالا ههمی دیروک نفیس لسره ههف را و بوچونین ههفیشکن نهفهیه کو میدیا خودان نالا بوویه . نهخاسمه ل چهندين بهلگهنامهیین دیروکی دا بهحسی نالاین میدیان هاتیه کرن .

د بهلگهنامهیهکا سهردهمی کهفن دا لسره دهمی شهرئ دناقهرا (میدی و بابلیان) داهاتیه کو :

«نالایان بیخنه سهر عهردی .... دناف هوزان دا بهلاف بکهن و بلا ههمی دهنگی خوه بلند بکهن ل دژی وان (پاشایی بابل) ههمی خهلکی بهرههف بکهن ، (پاشایی ئورارتوو - ماننا - ئەسکیت) ل دژی بابلیان هان بدن.»^(۲۰) ههر وهسان (هیرودوت) میژو نفیسی ناقدرئ (یونانی) کو بهری زاینی ژیايه . ل پهرتوکا خویا ناقدار دا بهحسی

۲۰ - شاهو عوسمان سهید قادر - نالایی کوردستان - روزناما هاوهلاتی - ژماره ۳۹۶ - روزا ۲۰۰۸/۲/۱۳ - ل ۱۴ .

ئاللايين ئىمپىراتورىيەتا (مىدىيا) دكەت . لى رەنگ و ھىمايىن
وى ديار ناكەت . (۲۱)

دېروكنقىسىن ئىرانى پتر لسەر قى باوھرىنە كو دەولەتا
مىدىيا ھەلگىرى ئاللايى (درفش كاويانى) بووينە . و چونكە د
دېروكا ئىرانى دا پىشتى ھەر دو سلسلەيىن مەزنىن پاشايەتى
يا بەرى دېروكى (پىشدادى - كيانى) ئىمپىراتورىيەتا مىدىيا
ئىكەم دەولەتا مەزن و يەكگرتى يا نەژادى ئارى يە لەوما
و ھەك بەردەوامى كەرا وان ھەر دو پاشايىن بەرى دېروكى
دەيتە ناسين .

دەمى (كوروشى مەزن) دەولەتا مىدىيان ژ ئاف برى . ھەر
خوھ ب پاشايى مىدى دا نياسن و بو چەندىن سەدەيان ژى
خەلكى دەرقەيى (مىدىيا و پارس) ھەست ب قى گوھرىنكاريا
دەسلەتتى نەدكرو دېروك نقىسىن (عبرى و يونانى) كەفتنا
مىدىيا و ھاتنا پارسيان ب رويدانەكا ئاقخويى دزان . و بو
دەمى سەدەيەكى بو حكومەتا ھەخامەنشى (ئەخمىنى)
ناقى مىدىيا بكار دئىن . ھەر ھەك كو شەرىن دناقبەرا (يونانى
و ئىرانىيان)دا ب شەرىن (مىدى) ئاف دېن . (۲۲)

نەخاسمە پىشتى كەفتنا مىدىيا ، ئەخمىنى يان
(ھەخامەنشيان) ھەمان ئاللايى (درفشى كاويانى) رادكەن .
و بەردەوامى دەنە شىواز و كەلتورى دەولەتدارى يا مىدىيان
، و بتنى ئەلھويەكى لسەر وى ئاللايى زىدە دكەن . ل زور
بەلگەنامىن دېروكى دا بەحسى وى ئاللايى ھاتىە كرن كو
ئەلھويەك لسەر وى ئاللايى ھاتىە دانان و دېرسقىت .
ژئالىەكى دېتر قە زور مېژوو نقىس لسەر قى باوھرىنە كو

۲۱- ھەمان ژىدەر .

۲۲- دەلى تەتەر - ھەمان ژىدەر - ل . ۵۵ .

رهنگین نالایین (میدیا) ب رهنگین (سور و سپی و کهسک) بووینه و (شیر و روژهک) لسهر هه‌بوویه .

هه‌ر وهک ماموستا (که‌ریم زهند) دبیریت :

«نالایین نوکه‌یی کوردستانی هه‌ر لسه‌ر ده‌می میدیا هه‌بوونا خوه هه‌بوویه و ره‌نگ و هی‌مایین خوه ژ س‌روش‌تی کوردستانی وه‌ر‌گریه و پ‌شتی روخانا میدیا ژی د خه‌یال و می‌شکی کوردان دا هاتیه پاراستن» .^(۲۳)

سه‌باره‌ت ب نالایین میدیا نفیسه‌ر(لوقمان پولاد) دبیریت:

«هه‌ر وهک ده‌یته زانین میدی بابکالین کوردانن ، میدیان د‌دیروکی دا ئیمپراتوریه‌ک مه‌زن ئا‌فا ک‌ربوو ، وه‌کی هه‌ر میلله‌تی ئه‌و ژی د ده‌ما خوه دا خودان نالایین تابه‌ت ب خوه بووینه . ئالا وان سیمبول ئیمپراتوریه‌تا وان بوویه و ئالا میدیان وه‌ها بوو :

«ل ئالی ژوو‌ر ش‌ریته‌ک (سور) هه‌یه ، د‌ناف قی ش‌ریتا سور دا (تاج) هه‌یه ، تاج ب ره‌نگی زه‌ره ، ل نا‌قه‌راستا نالایین دا ش‌ریته‌ک (سپ‌ی) هه‌یه ، د‌ناف قی ش‌ریتا سپ‌ی دا وینه‌یی (ش‌یر)ه‌کی هه‌یه و لپه‌یی (ل پ‌شت) ش‌یر ژی تیروژکی‌ن روژه‌کی د‌رد‌که‌فن ، روژ ب ره‌نگی زه‌ره و ش‌یر ژی بره‌نگی (گه‌وه‌ره) و ل ئالی ژیر ش‌ریته‌ک (که‌سک) هه‌یه ، د‌ناف قی ش‌ریتا که‌سک دا چ وینه‌یه‌ک لی نینه .

ئالا میدیان کو ل ده‌ما دیروکا قه‌دیم دا ب کار ئانینه و ئالا کوردان کو یا نها وه‌ک سیمبول نه‌ته‌وه‌یی د‌پاریزن ، ئه‌گه‌ر نه‌وه‌ک هه‌ ق ژی بن ، ره‌نگین وان وه‌ک هه‌فن ، (که‌سک و سور وزه‌ر)د هه‌ر دو ئالیان دا جه‌ گرتینه ، ....هتد» .^(۲۴)

۲۳- شاهو عوسمان سه‌ید قادر - هه‌مان ژنده‌ر .

Ala Medan, Lokman Polat, Rojnameya Hêvî, hejmara teybêfî 2

-۲۴

06.03.1999

ئەف نالایە ژێدەرێ سەرجهم نالایین دیترین کوردان بوویە
 کو پاشان هاتینە چیکرن ، یان هەر وهکی دو نفیسری دبیژن:
 «(زەین ئەلعابیدین) چیکەرێ ئیکەم ئالا کوردستانی ل
 سەد سالا بیستان (رەنگ و هیمايین نالایێ کوردستانی
 مینا (ئیرانی و هندی و ئیتالیان) و زور وهلاتین دیتر ژ رەنگ
 و هیمايین نالایێ (میدیا) وهگرته ، چونکه لگور گوتنا
 (هیرودوت - کتسیاس) دیرۆکنفیسین گەفنین (یەوانی)
 (میتانی و کیانی و ئیمپراتوریەتا میدیا) کو پایتەختی وان
 (ئەکبەتانه) هەمه‌دانا ئیرو بوویە خودانی نالایێ سی رهنگین
 (سور - سپی - کەسک) بوون کو هیمايین جوراوجور مینا
 (تاج - روژ - شیر) ل نافه‌ندا نالایێ وان دا هەبوون»^(٢٥)
 ئەفی نالایێ کارتیکرنه‌کا زورا مەزن ل گەلین ئاریایی
 نەژاد نەخاسمه‌ گەلین (هیندو ئەوروپی) کریه و ئەف رەنگه
 تا نوکه ژێ ل سەر نالایێ دەهان وهلاتین ئاری نەژاد دا هەیه .
 چونکه دهوله‌تا میدیا ئیکەم دهوله‌تا بهیز و مودیرنا گەلین
 (هیند و ئەوروپی) بوویە کو شیایی سیستەمی دهوله‌ت داری
 و شارستانی ئافا بکه‌ت و بو ماوه‌کی درێژ دەسه‌لاتداری
 ل پرانی یا وهلاتین وی سەرده‌میین گەلین هیندو ئەوروپی
 بکه‌ت . و کاریگه‌ریا فان هیما و کەلتوری میدیا تا نوکه ژێ
 یی بەرده‌وامه .

٢٥- سەعید مەمو زینی - ئالا و نالایین کوردستان - گوڤارا مەتین - هەژماره ٩٣ (١٩٩٩)
 ل. ٢٤ هەر وهسان (حامیدگه‌وه‌ری - نالایین نەته‌واپه‌تی کورد له هەریمی کوردستانی عیراق
 دەسه‌کێتیه - گوڤارا گولان - ژماره ٢٣٧ (١٩٩٩/٨/٧) - ل. ٣٢) .
 * هەلبه‌ت سەبارەت چیکەرێ ئیکەم نالای کوردی ل سەد سالا بیستان بوچوونین هەق‌دژ هەنه
 و زوربه‌یا فه‌کولەر و دیرۆک نفیسان (زەین ئەلعابیدین) ب چیکەرێ نالای کوردی نوزانن . بەلکو وی
 بتنی نالای سەر به‌رگا ناسناما کومه‌لا (کوردستان ته‌عالی جه‌معیه‌تی) چیکریه . و ئەف نالایه
 ژێ بتنی ب رەنگی (کەسک) کو (روژه‌کا زەر) دناف دا دیرسقی بوویه . ئانکو نالای وی نه‌ خودان
 رەنگین (سور و سپی و کەیک و روژا زەر) بوویه - نفیسەر) .

وینهیین نالاین میدی ئەوئ بەلاف بووی بقی ئاواپی
بوویە . (۲۱)

نالاین دهولەتا میدیا

هەلبەت ئەف ئالایە پتر ژ ئالیی وەلات پارێز و خەبات کەرین کورد قە هاتیه کیشان و وهک ئالایی میدیا هاتیه هەژمارتن . هەر چەند چەندین دیروک نقیس و زانا ژێ پشتهقانیی بو قی راستیی دکەن . پشستی کەفتنا دەولهتا میدیا ئیدی کورد بوونه پشکهک ژ ئیمپراتورییهتین (ئەخمینی و ئەشکانی و ساسانیان) و حەتا هاتنا ئیسلامی هەر دەم کوردستان پشکهک بوویه ژ فان وەلاتان . و بەردهوام ژێ کوردستان گورەپانا شەرین مەزن بوویه دنابقهرا (ئەخمینی و یونانیان) و شەرین (ئەشکانی و ساسانیان دگهل رومانیان) کو ئەف شەرە ژێ بو ماوی پترژ هەزاران سالان قەکیشان . لەوما پشستی دەولهتا میدیان ئیدی هیچ دەولهتەکا بهیزا سەربخوه ل کوردستانی نەهاته ئافا کرن . بەلکو هەردەم کوردستان پشکهک بوویه ژ ئیمپراتوریهتەکا دیتەر یان ژێ میرنشینی پارچه پارچه بووی بوینه .

هەر چەندە بناف پەرلەمانی کوردستانی ل دەرڤهیی وەلاتی (The parliament in Exile) (کو پتر سەر ب بەکەکە و لایەنگرین وی قە بوویه و ل سالا ۱۹۹۵ حەتا ۱۹۹۹ ل لاهای یا هولهندا و پاشان بەلجیکا بەردهوام بوو) ئالایەک بلند کر و ل کومبون و جقاتین خوه دادنا و ئەو ئالا وهک ئالایی (میدیا) دا نیاسین کو ئالایەکی سی رەنگ (سەری سور و ناقهراست زەر و خواری ژێ کەسک بوو). (۲۷) کو ئەو ژێ بقی ئاواپی بویه (۲۸)؛

۲۷- رنناس نەوروزی - ئالای کوردستان چون دروست بوو؟

مالپهري (http://www.historyofkurd.com) ۲۰۱۹/۱۲/۱۷ .

۲۸- مالپهري (https://fotw.info/flags/krd-kp.html) ل ۲۰۲۰/۱/۱۵ .

(ههلبهت ئەف بریارا فی بناف په رلهمانی بیی پشت گریدان ب هیچ سه رچاوهیه کا میژووی و بیی هیچ به لگه نامهیه کا دیروکی و زانستی بوویه و تا نها ژى هندهك جارن ئەف ئالایه ژ ئالیی (په كه كه و پارتین سهر ب وئقه دهیتته بلند کرن و هندهك جارن ژى جهین رهنگین وئ دگوهرن) ههر وهك ئالایى كو شیڤر و روژ لسهر ژى د هیچ به لگه نامهیه كا فهرمى و جهی باوهریی نه هاتیه . بتنى ههر وهك لسهرى هاتیه دیار کرن چه ندین زانایین كورد مینا (كه ریم زهند و لوقمان پولاد و حامید گه وههرى) ل نفسارین خوه دا ئاماژه پى دایه چونكه دهوله تا میدیا ئیک ژ وان دهوله تابه كو کیمترین به لگه نامه و شونه وار لدویف خوه هیلاینه .

لهوما دکارین بیژین کو هیچ پالپشتیه کا دیروکی بو وئ بوچوونا بناف په رمانی کوردستانى ل ده رفه یی وهلاتى (The parliament in Exile) نینه .

و خالا جهی تیرامانى ژى نها راگه هاندنا سهر ب په كه كى فه جار فى ئالای لسهر ب ئالا میدیا ددنه ناسکرن و جار ژى

فی نالاین لخواړی :

و جار ژى جیگورکی یا رهنگان دکهن و فی نالای ب ئالا
میدیا ددنه ناسکرن :

کو ئەفه ژى لهرزوکى یا فى بوچوونى ديار دکهت و ديار
نه بویه مه ره ما وان کيژ ژفان نالایایه و رهنگین نالایان چه وانه؟

نالآ دناف نهتهوهیین جیهانی دا (سهردهمی گهفن) :

جودا ژ نهتهوهیین ئاری و کوردان . ههر ژ کهفن دا هندهک نهتهوهیان نالآ ناسیه و بکار ئانیه . بو میناک دی ئاماژهیی دهینه هندهک نهتهوه و نالایین وان ، نهخاسمه نهتهوهیین نوکه ل روژههلاتا نافین دا دژین .

نالآ دناف نهتهوهیی عهره ب دا :

د عهرهیی دا بو نالایی زاراقا (علم- لواو - رایت) دهیته بکار ئینان و همهیی همان رامانا نالای ددهن . لی دبیت ئیک ژ یا دبتر بچویک تر یان کیتم بایهختر بیت . بو میناک پتر (علم) بو نالایی وهلاتی دهیته بکار ئینان و (لواو) ژی پتر بو لهشکهری دهاته بکار ئانین .^(۲۹)

عهره بان بهری ئیسلامهتی نالآ دناسین . لی وان هیچ نالایهکی نهتهوهیی یان یی دهولهتداری نهبوویه . بهلکو بتنی هندهک قهبلهیان نالایین تابیهت ب خوه ههبووینه . نهخاسمه د قهکرنا (مهککههئ) دا کو پرانی یا قهبلهیان بهشدار ببوون . ههر قهبلهیهکی نالایی خوه راکر بوو . د شهری (ئوحوود ای) دا (ئهبوسوفیانی) نالایی لهشکهری خوه دا بوو دهستی بنهمالا (عبدالدار) و بو هندی کو وان لسهه خوراگری هان بدهت گوتی :

«(ئهی بنهمالا (عبدالدار) ل شهری بهدری وه نالآ ژدهست دابوو . و ژ کهفتنا نالایی کارهساتهک بسههری مه ههمیان هات . و ئهم شکهستین . چونکه چاقی لهشکهری ل نالایه و ئهگهر نالآ بکهفیت ، لهشکهر پهرت و بهلاف دین . یان

۲۹- جرجی زیدان، تاریخ تمدن اسلام، علی جواهر کلام، جلد اول، (تهران: موسسه انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۲)، ل ۱۴۲.

نالایى بباشى پياريزن و نههيلن بکهفیت . يان بدهنهفه ئهم
بخوه دئ وى پياريزن .» لئ وان بهرسف دا و گوتن : (نهخيئر
ئهم بخوه باشتر دکارين وئ پياريزن)^(۳۰)
د شهري (ئوحد) دا موسلمانان سئ نالا ههبووينه کو
بئى ئاوايى دابهش کرى بوون :

۱- نالايى موهاجران ددهستئ (على ابن ابوطالب) دا بوو
۲- نالايى هوزا (ئوس) ددهستئ (اسيد ابن حچير) دابوو .
۳- نالايى هوزا (خهزهج) ددهستئ (حاباب ابن منئر) دابوو.^(۳۱)
د شهري (جمل) دا . خهليفه (ئيمام عهلى) (س) نالايى
لهشکهرئ خوه دا دهستئ کورئ خوه (موحهمهده حهنيفه)
و گوتئ :

(ئهگه چيا بلقن تو ل جهئ خوه نهلقه.... پيئن خوه
مينا بزماران د عهردى دا ببه خوارئ و موکم راوهسته).^(۳۲)
رهنگيئ نالايين عهههبان :

رهنگيئ نالايين (قورهيشيان) ديار نينه ب چ رهنگ بوويه
لئ رهنگيئ نالايين پيغمبهري (ص) بهردهوام يان (رهش)
يان (سپئ) بوون . بو ميناک بههرا پتر نالايئ کو (عهلى)
ههلدگرت ب رهنگيئ (رهش) بوون.^(۳۳)
و رهنگيئ نالايين هوزين (اوس و خزرج) ب رهنگيئ
(کهسک و سور) بوون .

نالاي خهلافهتا (ئهمهوى) ب رهنگيئ (سور) و هندهک
جاران ب رهنگيئ (سپئ) بوو. و ل خهلافهتا (عهباسئ) نالا
برهنگيئ (رهش) بوو.^(۳۴)

۳۰- سیره ابن هاشم ، ج ۳ ، (بيروت: دارالمعرفه)، ل. ۱۷.

۳۱- سیره ابن هشام، بهئشى ۱، ل. ۱۱۲.

۳۲- پهزتوکا (نهج البلاغه في الاسلام، خوتبهيا ۱۱، ل. ۱۲۲) .

۳۳- ههمان ژيدهر - بهئشى ۳، ل. ۱۷.

ئانکو ب ئاوايه كى گشتى رهنگين (سور و كهسك و رهش) و هندهك جاران رهنكى (سپى) ب پرانى نالايين عه ره بى بووينه و تا نوكه ژى رهنك فه دان ل رهنكى پرانى يا نالايين وهلاتين عه ره بى دا هه يه . نه خاسمه رهنكى (رهش) د ناف پرانى يا نالايين عه ره بى دا هه يه .
 نالا دناف توركان دا :

تورك بهرى ببنه دهولته و خودان دهسه لات ، قه بيله قه بيله و هوز هوز بوون . لى هه ر ژ كه فن دا فان قه بيله ين (تورك) نالا دناسى و هه ر قه بيله يه كى نالايهك بناقى (توغ) هه بوو . كو پتر وينه يين (گورك و شير و گيانه ورين دپتر) لسهر فان نالايان دنه خشانندن .

لگور هندهك بهلگه نامه يين (چينى) قه بيله يا (قرقيزيا) يا تورك خودان نالايين ب رهنكى (سور) بووينه .
 هه ر وهك (كاشغرى - ج ۳ ل ۸۳) ديار دكهت :

«قه بيله يا (قراخان - ايلك خانيان) كو ئيكه م دهسه لات دياريا تورك ل ناسيا ناهه راست دروست كرينه . خودان نالايين (سور - فزل بيرق) بووينه.»^(۳۵)

سه لجوقيان نالايهك ب رهنكى (رهش) ل سه رده مى (تغزل) هه لگرتبوون (كو ژلايى خه ليفه يى عه باسى بو هاتبوو دان) هه له بت كومه كا دپتر نالايان ژلايى سه ركرده ين له شكه رى ويقه هاتبوونه هه لگرتن . كه سى كو نالا هه لدگرت بناقى (امير علم) بوو پله يه كا نافدارو بلند بوويه .^(۳۶)

سلسله يا (تهيمورى) نالايين خوه مينا (مه غولان) ب رهنكى (سپى) هه لدگرتن . لى كومه كا نالايين دديتر

۳۴- جرجى زيدان - هه مان ژندهر - ل ۱۴۰ .

۳۵- ژ مالهه رى www.encyclopaediaislamica.com/madkhal2.php?sid هاتيه وه رگرتن .

۳۶- هه مان ژندهر .

برهنگين (زهر - بنهفشى - سور) ژى دناڤ وان دا هه بوون .
 هوزا (قهره قوينلوو) كو ميرنشينهكا بهيژ ل ئه ناتوليا
 دورست كر . خودا ئالايهكى سپى بوون كو وينهه يى (بزنهكا
 رهش) لسره كيژنا بوو .

هوزا (ناق قوينلوو) ژى خودان ئالايهكى (سپى) بوون كو
 وينهه يى (ميههكا سپى) لسره هاتبوو كيژنان .

هوزا مهزنا (عوسمانيان) كو مهزنترين ئيمپراتوريا
 توركان ئاڤا كر . ل دهست پيكي خودان ئالاين (سپى)
 بووينه . لى ل سهردهمى (سولتان محمد فاتح) رهنگي
 ئالاين وان (سور) بوويه . و (گهميين شهركه رين وي ژى
 خودان ئالاين كهسك بووينه). عوسمانيان كومهكا ئالاين
 بو ههر پشكهكا ميرنشين يان لهشكهري خو داهينا بوو و
 ناقى (سنجق) دانابوو سهر وان و دهمى كهسهك دكره مير
 يان دهسهلاتدار ئالايهك بو وي فرى دكر و ناقى وي لسره
 دنقيسى . ب دريژايى يا ديروكي ژى ئالاين وان (سپى - سور
 - رهش - كهسك) بووينه ، و ل شهري (چالديران) ئالاين
 (عوسمانيان) ب رهنگين (سپى و سور) بوون .^(۳۷)

ل سهردهمى سولتان (عبدالحميد دوويى) ئالايهكى
 تايبهتي خهلافهتي هه بوويه كو زه مينهيا وي برهنگي (سور)
 بويه و رهخ و دورين وي هاتبوونه نهخشاندن و ئايهتا (فتح) د
 نيڤا وي دا هاتبوو نقيسين و وينهه يى (روژي) لسره ئاليهكى
 وي و (هيلالهكا هه يڤي) ژى ل سهراڤا ئالاي هاتبوو دانان .^(۳۸)
 ئالا دناڤ فارسان دا :

۳۷- ژ مالپهري www.encyclopaediaislamica.com/madkhal2.php?sid هاتيه وهرگرتن.

۳۸- ههمان ژندهر

فارس خودان گەشن ترین ئالال جیهانی و هەفیشکن دگەل گەلێن دیترین ئاریایی مینا (کورد - ئەفغان - تاجیک....هتد) لەوما دیروکا فارسان هەتا روخانا ئیمپراتوریەتا (ساسانیان) دیروکەکا هەفیشکە دگەل کوردان ، لئ ب حوکمی قی راستیی کو هەر ژ روخانا ئیمپراتوریەتا میدیا تا نوکە ئەف نەتەوه خودان دەسلەت و دەولەت بوویە و وەک میراتگری هەمی دەولەت و شارستانیین بەری خوە ئەوین ژنالی ئاریاییان قە هاتینە ئاڤا کرن خوە دایە ناسکرن. و پتر ژ هەر نەتەوهیەکی دیتر ژ دیروکا خوە نقیسی و پاراستیە و دەسلەتداری یا خوە بەرفرەه کربە .

ئیرۆ ژێ فارس پتر ژ هەر نەتەوهیەکا دیتر خوە ل قی دیروکا چەند هەزار سالە دکەنە خودان و هەندەک جاران قی دیروکی و بەرھەمی وئ بتنی ب مولکی خوە دەنە ناسکرن .
 ئالای (کاوهیی ئاسنگەر) ئیکەم ئالایە کو نەتەوهیی فارس وئ ب مولکی خوە دزانیت و باشترین شروقه کرنین وی ئالای ژێ د (شاهنامەیا) فیردەوسی و ب زمانی (فارسی) قە هاتیە شروقه کرن .

دەولەتا ئەخمینی ئیکەم دەولەت بوویە کو (فارس) تیدا بوویە دەسلەتدار ، و قی دەولەتی ژێ هەر (ئالای کاوهیی) کرە ئالایی دەولەتا خوە . بتنی (بازیک) لاسەر وی ئالای زیدە کر . هەندەک ژێ مینا (زەینەفون) د پەرتوکا (ئاناباسیس) دا دبیژن (ئالایی ئەخمینیان ئەلھویەک بوویە) .
 کەڤنترین بەلگە لاسەر ئالایی (ئەخمینیان) بقی ئاوابی بوویە :

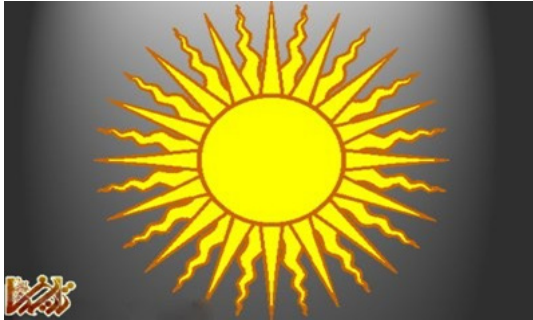
يان ژى بقى ئاوابى بوويه :

ئالایى ئىمپراتوریه تا ئخمینی (ههخامه نشی)

ههلبهت پرانى يا دېرۆك نقيسان ئالای ئىمپراتورى يا
ئەخمینی ب هه مان ئالای (درهفش كاویانى) دزانن و ئەقى
ئالای وهك ئالای لهشكهری (كوروش) ناف دبهن .
پاش ئىمپراتوریه تا ئەخمینی ، ئىمپراتوریه تا (ئەشكانى)
دهسهلاتى وهردگرن و ئالایى وان ژى بقى ئاوابى بوويه :

نالایین ئیمپراتورییه تا ساسانی ژی (نالای کاویانی) بوویه و
قی ئیمپراتوری پتر ژ هر لایه نه کی دیتر گرنگی ب (نالایین
کاوهیی) دایه کو نهف نالایه بدهستی موسلمانین عه ره ب
هاتیه ژناف برن و ب زیر و نهلماس و گه وهه ران هاتبوو
نهخشاندن بقی ناوایی :

هه لبهت دقان هه رسی قوناغین دیروکی و ئیمپراتوریه تان کورد هه قپشک و هه به شین فارسان بووینه و ئهم دکارین قان نالایان ب مولکی خوه ژى بزانیین. نه خاسمه زور به لگه یین دیروکی قی راستی دسه لمینن کو دامه زینه ری ئیمپراتوریه تا ساسانی (کیسرای) کورد بوون.

پشتی روخانا ئیمپراتوریا ساسانی بو چند سه د ساله کان فارس ژى مانه بی دهولت و وهک نه ته وهیه کی داگیر کری ل بن دهستی عه ره بان مان . و هیدی هیدی بریکا چیکرنا میرنشین و سه ره لدانان شیان خوه ژ بن دهستی رزگار بکه ن . لی ئیدی هه ژوی سه رده می تا نوکه چاره نفیسی (کورد و فارسان) ژ هه ق دوو هاته جودا کرن و ژبلی قان سی قوناغین دیروکی (ئیمپراتورین نه خمینی - نه شکانی - ساسانی) کورد نه بووینه هه قبه شین فارسان د چ قویناغه کا دیروکی دا . دبیت زور جارن کوردستان ل بن دهستی دهوله تین فارس دا بیت لی هیچ سه رده مه کی دیتر نه فارسان کورد ب برا و هه قبه ش و هه ق نه ته وهیا خوه زانیه و نه کوردان ژى هیچ ده مه کی هه ست ب برابه شی و هه قپشکی دگهل فارسان کره . نه خاسمه کو جیاوازی یا (مه زه بی) ژى هوکاره کا هه ره سه ره کی یا ژیک دویر کهفتنا قان هه ر دو نه ته وه یین (پسمامین ئیک و دوو) بوویه .

جودا ژ دویر کهفتنا کورد و فارسان ژ هه ق دوو ، فارس و تاجیک و فارس و ئه فغانی ژى ژ هه ق دوو دویر کهفتینه و هه ر ئیک به ره ق چاره نفیسی خوه چووینه و بووینه چه ندین نه ته وه یین ژیک جیاواز و هه ق پشکی یا وان بتنی مایه د هزدانکا دیروکه کا که قنار و خالین هه قپشک ژى بتنی خوه د (نه روز - کاوه - نالایى کاوه یی (دره فش کاویانی) -

ئاقیستا و زهردهشتی بوونا وان لسهەر دهمین گهفناز - ئاری
بوونا وان ژ ئالیی نهژادی ...هتد) دا دبینیت .

نالایین سەلاحەدین ئەیوووبی :

پشتی هەرفتان ئیمپراتوریا ساسانی و نەمانا ئالایئ (کاوایانی) ب موخابنی قە حەتا ئەم دگەهینە سەردەممئ (سەلاحەدین ئەیوووبی) ئەم هیچ ئالایەکی دیتری کوردی نابینن . یان هیچ دەسەلاتدارەکی کورد کوخودان دەولەت و ئالایئ تایبەت بخووە بیت ل میژوووی دا ناهیتە دیتن (یان تا نەها تەهاتیە ئاشکرا کرن) .

سەلاحەدین ئەیوووبی ل سەدەیا ۱۲ زایینی (۱۱۳۷-۱۱۹۳ ز) شیا بیته سولتان و سلسلەیا (ئەبویان) دابمەزینیت و ل شەرین خاچ پەرسیی دا سەرکێشی یا هیژن موسلمان بکەت و بسەر خاچ پەرسیان دا سەر بکەفیت .

سەلاحەدین ئەیوووبی خودان ئالایەکی تایبەت بخووە بوویە کو ئالایئ (سەلاحەدین ئەیوووبی) یئ قەدەر بوویە ژ هەمی ئالایین وی سەردەمی نەخاسمە رەنگین ئالایین فەرمیین عەرەبان .

ئالایئ (سەلاحەدین ئەیوووبی) کو (بیگومان وەك ئالایەکی کوردی دەیتە ناسین و هەژمارتن) ب رەنگی (زەر) بوویە . رەنگی (زەر) رەنگەکی (ناموو) بوویە دناف رەنگین ئالایین (عەرەبی) دا . و پتر ریه و ریشالیین ئاری و کوردانە هەبوویە .

نالایین سەلاحەدین ئەیووپی

هەلبەت لسهەر فی نالای (ئەلهویەك) ژێ بسەری رما نالایێ دهاته فهكرن . ئانكو نالایێ سەلاحەدین ئەیووپی نالایەك بوویە ب رەنگێ زەر كو ئەلهویەك دگەل دا بوویە . و نوکە ب فەرمی بزافا (فتح) یا فەلەستینی نالایێ خوە ژ نالایێ سەلاحەدین ئەیووپی وەرگرییە .^(٣٩)

٣٩- ژ مالمهري www.fatehnews.net هاتيه وەرگرین .

دېرۆك نڧىس (يافعى) ل پەرتوكا خودا بەھسى ئالايى
سەلاھەدىن ئەيووبى ل دەمى رزگار كرنا (قودسى) دكەت
كو ئالايى فەرمىى وى ب رەنگى (زەر) بووبە و لەشكەرى وى
ب فەرمى ئەو ئالا بلند كرىوو.^(۴۰)

لىسەر دەمى دەسەلاتا سەلاھەدىن ئەيووبى كەلتورى
بەخشىنا ئالايان بو ئەمىر و سەرلەشكەرېن سوپايى بەلاڧ
بوو و ھەر كەسەكى پلەيەك وەرگرتبا سەلاھەدىن ئەيووبى
ئالايەك وەك ھىماى بەخشىنا پلەيا وى پى دېخشى كو
ناقى وى ژى لىسەر دڧىسى .

پىشتى سەلاھەدىن ئەيووبى ژى ب رېژايى يا دەسەلاتدارى
يا بنەمالا ئەيووبىيان ، ئالايى وان برەنگى (زەر) بووبە .

ھەر وەسان ئەلھويا لىسەر ئالايى (سەلاھەدىن ئەيووبى)
ژى كارىگەرى يەكا زور ل وەلاتىن دەڧەرى كرىە و ئەو ئەلھويى
لىسەر ئالايى دەولەتا (مصرى) ب فەرمى لگور ياسايا ئالايى
وان ژ ئەلھويى (سەلاھەدىن ئەيووبى) ھاتىە وەرگرتن .

ئالايى (زەر) سەلاھەدىن ئەيووبى ئىكەم ئالايى ب رەنگى
زەرە دناق كەلتورى عەرەبى و ئىسلامى دەڧەرى دا كو ژ
كەلتور و بەھا و مېتولوژيا كوردان ھاتىە وەرگرتن و ھەر دەم
رەنگى زەر دناق گەلى كورد دا ھىمايى ژيان و روناهى و ھىزى
ددا . لەوما وەك ئالايەكى كوردى (ھەلبەت نەك كوردستانى)
دەيتە ھەژمارتن . و دڧىت ئەم ب شانازىڧە خوە لى بکەينە
خودان و وەك پىشكەكا دېروكا گەلى خوە لى بنىرىن .

۴۰- ژ مالمەرى www.encyclopaediaislamica.com/madkhal2.php?sid ھاتىە وەرگرتن.

نالاین کهریم خان زهند :

(کهریم خان زهند) کوردهکی خه لکی باشوری روژ هه لاتا کوردستانی بوو، ل ناقه راستا سه دی هه ژدی بوویه شاهی ئیرانی .... و چاخی کهریم خان ب ئیک ژ باشترین چاخین میژوویا ئیرانی دهیته هه ژمارتن .^(٤١)

که ریم خان ژ هوزا زنده ، کو (زهند هوزهکا کوردن ، ل دهقهرین د ناقههرا کورد و لوران دا دژین و ژ روپی مهزهه بی فه وهک هه موو کوردین باشوری روژه لاتا کوردستانی شیعه نه ، و ژلایی (زمانی) فه ب شیوازهکی کوردی دئاخفن .^(٤٢)

کهریم خان زهند

٤١- د. عملی تهتهر - هه مان ژیدهر - بهشی دوینی - ل ٩١ .

٤٢- هه مان ژیدهر - ل ٩٨ .

كەرىم خان پىشتى بىسەر ھەفركىن ناڤخوبى دا بىسەر كەفتى شىيا دەسەلاتا ئىرانى ۋەرىگرىت و بو ماۋەكى دىرئ دەسەلاتدارى ل ئىرانى بىكەت و پىشتى و ۋى ژى چەند كەسەك ژ بىنەمالا ۋى بوونە شاھىن ئىرانى ھەتا بدەستى (محمەد خان قاجار) ژناف چووین.

ئەف پاشايە خودان ئالايەكى تايبەت بوويە كود كارىن ۋەك ئالايەكى (كوردى) (ھەلبەت نەك كوردستانى) بھەژمىرىن و شانازى ژى پى بىكەين .

ئالايى (كەرىم خانى زەند) ب ئاويەكى سى گوشە بوويە كو زەمىنەيا ئالايى ب رەنگى سى بوويە و ھىلەكا ب رەنگى (كەسك) ب ئاۋايى (دو گوشە) دو لايىن ۋى فەگرت بوون . د ناڤ ئالايى دا ژى (شىرەك) ئى راۋەستىايى و لىسەر پىشتا ۋى شىرى (روژەك) ب نىف دەرکەفتى ھاتبوو نەخشاندىن . كو ئەف (شىرو و روژە) ژى ب رەنگى (زەر) بوون . و تىروژكىن روژى ژى بىونە دو بەش . بەشەك ب (۱۳) تىروژكىن دىرئ و بەشى دىتر ب (۱۳) تىروژكىن كورت ھاتبوونە ديار كرن .

ئالايى كەرم خانى زەند (۱۷۵۱ - ۱۷۷۹ز)

نالاین میرنشینین کوردستانی :

دمیژوویی دا ب دههان میرنشینین کوردی ل کوردستانی هاتینه دامهزراندن کو دهسهلاتین هندهک ژ وانا هندهک جازان پرانی یا خاکا کوردستانی فه دگرت . لی ب مخابنی فه دکارین بیژین کو هیچ میرنشینهکا کوردی نهکاری سهرجهم خاکا کوردستانی بکهت ئیک و دهسهلاتدارییهکا سهرانسهری و ناقهندی ل کوردستانی دابمهزینیت .

بیگومان پرانی یا میرنشینین کوردی ژی خودان نالا و هیمایین فهرمی بووینه. لی ژبلی میرنشینا (سوران) شیوازی نالا و رهنگین نالایی هیچ میرنشینهکا دیترا کوردی تا نوکه دیار نهبوویه (یان ب کیماتی ئەز پی نهحهسیایمه و د فهکولینا خوه دا من د هیچ ژیدهر و پهرتوکهکی دا نه دیتیه) . لی ئەز باوهرم کو ب پتر لیگهریان و فهکولینان دی نالاین پرانی یا وان ژی خویا و ئاشکرا بن .

چونکه پرانی یا میرنشینین کوردستانی کو ل هزارا دوویی یا زایینی هاتبوونه دامهزراندن . و ئەف سهردهمه ژی ههبوونا نالایان نهک بتنی بو میرنشینهکی (بهلکو بو هوزهکی یان لهشکههر و سهر لهشکههرهکی ژی تشتهکی زوری پیدفی بوویه و بیی نالا هیچ کار و بارهک برئفه نه دچوو) . لی ب مخابنی فه تا نوکه د هیچ پهرتوکهکا میژوویی دا بهحسی نالاین میرنشینین کوردی نههاتیه کرن .

ههر چهند ل هوزانین کلاسیکین کوردی دا چهندهها جازان بهحسی (نالا) هاتیه کرن کو ئەفه ژی دهبرینهکه ژ ههبوونا نالاین کوردی و بلنبدوون و ههژيانا وان ل میرنشینین وی سهردهمی دا . بو میناک :

مه‌لایه جزیری (۱۴۰۷ - ۱۴۸۱) د هوزانه‌کا خودا دبیتیت :

زالمی کوشتم شه‌پالی
نازکی قه‌نجی ده‌لالی
بوون حجابا زولف و خالی
ئیده‌ک و ((نالای)) و توخ

یان ل جهه‌کی دیتر دبیتیت :

به‌ژن و بالا توخ و ((نالای))
من کرن فی‌کرا متالا
چیچه‌کا تهره‌ینی والا
دل ژمن بر ، دل ژمن

یان ل مه‌ولودا (مه‌لایه باته‌یی ۱۴۱۷ - ۱۴۹۱ ز) هوزانه‌ک
بقی ناوایی هه‌یه :

لی مه هیضی واسقه نه‌ز فه‌قیر
ژی‌ری ((نالایا)) ته به‌م روزا نه‌سی‌ر

ل جهه‌کی دیتر دا دبیتره :

یا ره‌ب ئیمانی دخازین نه‌م مدام
ژی‌ری ((نالای)) موحه‌مه‌د وه‌سه‌لام

ههر وه‌سان د (نوبه‌هارا) هوزان فانی نه‌ته‌وه‌یی و مه‌زنن

کورد (ئهحمه دی خانن ۱۶۵۱ - ۱۷۰۶ ز) ئەف هوزانه هاتیه :

ئیشارهت وهحی و تهلویح و ئیرادهت فین و قودرهت نشیان
جهمان قهلس و بهتهل مهرد و لیوا ((ئاللا)) ، ئالهم نیشان

نالاین میرنشینا سوران (میر موحەمەدی مەزن ۱۸۱۶ - ۱۸۳۵):

میر موحەمەدی رەواندۆزی (میری گەورە = یان میری کورە) ل ساڵا ۱۸۱۶ زایینی گەهشەتە دەسەلاتی و پایتەختی میرنشینا وی باژیری (رەواندز) بوو . ئەف میرنشینە لاسەر دەمی (میر موحەمەدی مەزن = میر موحەمەدی کورە) گەهشەتیە بلندترین ئاستی دەسەلاتداری یا خوە .

میر موحەمەدی مەزن سەریخویی یا میرنشینا خوە راگەهاند ، و بو موکەم کرنا بناغین دەسەلاتداری یا دەولەتا خوە ژێ پیشەسازی یا چیکرنا (توپان) ل رەواندزی دروست کر و خوێبە بناقی وی ل هەمی مزگەفتان هاتە خاندن و سکه ژێ بناقی خوە لیدا .

میر موحەمەدی رەواندۆزی (میری کورە)

نالایڤ میرموحه مه دئ مه زن ب رهنگین (رهش و سپی)
بوویه .^(٤٣) بقی ناوایی:

رهنگین نالایڤ میرنشینا سوران یا فهدەر بوویه ژ رهنگین
سروشتی و بهریه لاقین ل سهر نالایڤ کوردی کو بهردهوام
ب رهنگین (سور – کهسک – زهر) بوویه . ئانکو دکارین
بیژین ئەفه تاکه نالایڤ کوردانه کو ئیک ژ رهنگین کوردان
دناف دا نه بوویه . کو ئەف چهنده ژ پیدفشی ب فهکولینین
زور تر ههیه .

میرموحه مه دئ رهواندزی ل دهست پیکی دا توشی
شاشیڤین زور مه زن بوو د بهرفره کرنا وهلاتی خوه ، دهما ل
شوینا گریډانا ههف پهیمانی و رازی کرنا میرنشینین دیتر
، هیرهشین بهریه لاق کره سهر میرنشینین کوردی ، مینا
هییرهشین وی بو سهر میرنشینا (بادینان – بوتان – بابان
....هتد) و هیرهشا ژ هه میان مه زنتر و بهدناقتەر ئەو هییرهش

٤٣ – ئەف نالایڤ ژ سایتی (www.google.com/diroka_ala_kurdistan) هاتیه وهگرتن .

بوون کو بو سهر ئیزدخانئ کرین و کوشتارهکا مهزن ل
ئیزیدیین باعهدری و شنگالی کرین .

لهوما دهمی ئەف میرنشینه توشی هیرهشهکا مهزنه
(عوسمانیان) بووی ، هیچ میرنشینهکا دیترا کوردی
هاریکاری یا وی نهکر و فهتوایا (مهلائی خهتی) ژی ل
دیماهی بوو ئەگهرئ بدیماهی هاتنا فی میرنشینی و ب
ئێخسیر گرتن و کوشتنا میر موحهمهدی مهزن .

سهرهرای هی می کیماسیین کو فی میر نشینی ههیی ،
لی ئیکهه میرنشینا کوردی یه کو هه می بنه مایین دهولهت
بوونی ب تهفایی دناف دا هه بوویه و بوو خودان هیزهکا
مهزنا لهشکهری و پرانی یا چهک و تفاقئ لهشکهری ژی
ههر دناف خویا وهلاتی دا بهههه دئانی . بتایبهت چیکرنا
(توپان) بدهستی (هوستا رهجهب) شیابوو هیزهکا مهزن
بدهته فی میرنشینی و وان ژ ملکهچ بوونا زیده ب دهرفهیی
وهلاتی بپاریزیت . ههر وهسان هه بوونا (نالایی تایبهت) ئیک
ژ تایبهتمهندیین مهزنین فی میرنشینییه کو تا نوکه هاتیه
پاراستن و ئیرو ئەم شانازی پی دکهین .

نالاین بهدرخان پاشا :

میرنشینا (بوتان) ئیک ژمهزنترین وبهیزترین میرنشینین کوردی بوویه کو لسهر خاکا کوردستانی هاتیه دامه‌زاندن . لسهر ده‌می میر (بهدرخان پاشا ۱۸۲۱-۱۸۴۷ ز) ده‌سه‌لاتا فی میرنشینی گه‌هشتبوو بلندترین ئاستی خوه . نه‌خاسمه کو (بهدرخان پاشا) خودان هزره‌کا بهیزا نه‌ته‌وه‌یی بوویه و ل سالا (۱۸۴۲ ز) سه‌ریخویی یا وه‌لاتی خوه ژ ئیمپراتوری یا (عوسمانی) رادگه‌هینیت و خوتبه بنافی وی ل مزگه‌فتان ده‌یته خاندن و سکه ژی بنافی وی ده‌یته لیدان .

بهدرخان پاشا پشنتی به‌رفره کرنا سنورین میرنشینا خوه سه‌ریخویی یا کوردستانی رادگه‌هینیت . نه‌و ژی بریکا رازی کرن و گریډانا هه‌فیه‌یمانیاں دگهل میرنشینین دیتر نه‌خاسمه په‌یماناما ب ناف و دنگ کو ب (په‌یمانا پیروز) ل دیروکی دا یا نافداره ،شیا زور میر و به‌گین کوردان بکه‌ته پشنته‌فانین خوه . ئانکو بهدرخان پاشا توشی وی شاشی یا (میر موحه‌مه‌دی ره‌واندزی) نه‌بوو کو ب هیژ فه هه‌ولا به‌رفره کرنا سنورین خوه بدهت .

(په‌یمانا پیروز) لژیر سه‌روکاتی یا میر بهدرخان (۱۸۲۱ - ۱۸۴۷ ز) میړی بوتان و ب ئەندامه‌تی یا مسته‌فا به‌گی ، ده‌رویش به‌گی و مه‌حموود به‌گی ژ وانئ ، نورولا به‌گی و فه‌تاح به‌گی ژه‌کاری ، عه‌بدولا خانئ موکسی ، خالد به‌گی ژ سه‌روکین خیزان ، شه‌ریف به‌گی موشی ، حسین به‌گی سه‌روک هوزی کوردان ل قارسی و ئاجار ، هاته دامه‌زاندن و هه‌تا سنوری وی گه‌هشته روژه‌لاتا کوردستانی ژی و میری ئه‌رده‌لان (خسروخانئ ناکام) ژی چوو دناف فی په‌یمانیدا ،

چەند زانایەکیڤ دینی ژێ مینا شیخ محەمەد ژ مووسلێ و شیخ یوسف ژ زاخوویی ژێ بو قی پەیمانێ و مەرەمێ و ئێ کەفتنە پروپاگەندە کرنی و داخاز ژ ژھوزین کوردان کرن کو بەشداری بن دناف قی پەیماننامیدا .^(٤٤)

بیگومان (بەدرخان پاشا)خودان ئالایەکی تایبەت ب میرنشینا خوہ بوویہ . چونکہ ل دیرۆکی دا ھاتیہ کو :

بەدرخان پاشا ئالای ئیمپراتوریہ تا عوسمانی ئینایہ خاری و ل جھا و ئ ئالای کوردستانی بلند کریہ و بو ماوہی (١٠) سالان ئەف ئالای سەریخوویی بلند کری بوو . ئالای بەدرخان پاشا ب سێ رەنگین (سور و سپی و کەسک) بوو و ئەف ئالایہ ژێ بناقی ئالای (کوردان) بناف کریوو .^(٤٥)

لێ ب مخابنی فە تا نوکە هیچ میناکەک ژ ئالای (بەدرخان پاشا) وەک بەلگە نەھاتیہ دیتن و ل هیچ بەلگەنامەکی یان پەرتوکەکی وینی و ئ نەھاتیہ بەلاف کرن . لێ ل زور پەرتوکان دا ئاماژە پی ھاتیہ دان . (یان تا نوکە ئەز پی نەحەسیایمە و من نەدیتیہ).

٤٤- د. عملی تەتەر - ھەمان ژێدەر - بەشی دوویی - ل. ١٣٢ .
 ٤٥- شاھۆ عوسمان سەید قادر - ھەمان ژێدەر. و ھەر وەسان (محەمەد لہوئندی - نالای کورد - گوڤارا سەرھەلدان - ھەژمارە ١٢ - ل. ١٧) .

نالایین (ئیزدین شیر) میری بوتان :

(ئیزدین شیر) برزایی (به‌درخان پاشا) بوو . کول سالیڤن (۱۸۵۳ - ۱۸۵۶ ز) میری میرنشینا (بوتان) بوو . (هه‌لبه‌ت پشتی پشت کره‌ مامی خواه ل شه‌ری دگه‌ل عوسمانیان دا و پشت کرن و خیانته‌ا وی بوویه ئه‌گه‌ری شه‌کسته‌نا میر به‌درخان پاشایی ، ئه‌و بوو ده‌سه‌لاتدار و میری بوتان) .

ل سه‌رده‌می (ئیزدین شیر)ی دا کوردستان هه‌می که‌فته بن ده‌سه‌لاتاری یا وی و له‌شه‌که‌ره‌کی (۸۰۰۰۰ هه‌شتی هزار که‌سی) هه‌بوو . قی میری ژێ هه‌ولا سه‌رخه‌به‌وونا کوردستانێ دا و خودان (نالآ) ژێ بوویه .

هه‌ر چه‌ند شه‌کی نالآیی وی و رنگین وی دیار نین و مه‌ چ به‌لگه‌ پی نین . لی هه‌بوونا نالآیی ژ لایی (ئیزدین شیر) فه‌ د سترانیڤ فلکلوری دا هاتیه‌ دیار کرن .

هه‌ر وه‌ک (د سترانه‌کا فلکلوری دا کول سالا (۱۸۸۷ ز) ژ لایی (Socin u prym) فه‌ ژ زار ده‌قی (جوهی یه‌کی) زاخویی بناقی (بنه‌اس) هاتیه‌ به‌یستن . کولسه‌ر شه‌ری (ئیزدین شیر)ی دگه‌ل عوسمانیان هاتیه‌ گوتن . و تیدا زاراقا (به‌یره‌ق = نالآ) هاتیه‌ بکار ئانین . ل ده‌ست پیکا وی سترانی دا پشتی به‌حسی پلان و پروگراما (ئیزدین شیر)ی ده‌یته‌ کرن . کول هه‌می سه‌روک هوز و مه‌زنیڤ کوردان ل (جزیرا بوتان) کوم فه‌ دبن و (ئیزدین شیر) جفینه‌کی دگه‌ل وان دکه‌ت . و پاشان هه‌ر د سترانی دا یه‌ک ب یه‌ک به‌حسی وان که‌سین د جفینی دا ئاماده‌ بووین دکه‌ت . کول د ریزه‌کا وی سترانی دا ئه‌ف ریزکه‌ هاتینه‌ :

گوو ئەو زاخویب ب روت و گهفوتان
(بهیرهق) بوونه جووت ب جووتان
بهری خوه دانه جزیرا بوتان^(٤٦)

ههبوونا فی سترانی دیار دکهت کو وی سهردهمی نهک
بتنی نالایی میر نشینی ههبوویه . بهلکو هوز و دهقرین
جوراوجورین کوردستانی ژێ خودان نالاین تایهت ب خوه
بووینه و ب جشین و کوم فه بوونا وان ل جههکی مینا
(جزیری) لیدیف ریژا وان سهروک هوز و سهه لهشکهه و
پاشایان ، هند نالا ژێ مل ب ملی وان ناماده دیوون . کو ئەفه
ژێ دهبرینی ژ گرنگی یا ههبوونا نالای و ناسینا کوردان ههه
ژ سهردهمین گهفن بو نالایی خویا دکهت .

٤٦- ژ مالپهری (www.xirabetuwa.com) ژ فهکولینا (مهحموود لهوهندی) بنافی (دیروکا
نالایی کوردستانی) هاتبه وهگرتن کو وی ژێ نهف سترانه ژ پهرتوکا
Prym und Socin, Kurdische Sammlungen, Erzählungen u. Lieder in
Dialekt des Tûr 'Abîdîn, St. Petersburg, 1887, r. 64 وهگرته (نقیسهه) .

نالای کوردستانێ ل سەدی بیستی :

ژ روخانا میرنشینا (بوتان) حەتا دەهەکا دوویی ژ سەد سالا بیستان ، ئەم هیچ نالایەکی کوردی نابینین و هیچ ناماژەیهک ب هەبوونا نالایەکی کوردستانێ د پەرتوک یان بەلگەنامەیهکی دا نینە . لێ ل دیماهی یا دەه سالین سەدەیا بیستی و هەرفتتا ئیمپراتوریەتا عوسمانیان تازە بنەمایین نالایێ نهایی کوردستانێ هاتیە دانان .

نالایێ فەرمیی کوردستانێ ب رەنگین (سور و سپی و کەسک) کو روژ دنیقا وی دا هەبیت . هەر ژ دەست پیکا سەد سالا بیستان تا نها د کومەکا قوناغین دیروکی و گوهارتین رەنگ و هیمايان را دەرباز بوویە . و چەندین جارن ئەف نالایە ژلایێ سەرۆک و شورەشین کوردی فە هاتیە گوهارتن .هەلبەت بەری نالا فەرمی یا کوردستانێ ئەوا نها ب نالا نەتەوهی دەیتە ناسکرن چەندین نالایین دیتەر بو کوردستانێ هاتینەچیکرن کو هەندەک جیاوازی د رەنگ و شیوازی نالایێ دا هەبوون (هەر چەند وەک نالایین کوردستانێ ژ نالیی داهینەر و چیکەرین وان فە هاتینە نافیرن و بلند کرن) لەوما بەری ب درێژی سەبارەت ب فی نالای فەرمیی کوردستانێ بنفیسین دئ وان هەر سی نالایین کوردی ژێ شروقه کەین کو جیاوازیەک د رەنگ و شیوازی وان دگەل نالایێ فەرمی هەیه .

کو ئەو ژێ نالایین :

- ۱- نالایێ شورەشا کوچگیری ل سالا ۱۹۲۰ - ۱۹۲۱
- ۲- نالایێ مەلیکی یا کوردستانا باشور (شیخ مەحمودئ نەمر)

نالایین شورەشا کوچگیری :

شورەشا کوچگیری وەك ئێكەم شورەشا بەرفەرەها كوردی ل سەد سالا بیستان ل باكوری كوردستانی دژی دەسەلاتا (ئەنقەرە) ل سالا (۱۹۲۰/۷) ب سەرۆكاتی یا هەندەك سەرۆك عەشیرەتیی دەفەرا کوچگیری ل دیرسیمی هاتە كرن و سەرکردەیی هەرە دیاری وان (عەلی شیڕ = عەلیشان) ئی دیرسیمی بوویە . ئەف شورەشە ل ژێر سەرپەرەشتی و ئاراستەكرنا كۆمەلەیی كوردیی (ئەستەنبولی) هاتە كرن . و پشستی دان و ستاندن دگەل حكومەتی كرن . بریار دابوو كو ل بهارا سالا ۱۹۲۱ سەرخواه بوونا كوردستانی رابگەهینن . لی ل ۱۹۲۱/۴/۲۴ ب ئەگەرا گرتنا زۆریه یا سەرۆك عەشیران و هەنارتنا لەشكەرەکی زۆری مەزن ئەف شورەشە ب ئاواپەکی زۆری خوینەلوو ل دیرسیمی هاتە ژناف برن .

د قی شورەشی دا ئالایەکی كوردی هاتە بلند كرن . كو ئەف چەندە ژێ وەك ئێكەم شورەشا كوردی یا هەفچەرەخە بوویە خودان ئالا و ئالایی كوردستانی دگەل شورەشی بلند كری و ل سەر رێفەبەریین حكومەتی هاتە بلند كرن . پشستی كو ئالایین حكومەتا تورك هاتینە راكرن .

ئالایی شورەشا کوچگیری ئێكەمین ئالایی كوردی یە لاسەر رێفەبەریه كا میری هاتبیتە هەلدان و هەژابیت . كو ئەف چەندە ژێ دەریری ئی ژ ئاستی بلندی هزرا نەتەوهیی و رهوشەنبیری یا سەرۆكین قی شورەشی دیار دكەت .

هەلبەت ئەف ئالایە هەتا ئاستەکی یی جیاوازه ژ وی ئالایی ژ ئالیی (كورد تشکیلات اجتماعی جمعییتی) یان

ئهوئی لسهر (کارتا ناسنامهیا کوردستان تعالی جمعیتی هاتیهچیکرن . لهوما دبیت ئەف ئالایه ژ نالین ریشهبه رین قی شورهشی قه هاتبیته داهینان ، و وان ئاگهه ژ ئالاین فرمیی (تشکیلات اجتماعی جمعیتی) نه بیت . لی دیسان فان شورهشگیران همر سی رهنگین رهسه نین کوردان (سور - سپی - کهسک) دناف ئالاین خوه دا ژبیر نهکرینه .
بتنی جیاوازی یا وان هه بوونا رهنگی (رهش) و (سور بوونا روژی) یه دناف ئالاین دا . و ژ هه میان مهزنتر ژی نه بوونا رهنگی (زهر) دناف ئالای دا ب ئیک ژ تایه تمه ندیین قی ئالای دهیته زانین .

ئالاین شورهشا کوچگیری (۱۹۲۰-۱۹۲۱)^(۴۷)

۴۷- ژ مالپه ری (www.wikipedia.org) هاتیه وهرگرتن .

ئالایی شورەشا (کوچگیری) بقی ئاواپی بوویی :
شریتەیا لسەری (کەسک) کو روبەرەکی پان و بەرین
بخوفە گرتیە .
شریتەیا نافەرەستا ئالایی ب رەنگی (سپی) کو قەبارئ
وی هندی قەبارئ شریتەیا کەسکە .
دلایی راستی شریتەیا سپی (گوشەیا ئالایی) روژەکا ب
رەنگی (سور) و بیی (تیروژک) مینا بازنەیهکی هەیه .
شریتەیا سیی و لخاری کو (۱ لسەر ۳) یا شریتەیا
(کەسک و سپی یە) ب رەنگی (رەش) هاتیە دانان .

نالائين شيخ مهحمودئ نمر (۱۹۲۲ - ۱۹۲۴ز):

پشتي ڪونگرئ فيرسايي و شڪهستنا ئيمپراتوريهتا (عوسماني) لگور پهيماناما (سايڪس پيڪو ل سالا ۱۹۱۶ زاييني) دهقهرين سهر ب قئ ئيمپراتوريهتئ فه ژلايئ (بريتانيا و فهانسا) فه هاتنه داگير ڪرن. ههلبهت وي دهمي هم لگور پهيماناما سايڪس پيڪو (ڪوردستانا باشور = ويلايهتا ميسل) بيوو پشڪا ڪولونياليزما فهرنسي و هم ژئ لگور پهيماناما (سيفهر) ڪو مادهين (۶۲ - ۶۳ - ۶۴) مافئ چيڪرنا دهولهتهڪا ڪوردستاني بو ڪوردان دهستهبهر ڪريوو و باشورئ ڪوردستاني ژئ لگور وان مادهيان دڪاري ب ريفراندومي بجيته سهر وئ دهولهتا ڪوردستاني فه، لهوما بريتانيا ل دهست پيڪئ بتئئ ژ ويلايهتئ (بهسرا - بهغدا) ل سالا ۱۹۲۱ دهولهتا عهرهبي يا (عيراقئ) دامهزراند وي سهردهمي ڪوردستانا باشور ل هيقي يا دهولت بوونئ بوو . و ههفرڪي پهڪا زورا توند دناقبهرا (بريتانيا) و (تورڪيا كهماليستي) لسهر قئ دهقهرئ دروست ببوو . و ژئاليهڪئ ديتر فه (فههنسا) دهست ژ قئ ويلايهتي بهردا بهرامبهر وهگرنا هندهك ئيمتيازاتان ژ بريتانيا ، و دههمان دم ل سالا ۱۹۱۸ زاييني (شيخ مهحمودئ نمر) بوو (حوڪمدارئ ڪوردستاني) (ل روزا ۱۸ تشرينا دوويئ سالا ۱۹۱۸ پشتي نيئرو (ميجهر نوئيل) گههشته سليمانيئ و ل بهردهرگههئ (سهراي) حڪومهتئ ل پيش چاقيئ هزاران كهسان ژ ئاڪنجيئ سليمانيئ و دهوروبهران ب زماني فارسي گووت: «ب نافئ حڪوومهتا برتانيا و حاڪمئ گشتئئ عيراقئ دگهل وه دئاخقم: ئيدي هوين ژ ئيخسيرئ رزگار بوون ،

ئیدی سه‌ره‌سه‌ست و ئازادن ، شیخ مه‌حموود حوکمداری کوردستانی ، ئەز لسه‌ر ئەمری حاکمی عام ل به‌غدایی قی مزگینیی دده‌مه وه»^(٤٨)

نه‌خاسمه کو نامه‌یا (مه‌ندوبی سامی بریتانی) ئەوا بو شیخ مه‌حموود به‌رزنجی هاتی زوریا ئاشکرا بوویه کو دبیزیت: «ژ حکوومه‌تا ساحب جه‌لال فه ئەمر ب من هاتیه کر نکو ب وه رابگه‌هینم ل قان روژان دا راگه‌هاندنا - سه‌ره‌سه‌ستی - یا کوردستانی ته‌مام دبیت و کورد دی سه‌ریخوه و جه‌نابی وه ژی ب حوکمدار هاتینه ناسکرن»^(٤٩)

بقی ئاوابی ل سلیمانی (کومارا مه‌لیکی یا کوردستانی) راگه‌هاند و شیخ مه‌حموود به‌رزنجی بوو مه‌لیکی کوردستانی ، ل ده‌ستپیکێ بریتانیا دان پیدان ب ده‌سه‌لاتا شیخ مه‌حموودی کر . لی هەر زوو ئینگلیز ژ به‌لینا خوه پاشگه‌ز بوون و حکوومه‌تا شیخ مه‌حموود (پشتی به‌رگری کره‌کا زور) روخاند و شیخ ژی بو (هندوستانی) نه‌فی کر . پاشان پشتی تیگ چوونا ره‌وشا کوردستانی و خورت بوونا گه‌قین تورکیا (که‌مالی) دوباره نه‌چار بوون شیخ مه‌حموود به‌رزنجی بو سلیمانی زفراند. و (مه‌لیکی یا کوردستانی) راگه‌هاند و سازین ده‌وله‌تی ئافا کرن . ژ ئەنجامی فه‌گه‌ریانا گه‌له‌ک ره‌وشه‌نبیرین کورد ژ ئەسته‌نبولی بو سلیمانی جوهره رینسانسه‌کا نه‌ته‌وه‌یی و ره‌وشه‌نبیری ل سلیمانی سه‌ره‌لدا و هەر زوو بریارا دامه‌زراندنا هی‌مایین نه‌ته‌وه‌یی هاته‌دان . کو ئیک ژ وان بریاران چیکرن و بلند کرنا ئالاین (مه‌لیکی یا کوردستانی) بوو . ژ بو راگه‌هاندن و ب فه‌رمی

٤٨- شاهو عوسمان سه‌ید قادر - هه‌مان ژنده‌ر - ل ١٤٠ .

٤٩- شاهو عوسمان سه‌ید قادر - هه‌مان ژنده‌ر - ل ١٤٠ .

کرنا ئالای روژەک و ئاههنگهکا تایبەت هاته ریکخستن :
 «ل ریکهفتی (۱۷ ئهیلولا ۱۹۲۲) بو بلند کرنا ئالا له
 مزگهفتا مهزنا سلیمانیه کومبونهکا ئیکجار مهزن هاته
 کرن و ریژهیهکا زورا جهماوهری بقی ئاوییه راههستیابوون :
 ریزا سهرباز و لهشکهری و موسیقا ، قوتابیان ب خواندنا
 سرودا نیشتمانی ، کهسایهتی، نافدارین باژیر و هوزان ،
 ئاکنجیین باژیری ب گشتی ، مارشا لهشکهری و سرودا
 (ئالای کورد) هاتنه لیدان و خاندن ...و ئالای کوردستانی
 ل دهمزیر (۱۲) ئی نیفرو ل سهر (قشلا سوپایی) هاته بلند
 کرن»^(۵۰)

ئهف شیوازی بلند کرنا ئالای بو ئیکهم جاربوویه ل
 دیروکا کوردستانی دا رویدایی . ههر چهند ئهف ئالایه نه
 ئالای ئیکهمینه ل سهدهی بیستی ژ ئالیی کوردان فه هاتیه
 دروست کرن و بلند بوویه . لی ئیکهم مهراسیما بقی ئاوییه
 فهرمی یه ل کوردستانی کو ئالا ب فهرمی هاتیه بلند کرن
 و بوویه ئالای فهرمی دهولهت و دهسهلاتهکا سیاسی .
 لی ئهف ئالای شیخ مهحموودی نهمر ب فهرمی بلند
 کری و وهک ئالای مهلیکی یا کوردستانی دایه ناسین ، یی
 جیاواز بوویه زوی ئالای ژ ئالیی (کوردستان تعالی جمعیتی)
 یان (تشکیلات اجتماعی جمعیتی) فه هاتیه چیکرن .

۵۰- شاهو عوسمان سهید قادر - ههمان ژندهر - ل. ۱۴ .

ئالايىن مەلىكى ياكوردستانى ۱۹۲۲ - ۱۹۲۴ ز

ئالايىن شىيخ مەحموودى نەمەر پىكھات بوو ژ :
 زەمىنەيا وى ب رەنگى (كەسك) وبازنەكى ب ھىمايى
 (روژى) ھەلبەت بىي تىروژك و ب رەنگى (سور) و ھەيشەكا
 (ھاللى) برەنگى (سپى)د نىشا وى (بازنەيى = روژى) دا ديار
 كرىوو . ئانكو ئالايىن مەلىكى ياكوردستانى ب رەنگىن
 (كەسك - سور - سپى) بوويە لگور گوتنا (مەحموود
 لەوھەندى) (دبىت ھزرا چىكرنا ئالايىن شىيخ مەحموودى نەمەر
 ژ ئالايىن (مستەفا پاشا يامولكى) قە ھاتبىھ دارىشتن).^(۵۱)
 كو نەبوونا رەنگى (زەر) دناف قى ئالايى دا ژى ئىك ژ
 كىماسىيىن وى بوويە .

پاشان شىيخى نەمەر پىشنىيار كر كو (تاجەك) ل شويىنا
 (ھەيشى) د وى ئالايى دا بەھىتە دانان. و بەرھەقى بو قى
 پىشنىيارا شىيخ مەحموودى ھاتە كرن لى ب سەدەما ھىرەشا
 برىتانىا و عىراقى پىكھە نەگەھشتن قى گوھارتنى د ئالايى
 دا بکەن .

۵۱- مەحموود لەوھەندى - دېروكا ئالايىن كوردستانى - گوڤارا سەرھەلدان - ژمارە ۱۲ - ل ۱۹ .

«(سیسیل ج. ادمونس) ل په‌رتو‌کا خو‌یا بنا‌قێ (کو‌رد ، تو‌رک ، عه‌ره‌ب) دا ل لاپه‌ره (٤٠٠) . ئاماژێ دده‌ته وی ئالایی کو‌ل هێ‌ره‌شنا هه‌فیش‌کا هێ‌ژن (بریتانی - عیراقی) بو سه‌ه باژێری سلیمانیی ل ١٦ / مه‌ی / ١٩٢٣ (د ئوده‌یا کارێ شیخ مه‌حموودی نه‌مه‌ر) و ل قوتابخانه‌یا دووا ناوه‌ندی یا فی باژیری ب ده‌ست وان که‌فتی کو سه‌باره‌ت ب وی ئالایی دبێژیت: «ئالایه‌کی کوردستانێ و تاجه‌کا پوله‌ک کری هاته دیتن کو به‌ره‌ه‌فی یا پیکه‌هه‌ دروینا وان ب هه‌فرا هاتبوو کرن و دخاستن بکه‌نه ئالایی شیخ مه‌حموود ، ئیدمونس ره‌نگی ئالایی شیخ مه‌حموودی ئاشکرا ناکه‌ت . به‌س ئاماژه‌ ب تاجه‌کی دکه‌ت کو شیخ مه‌حموود د‌فیا وه‌ک هیمای ده‌وله‌تا پاشایه‌تی یا کو‌رد ل نیقه‌راستا ئالایی دا هه‌بیت»^(٥٢)

کومه‌کا چه‌کدارێن شیخ مه‌حموودی به‌رزنجی کو ئالایێ مه‌لیکی یا کوردستانێ ل پشت سه‌ری وان دیاره .

٥٢- (حامید گه‌وه‌ری - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ١٤٧) هه‌ر وه‌سان (سه‌عید مه‌موزینی - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ٢٣) هه‌ر وه‌سان (حامید گه‌وه‌ری - نالایی نه‌ته‌واپه‌تی کو‌رد - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ٣٢) .

گەلەك بوجون لىسەر ئالايى شىخ مەحمود بەرزنجى
 ھەنە . ھندەك دېيژن (مينا ئالايى عوسمانيان) ھاتىە چىكرن .
 بتنى زەمىنەيا (سور) بو (كەسك) گوھارتىە . و ھندەك
 بوچونىن دىتر دېيژن : ئەفە ئەو ئالايە كو (زەين ئەلعبىدىن)
 بو كومەلا (كوردستان تەعالى جەمعيەتى) چىكرى . كو
 زەمىنەيا وى ئالايى ژى كەسك بوويە . و ب لىبەر چاف گرتنا فى
 راستىى ژى كو (مستەفا پاشا يامولكى) ئەندامى كومەلا
 (كوردستان تەعالى جەمعيەتى) و ژ كەسانىن بەشدار
 بوويى بوويە د چىكرنا ئالايى فى كومەلى دا، لەھوما دوپىر نىنە
 ئەف ئالايە لىبەر ئالايى كومەلا (كوردستان تەعالى) ھاتىتە
 چىكرن ب ھندەك دەستكارىيان فە . بتنى جىاوازى ئەفەيە
 كو (روژا) ئالايى (كوردستان تەعالى جەمعيەتى) يا (زەر)
 بوويە . لى روژا (ئالايى شىخ مەحمودى) يا (سورە) و ھەر
 ھەسان دناف ئالايى (شىخ مەحمودى) دا (ھەيفا ھىلالى)
 ژى ھەيە . كو دناف ئالايى (كوردستان تەعالى جەمعيەتى)
 دا ئەف ھەيفە نىنە .

شىخ مەحمودى بەرزنجى

ژ ئهنجامی دژایهتی و هیږهشا (بریتانیا - عیراقی) ل دیماهیئ حکومهتا شیخ مهحموودی نهمر ژی ههرفت و باشوری کوردستانی لگور پیلانهکا (بریتانیا) بریکا (جقاتا گهلان) بوو بهشکهک ژ دهولهتا عه رهبی یا عیراقی ، ئهو ژی دهما ل دیماهییا سالا ۱۹۲۵ ب چیکرنا لیژنهیهکی ژلایی (جقاتا گهلان)فه سنورین ناقبهرا (عیراق و تورکیا) هاتن دیار کرن کو ب (هیلا بروکسل) ناقداره . بقی ئاویایی باشوری کوردستانی بو (راگرتنا بهلانسا ناقبهرا) (شیعه و سونهیان) ب عیراقا عه رهبی فه هاته پهچرمه کرن . بیی هندئ کو ئیرادا گهلی کورد لبهر چاف بهیته وهرگرتن .

ئهف پهچرمه کرنا باشوری کوردستانی مهزترین درب بوویه کو ل سهد سالا بیستان بهر ب کوردان کهفتی و ژ ئهنجامین وی دماوی (۹۰) سالان دا گهلی کورد توشی ههمی جورین جینوساید و ئهنفال و کیمیا باران کرنی بوو ب ئاویهکی کو ههتا ژینگهها کوردستانی ژی هاته (ئیکوساید) کرن و ب هزاران کانی و گوند و ئاقاهیین کوردان هاتنه پهقاندن و خراب کرن.

لی گهلی کورد هیچ دهمهکی بی دهنگ نهراوهستیا و شورهش ل دیف شورهشی کرن بو نههیلانا فی پیلانا کولونیا لیزما ههفیشکا (بریتانی - عه رهبی) و خهبات بو رزگاری یا ئیک جارهی هیشتا یا بهردهوامه .

مستەفا پاشا یا مولکی (۱۸۶۸ - ۱۹۳۶ ز)

چیکرنا نالاین کوردستان :

چهند فهگیران و دیروکهکین جیاواز لسهر روژ و سالا چیکرن و ب فهرمی ناسینا نالاین کوردستان و چیکهرین وئ د دیروکی دا هاتینه تومار کرن . ب ناوایهکی کود کارین بیژین جیاوازی یان ههف دژی د فهگیرانا فان دیروکا دا ههیه . کوئهفه زی ئیک ژ کیماسیین دیروکا گهلی مهیه کو د ههر رویدان و بابهتهکی دا کومهکا بوچوون و رهئی یان ههنه و زور جارن ئهف بوچوونه دگههنه ئاستی جیاوازی و ههفدژی . ئهف چهنده زی بو نهنقیسینا دیروک و بیرهوهری و رویدانان ل دهم و جهئی خوه دا ژ ئالین بکهر و بهشدار بووین وان رویدانان فهدگهریت ، و ب گشتی چهندن سالا ن پشتی وان رویدانان بابهت و پهرتوک لسهر دهینه نفیسین کو ئهف چهنده زی بهردهوام ههفدژی یا بیرو بوچوونان دروست دکهت .

لسهر نالاین کوردستان زی ئهف ههفدژی یا فهگیرانی ژ ئالین چیکهر و دهمی چیکرنا وئ بو دهمی ئیکهمین فه ههیه .

د ههمی بهلگهنامهیان دا هاتیه کو ل دهست پیکا سالی (۱۹۲۰ ز) نالاین کوردستان ژ ئالین کومهل و گروپ وریکخستن کوردان ل ئهستهنبولئ هاتیه چیکرن .

دیروک نفیس و فهکوله رین لسهر فان کومهلهیین کوردی ل ئیستهنبولئ نفیسین ئیک رهئی نینن کو کی بو ئیکهم جار نالاین کوردستان (یان نالا بو کوردستان) دروست کریه . کو هندهک بوچوون و فهگیرانین دیروکی بشی ناواینه :

«کومهلا (تهعالی کوردستان = کوردستان تهعالی جمعیهتی) زلای دمه زینه رین (جمعیه التعاون و

الترقی) یا کوردی ل (۱۹ چری یا دووی ل سالا ۱۹۱۷) ب سەرکاتای یا (شیخ عبدالقادر نەهری) و جیگری یا (ئەمین عالی بەدرخان) هاتبوو دامەزراندن . کو رولهکی زوری مەزن د هوشیار کرنا کوردان دا هەبوویە» .^(۵۳)

فی کومەلی د پرانی یا بیافان دا رولی سەرکیشی یا بزافا هوشیاری یا نەتەوهیی گێرایە ، نەخاسەمە د چیکرن و فەرمی کرنا هیمایین نەتەوهیی دا کو هەولا چیکرنا ئالایەک بو کوردستانی ئیک ژ وان کارین مەزنە کو فی کومەلی کری . «کومەلا (کوردستان تەعالی جەمعیەتی) لاسەر (کارتین ناسنامەیین کومەلا خوە) ئالای کوردستانی چیکریە ، ئەف ئالایە (زەمینەیا وی (کەسک) و ل ناف ویدا (روزەک) هەبوویە) کو ژ نالی (نقیسەرێ گشتیی کومەلی (زەین ئەلعابدين) فە هاتیە چیکرن .»^(۵۴)

ئانکو فی کومەلی هەول دایە ئالایەکی بو کوردستانی دروست بکەت و بو بەلاف کرنا فی ئالای ژی (ناسنامەیا کومەلی) بکار ئینایە و بو هەمی ئەندامین خوە ئەف کارتە دروست کریوون کو ب ئالای د خەملاندی بوون .

ئەف ئالایە هەبوویە و د راپورتا دادگەهین تورکیا (استقلال مەحکەمەسی) ل سالا (۱۹۲۵) دەمی دادگەه کرنا سەرکردین کوردان بەحسی فی ئالای هاتیە کرن .

(د دەمی برێقە چوونا دادگەها بناف و دەنگا (استقلال مەحکەمەسی «istiklal mahkemesi») یا (دیاریە کری) دا ئەندامی هەیتەتا مەحکەمی (لوتفی موفتی ئوزباش)

۵۳- علی نتر توفیق - (الحیاه السیاسیە فی کوردستان ۱۹۰۸ - ۱۹۲۷) - مطبعة الخانی (دهوك) - سالا ۲۰۰۷ - ص. ۱۵۶ - ۱۵۷ .

۵۴- مەحمود لەوهندی - ئالای کوردی - گوڤارا سەرھەلدان - هەژمارە ۱۲ - ل. ۱۸ هەر وەسان (حامید گەوهەری - کومەلە ئینانەوی کوردستان - هەولێر - ۲۰۰۴ - ل. ۱۴۱) .

دناڤ به لگه یین کومه لا (کوردستان ته عالی جه معییه تی) ده به لگه یه کا قی کومه لی دینه کو لسەر وی نالا (کوردان) هه یه . (زه مینا وی (که سک) و لسەر وی ژێ روژهک (زهر) هه یه) .

لوتفی موفتی ئوزباش «ژ (سهید عه قدلقادر = شیخ عبدالقادر نه هری) مانایا قی نالی دپرسه . سهید (عه قدلقادر) ژێ ب قههر دبێژه «خویایه نالا کوردی یه» . پشنت ره د مه حکمه می ده ژ (کور سه عدی) دپرسن ، ئه و ژێ وه ها دبێژه :

«نالا که سکا لسەر کارتا هه وییه تی یا کوردستان ته عالی جه معییه تی یه ، موختارییه تا کوردستانی ئیفاده ده» .⁽⁵⁰⁾

لگور قی ژندهری نالا کوردستانی کو ژ نالی (کوردستان ته عالی جه معییه تی) قه هاتیه چی کرن . بتنی دوو رهنگ تییدا هه بوون . کو ئه و ژێ (که سک و زهر) بوون . لی تا نوکه هه یج به لگه یهک نینه کو وینه و شیوازی قی نالی نیشان بدهت . بتنی ئه و دان و ستاندنا ل دادگه ها دیار به کری هاتیه کرن ، باشترین به لگه یه لسەر هه بوونا قی نالی ، و روژهک دهیت کو ئه ف به لگه نامه و وینی قی نالی ژێ بهیته به لاف کرن .

ئانکو ئه گهر ب ئاویه کی ئاشوپی ئه م قی نالی دیار بکهین لگور وی شروقهیا بو هاتیه کرن ، ئه ف نالایه دی بقی ئاوی بیته :⁽⁵¹⁾

50- مه محمود لهوهندی - نالای کورد - مالهیری (www.xirabetuwa.com) د ژندهران دا نامهزه ب قی به لگه یا (دادگه هین تورکیا) هاتیه کرن کو ژ په رتوکا
89 - Behçet Cemal, Şeyh Saîd (syani, Sel Yayınları, 1955, cst., r. 89 - نقیسه ر) .
51- ئه ف نالایه ژ لای من قه هاتیه دروست کرن لگور شروقهیا بو هاتیه کرن و ژ هه یج ژندهره کن نه هاتیه وه رگرتن - (نقیسه ر) .

هه‌لبه‌ت ئه‌ف ئالایه‌ بته‌نی بو سه‌ر کارتا ئه‌ندامه‌ته‌ی یا
 قی کومه‌لی هاتبوو دروست کرن . لی لگور به‌رسفا کو
 (سه‌ید عه‌بدلقادر و کور سه‌عدی) د دادگه‌هی دهن ئه‌ف
 ئالایه‌ بو کوردستانی هاتبوو دروست کرن و وه‌ک ئالایه‌کی
 فه‌رمی ژ ئالیی قی کومه‌لی فه‌ هاتبوو په‌ژراندن. سه‌باره‌ت
 کاریگه‌ری یا قی ئالایی د دێروکا کوردی و نه‌خاسمه‌ شه‌ره‌شا
 ئاگری دا جیاوازی یا بو‌چونان دناقه‌را هنده‌ک فه‌کوله‌ر و
 دێروک نقیسان هه‌یه . بو میناک (مه‌حموود له‌وه‌ندی) و
 (حامید گه‌وه‌هه‌ری) و (سه‌عید مه‌موزینی) د نقیساریین خوه
 دا ده‌می به‌حسی شه‌ره‌شا (ئاگری داغ) دکهن و بیره‌وه‌ریه‌کا
 (ئیحسان نوری پاشا) فه‌دگوه‌یزن دبیژن :

«(ئیحسان نوری پاشا - ۱۸۹۳ - ۱۹۷۱ز) کو سه‌رکیشی
 یا (شه‌ره‌شا ئاگری داغ) دکر د بیره‌هاتنیین خوه دا دبیژیت
 «برو سه‌سکی تی‌لی ژ هوزا جه‌لالی ، سالا ۱۹۲۱ راپه‌رین
 کر و به‌ره‌ف چیا‌یی ئاگری چوو . من ل سالا ۱۹۲۷ خوه
 گه‌هانه‌ ئاگری و سه‌روکایه‌ته‌ی یا بزافا ئاگری ب من هاته
 سپاردن ، هه‌ر وه‌سان ژئالیی خو‌ی‌بوونی فه‌ کومیتیه‌کا
 تایبه‌تا سه‌ربازی هاته هه‌لبزارتن ، ل قی سالی دا ئالای

سێ رەنگ یا سەرخوبونا کوردستانێ کو د سالای ١٩٢٠ ، ژ نالیی (کوردستان تەعالی جەمعیەتی) قە هاتبوو قەبول کرن ئینا ئاگری و بو جارا ئیککی من ئەو نالا ل سەر بلندترین گوپتکین چیاپی ئاگری بلند کر . من پوستەکا سەربازان ژ کورین نەبەزین کوردستانێ هەلبژارتن . زێرهفانین دلیرین ئاگری ژ دویرفە بو نالیی کوردستانێ (هورا) دکیشان . بقی ئاوی ل ئاگری تەشکیلاتا سەربازی و ئیدارەیهکا کوردی هەبوو و نالیی کوردی د هەژیا» .^(٥٧)

لی قەکولەر (A.BALI) دگەل فانه دا هەف دژە و د قەکولینا خوە دا دەمی بیرهاتنا (ئیحسان نوری پاشا) قەدگوهیزیت دبیزیت :

«ئیحسان نوری پاشا کو سەرکیشی یا (شورەشا ئاگری داغ) دکر د بیرهاتین خوە دا دبیزیت «شورەشی نالا سێ رەنگ یا سەرخوبونا کوردستانێ کو د سالای ١٩٢٠ زاینی ژ نالیی (Teskîlatî Cemîyeta Kurdîstanê) تەشکیلاتی جەمعیەتی کوردستانێ) قە هاتبوو قەبول کرن و ریکخستنا (خوێبوون) ئی ئەو نالا شاندبوون ئاگری و وەك نالیی کوردستانێ قەبیل کریوو» .^(٥٨)

هەر وەك د بەلگەنامەیا (اسقلال مەحکەمەسی) دا ژێ دیار دبیت . نالای (کوردستان تەعالی جەمعیەتی) نە ب سێ رەنگین (سور و زەر و کەسک) بوویە . بەلکو بتنی دو رەنگین (کەسک و زەر) هەبوون . لەوما نکارین قی کومەلی ب چیکەرا (نالای نهایی کوردستانێ بدانین) .
ب ئاواپەکی گشتی پرانی یا میژوو نفیس و قەکولەر

٥٧- مەحمود لەوەندی - نالای کورد - گوڤارا سەرهلەدان - ل. ٩) هەر وەسان حامید گەمەری - هەمان ژێدەر - ل. ١٤١ - و هەر سەعید مەموزینی - هەمان ژێدەر - ل. ٢٢ .
٥٨- ABALI - هەمان ژێدەر - ل. ١٠ .

لسه‌ر باوه‌ره‌کا دیترن و دبێژن کو ئەف ئالایه ژ نالایی (کورد ته‌شکیلات اجته‌ماعیه‌ جه‌معیه‌تی = جه‌معیه‌ التسه‌کیلات الاجته‌ماعیه‌ الکرديه) فه‌ هاتیه‌ چیکرن .

«ئەف کومه‌له‌ ژ کومه‌لا (کوردستان ته‌عالی جه‌معیه‌تی) جودا ببوو . و ب سه‌روکاتی یا (ئهمین عالی به‌درخان) بوویه‌ کو ده‌ست پیک‌ا چیبوونا هه‌فدژی و جودا بوونا وان ژ کومه‌لا (کوردستان ته‌عالی جه‌معیه‌تی) هه‌ر ژ ئەیلوولا ١٩١٩ ل ده‌می سه‌ره‌لدانا شه‌ره‌شا (مه‌لاتیه) سه‌ره‌لدایه‌..... و پشتی کو (شیخ عه‌بدلقادری نه‌هری) راگه‌هاندی کو ئەو ناخوازیت ژ (عوسمانیان) جودا ببیت و ئەف راگه‌هاندنه‌ ل ١٩٢٠/٣/١٥ ل روژنامه‌یا (تصویر افکار) یا (ئیتحادی) یا به‌لاف کری . ناکوکیین ناف کومه‌لی دا به‌ره‌ف دژواری چوون..... و ل ٢٠ /٥/ ١٩٢٠ جودابوون ل کومه‌لا (کوردستان ته‌عالی جه‌معیه‌تی) دروست بوو و کومه‌لا (کورد ته‌شکیلاتی اجته‌ماعی جه‌معیه‌تی = جه‌معیه‌ التسه‌کیلات الاجته‌ماعیه‌ الکرديه) دروست بوو کو ب سه‌روکاتی یا (ئهمین عالی به‌درخان) بوو .»^(٥٩)

کو پرانی یا ئەندامین فی کومه‌لی داخازا سه‌ره‌خوبی یا کوردستانی دکر .

(زنار سلوپی) دێروک نفیس و شه‌ره‌شگیڕی نافداری کورد د بیره‌تین خوه‌ دا دبێژیت : «کومه‌لا (جه‌معیه‌ الراهگه‌ الاجته‌ماعیه‌)** نالایی کوردی ب سی ره‌نگان دیار کر : ل سه‌ری ب ره‌نگی سور - دناقه‌راستا وی دا ب ره‌نگی (سپی)

٥٩- علی تتر توفیق - هه‌مان ژنده‌ر - ل . ١٨٧ - ١٨٨ - ١٨٩
 ** ل په‌رتوکا (زنار سلوپی - فی سه‌بیل کردستان) ب زمانێ عه‌ره‌بی (وه‌رگیژانا (ر . علی) نافین فی کومه‌لن ب (جه‌معیه‌ الراهگه‌ الاجته‌ماعیه‌ الکرديه) هاتیه . کو ل زور په‌رتوکۆین دبتر دا هه‌ر ب هه‌مان (کورد ته‌شکیلاتی اجته‌ماعی جه‌معیه‌تی) هاتیه‌ وه‌رگیژان - نفیسه‌ر) .

کو (روژ) تێدا دبرسقیته - و ل خواری ب رنگی (کهسهک) و ئەهف ئالایه وهک ئالایێ نهتهوهبی کورد قهبول کر .»^(١٠)

ههه وهسان (زنار سلوپی) د پهرتوکا خوه دا سهبارهت ب شروقه کرنا ئالایێ (کومارا کوردستان ل مهبادی) دبێژیت :

«حکومهتی ئالایێ جمهوریهتا مهبادی ، ژ میناکا ئالایێ کوردستانێ وهرگرت کو د (١٩١٩) دا ژ ئالیی (الرابطه الاجتماعیه الكردیه = تهشکیلاتی اجتماعی جهمعیهتی) فه هاتبوو (تهسبیت) کرن . ئەوا ل ئەستهمبولی ل (١٩١٩) هاتیه دامهزراندن . کو پێک هاتبوو ژ (روژهکا زهرا) دبرسقیته لسهه پشکا (سپی) ژ ئالای ، ههه وهک ئالایێ ئیکهمین یی کوردستانێ ، لی ل کیلهکا روژا وی ، رسما دوو سیمبولین گهنم و ل پشت وی ژێ چیايهک و دارهکا (کاژی) لی زنده کرن و لسهه وی (دهولهتی جمهوریهتی کوردستان) نفیسین.^(١١)

ههلبهت لگور قی نفیسینی ههقدژییهک دگهل بوچونا (د. عهلی تههر) لگور روژا دامهزراندنا قی کومهلی دروست دبیت ههه وهک د پهرتوکا (الحياه السياسيه فی کوردستان ١٩٠٨ - ١٩٢٧) (د. عهلی تههر) دبێژیت کو :

«ئههف کومهله ل سالا ١٩٢٠/٥/٢٠ هاتیه دامهزراندن» .

لی (زنار سلوپی) ناماژی ددهته سالا ١٩١٩ زایینی ، لهوما دبیت (زنار سلوپی) دهست پێکا پهیدا بوونا ناکوکیان ل سالا ١٩١٩ ب بهروارا دامهزراندنا قی کومهلی بزانیته . (ههلبهت پرانی یا دیروک نفیس و فهکولههرا لسهه قی باوهرینه کو ئالا بو ئیکهمین جار ژ ئالیی قی کومهلی فه هاتیه چیکرن و ههمی دیروک نفیس ژێ دهما بهحسسی بیرهوهریین (زنار

١٠- زنار سلوپی - ترجمه رعلی - فی سبیل کردستان (مذکرات) - رابطه کاوا للثقافة الكردیه - بیروت لبنان - طبعه الاولی - ١٩٨٧ - ل. ٦٩ .

١١- زنار سلوپی - ههمان ژندههه - ل. ٢٣٢ - ٢٣٣ .

سلوپی) دکهن . کومهلا کو چیکه ری نالای کوردستانییه ب (کورد تهشکیلات اجتماعیه جه معییه تی) ددهنه خویا کرن) .

ئانکو ل گور فی گوتنا (زنار سلوپی = قه دری جه میل پاشا) نالای کوردستانی ژلای کومهلا (تهشکیلات اجتماعیه جه معییه تی) هاتیه چیکرن .

هر چند بهریز (حامید گهوهه ری) ل په رتوکا خوه یا بنافی (کومهله ژبانوهی کوردستان) ژ زار دهفی (زنار سلوپی) دیژیت :

«لگور گوتنا زنار سلوپی (قه دری جه میل پاشا) نالای نه فروکهی کوردستانی ژ لای (تهشکیلاتی کومهلا یه تی جه معییه تی ته عالی کوردستان) فه هاتیه دروست کرن و ب نالای نه ته وایه تی یا کورد هاتیه راگه هاندن . و شیوازی وی ژی ب فی ئاواپی بوویه : ل سه ری سور و نافه ندا وی سپی و (لسهر سپی روژ) و ل خواری ژی که سک» (۱۲).

سه بارهت ب ناقبرنا (تهشکیلاتی کومهلا یه تی جه معییه تی ته عالی کوردستان) د فی په رتوکی دا ژ ئالیه کی فه دهیته فه هم کرن کو کومهلا (تهشکیلاتی اجتماعی جه معییه تی) به شهک بوویه ژ کومهلا (ته عالی کوردستان). لی وهک ل به لگه یین سه ری دا دیار بووی کو ئهف کومهله نه پشکهک بوویه ژ کومهلا (ته عالی کوردستان) ، به لکو ب جودا بوونا هندهک ئه ندامان ژ کومهلا (ته عالی کوردستان) وان تازه ئهف کومهله یه پیک هینا یه . ژ ئالیه کی دیتر فه . ب لینیرین ل په رتوکا (فی سیل کوردستان) دا دیار دبی تکو (زنار سلوپی) ئهف نافه بو وی کومهلی بکار نه ئینایه

۱۲- حامید گهوهه ری - هه مان ژندهر - ل. ۱۴۱ .

، ئەقجا ئەز نوزانم کو بهرێز (حامید گهوههری) ئەف زاراقه
ژ کیشه ئینایه؟!!

لئ کئ ئەف ئالایه چیکریه و دیزاین وئ ژ ئالیئ کئ قه
هاتیه چیکرن . ب دروستی ژ ئالیئ (زنار سلوی) قه ناهیته
دیار کرن .

(د. جهمال نهبهز) ، سهبارهت ب ئالایئ کوردستانی د
گوتنهکا خوه دا دبێژیت :

«د سالا ۱۹۵۱ زاینی دهما ئەز ل بهغدایئ بووم و من
ل زانینگهئ دخواند. من کورد پهروههک بناقئ (بهشیر
موراد) دناسی کو دوکانهک ههبوو و زورجاران ئەم ل دوکانا
وی خرغه دبووین.... روژهکئ کومهکا زورا پیرهمیژان ل جهم
وی خرغه بوون . کو ئەو روژ نهوروز بوو . ئەم چووینه مالا
(پاریزه مهعروف چیاووک) کو خه لکئ ههولیرئ بوو و ل سالا
(۱۹۲۷ ز) ل بهغدا (یانا سههرکهفتنا کوردان) (کلوبا کورد)
چیکریوو . چونکه ئەندامین کلوبئ کری یا هه یقانه یا خانی
نه دابوو . ئەو کلوب هاتبوو گرتن . لهوما قئ پارێزهری (تابلویا
کلوبی) ل بهردهرگههئ مالا خوه دابوو . و لسه رنقیسی
بوو (یانا سههرکهفتنا کوردان) . ل مالا وی مه لسه ئالایئ
کوردستانی ئاخفت . دناف وئ جقینی دا (شاگر مهجروم)
(وهزیری بهرئ یئ پوستهیی د حکومهتا شیخ مهحموودی
بهرزنجی) - ماموستا (رهفیق حلمی) - (سه رههنگ ئەمین
رهواندزی) - (سه رههنگ عارف سور) - (رهفیق چالاک) -
(سه رههنگ جهمال عارف کهرکوکئ) - (عبدالقاد قهزاز)
- (مهلا وهحید ههولیری) ژئ ئاماده بوون.... بهحسئ ئالا
کوردستانی کهفته جقینی و هه که سههکئ تشتهک گوت.
(شاگر مهجروم) دهست ب ئاخفتنی کر و و گوت :

«ئالا كوردستان ژ شەرى جىھانى ئىكەمىن وەرە ھەيە ، و ژ ئالىي ھوزان قان و نىشتمان پەرورەرى كورد (ئەحمەد موختار جاف) قە جارا ئىكەم ل (ھەلەبجە) ھاتىە چىكرن. پىشتى شەرى جىھانى ئىكى (مىجەر نوئىل) ئەفسەرەرى ھىزىن برىتانيا (كو وى دەمى ل سلېمانى بوو) ئەو ئالا بو باكورى كوردستانى بر.»^(۱۳)

شاكر مەجرۆم وەزىرى پوستانى ل حكومەتا شىخ مەحمود بەرزنجى

ھەر وەسەن (د.جەمال نەبەز) دىئىت :
 «د سالىن (۱۹۲۰ ز)دا (رەشىد شەوقى - صالح زەكى
 ساحب قران) ل بەغدايي گوفارا (ديارى كوردستان)
 دەردئىخست.... (رەشىد شەوقى) د سەردەمى گەنجاتى يا

۱۳- جەمال نەبەز - سەرنجىك لہ بارەبى دېروكى ئالاي كوردستانەوہ - رۆژناما (مىدىا) - ژمارە (۲۱۵) ۲۰۰۶/۱۱/۱۴ - ل. ۷ (ھەر وەسەن لگور بىرھاتىن (رەفىق حلمى) (مىجەر نوئىل) ل شوباتا ۱۹۱۹ دچىتە باكورى كوردستانى و ل گەل (جەلادەت بەدرخان) ھەف دىتەكئ دكەت) (رقىق حلمى (مژكرات) - ھەمان ژندەر - ل. ۷۸ - ۷۹ (ھەر وەسەن ل گوفارا (ھاوار - ھەژمارە ۱ - ل. ۲۲ جەلادەت بەدرخان فى راستى ديار دكەت كول ۱۹۱۹ جاف ب مىجەر نوئىل كەفتىە - نقىسەر).

خوه دا (ئهفسه ره کئی عوسمانی یان بوو) ل ناوچه یا هه ورامان ، سه بارهت ب ئالا کوردستانی گوته من :

«ئهف ئالایا کوردان ههیی . ههر ژ سهردهمی جهنگا جیهانی یا ئیکهم فه ههیه» .⁽¹⁴⁾

ههر وهسان ل ساللا (1910 ز) (میر کامیران بهدرخان) دبیزتیه (دجهمال نهبهز):

(ئهف ئالا کوردستانی کو ههر ژ سهردهما پهیمان ناما (سیقهه) تا نوکه ئاخفتن لسهر هه نه ، ژنرال (شهریف پاشا) د پهیمانا سیقهه دا وی کورد ب وی ئالایی تهمسیل کرهه) .⁽¹⁵⁾

((ژنرال شهریف پاشا))

14- جهمال نهبهز - ههمان ژندهر - ل. ۷ .

15- ههمان ژندهر .

ژنرال شهریف پاشا «ل ههولهکا دیپلوماسی دا ل کونگرهیا ناشتی ل پاریس سالا (۱۹۱۹) کو تاکه کورد بوول ئه وروپا داکوکی ل مافی سهربخویی یا کوردستانی کریه ، بو فی مههمی ژی یادداشت و داخازیهک پیشکیش کریه ، ل گهل فی داخازیی (ئالا و نهخشهیهکی کوردستانی دگهل دا ههبوویه» (۱۱).

کو ئهف ههردو گوته راستی یا گوتهین (شاکر مهجروم) دسهلمینیت .

وینهی (ئهحمهد موختار جاف ۱۸۹۶ - ۱۹۳۵ ز)

۱۶- شاهو عوسمان سهید قادر - ههمان ژندهر - ل. ۱۴ .

هەر وهسان (د.جهمال نه‌بهز) د گوتارا خوه دا دبێژیت :
 زانایی مه‌زنێ کورد ماموستا (مه‌حه‌مه‌د قزلچی
 «تورجانی») هاریکاری س‌مایل ناغا «سمکوو» و ده‌رهینه‌ری
 روژنامه‌یا «روژی کورد - شه‌وی عه‌جه‌م» ل وورمێ ، په‌نا‌به‌ر ل
 عێراقی و ماموستایی کولێزا (شه‌ریعه‌ت) ل (ئه‌عه‌زمیه‌ یا
 به‌غدا).... سه‌باره‌ت ب ئالا جاره‌کی گوتیه :

(ئه‌ف ئالایه ل روژه‌لاتا کوردستانێ ، ل سه‌رده‌می
 سمکوو دا هه‌بوویه ، پاشان که‌فتیه لایێ (دوکتور عه‌زیز
 زهن‌دی) ، کو ل دیماهی یا سالا ۱۹۳۷ دا کومه‌له‌یا (نازادی
 خوازی کوردستان) دامه‌زراندیه). (۱۷)

(زنار سلوپی) د بیرناینین خوه دا دبێژیت :
 «ل سالا ۱۹۲۱ (جمعیه‌ الرابگه‌ الاجتماعیه) وه‌فده‌کا
 پێک هاتی ژ (به‌درخان رامی به‌گ - موسته‌فا پاشا یامولکی
 - که‌مال فه‌وزی به‌گ - مولان زاده ره‌فعه‌ت به‌گ) ره‌وانه‌یی
 عیراقی دکه‌ت.... ئه‌ف وه‌فده‌ ژ ئالیێ ئینگلیزی فه‌ ئاسته‌نگ
 بو‌ده‌ینه‌ دروست کرن و بتنی ده‌ستویری دده‌نه (مسته‌فا
 پاشا یامولکی) کو بچینه سلیمانیێ . چونکه ئه‌و دبنه‌ره‌ت
 دا خه‌لکی ویری بوو . ده‌ما مسته‌فا پاشا گه‌ه‌شته‌یه
 سلیمانیێ . شیخ مه‌حموود حوکمداری یا مه‌لکی یا
 کوردی راگه‌هاندبوو . و مسته‌فا پاشا ژ بوو وه‌زیری په‌روه‌ردی
 ل وی حوکمداری دا». (۱۸)

«مسته‌فا پاشا یامولکی خه‌لکی (سلیمانیێ) و ئیک
 ژ ژهن‌رالین عوسمانیان بوویه کو ل سالا ۱۹۲۰ ده‌ ده‌ما
 حکومه‌تا خه‌لیفه‌ی ل ئاستانه - ئه‌سته‌نبول - (دیوانه‌کا

۱۷- جه‌مال نه‌بهز - هه‌مان ژنده‌ر - ل . ۷ .

۱۸- زنار سلوپی - هه‌مان ژنده‌ر - ل . ۱۹ .

عورفی یا عهسکه‌ری) بو دادگه‌ه کرنا (موسته‌فا که‌مال پاشا) پێک ئینایی ئه‌و کرپوو سه‌روکی وئ و وی حوکمئ غیابی (سیداره دانئ) بسهر (مسته‌فا پاشا) دا سه‌پاند بوو. (٦٩)

پشت گریندان ب فان گوتنن (زنار سلوپی) نقیسه‌ر (مه‌حموود له‌وه‌ندی) د فه‌کولینا خوه‌ دا سه‌باره‌ت ب (نالایی ده‌سه‌لاتداری یا شیخ مه‌حموود) دنقیسیت کو :

«(مسته‌فا پاشا یامولکی) ئیک ژ ئه‌ندامین کومه‌لا (ته‌شکیلاتی اجتماعیه‌ جه‌معیه‌تی) یه‌ کو شکلی نالای کوردی (ته‌سبیت) کره‌ . له‌وما دبیت کو وی نالایی شیخ مه‌حموود ژێ چیکریت» (٧٠)

بقی ئاواپی (مه‌حموود له‌وه‌ندی) دگه‌ل بوچوونا (د. جه‌مال نه‌به‌ز) دا نینه‌ کو (ئه‌حمه‌د موختار جاف) ئه‌ف نالایه‌ دروست کریت . به‌لکو دبیزیت ژلایی (مسته‌فا پاشا یامولکی) و هه‌قالین وی ل (کورد ته‌شکیلات اجتماعیه‌تی) فه‌هاتیه‌ دروست کرن .

براستی ژێ لگور گوتنا (د.جه‌مال نه‌به‌ز) دروست کرنا فی نالایی ژ ئالایی (ئه‌حمه‌د موختار جاف) فه‌هنده‌ک گومانان ل جه‌م مروفی دروست دکه‌ت ، هه‌ر وه‌ک (نازاد مزوری) هنده‌ک پرسیاران دکه‌ت مینا :

«گه‌لو ئه‌حمه‌د موختار جاف ئه‌ف نالایه‌ بو چ چیکریه‌ ؟ کئ داوا لئ کره‌ فی نالایی بنه‌خشینه‌ ؟ باشه‌ ئه‌گه‌ر بیژین ژ بو ده‌وله‌ته‌که‌ خوه‌سه‌را کوردی

٦٩- رفیق حلمی - (مذکرات) - (ترجمه‌ الی لغة‌ العربی) (جمیل الروزیانی) - الجزء الاول - مطبعة‌ المعارف - بغداد - ١٩٥٧ - ل. ٢٠. (هه‌ر وه‌سان هاورینامه‌ - هاورى باخه‌وان - ده‌زگایی چاپ و په‌خشى سه‌رده‌م - سلیمانى - ١٩٩٩ - چاپخانه‌یى روون - ل. ٢٧٤) .

٧٠- مه‌حموود له‌وه‌ندی - هه‌مان ژیده‌ر - ل. ١٩ .

چیکرییه ؟ چما حکوومهتا شیخ مهحموودی ئەف نالایه بلند نهکرییه ؟..... یان ژ نالهکی دن قه گاڤا میجهر نوئیل چوویه کوردستانا باکورو(جهلادهت - کامهران و ئەکرهم جهمیل پاشا ...تاد) دگهل بوون ، چما فان کهسین نافئانی د مژار و گوتارین خوه د کول سهر فی نالای د هاواری دا وهشاندینه ئەف ئیکه نهئانییه زمان..... سهرباری فی چهندی ژ د ژبان و سهر هاتیین شاعری ناقدار (ئهممه موختار جافی) ئەف یهکه نههاتییه هولی». (٧١)

لهوما ژبلی (دجهمال نهبهز) هیچ ژیدههرکی دیتر نابیزیت کو چیکهری فی نالایی شاعر (ئهممه موختار جاف) بیت . لگور فان بهلگهنامان چیکرنا نالایی کوردستانێ ژ نالیی (کوردستان تهعالی جهمعیهتی) و (تهشکیلاتی اجتماعی جهمعیهتی) ب دروستی دیار نهبوویه لی پرانی یا بوچونان لاسهر (تهشکیلاتی اجتماعی جهمعیهتی) دراوهستن . چونکه ئەو نالایی ژ نالیی (کوردستان تهعالی جهمعیهتی) قه هاتییه چیکرن نه خودان رهنگین نها (سور - سپی - کهسک) و (روژا زهر) بوویه بهلکو بتنی (کهسک و روژا زهر) .

ههر وهسان چیکهری وی (زهین ئەلعابدين)ه یان (ئهممه موختار جاف) یان (مستهفا پاشا یامولکی)یه ژی جیاوازیی یا بوچونان ههیه . لی خالا جهی باوهریی ئەفهیه کو (زهین ئەلعابدين) نالایی (کهسک و زهری) (کوردستان تهعالی جهمعیهتی) چیکریه . لهوما چیکهری نالایی فهرمیی نها یان (ئهممه موختار جاف) یان ژی (مستهفا پاشا یا

٧١- نازاد مزوری - نالایین کوردستانێ (سمبولامه یا نهتهوی دناف شعرین شاعران ده) - چاپخانا هاوسهر - ههولینر - ٢٠٠٧ - ل . ١٠ .

مولکی) یه .

سه‌بارهت ب (ئه‌حمهد موختار جاف) ژى ئه‌و گومانین (نازاد مزورى) د په‌رتوكا خوه دا ديار كرين و مه‌ل سه‌رى ئامازه پى دابى دقيت پتر بكه‌فنه ژېر فه‌كولين و ديف چوونى و به‌رسفا وان پرسيار و گومانانا بهيته كرن.

سه‌بارهت ب (مسته‌فا پاشا يامولكى) ژى گومان دى پتر هه‌بن چونكه هه‌ر وه‌ك به‌ريز (زنار سلوپی و مه‌حموود له‌وه‌ندى) دبێژن :

(مسته‌فا پاشايى يامولكى) كو ئه‌ندامى (ته‌شكيلاتى اجتماعى جه‌معيه‌تى) بوو . ل سالا ١٩٢١ زايىنى ژ ئه‌سته‌مبولى فه‌دگه‌ريته سلېمانى و دبته وه‌زيرى په‌روه‌ده‌كارى ، كو وى ده‌مى حكومه‌تا شېخ مه‌حموود به‌رزنجى ئالايه‌ك هاتبوو به‌ره‌ه‌ف كرن . و ژبه‌ر كو (مسته‌فا پاشا يامولكى) يه‌ك ژ ئه‌ندامين (ته‌شكيلاتى اجتماعى جه‌معيه‌تى) بوو يى كو شكلى ئالا كورد ته‌سبىت كرى . و ل حكومه‌تا شېخ مه‌حموودى دا ژى بوويه وه‌زير و به‌رپرسى روژناما ني‌ف فه‌رمى يا حكومه‌تى « بانگى كوردستان » نه‌دویره كو ئالا كوردان يا ده‌ورا شېخ مه‌حموود ژى ب پيشنيارا وى هاتبته قه‌بوول كرن»^(٧٢).

لى چونكه ئالايى حكومه‌تا شېخ مه‌حموودى نهمر يى جودا بوويه ژ ئالايى فه‌رمى كوردستانى و ب ره‌نگى (زه‌مينه كه‌سك و بازنه‌يه‌كى سور (روژ) و هه‌يقه‌كا هيلالى يا سپى) دناف روژى دا هه‌بوويه . كو ئه‌ف ئالايى شېخ مه‌حمود ژى پتر ني‌زىكى ئالايى (كوردستان ته‌عالى جه‌معيه‌تى) بوويه ب قى جياوازى كو (ره‌نگى روژى) د ئالايى (كوردستان

٧٢- مه‌حموود له‌وه‌ندى - هه‌مان ژنده‌ر .

تهعالی جهمعیهتی) ب رهنگی (زهر) بوویه لی د نالایی
شیخ مهحموودی نهمر ب رهنگی (سوره و ههر وهسان ل
نالایی شیخ مهحموودی نهمر دا (ههیشا هیلالی) ههیه کو
د نالایی (کوردستان تهعالی جهمعیهتی) دا ئەف ههیشه
نینه .

لهوما ئەم نکارین (مستهفا پاشا یامولکی) زی ب چیکهر
و دامهزینهری (نالایی کوردستانێ) بزاین .

كورد تەشكىلات اجتماعىيە جەمئىيەتى چىكەرا ئالايە :

ھىچ گومانەك نامىنەت كو (كورد تەشكىلات اجتماعىيە جەمئىيەتى)، ئالايى كوردستانى ب رەنگىن (سور و سىپى و كەسەك) و (روژا زەر) دناف دا چىكەرىە و وەك ئالايى فەرمىن كوردستانى ھاتىە قەبول كرن و تا نوکە زى گشت گير بوويە .

كو ئەو ئالا زى بىشى ئاوايى بوويە :

ھەرۈەك د پەرتوكا سورەيا بەدرخان ل سالا ۱۹۲۸ و ھندەك بەلاڤوكىن كومەلا نەتەوھىيە يا (خويبوون) ئ دا بەلاڤ بووين كو بىشى ئاوايى بوو :

ژ ئالیی سالا چیکرنا فی ئالیی فه پرانی یا بوچوونان دبیزن کول سالا (۱۹۲۰ ز) هاتیه چیکرن . بتنی (زنار سلوپی) د بیرهاتنین خوه دا سهبارهت ب ئالیی کومارا (کوردستان = مهاباد) و (د. جهمال نهبهز) ل گوتارا خوه و لگور فهگیرانین (کامهران بهدرخان و شاکر مهجروم وموحهمه قزلچی) دبیزن: (ل سالا ۱۹۱۹ زایینی) هاتیه چیکرن .یان بهری سالا ۱۹۲۰ ل شهری جیهانیی ئیکی ئەف ئالییه ههبوویه . ئەگەر ئالا ژ ئالیی (کورد تهشکیلات اجتماعیه جهمعیهتی) فه هاتبته چیکرن . دقیت سالا چیکرنا ئالیی ل سالا (۱۹۲۰) بیت ، چونکه ئەف کومهلهیه ل فی سالی دا هاتیه دامهزاندن . لی ئەگەر ئەف ئالییه بشان رهنگ و شکل و دیزاینی بهری سالا ۱۹۲۰ هاتبته چیکرن . گهرهکه ئەم ل دهرفهیی کومهلا (کورد تهشکیلات اجتماعیه جهمعیهتی) ل چیکهرو بهلاف کهرین فی ئالیی بگهرین . کو فی چهندی ژی پیدفی ب پتر فهکولین و دیف چوونا دیروکی ههیه .

فهگیرانهکا دیترا زور لاواز سهبارهت ب نالایین کوردستانی ههیه کو ئەو ژێ لگور گوتین (گوتفرید یوهانس میوله‌ری) ئەلمانی یه کو د پهرتوکه‌کا خوه دا دبیزیت :

«نالای کوردستانی لسهر پیشنیارا من هاتیه دروست کرن» .

یان هەر وهك نقیسه‌ر (به‌دران ئەحمده‌ حه‌بیب) د گوتاره‌کا خوه دا ل روژناما (نالای ئازادی) بناقی (ره‌مزی نافیع ره‌شید) (ئه‌و کورده‌ی نالای کوردستانی داهینا). (۷۳)

کو دبیزیت (ره‌مزی نافیع) ب هه‌فکاری دگهل (میوله‌ری) ئەلمانی نالای کوردستانی داهینا .

(د. جه‌مال نه‌به‌ز) د گوتاره‌کا خوه دا زور ب باشی قی بوچونی ره‌د دکه‌ت و دبیزیت :

«ئه‌و بوچونا کو دبیزت ئەف نالایه‌ ژ لایین (گوتفرید یوهانس میوله‌ری) ئەلمانی یان (ره‌مزی نافیع ره‌شید) فه‌هاتیه دروست کرن ب دنیایی راست نینه... چونکه هه‌فدیتنا (میوله‌رو ره‌مزی نافیع) و هاوکاری کرنا وان دگهل هه‌فدوو ل سالا ۱۹۴۳ بوویه. راسته‌ کو (میوله‌ر) ل سیهان دا ئەفسه‌ره‌کی ده‌زگه‌ها ئیمناهی یا ده‌وله‌تا (ئه‌لمان) بوویه وه‌کو ئەو ل نامیلکه‌یه‌کا خوه دا بناقی (خوه‌ خزانده‌ کوردستانی داخراوه‌وه) دیار دکه‌ت کو ل سالا ۱۹۳۷ به‌لا‌ف بوویی باوه‌ر ناکه‌م کو هه‌می راست بیت)» (۷۴).

هه‌ر وه‌سان (ئازاد مزوری) د پهرتوکه‌کا خوه دا به‌حسی قی چه‌ندی دکه‌ت و دبیزیت :

«به‌لگه‌یین وی هند لاوازن کو پیدقی ب به‌حس کرن و

۷۳- ئازاد مزوری - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ۹ .
 ۷۴- جه‌مال نه‌به‌ز - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ۷ .

لسهر ئاخافتنی ناکهت... و شیعرین (جهلادهت - کامیران و جهگهر خوین) کو د ساللا (۱۹۳۲) یان دا ل گوڤارا هاواری دا وهشاندینه... بهرسشهکه موکمه ژ بوی قان رایین هان). (۷۵)
ئهو دهمی (میولهر) ئه لمانی بهحس دکهت . ل ساللا (۱۹۴۳) یه و بهحسی کوردستانا روژهلالات و کومارا کوردستانی ل (مهبادی) دکهت . ل حالهکی کو نالاین کوردستانی ل دیماهی یا دهکا دوویی ژ سهد ساللا بیستان هاتیه دروست کرن . لهوما ئهف بوچوونه هندا لاوازه کو هیچ فهکوله رهکی ب گرنگی نهوهرگرییه و چوویه د خانهیا فهراموشیی دا .
لهوما ئهف چهنده هاتیه سهلماندن کو کومهلا ریڤخستنا جفاکی یا کوردان ، چیکهرا نالای فهرمیی کوردستانی یه .

نالادا شورەشا شیخ سەعیدی پیران دا (۱۹۲۵ز) :

بەری بەحسێ نالایی کومەلا (خوێبوون) و شورەشا ناگری داغ بکەین . ل شورەشا شیخ سەعیدی پیران ژێ نالای کوردستانی هاتبوو هەلدان و ل سەر رێشەبەرێن میری هاتبوو بلند کرن و دناف شورەشگێران دا ب بەرفرهی و زوری هاتبوو بەلاف کرن . و گرنگی یەکا زور مەزن ژێ ب نالایی کوردستانی هاتبوو دان .

ئەف راستیە ژێ زور بباشی د فەگێرانەکا کو (نورەدین زازا = نورەدین یوسف دیرسمی) د چێرۆکەکا خوە دا بناقی (کەسکەسور) کو ل گوڤارا (هاوار) بەلاف کریوو . و بەحسێ نالایی شورەشا شیخ سەعیدی پیران و قوتابخانا خوە دکەت ، رەنگ فەدەت ، دەمی بەحسێ وی رویدانی دکەت ئەوا وی ب چافیین خوە دیتی کو کورد بسەر دکەفن و نالا تورکیی دیننە خواری و نالا کوردان هەلدەن . ئەو دگەل بابی خوە دچنە ل بەر (دەری سەراین) و نالایی کوردان دبینیت بقی ئاوی ل خواری دیار (نورەدین زازا) سەرھاتی یا خوە فەدگێریت :

«خەلک لدورا سەراین کوم دبوون . ئەم زارو ژێ چووین ، ئەو تەشتی رەنگین ل سەر سەری مە سەکنی بوو . لی ئەو نە کەسکەسورا ئەزمین بوو . ئەز بی سەبر بووم... ل باقی خوە گەریام . لەشکەر ریز گرتبوون ، چافیین وان توژ تیرکەن (روندک) بوون . من ئەو (بابی خوە) ل سەر هەسپی دیت . ئەز چوووم جەم ، وی ئەز دانیم بەر خوە ، من ژێ پرسێ :

«باقو ئەف چی کەسکەسورە ل سەر سەراین؟»

بەرسقا من دا «ئەو نالا مەیه کورێ من ، ئەو شەرەفا

میڵله تی کورده .»

من گوتی «بەری ئیکێ سور هه‌بوو ، ئەو چی بوو باقو.»؟
بابی من بەرسف دا «ئەو یا نه‌باران بوو ، نه‌بار ب زور
که‌تیبونه وه‌لاتی مه‌ . ئەم کورد ئیرو وان ژ ئەردی خوه
ده‌رخینین و دبین خوه‌دی وێ ، ها ژ ته‌را ئالاله‌ک بچووک ، وێ
داینه سه‌ر دلێ خوه ، هه‌ژی وێ بکه و ژ بو سه‌ره‌رازێ یا
وێ بخه‌به‌ته .»

ئە ز ب گوتین باقی خوه بیووم سه‌رمه‌ست . دلێ من
هه‌لدئاقت ، باقی من ئەز ماچ کرم و ئەز دانیم ئەردی...»^(۷۱)
هه‌ر وه‌سان (نوره‌دین زازا) به‌حسی که‌فتنا شوره‌شا
شیخ سه‌عید پیران دکه‌ت و ده‌می (تورکا) ئالایی کوردستانێ
ئیکه‌سته‌یه بن پین خوه و ئالایی خوه بلند کیره‌فه و
به‌رده‌وامی دده‌ چیروکا خوه و دبیت :

«ئالا ره‌نگین ، شان و رومه‌تا مه ، چراندن ئاقتن به‌ر
لنگین خوه ، پی لی کرن و شوینا وێ یا خوه ، یا خوین
خواران دانین .»^(۷۷)

سه‌رکردین قی شوره‌شی زور هوقانه ل دادگه‌ها
(استقلال مه‌حکه‌مه‌سی) دا بی به‌لگه‌ هاتنه دادگه‌ه کرن
و بریارا سیداره دانا هه‌میان ده‌ریخست . (شیخ سه‌عید و
د.فواد سه‌عید عبدالقادر نه‌ه‌ری و کور سه‌عدی ژ پالو که‌مال
فه‌وزی و پاریزه‌ر موحه‌مه‌د ئەفه‌ندی (باقی توزو)) ل سیداری
دان.

زنار سلوپی به‌حسی قاره‌مانیه‌کا «(باقی توزو) دکه‌ت
کول ده‌می سیداره‌دانی قاره‌مانیه‌ک تومار کر ، ده‌می کیره

۷۱- گوفا‌را (هاوار - هه‌ژمه‌ره ۳۰ ل روزا ۱/۷/۱۹۴۱ - ل. ۴ - ۵) .

۷۷- گوفا‌را هاوار - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ۵ .

ههوار (بژی کوردستان) لی لهشکهری تورکان دهرهفت نه‌دایی
ئه‌و دا بهر خه‌نجه‌ران و کوشت . «(۷۸)
راسته ئه‌و هاته کوشتن . لی سه‌رفرازیه‌کا دپروکی
بو خوه و گه‌لی خوه تومار کر و سه‌ره‌رایی راه‌ه‌ستیان ل
بهر په‌تی سیداری ، لی ووره‌یا خوه ژ ده‌ست نه‌دا و ئارمانجا
راسته‌قینه‌یا خوه و شوره‌شا شیخ سه‌عیدی پیران کو
رزگاری یا کورد و کوردستانی بوویه سه‌لماند .

شیخ سه‌عید پیران

نالایین شوره‌شا ناگری داغ (نازارات) :

نالایینی قی شوره‌شی کو زور دیروک نفیس ب (کومارا نازارات) زی بناف دکهن . جهی گه‌نگه‌شی و ناکوکیه‌کا زوره . پشتی شکه‌ستنا شوره‌شا شیخ سه‌عیدی پیران ، و ئەو توند و تیژی یا خویناوی یا که‌مالیان ل دژی کوردان بکار ئینایی . پرانی یا ره‌وشه‌نیر و سیاسه‌تفانین کوردان نه‌چار کرن په‌نابه‌ری سوریی بین. کو ئەف په‌نابه‌ریه‌ هه‌تا سالا ۱۹۳۰ ب به‌رفره‌هی یا به‌رده‌وام بوو. فان سیاسه‌تفان و ره‌وشه‌نیران ریک‌خسته‌نک بناقی (خوپیوون) دامه‌زراندن . «پارتی خوپیوون ب ناقی (کومه‌له‌یی ناسیونالیزمی کورد) بوو کو ب ئینگلیزی دبیته (kurdish national league) گه‌له‌ک بیر و بوچوون لسه‌ر ده‌می دامه‌زراندنا قی پارتی هه‌نه به‌س پرانی یا ژیده‌ران ل سه‌ر قی چه‌ندی کوکن کو خوپیوون ل سالا ۱۹۲۷ ل باژاری (حه‌مدانیه) ل لوبنان هاتیه دامه‌زراندن و نفیسه‌ر و سیاسه‌تفانی کورد (جه‌لاده‌ت به‌درخان) بوویه سه‌روکی وی.»^(۷۹)

کومه‌لا خوپیوون هه‌تا سالا ۱۹۴۶ یا به‌رده‌وام بوو . «ره‌نگه‌ دیماهی چالاکی یا خوپیوونی سه‌ره‌دانا (قه‌دری جه‌میل پاشا = زناز سلوپی) و وه‌فدا دگه‌ل دا بیت بو کومارا کوردستانێ (مه‌باباد) ل سالا ۱۹۴۶ئ کو خوپیوونی ل سالا ۱۹۴۶ پشته‌فانی یا خوه بو کوماری راگه‌هاند . ب دیماهی هاتنا کومارا کوردستان خوپیوون ژێ بو به‌شه‌ک ژ میژوو یا کوردستانێ و دیماهی ب خه‌باتا ۲۰ سالی یا خوه بو

۷۹- کاهه ئه‌مین - ناسیونالیزمی کورد (خه‌بات بو ده‌وله‌تیکی نه‌ته‌وه‌می) به‌راوردیک له نیوان سی پارتی کوردیدا) - چاپخانه‌ ئاراس = هه‌ولیر - ۲۰۰۶ - ل. ۳۰ .

دامه‌زاندنا ده‌وله‌ته‌کا کوردی ل باکورئ کوردستانی هینا.»^(۸۰)

درویشمئ فهرمیئ خوڤوونئ

کومه‌لا (خوڤوون) هه‌مان ئالایئ کوردستانی ئه‌وئ ژ
ئالیئ (کورد ته‌شکیلاتی اجتماعی جه‌معیه‌تی) فه‌هاتیه
چیکرن وه‌ک ئالایئ کوردان په‌ژراند و ب فهرمی کره‌ ئالایئ
کومه‌لا (خوڤوونئ) ژئ . هه‌ر وه‌ک (مه‌حموود له‌وه‌ندی)
دبیژیت :

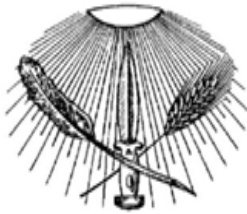
«ژ وه‌شان و کیتابین کو وی ده‌می لسه‌ر ناقئ (خوڤوون)
ده‌ردکه‌فتن . تئ فه‌هم کرن هه‌ر ئه‌و ئالا کو د ۱۹۲۰ ده
هاتیه ته‌سبیت کرن . ژ ئالیئ خوڤوونئ فه‌هاتیه قه‌بول
کرن.»^(۸۱)

هه‌ر وه‌ک د فان وه‌شان و به‌لگه‌نامین خوڤوونئ دا خویا
دبیت :

۸۰- کاوه‌ ئه‌مین - هه‌مان ژیده‌ر - ل. ۴۲ .

۸۱- مه‌حموود له‌وه‌ندی - هه‌مان ژیده‌ر - ل. ۱۹ .

PUBLICATION
OF THE
KURD'S NATIONAL LEAGUE
HOYBOUN
No. 3

THE MASSACRES OF KURDS IN TURKEY

CAIRO
PAUL BARREY'S PRINTING OFFICE
1928

ئەف وینه‌یه د پەرتوکا (القضية الكردية) ماضی الکرد و حاضرهم) یا سوره‌یا به‌درخان لژێر ناڤی (دکتور بله‌ج بشیرکوه) ب فه‌ره‌نسی به‌لاف بویه کو ئەو بخوه به‌رگی پەرتوکا (سوره‌یا به‌درخان) یا بناڤی (جینوسایدا کوردان ل تورکیا) ب زمانی ئینگلیزی یه‌ کو ل سالا ۱۹۲۸ به‌لاف بویه (۸۲).

کو پاشان ب ره‌نگاوه‌نگ ژێ هاتیه چاپ کرن ، وه‌کی فی وینه‌یی :

۸۲- (القضية الكردية) ماضی الکرد و حاضرهم) للدکتور بله‌ج بشیرکوه - دار الاراس - ارپیل - اقلیم کردستان العراق - ۲۰۱۱ - ل. ۲۱ .

لگورفان به‌لگه‌نامه و قی گوتنا (مه‌حمود له‌وه‌ندی) و زور به‌لگه‌نامین دیتەر کومه‌لا (خوێبوون) ژێ ئه‌و ئالا قه‌بوول کریوو . و هه‌ر وه‌سان (ئیحسان نوری پاشا) سه‌رکرده‌یی شوره‌شا (ئاگری داغ) ل بیرئانیا خوه‌ دا به‌حسێ قی ئالایی دکه‌ت و دبێژیت:

«د ۱۹۲۶ ئ ده‌ (برو هه‌سکی تیللو) ژ ئیلا «جه‌لالی» ، ل چیایی ئاگری عسیان (عسیان) کر خوه‌ کیشا چیا ، د ۱۹۲۷ ده‌ وی خوه‌ گه‌هانه‌ ئاگری . و ئیداره‌یا شوره‌شی ب ده‌ست گرت وژ ئالیی کومیته‌یا خوێبوون وه‌ک کومیسهری (فوق العاده‌یی) ئه‌سکه‌ری ئینتخاب بوو (هات هه‌لبژارتن) . دوی سالی دا به‌یراقا سی ره‌نگین یا (ئیه‌ستقلالا کوردستانێ) کو د سالا ۱۹۲۰ جه‌معیه‌تا کوردستان ته‌عالی قه‌بول کریوو ، ژ ئالیی خوێبوون شاندن ئاگری . ئیحسان نوری ئه‌وه‌لین جار

وی د ئاگری دا بلند کر .»^(۸۳)

هەر وهسان (ئیحسان نوری پاشا* (۱۸۹۳-۱۹۷۱ز) دیبژت:
 «من پوستەك ئەسكەر ژ خورتین كوردا دا چیکرن . ئالا
 كوردستانی یا سەریخوی ل قوچین ئاگری داچقاند هیزا
 شكەست خورئ رومی كو ل ئەترافی باژاری (بایەزید) بوون
 ، ژ بەر ئالا ئازادی كورد دچوون و دور دكەتن . پاسەقانیین
 قەهرەمانین ئاگری ئەف ئالا ژ دور قە هورا دكیشان ،
 چەپلەیان ددان . ل وی چاخى تەشكىلاتەكئ ئەسكەری ،
 ئیدارەیهك كوردی هەبوو ...»^(۸۴)

هەر وهسان (ئیحسان نوری پاشا) د بیرەوهریین خوه دا
 سەبارەت ب هەبەت و خوراگری یا (ئالایی کوردستانی)
 دیبژت :

«گافا هیژین تورانیان (قبا تەپە) خست بوون بن دەستی
 خوه ، ل سەر بلندایەكئ هەقەری وان ئالایەكئ كوردستانی
 دەهژی ، بیی كو زیرەقانیین شورەشی ل ور بن ، بو چەند
 مەهەكان سوپایی دوژمنان نەکاری بوون بەرەف وی ئالایی
 گافان پافیزن .»^(۸۵)

ئا ل قیری دا ناکوکی و جیاوازی یا بوچوونان لاسەر
 ئالای قی شورەشی پەیدا دبن . مادەم کومەلا نەتەوهی یا
 خویبوونئ سەریەرەشتی یا قی شورەشی کره و پێشوخەت
 ژى قی کومەلی دان پیدان ب ئالا فەرمی یا کو ژ ئالیی

۸۳- مەحمود لەوهندی - هەمان ژێدەر .

* (ئیحسان نوری پاشا - ۱۸۹۳ - ۱۹۷۱ز) ل شاری بەدلیس ژ دایک بوویە - ئەفسەر بوول سوپایی
 عوسمانی - پەيوەندی دگەل (جەمعیەتی تەعالی کوردستان هەبوو) - سەرکێشی یا شورەشا
 (ئاگری داغ) هەر ژ (۱۹۲۷ - ۱۹۳۰) دکەت . پاش شکەستنا شورەشی ئاوارەبی ئیرانی دبت و ل
 سالا ۱۹۷۱ ل ئیرانی ب ئەگەر رویدانا ماتورسیکلیتەکن دچیتە وەغەرا خوه - نقیسەر) .

۸۴- مەحمود لەوهندی - هەمان ژێدەر - (هەر وهسان A.BALL - هەمان ژێدەر ل. ۹ - ۱۰) .

۸۵- ئازاد مزوری - هەمان ژێدەر - ل. ۱۱ - ۱۲ .

کومه‌لا رێکخستنا جفاکی یا کوردان هاتیه چیکن کره و د وه‌شانین خوژی به‌ری قی شوره‌شی دا بلند کره . کو ههر چوار ره‌نگین (کوردان) (سور - سپی - زهر - که‌سک) دناف دا هه‌بوون . گه‌ره‌که قی شوره‌شی ئەف ئالایه بلند کره و دان پی دانابه . لی ئەو ئالایی د هنده‌ک به‌لگه‌نامان دا وه‌ک ئالایی شوره‌شا ئاراتی به‌لاف بویی ئالایه‌ک جیاوازه و جیاوازی د ریزه‌ندی کرنا ره‌نگین ئالای دا هه‌بوویه و روژا دناف ئالایی دا ژێ هه‌چ تیروژکه‌ک نه‌بوویه .

ئالایی خوێبوون و شوره‌شا ئاگری (١٩٢٧-١٩٣٠ز)

ئەف ئالایه ب سێ شریتان بوویه کو (شریتا سه‌ری ب ره‌نگی (که‌سک) بوو . شریتا ناڤین ب ره‌نگی (سپی) بوویه و دنافا شریتا (سپی) دا روژه‌ک ب ئاواپی (بازنه‌یی) بیی (تیروژک) ب ره‌نگی (زهر) هه‌بوویه کو دنافا روژی دا (چیاپیین ئاراتات) هاتبوون نیشانان . و ل شریتا سیی کو دکه‌فته ژیریا ئالایی (ره‌نگی سور) هاتبوو دانان .

لى د ھىندەك بەلگەنامىن دېتر دا زى ئالايەك دېتر ۋەك
ئالايى شۆرەشئا ئاراراتى ھاتىبە بەلاڧ كرن . كو بىشى ئاۋايى
بە :

Kurdistan flag in Agri republic 1927 – 1932
ئالايى كوردىستانى لە ئاگرى داغ (ئارارات) سالى ۱۹۲۷ - ۱۹۳۲

يان د ھىندەك بەلگەنامىن نوى دا ئەڧ ئالايە ۋەك ئالاي
كومارا ئارارات (شۆرەشئا ئاگرى داغ) ھاتىبە دانان :

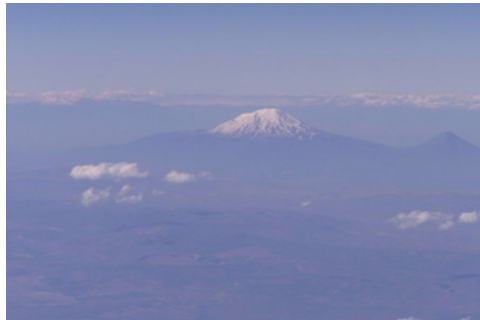
ئەفجا کیز نالایێ رهسه نه و شوره شگیڕین ئارارتی بلند
 کره . گهره که پتر فه کولین لسهەر قی چهندی بهینه کرن .
 هندهک شروفه کار لسهەر قی باوهڕینه کو ئەو وینی
 (چیاپین ئارارات) ئی ژئالیی شوره شگیڕین ئارارتی فه لسهەر
 نالایي هاتیه زنده کرن . وهک ریزگرتنهک ژ خوه راگری یا
 ئارارات و ئاراراتییان د هه مبهەر هی ره شین هوفانه یین تورکان .
 و دبیت نالایي فه رمیی خویبوونی بهری بهنیرته ناگری داغی
 ئەف (چیاپه) دناف دا نه بیت .

لی هندهک شروفه کارین دیتر لسهەر قی باوهڕینه کو
 مادهم کومه لا خویبوونی سه ره شتی یا قی شوره شتی
 کره و (ئیحسان نوری پاشا) سه رکردی قی شوره شتی بخوه
 ئەندامی کومه لا خویبوونی بویه . دقیت نالایي سی رهنگ و
 ب تاقا تیشک دار نالایي شوره شا ناگری داغی بیت .

نه خاسمه کو وه شانەکا خویبوونی وینه یی (ئیحسان
 نوری پاشا) ژی لسهەر به لگه نامه یه کا خوه به لاق دکهت .
 بوچوونا دووی کو هه بوونا نالایي فه رمیی کوردستانێ (سی
 رهنگی سور لسهەر و روژا تیشک دا) وهک نالایي کومارا ئارارات
 (شوره شا ناگری داغی) دهته ناسکرن بهنیرتر دکه قیت و بو
 راستیی نیزیکتره .

وینهیی (ئیحسان نوری پاشا) یا یا لسره پهرتوکا (دوزا کوردی) ئەوا ژ نالینی (سورهیا بهدرخان) لژیئر ناقی (دکتور بلهچ شیرکوه) ب زمانی فهرهنسی به لاف بوی و من ژ پهرتوکا (القضية الكردية (ماضي الكرد و حاضرهم) وهرگری. (۸۱)

چیاين نارارت (ناگری داغ) مهله نندی شوره شا ناگری

۸۱- (القضية الكردية (ماضي الكرد و حاضرهم) للدكتور بلهچ شیرکوه - هه مان ژندهر - ل ۲۲.

شورهشا ئارارتی ب ریکخستنهکا زور جوان و سههکهفتی ئیدارهیا خوه دانا و ئالا و هیمایین خوه وهک (سرود و ئارم و موهر) ل ههمی جهان بهلاف کرن . و بو ئالایین کوردستانی ژێ ل ههر جههکی نوبهدار دانان . کو ئەفه ژێ گرنگی یا ئالا و پاراستنا وی دقێ شورهشی دا خویا دکهت .

(ئیحسان نوری پاشا) سه روکی شورهشا ناگری

Nobedarê Ala komara Kurd a Agirî
1927

نوبه دارین ئالایین ل شورهشا ناگری (۸۷)

۸۷- ئەف وینەبەه ژ مالمهیری www.ararat-welat.blogspot.com هاتینە وههگرتن .

یان ئەف هەر وینهیی جوان کو دهریرینی ژ گرنگی یا ئالا
د قی شوهرشی دا دکهت^(٨٨) :

٨٨- (القضية الكردية) ماضی الكرد و حاضرهم) للدكتور بلهچ شيركوه - هه مان ژیدەر - ج. ١٠٧ .

هەر وهسان د بیرهوه‌ریین (ئیحسان نوری پاشا) دا چەند بیرهوه‌رییه‌ک لاسەر ئالایی هەنە کو زور بالکیشتن د ئیک ژ بیروه‌ریین خوه دا ئیحسان نوری پاشا به‌حس دکەت : «ل شوره‌شا ئاگری داغ ئالایی کوردستانی دبه‌نه گونده‌کی ، پیره‌میژەک ب غاردان دهیته بن ئالای و دبیزیت : «ئوخەش ئەفە ئالای کوردستانییه و ئەز لبن راوه‌ستیایمه ، ئەفجا ئەگەر بمرم ژێ من چ ترس و داخازی نین .»^(۸۹) (مەحموود له‌وه‌ندی) سه‌باره‌ت ب ئالا (ئاگری داغ) دبیزیت :

«ل سالا ۱۹۹۳ زاینی ئەو و چەند هەفاله‌ک سه‌ره‌دانا قامشلو ل کوردستاناروژئاڤا دکەن و دچنه مالا کورده‌کی کو ئەو کورد ئالایه‌کی نیشا وان دده‌ت و دبیزیت «ئەف نال یا خویبوونی یه ل مالا جه‌لاده‌ت به‌درخان بوو من ئانی..... ژ قوماشی وی دیار بوو کو زورێ که‌فن بوو ، و مه‌ باوه‌ری ب وی مروقی کورد ئانی چونکه‌ تیکه‌لی یا وی ب ره‌وشه‌ن به‌درخان یین نیزی‌ک هه‌بوون و مه‌ رسمێ وی ئالایی ژێ کیشتان .»^(۹۰) (زار سلوپی) زور ب جوانی به‌حسێ ئیداره و سازین کول ده‌فه‌را (ئاگری) هاتنه‌ پیک ئینان به‌حس دکەت . و د پهرتوکا خوه دا دبیزیت : «ل (ئاراراتی) ئیحسان نوری پاشا ریک‌خستین ئیداری دانان و ئەف هه‌ریمه وه‌ک پشکه‌ک ژ ویلایاتین سه‌ریخوه‌یین کوردستانی هه‌ژمارت ، و کومه‌لا خویبوونی (جه‌لال ئیبراهیم) سه‌روکی هوزا (حسکی) کره‌ والی ل ویلایه‌تا (ئاگری) پشتی کو پله‌با ژنرالیی دابی ، و فه‌رمانبه‌رین پایه‌ بلند بشی ئاوابی دانان : «ته‌یمور ئاغا کره‌

۸۹- سه‌عید مه‌مو زینی - ژنده‌ری به‌ری - ل. ۲۲ .
 ۹۰- مه‌حمود له‌وه‌ندی - مالپه‌ری - www.xirabetuwa.com - دیروکا ئالای کوردستانی - ۲۰۱۲/۳/۱۴ .

(سەرۆکی جەندەرما ویلایەتی) - مەلا حسین ئەفندی بوو
 (قایمەقامی دەقەر) (کۆرخان) - ئیبراھیم ئاغا بوو (رێشەبەرێ
 ناحی یا بوتی) - حەسەن ئەفەندی بوو (رێشەبەرێ) (ناحییا
 کوری)....هتد. «^(۹۱)

فی شۆرەشی سێرودەکا نافدار هەبوویە کو ب (سوردا
 لەشکەری یا ئاگری) نافدارە و د وئ سێرودا نەتەوویی دا
 بەحسی (نالایین کوردستانی) دکەت . سێرودا لەشکەری یا
 ئاگری کو ل جەریدا (ئاگری) ل شۆرەشا ئارارات بەلاق بوویە
 ھندەک ژ بەیتین وی وەھانە :

هلبە ئاگری هلبە ئاگری   سەر سینگێ تە سی گرتیە
 «ئالا» کورد پیل دیتیە   کوردان را تو کاوہ بوویە
 هلبە ئاگری هلبە ئاگری   هلبە ئاگری هلبە ئاگری
 ژ ساوا (سەھما) تە تورک دگری   تە دیت چەوا روم رەفی
 هلبە ئاگری هلبە ئاگری ^(۹۲)

تورکیا زور ب توندی و ئاواپەکی خۆینەلوو شۆرەشا ئاگری
 سەرکوت کر ، و بو فی سەرکوت کرنی دەولەتا ئیرانی ژێ
 ب هەمی ئاواپەکی ھاریکاری بو تورکیا کرن و سنورین خوە
 بو قەکری ھیلان . پشستی شکەستنا شۆرەشی ، تورکیا
 بەرنامی قالا کرنا کوردستانی ژ کوردان دانا و دەست ب
 جی بە جی کرنا وئ کر و ب ھەزاران کورد ژ کوردستانی
 قەگوھاستن و ھەزاران گوند دگەل عەردی تەخت کرن .
 ئەف سەرکوت کرن و جینوسایدە حەتا ئاستەکی یا توند
 و خۆینەلوو بوویە کو ل ۳۰ / ۱۹۳۰ (یەکییتی یا کریکارین
 نیف دەولەتی) نەرازی بوونا خوە ل ھەمبەر تورکیا دەربری و

ل بهیاننامهیهکی دا کو ل روژنامهیا (الاهرام) یا عهرهبی دا بهلاف بوو بقی ئاواپی ئەف کریایه شهرمزار کر : «لیژنهیا جی بهجی کرنی ل نفیسینگهها کریکارین سوسسیالیستین وهلاتان ، سهرنجا وهلاتان بو وئ کوشتارگههی رادکیشتیت کو حکومهتا تورکیا ، بهرانبهر وان کوردان دکهت ئهوین خهباتی بو سهربهستی یا خوه دکهن... تورکا دقیت کوردان ژی بو وی دهردی ببهن ئهوی ئهرمهن بو برین... لیژنهیا جی بهجی کرنی بانگا جیهانی دکهت بو دهربرینا نهرازی بوونی بهرانبهر وان کارهساتین خوینهلویین ل کوردستانی روی دهن و گهلی کورد تیدا بوینه قوچی قوریانی» (۹۳)

سهرهراپی فی ههولی و زور بزاقین دیتر لی تورک شیان فی شورهشا مهزنا کوردی ژی سهرکوت و تهپهسهه بکهن . لی هیچ دهمهکی نهشیان هیوایهتا سهرخوه بوونی ژ دلی کوردان بتهمرینن و نالایی کوردستانی پشتی فی شورهشی ژی ب ئاوایهکی موکم تر ل دهستین شورهشگیر و ئازادی خازان دا مافه و ل هیشی یا دهرفتهکا گونجایی تر گهریان بو ههلدان و بلند کرنا وی .

نالایین کوردستانی د پەرتوکەکا (سورەیا بەدرخان دا) :

د هەولەکا نەتەو پەروەرانی و دلسوزانە دا (سورەیا بەدرخان) نالایین کوردستانی بو نافەندی نیش دەولەتی د بەت. «ل ساڵا ١٩٢٨ زایینی (سورەیا بەدرخان) ئیک ژ روناکییر و ئەندامین کومەلا (خوێبوونی) بوویە و ژینە مالا (میربەدرخانە) ل (ئەمریکا - فیلادلفیا) پەرتوکەکا بناقی (راپەرنا کورد دژی تورک The case of Kurdistan against turkey) ب زمان ئینگلیزی بەلاف کر. کو وینەیی (نالایین کوردستانی) لاسەر بەرگا فی پەرتوکی چاپ کریوو . و ل بنی وی نالایین ب ئینگلیزی نەیسا بوو (Flag of Kurdistan) (ئالا کوردستانی)» (٩٤).

ئەف هەولە و بریکا فی پەرتوکی بو ئیکەمین جار وینن نالایین کوردستانی لاسەر ئاستی جیهانی بەلاف بوو . و ژ ناف کوردان بەرەف نافەندی نیش دەولەتی چوو و رویەکی جیهانی بو نالایین کوردستانی وەرگرت . ئەف نالایین لاسەر بەرگی فی پەرتوکی ئیکەمین وینەیی راستەقینەیی نالایین کوردستانی یە بەلاف بووی. ئانکو بو جار ئیکەمینە نالایین کوردستانی بیی دەستکاری کرن هەر وەک کومەلا (کورد تەشکیلات اجتماعیه جەمعیەتی) دروست کری بەلاف دبیت .

بقی پەرتوکی نالایین کوردستانی ل تەف جیهانی بەلاف بوو و ئەف ب ئیکەمین بەلگەیا راستەقینە لاسەر شیواز و رەنگین نالایین دەیتە هەژمارتن .

لی ئەم دبیین کو ئەف نالایە جیاوازی هەیه دگەل نالایین

٩٤- مەحمود لەوێندی - دیرۆکا نالایین کوردستان - مالمپەری www.pdk-xoybun.com - هەر وەسان (سەعید مەموزینی - هەمان ژێدەر - ل. ٢٣) .

(شورهشا ئاگری داغ) سهرهرايی هندی کو به لاف بوونا
فی ئالای ژێ ژنالیی خویبوونی فه بوویه (چونکه سورهیا
به درخان ئیک ژ دامه زینهه و لیده رین فی کومه لی بوویه و
ئالایی شورهشا ئاگری داغ ژێ ههه ژ نالیی خویبوونی فه بو
شورهشی هاتبوو شانندن) دبیت . کو شورهشگێرین شورهشا
ئاگری ئەف دهستکاری یه د ئالایی دا کریت و ئەو ئالا ئالایی
شورهشا ئاگری بیت نه ئالایی (خویبوونی) .
لی ب موخابنی فه هیچ ژیده رهک به حسی فی گوهارتنی
و هوکارین وی ناکهت .

THE CASE OF KURDISTAN AGAINST TURKEY

BY AUTHORITY OF
HOYBOON
SUPREME COUNCIL OF THE KURDISH GOVERNMENT

وینێ بهرگا پهرتوکا سورهیا به درخان ١٩٢٨^(٩٥)

٩٥- (القضية الكردية (ماضي الكرد و حاضرهم) للدكتور بلج شيركوه - ههمان ژندهر - ١٩)
(ئەف وینەیه ژ فی پهرتوکی هاتیه وهگرتن) .

پاشان ل ساللا ۱۹۹۲ ل (ئوستوکھوم سوید
(Stockholm SWEDEN, 1992, SARA Bokförlag
بۆ جارا دویئ ئەف پەرتوکه هاته چاپ کرن و نالاین لاسەر
بەرگی وئ ب رهنگاورهنگ هاته چاپ کرن . بقی ئاوابی :

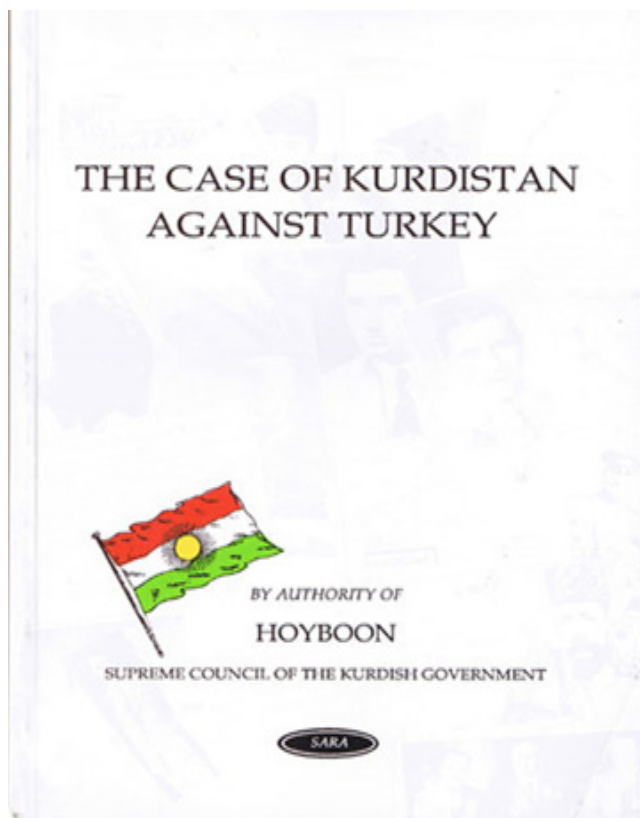

ئەف نالاین (سورهیا بەدرخان) بەلاف کری هەر وهک د
وینەیی دا دیار «کو رهنگی (سور) ل سەری و رهنگی (سپی)
ل ناقەرەست و (روژەکا زەر) دناف رهنگی سپی دا یه . لئ
(تیرۆزکین روژئ) ب هەژمارەکا زور هاتینه دیار کرن کو ئەف
تیرۆزکە برهنگی (رصاصی) دیار بووینە . و ل شریتهیا خواری
ژی رهنگی (کەسک) دیار دبیت .»
هەر دو نالین پەرتوکا (سورهیا بەدرخان) ل ساللا ۱۹۲۸ ل
(فیلاڈلفیا - ئەمریکا) .^(۹۱)

۹۱- وینئ فن پەرتوکی ز مالپەری (www.books.google.iq/books .com) و مالپەری
(http://www.saradistribution.com/thecaseofkurdistan.htm) هاتیه وەرگرتن .

ئالايين كوردستاني د گوڤارا ھاوار دا :

گوڤارا (ھاوار) ب ئىك ژ ژىدەرئىن ھەرە گران بەھا و تاكانە دەيتتە ھەژمارتن سەبارەت ب (ئالايى كوردستاني) و ئالايى سى رەنگى كوردستاني كو رەنگى (سور) ل شىرتەيا سەرى و رەنگى (سپى) ل نافەراست و (روژ) برەنگى (زەر) و خودان تىروژك دناڤ شىرتەيا (سپى) و رەنگى (كەسك) ل شىرتەيا خوارى بيت د گوڤارا (ھاوار) دا بەلاڤ بوويە . و چونكە ئەڤ گوڤارە و ئەو نڤىسىنئىن لسەر ئالايى ل قى گوڤارى دا بەلاڤ بوويىن ژ ئالايى بنەمالا بەدرخانيان نەخاسمە (جەلادەت بەدرخان) بوويە . لەوما دى ئەڤە ئالايى فەرمى بيت و ئەو ئالا بيت ئەوى ژ ئالايى (كورد تەشكىلاتى اجتماعى جەمعيەتى) ڤە ھايتە چىكرن . و ئالايىن دىتر (ژىلى ئالايى سورهيا بەدرخان ل پەرتوكا وى دا) دى پرانى ئەو ئالا بن كو ژلايى شورهشگىر و كەسايەتيان ڤە دەستكارى تىدا ھايتتە كرن .

گوڤارا ھاوار كو ئىكەم ھەژمارا وى ل (۱۹۳۲/۵/۱۵) ژ ئالايى (مير جەلادەت بەدرخان) ڤە دەرکەفتىە . و ھەتا ھەژمارا (۵۷) ل (۱۹۴۳/۸/۱۵) يا بەردەوام بوويە . ڤان (۵۷) ژماران ڤەژنەكا نوى و زورا مەزن دا (زمان - چاندو كەلتورو ھزرا نەتوھىي) يا كوردى و ب شورهشەكا فەرھەنگى و سىياسى دىروكا كوردستاني ل سەد سالا بىستان دا دەيتتە زانىن .

ل گوڤارا ھاوار بو ئىكەمىن جار د ناڤخويا كوردستاني دا ئالايى كوردستاني ھايتە نىشان دان . و ب دەھان گوتار و ھەلبەست لسەر ئالايى كوردستاني د قى گوڤارى دا بەلاڤ بوون . كو ئەڤ گوتارە ب گرنگىرىن و جوانترىن گوتار لسەر

نالایى كوردستانى دهینه زانين و ب ژېدهرین زور گرنگین زانبارى و پیزانینن دهست پیکى لسهر نالا و شیواز و رهنګ و هیمايین وى دهینه ل قهلم دان .

نهخاسمه كو نهف گوتاره و وینهی نالایى كوردستانى ژ نالیى چيكر و دامه زرينه رین نالایى بخوه فه هاتینه نفیسین و به لاف كرن . نانكو ژ نالیى زانستی و ديروكى فه خودان گرنگى يه كا زورن و جهى باوه ریی و پشت پیقه گریدانینه . لهوما ژى ئیرو گوڤارا (هاوار) ب ژېدهرا هه ره بهیز و زانستی لسهر نالایى كوردستانى دهیته دانان .

به رى وینهی نالایى كوردستانى به لاف بیت . د هه ژمارا (۵) يا گوڤارا هاوار نهوا ل (۲۰/ تیرمه ها / ۱۹۳۲) دهركه فتى ، مير (جه لادهت به درخان) لژیر نافى (هیركول نه زیزان - «Herekol Ezîzan») هه لبهسته كا زورا جوان لسهر نالایى كوردستانى به لاف كریه بقی ناوايى :

نالایى كوردان

نالایى كوردان دناف روک
چ به دهو و ب هه بیته
ب چوار رهنګین رهنګین ته
چ دهلال و چ خشكوك
خیزهك كهسك و خیزهك سور
ناف سپی و نیقهك زهر
كهسكه سوره ، ب روژه
نهف ل ژیر و نهف ل ژور
سه میانا كچ و لاوان
رومه تا ژن و میران

نەیارین تە پر ژى بن
تو دى بدى بەرا وان
کو چرئسى روژا تە
دى بەلاڤ بن مژ و دوو
رابە سەر خوە سەربلند
نیزیک بوویە روژا تە^(۹۷)

(هێرکول ئەزیزیان)
(جەلادەت بەدرخان)

هەر وهسان د گوڤارا هاوار یا هەژمارە (۸) ل روژا
(دوکتور کامەران بەدرخان) هەلبەستەک
لاسەر نالائین کوردستانی بەلاڤ کرێه کو هەندەک ژ هوزانا وی
بھی ئاواپی یه :

ئالا کوردان

روناهی یا دل و چاڤ
دیاری یا دى و باڤ
پیسیرا وى روژ و تاڤ
سپههیتی یا ئاخ و ئاڤ
ئالا کوردان سەر بە سەر
سور و گهور و کەسک و زەر
قەهرەمانى جەنگ و شەر
قیبلەگەها مى و نیر
جایگەهى جان و سەر

۹۷- گوڤارا هاوار - هەژمارە ۵ (۲۰/تیرمەها ۱۹۳۲) ل. ۴ .

ئافتابا دار و بهر
 ئالا کوردان سهر ب سهر
 سور و گهور و کهسک و زهر
 ریڤیا خورتان و میڤ
 میحرابا مزگهفت و دیڤ
 شاهي ئەفد و شاهي شپڤ
 برهنگ و بیهنه زیف و زهر^(۹۸)

(د. کامهران نالی بهدرخان)

ههروهسان د گوڤارا (هاوار) یا ژماره (۹) ل روژا (۱۹۳۲/۹/۳۰)
 ، گوتارهک ژ نالی (جهلادته بهدرخان) ل ژڤر درویشمی (ولات
 ، ولاتینی و ال = وهلات ، وهلاتینی و ئال) هاتیه نفیسین . کو
 ل پشکهکا وی گوتاری دا سهبارته ب ئالای نفیسی یه و
 هندهک زانیاریان لسهر ئالای ددهته مه و دبیتیت :
 «هه میللهته خوهدی ئالهکی یه . ئالا نیشانا میللهته
 و وهلاته . تهقایی یا ههبنا میللهتان د ئالا وان جقاییه . ئال
 ناموس ، رومهت و بهختی میللهتانه . زارویین هه میللهتی
 ژ بوونا بلندی و ب قههه بوونا ئالا خوه ، بی پهروا خوه ددن
 کوشتن .»

ئالا هه میللهتی ژڤره بهههیه د جهژن و شاهیان ده ،
 قهصر ، سهرای ، خانی و کوچیان پی دخهملینن ، دبهه
 وپرا دبورن ، سلاقان لیدکهه ، دانین سههسههین خوه ، نالین
 میللهتین بسههروهه ، سهه کهلات و باژارین وان ره ل پیل دین
 ، درتفه چوونا لهشکههه ده دکهفن پییشی ... لسههه دلئ

۹۸- گوڤارا هاوار - ههژماره ۸ ل روژا (۱۹۳۲/۹/۱۲) - ل. ۷ .

زارووین وان دهه لاندینه .

میله تین دپل دخه بتن ، خوینین خوه درژینن کو بیان بیان
ژ وه لاتین خوه بشورینن و نالین خوه لسهر که لات و بازارین
خوه ژنوقه داچکینن . نالا هر میله تی ب چه ند رهنگان و
ب شکله کی دنه ، نالا کوردان ، ژ ژور بهر ب ژیر فه سه ره هف
«سور ، سپی ، که سکه ، نیفا وی دا روژ دچریسه» .

دقیت زارووین کوردستانی بخه بتن و روژکه بهری فی روژی
هه لینن ، بهر ب ئەسمانی کوردستانی فه بلند بکن ، ل وی
ببروسکینن ، وه لاتی خوه سهر ئافاهی یا خوه یا پیشین
فه گهرینن و دبن ته فا وی ره بسهر خوه و ب کامهرانی
بژین .^(۹۹)

(جلادت عالی بدرخان)

ل فان هه لبه ست و گوتارین د روژناما هاوار دا به لاف
بووین (کو ئیکه مین گوتارو هه لبه ست و نفیسارن ل
دیروکا کوردستانی دا سه باره ت ب نالای کوردستانی هاتبنه
نفیساندن) زور ب ئاشکرای نالا کوردستانی دهیته دیار کرن .
هر ل ده ستپیک کی نالا کوردستانی (سور - سپی -
که سک) و (روژه کا زهر) دناف دا هه بوویه و ئەف نالایه ژى هر
ژ سالین (۱۹۱۹ - ۱۹۲۰) بقی ئاواپی هاتیه چیکرن . و نالای
(شوره شا کوچگیری - شیخ مه محمود بهرزرنجی - کومه لا
خویوون و شوره شا ئاراتی) هه تا ئاسته کی ده ستکاری تیدا
هاتیه کرن .

پشتی چه ند ژماره کین گو فارا (هاوار) کو شروقه یا (نالای
کوردستانی) کری و چه ندین هوزان و هه لبه ست و په خشان
لسهر نالای به لاف کرین . ل هه ژماره (۱۱) ل سال ۱۹۳۲ بو

۹۹- گو فارا هاوار - هه ژماره (۹) ل روژا (۱۹۳۲/۹/۳۰) . ل . ۱ - ۲ (تیبین عه ره می) .

ئیکه مین جار وینهیی نالاین کوردستانن هاته به لاف کرن و نالایهک لسهر بهرگی گوڤاری هاتیه دانان کو ههمی گومان قهره فاندینه لسهر نالاین و رهنگ و هیمایین وی ب ته مامی دیار کرینه .

ئهو نالاین ل فی ژمارا (گوڤارا هاوار) دا به لاف بوویی نالاین کوردستانن وها ددهته خویا کرن :

ئهف نالایه ب رهنگین (سور) لسهری (سپی) ل ناقه راست و (روژهکا زهر) ب (۱۸) تیروژکان ل ناقه راستا رهنگی (سپی) و رهنگی (کهسک) زی ل ژیری یا نالاین ددیارن .

نالاین کوردستانن لسهر بهرگی گوڤارا هاوار (۱۹۳۲) (۱۰۰)

۱۰۰- ئهف وینهیه ژ بهرگی گوڤارا (هاوار) هه ژماره (۱۱) ل (۱۹۳۲/۱۱/۱۰) هاتیه وهرگرتن (نقیسهه)

پشتی پهرتوکا (سورهیا بهدرخان) ل سالا ۱۹۲۸ ئەوا بناقی (راپهرینا کورد دژی تورک) ل ئەمریکا بهلاف بووی (کو بههرا پتر ئەو پهرتوک دناف خه لکی بیانی بهلاف بوو و کیمتر بهر دهستی کوردان کهفت) ئەفه بو جارا ئیکی بوویه کو ئەف نالایه بقی ناوایی بهربهلاف ل کوردستانی بهلاف دبیت و گهلی کورد پی ناشنا دبیت . ئەف وینه و ههژمارا هاوار زی ئیکه بهلگهیا زیندی و باوهر پیکری یه سهبارهت ب نالایی کوردستانی .

سهبارهت ب تیروژکیڤ روژی کو دفی نالایی د گوڤارا (هاوار)دا بهلاف بووی(۱۸) تیروژکن و تیروژک ههمی ل سهه شریتهیا (سپی) هاتینه دیار کرن .
بوچی ۱۸ تیروژک ؟

هیچ بهلگهیهکا دیروکی دیار ناکهت بوچی تیروژکیڤ روژی لسهر فی نالایی (۱۸) تیروژکن . یان لسهر وی نالایی (سورهیا بهدرخان) لسهر پهرتوکا خوه کیشایی کو (تیروژکیڤ وی زورن) لی نفیسهر (A.Bali) د پهرتوکا خوه سهبارهت ب قان (۱۸) تیروژکیڤ روژی دبیریت :

«د دهست پیکری دا نالا ب دهستان هاتیه چیکرن . د حسابا تیروژکان دا بهحس نههاتیه کرن ، لی تیروژکیڤ راستهقینه (۲۱) تیروژکن . ههژمارا (۲۱) ههم روزا (۲۱) ئ ناداری (نهروز) ، ههم زی سهه سالنامهیا کوردی نیشان دده . واتهیا (۲۱) ئ ناداری ، یا دن زی د نالایی نهتهوی ده ئەو روز ، روزا تیکووشینا گهلیڤ جیهانی یا ل دژی نهژادپهریسی یه» .^(۱۰۱)
ژیلی فی فهکولهری ، من د هیچ ژیدههرکی دپتر دا بوچوونهک سهبارهت ب (۱۸) تیروژکیڤ روزا نالایی گوڤارا

۱۰۱ - A. BALI - ههمان ژندهر - ل . ۷ .

(هاوار) نه دیت . لی ئه ز ژی دکارم بیژم :
 کو هه ژمارا (۱۸) د فهرهنگ و کهلتورئ کوردی دا هیج
 رامانهکا نهتهوهیی یان ئولی نینه . و نکارین هیجهت یان
 بههانهیهکی بو هه بوونا (۱۸) تیروژکان لسهر فی نالایی
 پهیدا بکهین . لهوما لگور بوچوونا من رهئی یا فهکوله
 (A.BALI) زور یا دروست و دجهئ خوه دایه . و چونکه ئهف
 نالایه ب دهستان هاتیه کیشان و ل وی سهردهمی ژی هیج
 رینهماییهک سهبارت ب نالایی نهبوویه . بشی ئاواپی تیروژک
 ژ نالایهکی بو نالایهکی دیتر جیاوازن .

هه ره وهسان د فی هه ژمارا گوفاارا هاوار دا (ژماره ۱۱)
 (جهلادهت بهدرخان) لسهر وهفاتا (شیخ عهبدولرهحمان
 قارسی) گوتارهک بهلاف کره لژیر مانشیتا
 (Şêx Evdirrehmanê Garisî çû rehetê)

دوئ گوتارئ دا دبیژیت :

«بهلی شیخی من ، من ژ ته ره کیفنهکی وهلی بژارت کو
 هیژ تو کهلهش پی نههاتیه پیچاندن ، من ژ ته ره تریهکی
 وهلی کولاند کو هیئ تو مری نهکهتینی . من کیفنی ته کر :
 سور و سپی و کهسک و زهر ، نالا ته ، و من تو فهشارتی ناف
 روپهلین (هاواری) و ل سهرئ وئ کیلا ته داچکلاند .

کیفنی ته کفنهک وهلی یه ، روژکی بیئ ، ژ ته فهبیت ل
 سهر قهلات و بازارین ته ره ل پیل بیبت .

تربا ته ، تریهک وهلی یه کو نه کیلا وئ ب بروسکین
 ئەسمانی دشکی ، نه جاخ و دیوارین وئ ب با و باگهرئ
 ههلدهشه ، نه ئاخا وئ ب باران و لههیی قول دبه و ژ ههف
 دکهفه . تربا ته کتیبهکه ، کو نفشین میللهتی مه دهسته
 - دهستا بکن و هه ره نفش ژئ نفشی دن ره ههتا پاشیی ،

هندا روزا قیامه تی ، ژ ههف دوو ره دی بسپیرن . ئەف تریا ته یا
ئابادینه . من ئەفا ها ژ بونا ته بژارت و کولاند ، لی ته تریهکا
دن ژێ ههیه کو تو بخوه به ههمدی خوه و بی ههمدی من
هاتی و کهتی نافێ» .^(۱۰۲)

*****

هوزانفان و سیاسهتفانی نافداری کورد (ئوسمان سهبری
۱۹۰۵ - ۱۹۸۶) و ئیک ژ نفیسه رین گوڤارا (هاوار) د دیوانا
خویا ههژماره (۶) ل سالا ۱۹۳۶ دا ههلبهستهکا پر بها
ههیه بنافی (نالآ رهنگین) پهسنا نالآ کوردستانی دکهت و
دبیژیت :

نالآ رهنگین

من دفی ههر تو بلند بی
نالآ رهنگین کهسک و زهر
هم خوهشی هم جهنگ و رومهت
تین زانین ژ سور و گهور
دور، نیزیك ئەزی ته هه لدم
تویی خه ملا بانئ من
گهر بقئ ده رمان مرن بی
بو ته گوری جانئ من
سئ سالان ب ته کهیف خوش بووم
ئاگری ، زیلان ، تهنورک
لیپش شوهنا ته بونه ناخ
لهشکه رین تورک لهک ب لهک
دیرسیم و ساسون و پیژدهر

۱۰۲- گوڤارا هاوار - ههژماره (۱۱) ل روزا (۱۹۳۲/۱۱/۱۰) - ل. ۲ - ۳ .

بو ته خوینی درێژن
هەر چی خورتن ، هەر چی کوردن
بو ته لاقژان دبێژن
لەشکەرم بو ته ئالا من
من دفی گورمین و شەر
دوازندە ملیون بوونە پاندى
بو ته کوردن پر هونەر ^(۱۰۳)

ئوسمان سهبرى - ۱۹۳۶

*****

ئەف هوزانین فان هوزانفانان جوانترین هوزانین کوردینه
کول دەست پیکا سەد سالا بیستان سەبارەت ب ئالایی
کوردستانی هاتینه فەهاندن . و شروفە کرنین زور جوان و
پری رامان لاسەر ئالایی کوردستانی و ب هوزانین ئیکەمین
ژی لاسەر ئالایی کوردستانی ئەفی هەبی دەینە هەژمارتن .
بقان هوزانان ب تەمامی ئالایی کوردستانی کەفتە سەر زار
و دناف دلی کوردان دا و ئیدی ب تەفایى هەر کەسى ئاگەهە
لاسەر رەنگ و هیما و شیوازئ ئالایی کوردستانی پەیدا کر .
نەخاسەمە ئەو هەست و جوشا مەزنا نەتەوهی د
هەلبەست و هوزانین (جەلادەت بەدرخان) سەبارەت ب ئالای
، دەرینی ژ ئاستی بلندی رهوشەنبیری و جیهان ناسی و
نەتەوی بوونا وی دکەت . (جەلادەت بەدرخان) ب هەلبەست و
گوتارا خوہ یا بناقی (ولات ، ولاتینی و ال = ولات ، ولاتینی و
نال) ب ئاواپەکی زور جوان و هەستەکی بلندی ولات پارێزی

و رزگاری خازیی گرنگی یا هه‌بوونا ئالایان د ناڤ نه‌ته‌وه و ده‌وله‌تان دا دیار دکهت . هه‌ر وه‌سان زور ب جوانی ئه‌رکی لاوو و تاکی کورد د هه‌مبه‌ر ئالایی کوردستانی دئینیته زمان و پیدقی یا خوه گوری کرن بو پاراستنا ئالایی دده‌ته خویا کرن . ئه‌ز باوهر ناکه‌م تا نوکه ژی جوانتر ژ فان گوتار و هه‌لبه‌ستان سه‌باره‌ت ب ئالایی کوردستانی د هیچ په‌رتوک یان روژنامه‌یه‌کی گوتار یان هوزانه‌ک هاتبیته نڤیساندن .

نالایین کوردستانی د بزاقین کوردان دا :

پشتی شبکهستنا شورهشا شیخ (سهعید پیران) و (ناگری داغ) ریژهیکا زور ژ دامهزینهرین کومهلا (خوبیوون) پهنابهری کوردستانا سوریا و بازارین شامی بوون . کو زور بهیا وان ل (جهزیری) کوم فهبوون . و بهرچاقتین کهسانین وان (حهسهن حاجو ئاغا - عارف عهباس - جهگهر خوین - د. ئەحمەد نافز - ئوسمان سهبری...هتد) بوون فان کهسان ل سالا ۱۹۳۲ ل بازاری (حهسهکه) جقاتا (التعاون و مساعده الفقراو الأکراد) ب مهرهما هاریکاری کرنا رهوشا کوردین ههزار دامهزراند کو ل گوشارا (هاوار) ههژماره (۱) ل (حزیرانا ۱۹۳۲) ئارمانجین وی هاتینه بهلاف کرن . وداخواز ژ دوله‌مه‌ند و زهنگینان کر کو هاریکاریان پیشکیش بکه‌ن دا خزمه‌تا گه‌لی کورد بهینه کرن . پشتی فی جقاتی ل نافه‌راستا سالین سیهان دا ئیکه‌م نادی یا کوردی بنافی (نادی شهاب الكرد فی عاموده = Nadi ciwan kurd Amude) کو لژیرو چاقدیری و سه‌ریه‌ه‌شتی یا (موحه‌مه‌د عه‌لی شویش) دا بوو و هوزان قانی مه‌زنی نه‌ته‌وه‌یی (جه‌گه‌رخوین) ب ئیداره کرنا وی رادبوو ، و قوتابی فیروی ریژمان و زمانی کوردی ب پیتین لاتینی دکرن . قوتابیان هه‌می سپیده‌ه‌یان ب سرودا نه‌ته‌وه‌یی یا کوردی ده‌ست ب خواندن دکر و نالایی کوردی ل قوتابخانی بلند دکرن . فان قوتابیان هه‌میان جله‌کی به‌کگرتی (زیا موحد) دکره به‌رخوه و نافی خوه کریبوونه (الکشافه) و ل هه‌لکه‌فتین نه‌ته‌وه‌یی دا ب سرودین نه‌ته‌وه‌یی و هه‌لگرتنا نالا کوردستانی ل شه‌قام و تاخان دگه‌ریان .^(۱۰۴)

۱۰۴- دلاور زنگی (سوریا) - صفحات مجهوله من النهوض الثقافي الكوردي في سوريا - مجلة كولان العربي - العدد (۲۵) حزيران ۱۹۹۸ - ص. ۲۴ - ۲۵ .

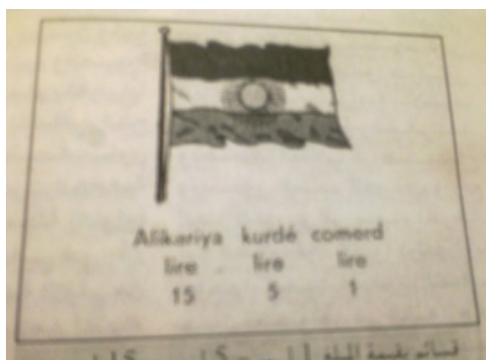
هوزانیڻ هوزانقانیڻ کورد لسهر نهتهوه و ئالایی د قان
رپپیشانا دا دهاتنه خاندن . کو هوزانهکا هوزانقان (جهگه
خوین) ل سالا ۱۹۴۱ زایینی کهفتبوو سهر زمانی گهنجین
کورد . و بهردهوام لسهر شهقام و دناقهندين خواندن و
سیاسی دا دهاته گوتن . کو بقی ئاوی بوویه :

ئالا رهنگین پیروز بی خواهش
ته هلدگرم دچم ب مهش
تو ل سهر ملیڻ خورتین جوان
دناق ته ده یهک روژهک گهش
ئالا سئی رهنگی تو
ب ناق و دهنگی تو
نیشان و جهنگی تو
ئهی خورتین کوردان
سلاقی لی بکن .
ئیرو مه توکریه ههمبیز
روژهک وی بی ، ته بکن ریز
د ئهوانان لسهر بانان
روژین شادی تو خهمل و خیز
کهسک و سور و زهری
سپی و گهوههری
نیشانا زهفهری
ئهی خورتین کوردان
سلاقی لی بکن^(۱۰۵)

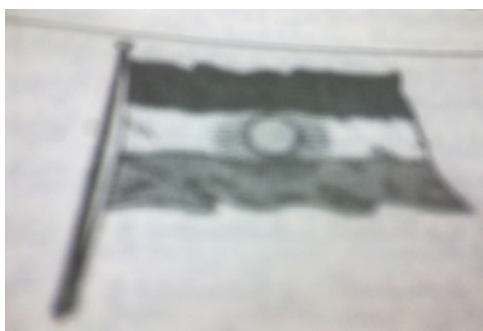

۱۰۵- ئهف هوزانه ژ پهرتوکا (ئازاد مزوری - ههمان ژندهر - ل. ۱۷) هاتیه وهرگرتن .

خالا گرنگ د کارئ قئ نادئ دا هه بوونا هندهک پسهولهئین تابهت ب وهگرتنا (هاریکاریان) ژ خه لکی بوویه کو لسهر قان پسهولان ئالایی کوردستانی یئ (سور) لسهری و رهنگی (سپی) ل نافهراست و ل ناف رهنگی (سپی) دا (روژهک) ب (تیروژکئین زور) و رهنگی (کهسک) ل ژیری یا ئالایی هاتبوو چاپ کرن و ب ریژهیهکا زور ئەف پسهولهیه ل شامئ هاتبوونه بهلاف کرن . ئەف ئالایی لسهر قان پسهولهیان ب تهمامی مینا ئالایی پهرتوکا (سورهیا بهدرخان) ی یه ئەوا ل ژیر نافئ (راپهرینا کوردان دژی تورکان) ل فیلادلفیا - ئەمریکا ل سالا (۱۹۲۸ ز) بهلاف بووی . ئانکو ئەف ئالاییه کودبیت ل سالئین (۱۹۳۸ - ۱۹۴۱ ز) لسهر قان پسهولان بهلاف ببیت . ههر ئەو ئالاییه کو (سورهیا بهدرخان) بهلاف کری . ئانکو دکارین بیژین تیروژکئین ئالایی لسهر پسهولهئین وهگرتنا هاریکاریئین کو ئەف نادیه پی رادبوو بو هاریکاری کرنا ههژارئین کورد ، جیاوازه ژ وی ئالایی کو لسهر بهرگی گوڤارا هاوار یا ههژماره (۱۱) ل سالا (۱۹۳۲ ز) بهلاف بووی . چونکه ئالایی گوڤارا (هاوار) بتنی (۱۸) تیروژک هه نه لئ قئ ئالایی کومهکا زورا تیروژکان هه نه . ههر کهسهکی هاریکارییهک دابا قئ نادئ ، پسهولهکا بقی ئاواپی بو دهاته برین . ههم وهک ئەمانهتداری و ههم ژی وهک ریکهک بو بهلاف کرنا پترین ئالایان دناف خه لکی کورد و مالئین کوردان دا . کو ئەف چهنده ژی دبوو ئالافا بهلاف بوونا هزر و هوشیاری یا نهتهوهپی دناف سهرحهم تاکئین گه لئ کورد ل قئ پارچا گرنگا کوردستانی .

پسوله‌یا وه‌رگرتنا هاریکاریان بو نادى یا جوانین کورد ل عامودى^(۱۰۶)

۱۰۶- وینه‌یی فێن پسولنی هاتیه وه‌رگرتن ژ گوتارا (دلاوه‌ر زنگی) - هه‌مان زیدهر - ل. ۲۵ .

نالاین کوردستانی ل کومارا کوردستانی (مهباد) :

بهري کومارا کوردستان ل (مهباد)ی بهیته راگه هاندن و نالایی کوردستانی ب فهرمی بهیته هه لدان ، بزاقا به لاف کرنا ره وشه نیبری یا نالا و ب فهرمی ناسینا وی بهری ده مهک بوو دهست پیگیری . هه ره وهک بهری نوکه مه نامازه پی دایی کو شوره شگیژ و وهلات پاریزی کورد (سمکویئ شکاک) د بزاقا خوه یا رزگاری خوازی دا نالایه کی کوردستانی هه بوویه .

(د. جهمال نه بهز) د گوتارا خوه دا دبیژیت :

«زانایی مه زنی کورد ماموستا (مهحه مهه قزلچی «تورجانی») هاریکاری سمایل ناغا «سمکوو» و ده رهینه ری روزنامه یا «روزی کورد - شهوی عه جهم» ل وورمی ، په نابهر ل عیراقی و ماموستایی کولیژا (شهریعت) ل (ئه عزمیه ی به غدا).... سه به رهت ب نالا جاره کی گوتیه :

(ئهف نالایه ل روژه لاتا کوردستانی ، ل سه ره ده می سمکوو دا هه بوویه)^(۱۰۷)

«ل سالین (۱۹۲۸ - ۱۹۳۱) گروپه کا سیاسی یا بچویک ب ئەندامه تی یا هندهک زانایین ئایینی ل ده فه را موکریان هاتبوو پیک ئینان و دگهل شوره شا نارارات و کومه لا خو ببوونی په یوه ندی هه بوون . کو (مه لا ئەحمه د فهوزی = خه لکی باشوری کوردستانی و بازاری سلیمانی) سه ره ره شتی یا فی بزاقا سیاسی دکر. و روله کی زوری گرنگ د هوشیار کرنا هه ستا نه ته وهی و دامه زاندنا گروپین سیاسی ل روژه لاتا

۱۰۷- جهمال نه بهز - هه مان ژندهر - ل. ۷ .

کوردستانی گێرایه .» (١٠٨)

ئەف راستیه ژێ هه‌بوونا ئالاین کوردستانی (ئالاین کومه‌لا خویبوون و شوره‌شا ئاگری) ل روژه‌لاتا کوردستانی هه‌ر ل ده‌ست پیکا سه‌دی بیستی وه‌ک راستیه‌ک سه‌لماندی خویا دکه‌ت .

هه‌ر وه‌سان ماموستا (د.جه‌مال نه‌به‌ز) دبێژیت :

«ماموستا (موحه‌مه‌دقزلیجی تورجانی) گوته‌یه من (د. ئەزیز زهن‌دی بوکانی) ل سالا ١٩٣٧ (کومه‌لا ئازادی خوازا کوردستانی) ل روژه‌لات چیکر . ئەف کومه‌له‌ پشتی چه‌ند ساله‌کین کیم تیک چوو . ئالا کوردستان ل جه‌م (ئەزیز زهن‌دی) هه‌بوو . پشتی وی ئالا کوردستان که‌ته‌ ده‌ستی کومه‌لا بناقی (ژک = کومه‌لا ژبانه‌وه‌یا کوردستانی) ، وی کومه‌لی (روژ) بنی ل سه‌ر گوڤارا وان یا بناقی (نیشتمان) هه‌بوو . وان نه‌دزانی کومار کوردستان ب زوویی چیبه‌ . لی کومار چیبوو . تازه‌ ئەو (روژ) و ره‌نگین سور و سپی و شین بوونه‌ بنگه‌ها ئالا کوردستان .» (١٠٩)

ب دامه‌زراندنا کومه‌لا (ژک) کو دراستی یا خودا به‌رده‌وامی پیکه‌را (کومه‌لا ئازادی خوازا کوردستانی) بوو بزاف و هه‌زا نه‌ته‌وايه‌تی ل روژه‌لاتا کوردستانی چوو د قوناغه‌کا نوی یا ریکخستی و ره‌وشه‌نبیر و شوره‌شقانی گه‌لی کورد ل فی پارچا کوردستانی لدور هه‌ف جه‌ماندن و بزافا نه‌ته‌وه‌یی به‌ره‌ف پێشقه‌ بر .

«کومه‌لا (ژک) ل ١٩٤٢ ب ئاماده‌ بوونا (١٦ که‌سان ژ خه‌لکی مه‌هابادی و ئاماده‌ بوونا ٢ هه‌نارتیین حیزبا (هیاو)

١٠٨- موچه‌با بوژوویی (وه‌رگیران ژ فارسی بو کوردی (نازیز محمه‌د عه‌بدولقادر) - بارووخی سیاسی کوردستان (١٨٨٠ - ١٩٤٦) - هه‌ولتیر - ٢٠٠٥ - ل. ٣٦٠ - ٣٦١ .

١٠٩- A.BALI - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ١٥ .

یا باشوری کوردستانى کو ئیک ژ وان شوره‌شگیږ (میرحاج ئەحمەد) بوو ل باغەکی نيزیک شارى مه‌هابادی هاته دامه‌زراندن. «^(۱۱۰)

هەر چه‌ند جیاوازی یا بوچونان سه‌بارەت ب دامه‌زراندنا کومه‌لا (ژک) هه‌نه لی (حامید گه‌وه‌ه‌ری) لسه‌ر فی بوچونی یه‌ کو : «کومه‌لا (ژک) ل (۱۹۴۲/۸/۱۶) هاتیه دامه‌زراندن. «^(۱۱۱)

کومه‌لا (ژک) گرنگی یه‌کا زور دا نالایی کوردستانى و ب ئاوايه‌کی زور پیروز وه‌ک هیمایه‌کی نه‌ته‌وه‌یی هه‌ژمارت . و پیروزی یا نالایی کوردستانى هه‌تا ئاسته‌کی بلند کرکو د وه‌رگرتنا ئەندامان دا مه‌رجه‌کی تایبه‌ت دانا . ئەو ژى سویند خوارن بوویه ب «قورئان ، نالایی کوردستانى ، خه‌نجه‌ر. «^(۱۱۲) ئەف سویند خوارنا ئەندامان ژى بو وه‌فادار بوون ب پروگرام و په‌یره‌وی نافخویی کومه‌لی و خه‌بات کرن بو رزگارکرنا کوردستانى بوویه...

هیمن شاعیر سه‌بارەت ب ئەندامه‌تی یا خوه‌ د کومه‌لا (ژک) دا دبیریت :

«د مالا ئیک ژ هه‌قالین خوه‌ ، کو پاشان من زانی ئەندامی ژماره‌ ئیکی کومه‌لی یه‌ ب (قورئان و نالایی کوردستان و ب شه‌ره‌فا خوه‌ و ب شه‌مشیری) ئەز دامه‌ سویندی کو (ب زمان و ب قه‌لهم و ب ئیشاره‌ت) خه‌یانه‌تی ل نه‌ته‌وه‌یی کورد و ئەندامین کومه‌له‌یی نه‌که‌م. «^(۱۱۳)

۱۱۰- موجته‌با بوزویی - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ۳۶۳ .

۱۱۱- حامید گه‌وه‌ه‌ری - کومه‌له‌ی ژبانه‌وه‌یی کوردستان - چاپی یه‌که‌م (به‌لاو کراوه‌بی ناراس) - هه‌ولێز - ۲۰۰۴ - ل. ۲۳ .

۱۱۲- شاهو عوسمان سه‌هید قادر - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ۱۴ .

۱۱۳- د. هیمدادی حسین - روژنامه‌وانی کوردی (سه‌رده‌می کوماری دیموکراتی کوردستان ۱۹۴۳) - ۱۹۴۷ - چاپخانه‌ ناراس - چاپی یه‌که‌م - هه‌ولێز ۲۰۰۸ - ل. ۲۰ .

ئالايىن كۆمەلا (ژ.ك) ب فەرمى ناسى كىژ ئالا بوويه ؟ سەبارەت ب قى چەندى چەندىن بوچوون ھەنە و ل زور بەلگەنامان دا بەحسى وئ ھاتىە كرن .

ژ بو خورت كرنا پەيوەندىين نەتەوايەتى ل ھەر سى پارچەيىن كوردستانى د ھەيڧا ۹ / ۱۹۴۴ ب ئامادە بوونا نوينەريىن سى پارچيىن كوردستانى ل سى گوشەيا سنورى دناقبەر (سنورريىن دەست كرديىن ئيران - توركييا - عيراقى) كوم قەبوون و پەيماننامەيەكا سى قولى يا نەتەوايەتى ئيمزا كر ، لىسەر قى پەيماننامى چەند بوچوونەك ھەنە بقى ئاوايى :

«ل ھەيڧا ۹/۱۹۴۴ ل دەڧەرا سنورى يا (دالانپەر) كو سنورى ھەڧىشكى نابقەرا (ئيران - توركييا - عيراق) ئ يە ، پەيمانەكا ناقدار ب (سى سنور) د نابقەرا (قاسم قادرى = نوينەرى (ژ.ك) - شىخ عەبدولا زىنويىي = نوينەرى ھىوا - قازى مەلا وھەب = نوينەرى كوردىن توركييا) ھاتە ئيمزا كرن.»^(۱۱۴)

نقىسەر (ئەحمەد بالايى) لىسەر قى باوھرى يە كو (ئالايىن كوماارا كوردستان) دقى كومبونا (سى سنور) دا ھاتىە دروست كرن و دان پيدان پى ھاتىە كرن . ھەر وەك د پەرتوكا خوھ سەبارەت (كوماارا كوردستان) دىبىت :

«... پەيماننا سى قولى .. سالا ۱۹۴۳ (ھن ژىدەر دىبىژن سالا ۱۹۴۴) بوويه كو ژلايى نوينەريىن كوردىن (عيراقى و ئيرانى و توركييا) قە ل دەڧەرا سى سنورى نيزيك كومتى چىيى (دەبور) كو دىبە توخىبى عيراقى و ئيرانى و توركا ھاتە بەستىن ، ئەو كەسىن دقى جڧينا دىروكى دا بەشداربووين

۱۱۴- مۇجتەبا بوزوويى - ھەمان ژىدەر - ل. ۳۷۸ .

ئەفن ، عوسمان قادری ژ مهاباد روژهلایێ کوردستانێ ، شیخ عبدالله ژ گوندێ زینو ل باشوورێ کوردستانێ ، غازێ سید عبدالوهاب ل باکوورێ کوردستانێ ، وان هەر سێ نوینهران پەیمانەک ب نافێ پەیمانانا سێ سنور ئیمزا کرن . د وێ پەیمانێ دا ئالایێ کوردی ب فی شیوهی دەست نیشان کر، ئالایێ کوردستانێ ژ فان رەنگ و سیمبولان پێک هاتبویه . (سور + سپی + کەسک ، وینێ روژی ل نیفا رەنگی سپی ، دوو گولین گەنمی ل دوور وینێ چیاپی بوون ، نوکا قەلمی ل پشت بوویه ، کو ئەو نالا ل کومارا کوردستان بکار ئینایه .)^(۱۱۵)

هەر وهسان د بەلگەنامەیهکا دیتەر دا سهبارەت ب رولێ کومهلا (ژک) د چیکرنا ئالایێ کوردستانێ دا وهها هاتیه :

«ل ئادار و نیسانا ۱۹۴۴ی زاینی ، کوردین ئیرانی ل گەل (هیوا) و حیزبا کومونستی عێراق (ل راستیدا لقاوردی یا فی حیزبی) ب مەرهما دروست کرنا بەرەیهکا رزگاری یا کوردی یان حیزبا رزگاری خوازا کوردان ، پەپوهندی دگەل هەف دروست کرن . ل هەیفأ ئایارا هەمان سال دا کوردین ئیرانی ب رێککەفتن دگەل کوردین عێراقی ، ئالایێ میلی کوردان هەلبژارت . ئەف ئالایه ژ سێ رەنگین سور و سپی و کەسک ، پێک دەات کو روژهک د نافهندا وێ دا هەبوو .»^(۱۱۶)

لگور فان بەلگەنامان ئالایێ کوردستانێ ب هەفکاری یا حیزبا (هیوا) ل کوردستانا باشور هاتیه دانان . ئانکو ل کوردستانا باشور ژێ وی سەردهمی ئەف ئالایه هەبوویه و بباشی ژ ئالی وهلات پارێز و نەتهوهپەرهران قه هاتبوو ناسین.

۱۱۵- ئەحمەد بالایی - کومارا کوردستان - چاپا ئیکتی - چاپخانا خانی (دهوک) - ۲۰۱۰ - ل . ۱۵ - ۱۶ .

۱۱۶- موجتهبا بوزووویی - هەما ژێدەر - ل . ۳۷۹ .

هەر وهک ل هوزانهکا هوزان قان (تاها مایی) ل (۱۹۴۳/۹/۲۵)
 زور ب جوانی رهنگ و هیمایین نالای کوردستانی هاتینه خویا
 کرن دهما لژیر نافی (نالا) هوزانا خوه دقههینیت :

((نالا))

کهسک و سورا روژ لناقه

سپییه بهفرا ل وهلات

روژهکا پهر زیف بهلاقه

وهختهکی زیرین ههلات

هندی سوره خوینا کورده

کهسک زی دهخله ئو گیا

نالای من ههر دهم لژوره

شوخ دبن پی سهر چیا

نهم دخازین بو ته ئیرو

تو بزی بو فی نژاد

ههلبکهی کهیفی بی گيرو

رابکه بغز و عناد

قیبله گاهها چهندی کوردا

بی گومان ههر دهم نویی

خهملای بانای خورت و مهردا

سور گولا باغی مهیی

چهند دنیرم تو بلندی

ناگههم بیمه سلافا

تو بخودی کهی تو بمهردی

پیله دا نهز بیم تهواف

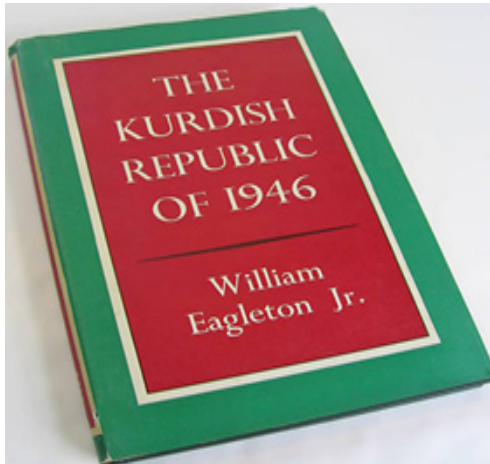
بو ته (مائی) دکهت خهباته

ناف و دهنگا بو ته راکهت

مه‌رگ و ژینا من بکه‌ن خه‌لاته ده‌ینن ته هیژ نائهدا که‌ت

(تاها مایی) ۱۹۴۳/۹/۲۵^(۱۱۷)

هه‌ر وه‌سان (William Aegleton) ویلیام ئیگلتون) کو
په‌رتوکه‌کا هیژا سه‌باره‌ت ب کومارا کوردستانی ل مه‌هابادئ
ل ژیر نافئ (THE KURDISH REPUBLIC OF 1946) هه‌یه.
و تی‌دا ب درئژی سه‌باره‌ت ب ئافا بوون و شکه‌ستنا کومارا
کوردستانی دنقی‌سیت و هنده‌ک به‌لگه‌یین زور نایاب ژی دقئ
په‌رتوکی لسه‌ر کومارا کوردستانی هه‌نه .

په‌رتوکا (William Aegleton)

۱۱۷- ئه‌ف هوزانه ژ په‌رتوکا (نازاد مزوری - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ۱۸) هاتیه وه‌رگرتن .

سەبەهەرت ب نالایین کوردستانی وەها دبیژە :

«د گولانا ۱۹۴۴ دا ریکخستنا (کومەل) ب ئالبکاری و هەفکاری یا هەفقالبەندین خوە یین ل ئیراقی ، نالا کوردی یا میلی حازر کرن . ئەف نالا کو ژ سێ خەتان پیکهاتبوو ، هەر خەتەک ب رەنگەکی بوو ، ل ژوور (سور) و ل نافەرەستێ (سپی) و لژیژری رەنگی (کەسک) جە دگرت . بقی ئاویی هەر وەک ب سەرۆژکرنا رەنگین نالایین ئیرانی نالایین کوردی هاتبوو چیکرن . لاسەر ئالی ژی (روژ) کو سیمبولا کوردایە و ل کیلەکا (روژی) دا سیمبولین گەنەم، و ل پشت وان ژی چیاپەک و پینوسەک هەبوو» .^(۱۱۸)

ئیک پینگاقین هەرە سەرەکیین کومەلا (ژ. ک) بلند کرنا نالایین کوردستانی بوویە . هەر وەک (هاشموف و عەلی ئەکبەروف) د راپورتین خوە داکو بناقی (کونسولی سوڤیەت ل وورمی) ل سالا ۱۹۴۵ هاتیە بلند کرن دەرباریی دروستکرنا نالایین ژلای (ژ. ک) دبیژن :

«پارتی (ژ. ک) نالایین نەتەواپەتی بو کوردستانی دیارودروست کرە . کو بریتی یە ژ سێ رەنگان و ئەو رەنگ ژی بەروفازی رەنگین نالایین دەولەتا ئیرانینە . رەنگی (سور) ل سەری یە و رەنگی (سپی) ل نافەرەستا نالایی و رەنگی (کەسک) ل خواری یا نالایە . ل نافەندا نالایی ژی (هەتاف) هاتیە کیشان .^(۱۱۹)

هەر وەسان د راپورتەکا بالیوزی سوڤیەتی ل ئیرانی ، ل ۱۲/۱۰/۱۹۴۵ بەحسی نالایەکی بلند کری ژ ئالی کومەلا (ژ. ک) دکەت و دبیژیت :

۱۱۸- A.BALI - هەمان ژنەدەر - ل. ۱۰

۱۱۹- (حامید گەوهەری - هەمان ژنەدەر - ل. ۱۴۵) کو ئەف راپورتە ل (ئەرشیشی وەزارەتا دەرڤەیا روسیا فیدراتیڤ) ، (۳۰/۳۲۷د/پ/۳۶۹/لایەریی ۵۱ - ۵۴) بەلاف بوویە .

«روژا ۹/مئی/۱۹۴۵ - کومه لا (ژک) ب هه لکه فتا سهرکه فتن ب سهر فاشیزمی دا ل مهیدانا نافهندی یا باژیری مههابادی (مههم پی گوره پانا چوار چرایه) جه ژن گرت . دقئ جه ژنی دا (نالایی سور) هاته بلند کرن . و ل سهر بانئ ئافاهیئ (کومه لا په یوه نندیئ فه رهه نگی یا سو فیه تی) ژی ل مههابادی (نالایی نه ته وایه تی) یا کورد هاته بلند کرن.»^(۱۴۰)

لگور بوچوون و به لگه بیئ لسهری دیار نالایی کوردستانی ئەوا ژ نالیئ حیزبا دیموکراتا کوردستانا ئیرانی و کومارا کوردستان فه ب فه رمی هاتیه بلند کرن ، ژ نالیئ کومه لا (ژک) فه هاتیه قهبول کرن . و ههر ئەو نالا بوویه کو ئەندامین وان پی سویند دخوار . ههر چهند کومه لا (ژک) د به لافوکین خوه دا ئەف نالایه نه مایش نه کریوو . کو ئەوئ ژی ئە گهرین خویئ تابهت هه نه ههر وهک وهلات پارین (موحه مه د قزلجی تورجانی) بو (دجه مال نه به ز) گو تیه کو :

«کومه لا (ژک) بنتئ روژا نالایی وهک درویشمی گو فارا خویا (نیشتمان) هه لیزارت بوو و بکار دئینا . کو روژا لسهر بهرگی گو فارا (نیشتمان) بنتئ (۱۶) تیروژک هه بووینه . هوکارا قئ ژمارا تیروژکان ژی تا نوکه نه هاتیه زانین . ئایه ده برینه ژ (۱۶) دامه زرینه رین کومه لا (ژبانه وهی کورد) یان ئارمانجه کا دیتر پی هه بوویه ؟

نیشمان

سالنیه کهم ژماره ی ۲۵ شهزده لوهری ۱۳۲۲

لهم ژماره یه دا :

له ناو کومه لداچه بنسه .....
 مایه ی زرگار نه بوئی ایبه .....
 ایبه و مه رحم ..... بیژن - ۲
 خوت بنسه ..... م ش ۰ هیمن
 مه حکه مه ی مه نجوسی استقلال .....
 که نجینه ی نه نه بیات .....
 ضایعه ییگی که و ره .....
 نه ی لاوی کورن ..... م ۰ آریا
 انقلابی که و ره ی او کتوبر ..... م ۰ فه ر روخ
 وه گه لئ بلسی خوشتر نه خوینیته وه

گوفارا (نیشتمان) به لافوکا فه رمی یا (ژك)

ب هه ر ئاوایه کی هه بیته ئه فی کومه لی ئالایی کوردستانی ناسکره و د کومبوون و خرقه بوونین خوه دا ئه ف ئالایه بکار ئایه . نه خاسمه سویند خوارنا ئه ندیمان هه ر وه ک هوزان قانی نه ته وه یی (هیمن) ئاماژه ی دده تی . ئالا ئیک ژ وان پیروزیان بوویه کو ئه ندامین کومه لا (ژبانه وه یی کورد) بو دهرینا دلسوزی و وه فاداری یا خوه سویند پی دخوار . ئانکو لگور قان ژنده ران ئالایی کومارا کوردستانی بهری کومار بهیته راگه هاندن ژ ئالیی کومه لا (ژك) فه هاتیه دروست کرن .

ژ ئالیه کی دپتر حیزبا (کومه له - حیزبا کومونیستا کوردی) ل کوردستانا ئیرانی ل سالا (۱۹۴۴ ز) ئالایه ک

وهك نالایڼ کوردستانى و حیزبا خوه دروست کر کو ژ سى
رهنگین (سور) ل سهری و (سپى) ل ناقهراست و (کهسک)
ل شریتهیا خواری یا نالایڼ بوویه . ئەف نالایڼ کو مینا نالایڼ
کوردستانى یى ئیرویه . بتنى (روژ) دناف فى نالایڼ نینه .

نالایڼ حیزبا کومونىستا کوردی ل کوردستانا روژهلات(۱۹۴۴ ز)

لى ب تهمامى مهرج و شىوازى نالایڼ فهرمىى کوردستانى
بخوفه گرتییه ئایه نالایڼ کومهلا (ژک) ژى دى بقی ئاواپی
بیت ؟ پرانى یا بوچونا لسهر فى باوهرىنه کو ئەو نالا ژى
مینا فى نالایڼ بوویه و (روژ) ژى لسهر نالایڼ وان ههبوویه .
پشتى کومهلا (ژک) بو (حیزبا دیموکراتا کوردستانى) هاتیه
گوهارتن . روژهلاتا کوردستانى بهرهف بونیاد نانا کیانى
نهتهویى پینگافیڼ بلهز هاقیتن و بهرههفى بو دامهزراندنا
(کومارا کوردستانى) ل مههابادى هاتن کرن .
حیزبا دیموکراتا کوردستانى (کو بهردهوامى پیدهرا
بهرنامه و سیاسهتا کومهلا ژيانهوهیا کورد بوویه) دان ب

نالايي كوردستاني دانا . و بهري كومارا كوردستان بهيته راگه هاندن . د پينگافه كا ويړه كانه و ديروكي دا نالايي كوردستاني ب فهرمي و د ناههنگه كا تايهت دا هاته بلند كرن .

ئهف رويدانا بلند كرنا نالايي كوردستاني ل (مه هابادي) گرنگتري رويدانا نه ته وهيي يا كوردانه سه بارهت ب نالايي كوردستاني ، كو ههمي ديروك و هزر و ئيستراتژيه تا كوردان تا نوكه ئيخستيه بن كاريگه ريا خوه و وهك روژا فهرمي يا نالايي ل باشوري كوردستاني (و لجهم تهف كوردان ل ههر چوار پارچين كوردستاني و ته قايا جيهاني ژبلي هندهك پارتين ئايديو لوژيست و تاك رهو) هاتيه ناسين .

هيچ پينگافه كا سياسي مينا بلند كرنا فهرمي يا نالايي كوردستاني كاريگه ريا يا خوه لسهر خهلكي شوره شگيري روژه لاتا كوردستاني و تهف كه سايه تي و سياسه تښانين ناماده بوويي ل وي سهردهمي نه كر . و ب ته مامي خهلك به رههف كر بو راگه هاندنا كومارا كوردستاني .

ل روژا ۱۹۴۵/۱۲/۱۷ ، د ناههنگه كا فهرمي و ب ناماده بوونا دهان هزار كه سان نالايي كوردستاني ب فهرمي هاته بلند كرن و بو جارا ئيكه مين د ميژوويا گهلي كورد دا ، مينا وه لاته كي سهر بخوه ب ناماده بوونا كه سايه تيي سياسي و ديپلوماتي بياني و مارش و سرودين له شكه ري و نه ته وهيي نالايي كوردستاني هاته بلند كرن . ئهف روژه ب ناوايه كي يا گرنگ بوويه كو پتر ژ ههر رويدانه كا ديتر ناف و دهنگين (نالايي كوردستاني) ل جيهاني دا به لاف كر و دناخي كوردان دا فيانا نالايي و خوه گوري كرن بو نالايي هاته چاندن .

سه بارهت ههلكرن و بلند كرنا نالايي كوردستاني ل

مههابادی بیری کو کومار بهیته راگههاندن ، ب دهان گوتار و بهلگهنامه لبهر دهستان دا هه نه .

« ل ٢٦/سهرمارهزی /١٣٢٤ ههتاوی = ١٩٤٥/١٢/١٧ ، نالایی سێ رهنگی کوردستانێ لسهر عیمارهتا (ههیهتی رهئیسهی میلی کوردستان) ب شکوههکا تایبهت هاته ههلدان .... پاشان ل ئیقاری یا ههمان رۆژ ب هان دانا هندهک ژ ربهرین حیزبا دیموکراتا کوردستانێ پشتی ووتارهکا کورتا (عهزیز خانی کرمانج) ل ههیوانا خانهقای شهمزینانا مههابادی ، خهک بهرهف باژێرقانی یا مههابادی چوون و پشتی دهه ژمههکی ههما و نالایی حکوومهتا ناقین ب دهستین خهکی هاته دابهزاندن و نالایی کوردستانێ ل شوینا وان هاته ههلدان . کو نهفه زی رۆژ و رویدانهکا میژوویی بوویه ل ژيانا سیاسی یا خهکی کوردستانا ئیرانی دا... و هه وهسان نالایی کوردستانێ ل رۆژا ١٣٢٤/٩/٢٨ ههتاوی ل (نهغهده) و ل ١٣٢٤/١٠/٧ ههتاوی ل (بوکان) هاته بلند کرن). (١٢١)

لگور نقیسینا بهریز (حامید گهوههری) :

«ل ١٩٤٥/١٢/١٥ ، خهکی مههابادی نالایی دهولهتا ئیرانی ل سهه ئافاهیین میری ئینانه خواری و حیزبا دیموکراتی زی ل ١٩٤٥/١٢/١٧ نالایی کوردستانێ ل وان ئافهیان و چوار چرایا باژیری مههابادی بلند کر». (١٢٢)

گوفارا (کوردستان) ئورگانا فهرمی یا (حیزبا دیموکراتا کوردستان) سهبارهت ب بلند کرنا نالایی کوردستانێ ل ژیر مانشیتی (ههلهکردنی نالایی موقهدهسی کوردستان له

(١٢١) - جهلیل گادانی - ٥٠ سال خهبات (کورته میژوویهکی حیزبی دیموکراتی کوردستانێ ئیران) بهرگی بهکهه - دهزگایی موكریانی - چاپخانهیی خانی (دهوك) ل. ٣٣ - ٣٤ - ٣٦ .
١٢٢ - حامید گهوههری - ههمان ژندهر - ل. ١٧١ .

مه‌باباد) دنقیسیت :

«...روژا ۲۶ ئی سه‌رماوه‌زی ۱۳۲۴ ی هه‌تاوی (۱۷ ی دیسامبری ۱۹۴۵ ز - نقیسه‌ر) هه‌می نوینه‌رین خه‌لکی کوردستانی ل باژاری مه‌هابادی کوم بوون. ل دهم ژمیر (۱۰) ئی سپیدی ل نافه‌ندا حیزی نالایی کورد ب ناماده بوونا ده هزار که‌سان هاته بلند کرن. ل دهمه‌کی کو ده‌سته‌یین موزیکی مارشا نه‌ته‌وه‌یی لیددا و ل سه‌رتاسه‌ری شه‌قامی (وه‌فایی) دا ریژین (له‌شکه‌ری) کو لولیا تفه‌نگ و چه‌ک و سه‌رنیزه‌یین وان دبرسقین ، ده‌سته‌کین لاوان و قوتابیین قوتابخانه‌یان (کچ و کور) ل لایی راستی نالایی د پیشقه‌ چوونی دا بوون . مه‌زن و بچوکیین مه‌هابادی و هه‌یه‌ت و نوینه‌رین حیزبا دیموکرات ل پشت سه‌ری نالایی سه‌ری ریژی بو دچه‌ماندو بو ریژگرتنی چه‌پله لیددان و هوتاف دکیشان و پیشه‌وایی مه‌زنی کوردستانی جه‌نابی قازی موحه‌مه‌د ووتاره‌کا ب چه‌ماس سه‌باره‌ت ب نالایی پیروزی کوردستانی پیشکیش کر . ئه‌قجا پشتی ووتار خواندن و ته‌قعه‌ کرنه‌کا زور و ئه‌نجام دانا مه‌راسیم و ئاهه‌نگ و بلند کرنا نالایی ل سه‌ر (عیماره‌تا هه‌یه‌تا ره‌ئیسه‌یا میلی کوردستان) جه‌ژن ب داوی هات. (۱۲۳)

۱۲۳- د. هیمدادی حسین - هه‌مان ژیده‌ر - ل. ۵۲۳ (روژنامه‌یی کوردستان - ژماره ۲ - سالی به‌که‌م - ۳۰ سه‌رماوه‌زی ۱۳۲۴ (۲۱ دسامبر ۱۹۴۵) .

هەسکردنی آلائی مەتەسی کوردوستان

✽ لە مەباد ✽

هەروەه کۆ له پێش دهرهانی کوردوستان دا عرض کرا روژی ۲۶ سه ماوه ز تهواوی نوێهه کانی اهالی کوردوستان له شاری مەباد کۆیۆهه له سهعات ۱۰ی بهیانی له کانتکای حزب آلائی کورد به خهیری ده ههزاره ههلتخیرا وله کاتکدا ده سهستهی موزیک مارشی مائی ئی ددها وله سهرتاسهری شهقامی وه فانی دا صهنی نظام که له لهی قهنگ و مساسل و سهرایزه بان ده درهوشا ده سهتهی لاوان و قوتایه کانی مکتب «کچ و کور» له لای راستی آلا له حرکت دا بون هه وره و چوکی مەباد هه یهت و نوێهه رانی حزبی دیموکرات له پشت سهری آلا سه رتعلیم بان بو دانواندبو و بواجترام چه پله بان لیده داو هورایان ده کیشا، و پشوای مەتەسی کوردوستان جنابی قاضی محمد ووتاریکی به تینی له بابهت آلائی مەتەسی کوردوستان ایرادفه ره و نه و جار له پاش نطق و خطابه و تیر هاو بشتیجکی زور و به جی هینانی مراسم و نصبی آلا له سه رعمارنی هیستی ریشهی مائی کوردوستان جینه دوا ی هات .

هه کوردوستان : ایمه نه و موفقیته سه وره یه به تهواوی کوردهواری به تایهتی به پیشوای مەتەسی جناب قاضی محمد وهه یهتی مرکزی حزبی دیموکراتی کوردوستان که له ریی آزادی و بهر بهر هه کانی له سه ل استعمار به هیمان و مال فداکارین کردوه تیریک عرض ده کهین و امیدوارین روژ به روژ آوری مەتەسی مائی له دلی واندا به نین تر و سه ش تر بی .

گوتارا روژناما کوردستان سه بارهت بلند کرنا نالاین کوردستانی

کوردوستان	
*****	
بلاو که ره وهی تیری حزبی دیموکراتی کوردوستان (گواریکی تهدهیی گولایلانی سیاسی کوردیه) هر یازده روزچاریک بلاو ده کر شهوه	
ژماره ۲ سالی یه کم ۳۰ سوزاموز ۱۳۲۴ ۲۱ دسامبر ۱۹۴۵	
لهم ژماره یه دا	
۱- زبان و ادبیات کوردی	صفحه ۱ نویسنده م حمیدی
۲- تبهوتیم بو وه طهته	« ۶ « خ شیواو
۳- بزنی دیموکرات	« ۷ « م هیمین
۴- نهی دایکی نیشتمان	« ۹ « ع خسروی
۵- دوره دورمی هونه روکاردهیی	« ۱۰ « م عیشتی
۶- نامی کچیکی دیبل	« ۱۱ « م هیمین
۷- فرهیسگی ههتیو	« ۱۳ « ع ههزار
۸- دیموکراسی چیه	« ۱۴ « م تزادی
۹- ههله ده کم	« ۱۷ « م هیمین
۱۰- ژنرالیموس استالین	« ۱۸ « م حمیدی
مه یادی چاپخانه کوردوستان	

روژنامه کوردستان (ئورگانا فه رمی یا حزبا دیموکراتا کوردستان)

ههروهسان ل گوڤارا (ههلاله) ، گوتارهک سهبارهت ب هه لکرنا نالیین کوردستانی به لاف به لاقبوویه .^(۱۲۴)

﴿ ۱۰ ﴾

هه لکر دنی
 آلائی بیروزی
 کوردستان

* فریختهی چوار مانجه آلائی بیروزی کوردستان له مه پاد *
 * هه لکراره به لان له بهر له وئی له م باشه له نیا له *
 * بیخه مرهانی دا پازو کرا بووه لیه دا ایسه به کورتی *
 * دهی مریه بووه و ویعی جوانی لهو روزه ئارینه بی *
 * چاپ ده کهن و بار چاری خه رینه دارانی شو ره ویسی *
 * دهه پین *

یئی ناوی له گه و ره بی و ده ستله تی بته مالانی یادشایانی قدیم و زووی کرد بدوی د دیاره میژوزانان ده زانن که یادشایانی :
 کیان : ماد . اشکانی . ایوبی . زندگی . روادپات . اخییدی
 و ... بی قه و باس کرد بون . سه د سال پتر تیه سه ره به خو بی کرد
 له ناو جووه و له و وخته شه و تاییست سال له مه و بهر له خرد ختاری
 بی بهش نه برن پلام له م بیست ساله دا شه و ذلت و کوشنو و برینه
 به سه ره شه و هی کوردیان هیناوه و هه زاران هه زار کهس له هه و
 طبقه ی کرد له ناو چونو بوته قوربانی و به هه ناسه . ساردی سه ریان
 به خاکه و ناوه *

له گه له شه و ش کرد بی و و جان دووای حقوقی دا گیر کراوی
 خوی که و تووه و له ریی و ده ده ست خسته و هی شه و حقه دا رانه و ستاره
 و قوربانی له سه ره قوربانی داوه *

له ریگه وتی سالی ۱۳۲۰ و دیوانی ژیر و ژیه و لاوان ب
 گه نجانی ووریای کوردستان له مالان له باغان و میشان و اشمشکه تر

۱۲۴- د. هیمدادی حسین - هه مان ژندهر - ل. ۷۲۵ - ۷۲۶ (گوڤاری ههلاله - هه زماره ۱ - سالی به کم - ره شه مهی ۱۳۲۴ - ل. ۱۰ - ۱۱) .

❦❦❦

کبوان بو ردها کردن و نجات دانی نیشتمان و مه را می دیمو کراسی
 تی کوشان و به ریگای حزبی دیمو کراتی کوردستاندا زور خیرا
 روین و به ههنگاوی درشت و توندته وری به یان بری ناله سماتی (۱۰)
 درژی ۲۴/۹/۲۶ دا آلائی پیروزی کوردستان به قه در وعزه تیکی
 په جگار زور له سه ریاتی یانهی (هیشتی ریسهی ملی) و یانهی
 پیشه رگان له مه اباد هه لکرا : له لایه کتوتایان کچ و کور قالی ملیان
 ده خورینده وه . له لایه کیش موزیک لیده درا . له لایه کی که شه وه
 پیشه رگان شیلاینگین ده کرد . ده هزار نفر هوریا یان ده کیشا
 و چه یله یان لیده دا -

پیشه وای بهرزومه زنی کوردستان جنابی قاضی محمد پیرو زبایی له ملتی
 کورد کرد و فرموی : (میژو نیشان نادا هیچ ملتیک توائیستی بی
 خونین رژی آلائی رزگاری خوی هه لکا به لام ملتی کورد توانی به
 بی شه وای له که پوی که سیت به هوی لیافت و کار زانیه وه
 آلائی آزادی هه لکا و خوی به دونیای آمدن بناسینی . وه فرموشی :
 گه لی بریاتی دیکه ی ایمه ش که هیشتا له ژیر چه یو کی زور داران دا
 ده نالین و دهستی استعمار که نه فتی کردون خوا ایمه و نه وانیش
 توفیق پیدا که بهم زوانه زنجیری اسارت یسینن و رزگارین ۰)

سهبارهت ب ئاوايی ههلدانا ئالایئ کوردستانئ (پروفیسور دوکتور ئوبهیدولا ئه‌یوبیان) د هه‌قیه‌یینه‌کی دگهل روزناما (ده‌ما نو "Dema Nû") سه‌بارهت ب بلند کرنا ئالایئ کوردستانئ ل ۱۹۴۵/۱۲/۱۷ دبیژه :

«..... ئەز ئەندامی کومه‌لا (ژ.ک) بووم . من بخوه د ئافا کرنا کومارا کوردستان یا مه‌هابادی دا ئالا کوردی بلند کره‌. ئەز وی ده‌می هیژ ۱۷ - ۱۸ سالی بووم . قازی موحه‌مه‌د و مه‌لا موسته‌فا بارزانی ل سه‌ر بانئ (عه‌دلیه‌یی) دبه‌یقین. سه‌روکی کومه‌له‌یا (ژ.ک) (حوسین فایق) ژئ ل وئ ده‌ری بوو . ئەف ئالا کوماری یا کو من ب ده‌ستی خوه بلند کر ، هه‌ر ئەو ئالا بوو یا کو (ئیحسان نوری پاشا) د سه‌ره‌لدانا ئاراراتئ ده بلند کر. هه‌ر ئەو ئالا بوو کو (شیخ مه‌حموود به‌رزنجی) ل سلیمانیی بلند کر . هه‌ر ئەو ئالا بوو کو نوکه کاک موسعود ل باشوری کوردستانئ بلند کره ، ل هه‌ر سئ جیان ژئ هه‌ر عه‌ینی ئالا بوو . لئ سه‌ر ئارما کومارا مه‌هابادی خه‌نجهر و گولی یا زه‌یتونئ هه‌بوون . لئ پاشی ژ سه‌ر ئالا کوردستانئ ئەو خه‌نجهر و زه‌یتون راکرن»^(۱۲۵)

---

۱۲۵ - A.BALI - هه‌مان ژئده‌ر - ل. ۱۷) - هه‌ر وه‌سلان

Dema Nû, 21 Tîrmeh 2005 Diyarbakir (Amed) hejmara 111

د. ئوبەيدولا ئەيويىيان

(پروفىسسور د.ئوبەيدولايى ئەيويىيان) ژىندەركى زور زىندى و پر بەھايە سەبارەت ھەم كوماارا كوردستان و ھەم ئالايى كوردستانى ، نەخاسمە كو ئەوى ب دەستىن خوە ئالايى كوردستانى بلند كرىه . ھەر چەند دوكتور (ئوبەيدولا ئەيويىيان) دىبىژىت : كو ئەقە ھەر ئەو ئالا بوويە ئەوى (ئىحسان نورى پاشا و شىخ مەحمودى بەرزنجى) بلند كرى . لى جياوازى دگەل ئىك دا ھەبوويە .

ئەو ئالايى كو ژ ئالايى حىزبا دىموكراتا كوردستانى و پىشەوا قازى موھەمەد قە ل روژا ۱۹۴۵/۱۲/۱۷ ب قى ئاوايى فەرمى ھاتى بلند كرن . ھەمان ئەو ئالا بوويە كو ل ۱۹۴۶/۱/۲۲ ، كوماارا كوردستان ل ژىروى ئالاي ھاتى راگەھاندن .

ئەف ئالايە ژى ھندەك گوھرىن كارى تىدا ھاتبوونە كرن . و ھاتبوو گونجاندن دگەل ھىوايەت و ئىستراتىژىيەتا

دامه زینه ریڼ کومارا کوردستان ل مه هابادی .

نالایڼ کومارا کوردستان (۱۹۴۵ - ۱۹۶۶ز)

بشی ئاواپی نالای کوردستان ل کومارا کوردستان
(مه هاباد) ب فی ئاواپی بوویه :

شیرته یا سه ری ب رهنگی (سور) و شیرته یا نافه راستی
ب رهنگی (سپی) کو لسه رهنگی سپی (نیف روژک ب ۱۳
تیروژکان) یا دورپیچ کری ب دو گولپین گهنمی کو سه ری وان
رهنگی (سور) و بنی وان رهنگی (کهسک) بهه فرا گری ددهت
• وروژ لژیرو نوکی پینوسه کی (کو ئەف پینوسه تیروژکین
روژی نیفی دکهت) د برسقیت . و ل شیرته خوار ی نالای
رهنگی (کهسک) خوبا دبیت .

(زنار سلوپی) د پهرتوکا خوه دا سه بارهت ب شروفه کرنا
نالای (کومارا کوردستان ل مه هابادی) دبیزیت :

«حکومهتی نالای جمهورییه تا مه هابادی ، ژ مینا کا
نالای کوردستان و هرگرت کو د (۱۹۱۹) دا ژ نالی (الرابطه

الاجتماعية الكردية = تهشکیلاتی اجتماعی جه معییه تی) فه هاتبوو (تهسبیت) کرن . ئەوا ل ئەسته مبولی (۱۹۱۹) هاتیه دامه زراندن . کو پیک هاتبوو ژ (روژهکا زهرا) دبرسقیته لسهر پشکا (سپی) ژ نالایی ، ههر وهک نالایی ئیکه مین یی کوردستانی ، لی ل کیلهکا روژا وی ، رسما دوو سیمبولین گهنم و ل پشت وی ژى چیايهك و دارهكا (كازئ) لی ژیده کرن و لسهر وی (دهوله تی جه هوریه تی کوردستان) نفیسین (۱۲۱).

بلند کرنا نالایی کوردستانی ل ۱۹۴۵/۱۲/۱۷ ب ئاماده بوونا دهان هزار هاوه لاتین کوردستانی و نوینه رین ههر چوار پارچه یین کوردستانی و هندهک وه لاتین بیانی و د مه راسیم و ئاهه نگه کا تایهت دا هاته بلند کرن . کو ئەف چه نده ژى گرنگی یه کا زورا نه ته وه یی و میژووی هه یه .
ئهو که سایه تیین د ئاهه نگا بلند کرنا نالایی کوردستای به شدار بووین ئەف که سه بوون :

«پیشه وا قازی موحه مه د - کابتن بووخده سهر (نوینه ری) (K.G.P) ژ روسیا - نوینه ری حیزیا دیموکراتا نازه ربايجان - ئەسه دوڤ (نوینه ری یه کیتی سوڤیه ت) - موسته فا بارزانی و موحه مه د قودسی و که ریم زهند و موسته فا خوشناو و میرحاج ئەحمه د و خه یرولا عه بدولکه ریم) ژ کوردستانا باشور - روشدی موحه مه د به گ (نوینه ری کوردی سوریا) - حه یده ر به گ (ژ کوردستانا تورکیا) - عوسمان دامش و هیمنی شاعیر و قانع و زور پیشمه رگه یین دیتر). (۱۲۷)
هه بوونا قان نوینه رین پارچین کوردستانی رویه کی

۱۲۱- زنار سلوپی - ههمان ژندهر - ل . ۲۲۲ - ۲۲۳ .
۱۲۷- شاهو عوسمان سهید قادر - ههمان ژندهر - ل . ۱۴ .

نهته‌وایه‌تیئێ گشت گیر دابوو قئ ئاهه‌نگئ (له‌وما ئیرو ههر چوار پارچئین کوردستانی قئ روژئ ب روژا نه‌ته‌وه‌یی یا ئالایی کوردستانی دناسن) ههر وه‌سان هه‌بوونا نوینه‌رئین وه‌لاتئین بیانی ژئ رویه‌کئ جیهانی و نیف ده‌وله‌تی دا ئالایی کوردستانی .

ئاهه‌نگ و مه‌راسیما فه‌رمی یا کو بو هه‌لکرنا ئالایی کوردستانی هاتیه‌گیران ل قئ روژئ دا ، ددیروکا کوردستانی دا یا بئ وینه‌یه و چه‌ندین وئنه و به‌لگه‌هاتینه‌پاراستن کو ده‌ریرینئ ژ چه‌ماسه‌ت و دلخوشی یا خه‌لکئ کوردستانی دقئ روژئ دا دکه‌ت ، ب ته‌مامی خه‌لک که‌فتبوو د مه‌نده‌هوشی یا هه‌ستا ئازادی و کوردایه‌تیئ دا و ئیدی ده‌وله‌تا کوردستانی ب تشته‌کئ چه‌تمی و به‌سه‌ست هاتی دزانی .

پیشه‌وا قازی محمه‌د

بلند کرنا ئالاین کوردستانی ل ۱۹۴۵/۱۲/۱۷

ریزا له شکه‌ری کوردستانن

سلافا نالایی (تحیه العلم)

سلافا نالای

دقی مهراسیمی دا کومهکا زورا ووتار و هوزانان هاتنه خاندن کو دهربرینی ژ خواهشی یا وان د هلدانا نالایی پیروزی کوردستانی دکهن .

بو گشت گیر کرنا نالایی کوردستانی و گریدانا زیدهترا خه لکی ب قی هیمایی نه ته وهیی پیشه و اقازی محهمهده ئەف نالایه بو گشت دهقەر و گوند و باژارین کوردستانی هنارت و داخاز ژ خه لکی کر کو قی نالای بلند بکهن .

«قازی محهمهده نالایی کوردستانی بو ههمی سهروک هوزان وهک دیاری هنارت (حهتا بو سهروک هوزین پاریزگهها کوردستان و کرماشان) ژی فری کرن و ب نامه و تهله گرافان داخواز ژ سهروک هوزان کر کو نالایی کوردستانی بلند بکهن.» (۱۲۸)

پاشان ل چهند باژیرین دیترین کوردستانا روژه لاتا ئەف نالایه ل بان و ناقاهیین میری هاته بلند کرن .

۱۲۸- موجتهبا بورزویی - ههمان ژندهر - ل. ۴۳۶ .

ل باژیرى نهغه دى نالایى کوردستانى د ناههنگهکا تایهت دا هاته بلند کرن و (محهمه قودسى) بو دهریرنا ههستا خوه سهبارهت ب نالایى کوردستانى ئەف پهخشانه خواند : «دبیژى رهنگى سورى من ، هیمایى جهنگاوهرى و نهبهزیا گهلى كورده ، سپیى من دبیژى نهتهوهیى كوردی نهجیب ، گیانهكى پاك و راست ههیه ، رهنگى كهسكى من هاوار دكهت خاكا كوردستانى پره ژ دهغل و دانى ، كانیكا زیږ و زیقى یه ، ئەى كورد هه می ب گیانهكى پاقرژ و بیرهوهیهكا پاك و راستفه ، هه می پیکشه مفایى ژ كوردستانا خوه وهریگرن .

ئەى جوتیار ، ئەى کریکار و پالهیی كورد ، دلئى ته ژ ته نهمینیت ، لسهر هیمایى پاکی و راستیى هیمایى ههول و کارئى ته ئەف دوو گوله جهه ههردهم لپیش چاقین ته ، دبیژته ته : ههول بده و کار بکه و وهلاتئى خوه بهرز بکهفه. ئەى كورد دیسان نالایى ته دبیژیت و فهرمانئى ب ته دكهت كو : سهركهفتن و مهزن بوونا ته د خواندنئى دابه ، ژن و زهلام ، كور و كچ ب تهفایى بخوینن ، چونكه خواندنئى هه می فینقییهكى خواهش ویئى ژیانئى پئشهیه .خودئى ژئى تیشكا روژا خوه لسهر هه می سیفاتین جوانین مروقان دا بهلاف دكهت» . (١٢٩)

ل مههابادئى گرنگی یا نالایى کوردستانئى روژ ب روژ بلندتر و بهرزتر لئى دهات و ب ریکا نالایى ههستا نهتهوهیى یا خهلكى دهاته نازراندن و پتر د دل و مهژئى جهماوهرى دا دهاته چاندن .

«ببوو عادهت كو هه می پینج شههمیان د كهش

و ھەوايەكى ئاھەنگ ئامىز دا ئالايى كوردستانى ل قوتابخانەيەكى بەھتە بلند كرن... و قوتابىيەكى سرودەك يان پەخشان و ھوزانەك دخواند . ل ۱۹۴۱/۱۰/۲۲ د قوتابخانەكا كچان دا . كچەكا كورد بناقى (عیشرەت عەزمى) بو دەرىنا ھەستا خوە سەبارەت ب ئالاي ئەف پەخشانە خاند :

«يا ئالا ، يا ئالايى كوردستانى يى رەنگىن و پاكر ، ئەي رەمزی سەرىلندى كورد ئەم ۋەك كورپن گەلى كورد ئامادەينە گيان فیدايى ب خوينا خوە بەدەين د رىكا تە دا . دا كو بەردەوام تو بەهژى ، ئەم گەنج و پىر گيانى خوە فیدا دكەين دا كو بەردەوام ل ئەسمانى مەدا ھەبى ، يا مەھاباد يا كەعبەيا كوردان ، دەمى ئالايى خوە ل ئەسمانى تە دا دبىنين ، سەرىلندى يا ۱۵ مليون كوردان دبىنم .»^(۱۳۰)

ھەرۋەسان كومەكا زورا ھوزانقانىن نەتەۋەيى ، ھوزانىن زور جوان و سەرنج راکىش ب ئالايى كوردستانى گوتن كو پتر قيانا ئالاي د ناخى كوردان دا چاند .

ھەر ۋەك : ھوزانقانى نەتەۋەيى (ھەژار) د ھوزانەكا خوە دا دبىزىت :

بى بىنى ئەو كەسەي پىي وابوو كورد سەر ناكەوئ
 كى بوو پىي وا بوو تەمى نىگبەت لە سەرمان نارەوئ
 دارى ئالاکەم ۋەكو چقلە لە بو چاوى عەدو
 ھەر دلئ خوشى نەوئ ، رەببى ۋەبەر خەنجەر كەوئ
 پارچەكەي سى رەنگى خوى دەنوئى ، رەنگى سور دەلى
 تا تنوكىك خوئىنى كورد مابى دەبى ھەر سەركەوئ
 سىپەكەي موزدەي بەيانی بەختى كوردى كرد بەيان

۱۳۰- زنار سلوپی - ھەمان ژىدەر - ل. ۲۳۳ - ۲۳۴ .

روژی بهختی کوردی پهیدا بوو نهما پهردهیی شهوئ
رهنگی سهوزی یانی دایکی نیشتمان لهوړوکهوه
جوان و سهرسهوزه وهگیری کهوتهوه عومری نوئ
دوگوله گهنمی دهلی ئاگات له رزقی خوت بیئ
خوت که برسیی بوچی دوژمن پیی بزی لیرو لهوئ
پیو دهلی نوکی قهلهم گهر ژینی خوش و پی دهوئ
غهیری من دهست ناکهوئ بو ری تهرهقی پیروئ
لاوهکان ناموسی نو میلیونه ئه و ئالایهمان
گیان بدن بو حیفری ئه و ناموسهتان لهمنوکهوئ

.....
.....

رهبی ههر کهس دوژمنی ئه و میللهته خوینپاکهیه
ژیرکهوئ ، کوستی کهوئ ، رهبی سهعاتیک نهسهروئ^(۱۳۱)

یان (ههزار) د هوزانهکا دیتر دا کو ل روژناما کوردستان
بهلاف بوویه زور ب جوانی پهسنا ئالای دکهت و دبیزیت :

نیشتمان رهنگینه بههشنتی سهر زهمنه
خاکم وهکو ئالاکم رهنگ سور و سپی و شینه^(۱۳۲)

د گوڤارا (ههلاله) ژی هوزانهکا (ههزار) بهلاف بوویه کو
ل روژا بلند کرنا ئالای کوردستانێ ل (۱۹۴۵/۱۲/۱۷) هاتیه
خواندن . کو کاریگهری یهکا زور ل ئامادهبوویان کریه .

۱۳۱- (ئهف هوزانه ژ پهرتوکا) حامید کهوههری - ههمان ژندهر - ل. ۱۴۸) هاتیه وهگرتن .

۱۳۲- روژنامهی کوردستان - ژماره ۱۴ - ۱۹۴۶/۲/۱۳ .

ههزار د قی هوزانی دا دبیزیت :

.....
ئهی وهتهن ئه مروه که روژیکه که مندالانی تو
داری ئومیدیان چروی ده رکردوو و هاتوته بهر
.....

ئهی وهتهن چاوو دلی منداله کانت رون و شاد
دیتنی بهیداغی سی رهنگت جه لایه بو سهر
دیاره ئه و ئالایه شابالی پهری ئازادیه
دهی شکینی بای فرهح، ده شکئی سوپای دهر د و که دهر
رهنگه کانی پیم دهلی حالی براکانی شمال
چونک لی ری ئازادی یا کوشین به سه د خوینی جه گهر
رهنگی سوری خوینی پاکی نهوجه وانانی شه هید
تا ئه بهد رویان سپی بو سپیه کهت دهیکا سه مهر
رهنگی سه وزیشی ئهلی کوژراوی ریگه یی میلیهت
چونه ناو سه وزهی بهه شت و بهرگی سه وزیان کرده بهر^(۱۳۳)

؟ پټۍ آشی ههزار هم شهراهی به آلی هکوردستاندا هه لکرتوه ه
 ه و له و جیزله دا خویندوبه توه ه

نیشتمانی خوشه ویست شه و گاری ره تر نه یما نه له تر
 روزی به ختت موزده بی نه مرو له آسو هاته دهر
 نهی وه طه ن نه مرو که روزیکه که مندالانی تو
 داری نومیدیان چروی دهر کردوه و هاتوته بهر
 نهی وه طه ن نه مرو به آزدی له نیو آمیزی تو
 کووه یوین ناین له مه و دوا دهر کراوو دهر به دهر
 نهی وه طه ن چارو دلی منداله کانت رون و شاد
 دیتنی به یداغی سی رهنکت جه لایه بو به صه
 دیاره نهو آلیه شا بالی پیری آزادیه
 دهی شه کینی بای فه ره حده شکسی سونای دهر دو که دهر
 ره ننگه کانی بیم دهلی حالی برا کانی شمال
 چون له رلی آزادیا کوشین به صه خوینی جگه
 ره نگی سوری خوینی پاکی نهو جه وانانی شه هید
 نا نه بهد رویان سی بو سیه که ت ده بکا سه مهر
 ره نگی سه وزیشی نهلی کوژراوی ریگهی میایه ت
 جیزه نار سه وزی بهشت و بهر کی سه وزیان کرده بهر

هەر وهسان هوزان قانئ نهتهوهیی (ههیمن) هوزانهک ب
نالای کوردستانی گوت کو بقی ئاوايي به :

به‌رچه‌می سسور و سسپی و سه‌وزی ئه‌مه
شادههینه لابه‌ری دهر د و خه‌مه
سوره‌که‌یی یانی ئه‌وی بته بنم
خوئینی خوی برزینی بو پاراستنم
سسپیه‌که‌ی یانی که‌سیکه روو سسپی
هیچ شتیك نه‌یکردبی مات و کپی
سه‌وزه‌که‌ی دینیتته به‌ر چاوان ولات
ئه‌و دهمه‌ی فه‌سلی به‌هاری جوانی هات
تیشکی روژی کورد له ژیر هه‌وری سیا
هاته دهر ئه‌نگاونی وا لوتکه‌ی چیا
دوو گوله‌ گه‌نمیشی یانی کشت و کال
زور بکه‌ن مшти بکه‌ن عه‌مبار و چال
پیو ده‌لی یاران قه‌له‌م، نوکی قه‌له‌م
زور له شیر چاتر ده‌تپاریزی عه‌له‌م^(۱۳۴)

هەر وهسان هوزان قان (قانع) هوزانه‌کا زورا جوان
سه‌باره‌ت ب نالای هه‌یه کو ب باشترین په‌یف و شیواز
ده‌برینی ژ نالایی و قیانا نالای دکه‌ت :

ئه‌ی نالای به‌رزی سئ ره‌نگی جوان
هەر شه‌کاو به‌ی ، تا ئاخ‌ر زه‌مان
تو یادگاری سه‌لاحه‌دینی

۱۳۴- (ئه‌ف هوزانه ژ په‌رتوکا (حامید که‌وه‌ه‌ری - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ۱۴۹) هاتیه وه‌رگرتن .

هوا کومهکت بی ، چه ند شیرینی

*****

کوردان به بی تو ، چه شنی ئه سیر بوون

له ناو زیندانا بهندی زنجیر بوون

لاوی کوردستان ، هیمه تی نوان

که وتوی هه لکردو ، زنجیری شکان

که رم خانی زه ند ، بابا ئه رده لان

فیداکاری تون ، به دل و به گیان

*****

سوریت نیشانه ی شه هیدانه

سه وزیت نیشانه ی دخل و دانه

سپیت نیشانه ی ئاشتی ولاته

روژی ، روناکی ریگه ی نه جاته

قه له مت مانای ، تا روژی مردن

تیکوشین ، له ری زانین و خویندن

ئیت هر بژی نالای کوردستان

هه ر پایه دار بی ، تا چه رخی ده وران

قانع - ۱۹۴۶ (۱۳۵)

*****

بشی ئاوی بی ب ریکا هه لبه ست و ووتار و به ربه لاف بوونا

نالای کوردستانی هوشیاریه کا مه زنا نه ته وه یی به لاف

بوو . نه خاسمه د روژا راگه هاندنا کومارا کوردستان ل

(۱۹۴۶/۱/۲۲) ل گوره پانا چوار چرا ، گرنگی یه کا زورا مه زن

ب نالای کوردستانی هاته دان و کومارا کوردستان ل ژیر

نالایین کوردستانی هاته راگهاندن . کو فئی ژێ رامانهکا کوویرا نهتهوهیی ههبوویه .

ل روژا راگهاندنا کومارا کوردستان ، نهفایا باژیری (مههاباد) ب نالایین کوردستانی هاته خهملاندن .

(Willfam Aegleton ویلیام ئیگلتون) د پهرتوکا خوه دا وهها روژا راگهاندنا کوماری ددهته خویا کرن :

«سهري سبهها مهها چرييا پاشين يا ١٩٤٦ بوو . تاف دچرسی ، روژهك خواهش بوو... ژ گوندين دوور گوندي و سهروك عهشیر هه می هاتبوون مههابادی ، مهیدانا چوارچیرایی تژی ببوو ، جادهیا کو ژ ههر دو سهرين باژیر دگههشت مهیدانا چوارچیرایی ب (نالین کوردی) و ب (فلاماین سور و سپی و كهسك) هاتبوون خهملاندن .»^(١٣٦)

روژا راگهاندنا کومارا کوردستان ، نالایین کوردستانی ب فهرمی هاتبوو هلدان و پیشهوا قازی موحهمهه ژێ سویندا خوه وهك سهروك کومار بقی ئاویای دیرۆکی خواند :

«من به خودا ، به کهلامی عهزیمی خودا ، به نیشتمان ، به شهراههتی کورد ، به نالای موقهدههسی کوردستان ، سویند دهخوم ، که تا ئاخهر ههناسهی ژیانم و رژاندنی ئاخهر تنوکی خوینم به گیان و به مال له ری ئاگرتنی سهربهخویی جهمهووری کوردستان و بهکیتی کورد و ئازهریایجان موگیع و وهفادار بم .»^(١٣٧)

نالایین کوردستانی دماوی تههنی ١١ ههیفین پر بهرهکهت و چارههفیسسازئ کومارا کوردستانی دا زور ب

١٣٦- A.BALI - ههمان ژندهر - ل. ٢٦ .

١٣٧- حوسین مهدهنی - کوماری کوردستان و نهخشی مستهفا بارزانی له سهه کومار (کونگره ی یادهویری سهه سهاله ی بارزانی نههر) - بهشی دووهم - ئاماده کردن و سههپههشتی (مومتاز ههیدهری - د. کوردستان موکریانی - د. دلیر ئیسماعیل ههقی شواویس) - ههولیر - کوردستان - ٢٠٠٣ - ل. ٨٥٨ .

بهرفرههی ل ههر چوار نالیین کوردستانی بهلاڤ بوو و رولئ ههره سههرهکی د بلند کرنا هوشیاری یا نهتهوهیی یا کوردان دا گیرا. و ل ههمی سازیهکا کومارئ نالایی کوردستانی هاتبوو دانان. نهخاسمه ل نقیسینگهها تایبهتا سهروک کومارئ کوردستانی کو ههر دهم نالای کوردستانی دگهل خهریتهیهکا کوردستانا مهزن دهاته دیتن .

روژا راگه هاندنا کومارا کوردستانی ل گوره پانا چوار ۱۹۴۶/۱/۲۲

بارزانیی نهمر ژئ ل ههیشا (۱۹۴۶/۳) کومهکا ووتاران بو خهلکئ کوردستانا روژهلات پیشکیش کرن ، ل چهند جههکان ل ووتارین خوه دا ئاماژه دایه نالای کوردستانی و وهک نالای ئازادی و شهرفئی ناف کریه . بو میناک بارزانیی نهمر ل (ئهنجومهنا فهرهنگی یا مههابادی) ل ۱۹۴۶/۳/۶ ووتارهکی پیشکیش دکهت و تیدا دیئیت :

«به ناوی کوردی ووریا بووهوه له ژێر ماوهی پهیرهوی کونی زیر دهستی ، به ناوی سههرکردهیی شورهشی گهل له بارزان ، شورشیی بهرهلستی و سههرکهوتن ، شورشیی نههشتنی زولم و ئیستبداد ، روژباش پێشکهشی دانیشتیوانی ئەم کوبونهوهیه دهکهم . که ئالای پیروزیان له سبهیهکی نیشتمانی گهوهردا بلند کردوه ..... بێگومان له بیر ناکریت که حکومهتی کوردستانی ئازاد هیشتا له یهکهم قوناغیهتی و کوششی ئیوهیی پێ دهوێت ، بو سههرکهوتنی کوردستانی مهزن و رزگار بوونی ، یارمهتی گهلیشی پێویسته ، ئەو بهشانهی نیشتمانی مهزنان کهل ژێر دهستی بێگانهدان ، گهلی کوردستانی مهزن چاوی بریوهته یارمهتی ئەو ئالایه که له سههر ئەم حکومهته دهسهکیتهوه ، دهیهوێت بێته ژێر سیبهریهوه.....»⁽¹³⁸⁾

لێ رولێ هه ره سههرهکیی کو فی ئالای گیرایی و تا نوکه ژێ مهژی و ههستی کوردان داگیر کری . چارهنقیسا دیمایی یا ئالایی کوردستانی یه د کومارا کوردستان دا . کو دو چیرۆکین زور بالکیش هه نه . ئەو ژێ سپاردنا ئالایی کوردستانی ژ ئالیی پێشهوا قازی محهمهد فه بو دهستی بارزانیی نهمر و دان و ستاندنا پێشهوا ل دادگهها سهربازی یا ئیرانی لاسهر ئالایی کوردستانی یه.

138- روژنامهیی کوردستان (ئورگانی حزبی دیموکراتی کوردستان / ئیران) - ژماره 23 - 1946/2/1
- ل. 3 .

راسپاردنا بارزانیی نهمر ب پاراستنا نالاین کوردستانی :

راسپاردنا بارزانیی نهمر ژ نالینی پیشه‌ها و قازی موحه‌مه‌د بو پاراستنا نالاین کوردستانی و دانه دهستا فی نالاین ب نیک ژ وان رویدانیی نهمر و دیروکی دهیته زانین کو کاریگه‌رتترین رویدان بویه د پاراستنا نالاین کوردستانی و گه‌هاندنا وی ب دهستی ریڤیشیتین ئه‌فروکه ، بقی راسپاردنی همم بارزانیی نهمر وهک جیگره‌وهی پیشه‌ها د بزاقا سه‌رخوبی خازیی و همم ژی وهک ب وه‌فاترین که‌سایه‌تی و سه‌رکرده‌یی پاشه‌روژا کوردستانی هاته ناسین . و هیچ گومانه‌ک ژی د فی راسپاردنی لگور به‌لگه و دیده‌فانیی دیروکی نینن .

ل ۱۹۴۶/۱۲/۱۶ ، دیماهی دیدارا بارزانیی نهمر دگهل پیشه‌ها هاته کرن . بارزانیی نهمر زور هه‌ول دا کو پیشه‌ها خوه ته‌سلیمی ئه‌رته‌شا ئیرانی نه‌کته و لگهل هیژین بارزانیان به‌مینیت . لی پیشه‌ها رازی نابیت و دبیزیته بارزانیی نهمر :

«من دقیت خوه فیدا بکه‌م . من په‌یوه‌ندی ب ژنرال هومایونی کریمه . توژی ژبلی زه‌لامین خوه پشته‌ها خوه ب که‌سی نه‌گریده ، زور که‌س ئه‌وین بو من سویند دخوار ئه‌فروکه پیشبرکی یا وانه بو چوونه خزمه‌تا سوپایی ئیرانی ، .. دخوازم ژ سه‌روک عه‌شیرتان هوشیار بی، هیشی ژی دکهم ژ مه‌بادی ده‌رکه‌فی دا شه‌ر دناقبه‌را وه و ئیرانی دا دروست نه‌بیت ، پاشان قازی رادبیته سه‌رخوه و ب گری فه بارزانیی ماچی دکته و دبیزیتی : (ژ خودی دخوازم ته بپارریتیت و سه‌رکه‌فتی بی ،....) پاشان (نالاین کوردستانی ژ به‌روکا خوه دنئیته ده‌ری دده‌ته دهستی وی) و دبیزیت : (ئه‌فه ره‌مزا

کوردستانی یه . دئ دهمهف ته ، وهک ئه مانهت ، چونکه بيم
وايه تو باشترین کهسی وی بپاریزی .» (۱۳۹)

رویدانا دوویی یا کاریگه ل دهمی دادگهه کرنا پیشهوا
قازی محهمهده بوویه کو دیالوگا قازی ل قئ دادگههی دگه
ئهفسه ریئ ئیرانی کری کاریگه رییه کا زورا مهزن لسه
ههستا نهتهوهیی یا ههمی کوردهکی دکهت. براستی ئهف
گوته ههست و نهستی مروقی دلئین و دکارن نهتهوهیهکی
و ریغیشتهکی بههژین ئهف گوتهین پیشهوا ل (روژنامهیا
ماهانامه) یا ئه رتهشا ئیرانی به لاف بووینه :

«سه بارهت ب چاره نفیسی نالایی کوردستانی ، سه روان
(که یومه رسی سالح) په یامنیری گوڤارا (مهه نامه
سو پایی ئیرانی کو ئه و بخوه ل دادگایی کرنا قازی محهمه
دا به شدار بوویه و ل قئ گوڤاری دا دهقی دادگههی کرنا
پیشهوا به لاف دکهت . سه بارهت ب نالایی کوردستانی
دبیژیت :

«سه رهنگ (عهتایی) سه روکی دادگههی ژ پیشهوا

دپرسیت :

دشیی بیژی بوچی توهنده نیگه رانی بارزانیایی ؟

پیشهوا به رستی ددهت : لبه چهند ئه گه ره کان !

سه رهنگ عهتایی : ئه و ئه گه ر چنه ؟

پیشهوا قازی : چونکه مه لا موسته فا و هیژین بارزانیان ،
هیقی یا پاشه روژا گه لی کوردن و من ژئ نالایی کوردستانی
دایه دهستی وان . ئه و زی ره قانیی ل قئ نالایی دکهن و وی
دپاریژن ههتا روژا خوه ، نالایی کوردستانی لایی وانه ، نهک

۱۳۹- حامید گهوهری - کوماری کوردستان به سه روکایه تی پیشهوا ی نهمر قازی محهمه د و
رولی بارزانییه کان له ودا - کونگره ی یادهوهری سه د ساله ی بارزانیی نهمر - هه مان ژنده ر - ل .
۲۳۸ - ۲۳۹ .

ئەو ئالایئ سەرھەنگ (نیکوزاد) توف کریئ ، و پئ لسه‌ر دانایی . !

من هیشی ب خودئ هه‌یه ، روژەك دئ هیت ئەف ئالایه
ب دەستی بهیژئ بارزانی لسه‌ر قئ ئافاهیئ كو من تیدا
دادگه‌هی دكهن و ل هه‌می جهین بلندین کوردستانی
به‌ژیت و بلند بیت .»^(١٤٠)

هه‌روه‌سان کورئ پێشه‌وا قازی محهمەد (علی قازی)
دیژیت :

«دەما کومارتیك چوووی ، ل روژا (١٦/١٢/١٩٤٦) بوو لی
هه‌مان شه‌ف واته ١٦ ل سه‌ر ١٧ هه‌یشی بوو ، جه‌نه‌رال
بارزانی هاته لایئ بابئ من ، ئەز و ده‌یکا خوه (مینا خان)
ژی د وئ ژووړئ فه بوین یا پێشه‌وایی شه‌هید و جه‌نه‌رال
بارزانیئ نه‌مر بو جارا داوئ دیدار پیکنانین ، جه‌نه‌رال بارزانی
گوته پێشه‌وای ، ئەز یئ هاتیم دا تو لگه‌ل هیژین مه‌ بین
جه‌نگاوهر بهیئ و ئەم دئ چینه چیاین کوردستانی و درێژئ
ده‌ینه خه‌بات و تیکوشینا خوه و لسه‌ر سه‌رئ چیاه‌کی
بیت یان د شکه‌فته‌کی فه بیت ، دئ هه‌ر ئالا کوردستانی
بلند که‌ین و تو دئ هه‌ر سه‌روک کومارئ کوردستانی بی
، ئەز و پێشه‌مه‌رگه و شه‌رفانین خوه دئ هه‌ر وه‌کو به‌ری
نوکه دئ د خزمه‌تا پاراستنا ته و کومارئ دا بین. لی بابئ من
گوئئ : جه‌نه‌رال تو باش دزانی من سویندا بو گه‌لی کورد
و خه‌لکئ مه‌بادئ خواری ژین و مرین پیکه‌فه بیت . چونکو
دوژمن زالم و یئ هوڤه ، دئ کومکوژیان ل سه‌ر گه‌لی
سقیل چیکه‌ت . به‌لی پێشه‌وای گوئئ : جه‌نه‌رال برایی من

١٤٠- حامید گه‌وه‌ری - کومه‌له‌ی ژبانه‌وه‌یی کوردستان - هه‌مان ژنهر - ل . ١٢٩ (هه‌ر وه‌سان
ئه‌ف ده‌قه ل گوڤارا (ویژه نامه تاج کیانی . تایه‌ت ب ستادی ئه‌رته‌شی ئیران و گوڤارا ماهنامه‌یی
ئه‌رته‌شی ئیرانی ژمارین (٤٤ - ٧٥) به‌لاف بوویه) .

یئ بەرێز ، تەنھا و تەنھا رجا بەکا من ژ جەنابی تە هەیه ،
ئەو ژێ ب تە بجه دبیت .»

جەنەرال بارزانی گوت : پێشەوا فەرمو
پاشی پێشەوا ی گوته دایکا من مینا خانئ کا وی
پەرچەمی (نالاً) کوردستانی بینە . و پێشەوا ی ل بەرچافی ن
من کو وی دەمی میڕ مندالەکی ١٣ سالی بووم رادەستی
جەنەرال بارزانی کر . و بارزانی نەمر ژێ نالاً وەرگرت و ماچی
کره ب نالای قه و دانا سەر سەری خوه .^(١٤١)

هەرۆهسان (مونیڕ قازی محەمەد) کچا پێشەوا د
بەرنامئ (بەنجە مور) ل کەنالی (روداو) ل خولەکا (٣٢) ل
٢٠١٩/١١/١٥ دبێژیت :

«دەمی بارزانی هاتی دا خاترا خوه ژ پێشەوا بخازیت .
بارزانی دەف وئ میژئ راوهستیا بوو ، ئەو میژا پێشەوا ی کاری
خوه ل سەر دکر . و نالای کوردستانی ل سەر وئ میژئ
بوویە . و پێشەوا ئەو نالاً تەسلیمی بارزانی نەمر کریوو . و
نوکه ژێ ئەو میژ دەف منە ل مالی .»^(١٤٢)

هه روهسان (سەعید هومایون) نقیسەر و خارزا و
هەقالی (پێشەوا قازی محەمەد) ل کومارا کوردستانی
بەحس ل دیماهی دیدار و گوشتگویا پێشەوا و بارزانی نەمر
ب فی ئاواپی دکەت :

ل دیماهی دیدارا خودا ، پێشەوا قازی محەمەد نالای
کوردستانی کو ل سەر میژا کاری یا وی بوو ، وەرپیچا و
ماچی کر و دا دەستی مەلا مستەفا بارزانی و گوئی (نالای

١٤١- زاگروس بەرواری - ل بەر چافی نئ ، پێشەوا ی نالاً کوردستانی رادەستی بارزانی نەمر
کریوو؟ - روزناما ئەفرۆ ژماره ٢٧٢٧ ئیکتەشەمب ٢٠١٩/١٢/٢٤ . ل . ١٣ .
١٤٢- مونیڕ قازی محەمەد - بەنجەمورکەنالی روداو

(<https://www.rudaw.net/sorani/onair/tv/episodes/episode/pencamor-15/11/2019>)

کوردستان ب ئەمانهت لجهم خوه ههلبگره ، و هیقیدارم نههیلی ئەف نالایه بکهفیته سهه عهردی) .

ژنرال بارزانی نالا ژ دهستی پێشهوا وهرگرت و ماچی کر و ل سهه سههری خوه دانا و سوز و پهیمان دا کو نه بتنی نههیلیت نالای کوردستان بکهفیته سهه عهردی ، بهلکو روژهک دی هیت کو وی بلند بکهت .

دیمه نیی وی ده میی دیروکی ههتا رادهیهکی دلتهزین و د هه مان دم دا جهی کهیف خوشیی بوون . کو هه می ئەو کهسانین به رههف بوویی ب توندی گریان ، ژنرال بارزانی و سهه رهنهنگ میرحاج و زیرهفانین مه لا مستهفا و ئەفسه ریئ کوردین عیراقی ، ل ناف خه م و دلگرانیه کا زوردا ، ئیک ب ئیکه دهستی پێشهوا قازی محهمه د ماچی کرن و خاترا خوه ب چاقین گری فه ژئ خاستن .

قازی محهمه د ل دیمه هیی گوت (ژنرال بارزانی و هه قالین وی هه ر تشته کی پیدقی بیت بدهنی) .

ئەز دیدهفانی قی رویدانا دیروکی بووم کو دو قه هره مانین نه ته وه یین کوردان ژ هه ف دوو جودا بوون . و هه تا دمرم ژ بیر ناکه م و سه پیده زویا یا روژا دو یفرا ، جه ماعه تین بارزانی یا به رهف نه غه ده و شنو و عیراق ب ری که فتن (۱۴۳)

ئەف به لگه نامه یه کو هه ر دو یین دیمه هیی ژ زار ده قی زاروکین پێشهوا دا هاتینه فه گیران بخوه به سن کو راستی یا قی رویدانی به سه له منیت جودا ژ ده مان به لگه نامین دیتر کو راستی یا رویدانا قی راسپاردنی سه له منین .

ئیک ژ تومه تین کو حکوومه تا ئیرانی بو پێشهوا قازی محهمه د دروست کری و پشنتی سپداره دانا وی ل راگه هاندنا

(سه‌رکردایه‌تی هیزه‌کانی ده‌وله‌تی ئیران ل ورمی (روکنی دووهم) ژماره (۱۹۱۲۵ - ۱۹۴۷/۳/۳۰ - دهم ژمیر ۸ سپیدی) به‌لاف کری سه‌بارت ب نالای کوردستانی بوویه کو دقئ به‌یاننامی دا هاتیه :

«...ل روزا ۱۵/دیسه‌مه‌ه‌را ۱۹۴۵ ، دا نالای سی ره‌نگی شیر و هه‌تافا ئیرانی لسه‌ر ئافاهیئی میری ئینایه‌ خواری ، و ئالایه‌ک بناقی نالای کوردستانی ل جهی وئ بلند کر..... دوسیه‌یا وان بو (دادگه‌ها سه‌ریازی یا سه‌رده‌می شه‌ری) هاته‌ هه‌نارتن و هه‌ر سی که‌س ب سی‌داره‌دانی مه‌حکوم بوون . دادگه‌ها پید‌اچوونی و هه‌ر وه‌سان خاوه‌نشکوه‌ شاهه‌نشئا حوکمی وان په‌سه‌ند کر و ل دهم ژمیر ۶ سپیدی روزا ۱۰ ای خاکه‌لیوه - ۳۰/مارسی /۱۹۴۷، حوکم برئقه‌ چوو .»^(۱۴۴)

ل دیمه‌هینی ل ۱۹۴۶/۱۲/۱۷ دروست ئیکسال پشتی بلند کرنا (نالای کوردستانی) له‌شکه‌ری ئیرانی هاته‌ د مه‌هابادی دا و کومارا کوردستانی ب پیلانا دوژمنان و یارمه‌تی یا ده‌ره‌به‌گ و پشت به‌ردانا به‌کییتی یا سوقیه‌تی هاته‌ روخاندن . و ل ۱۹۴۷/۳/۳۱ قازی ل هه‌مان جهی کو کومارا کوردستانی راگه‌هاندی هاته‌ سی‌داره‌ دان .

بفی ئاوی نالای کوردستانی وه‌ک ئه‌مانه‌ت ب بارزانی نهمر هاته‌ سپاردن و ئیدی بارزانی سه‌ره‌رای ب ستوو گرنا سه‌رکردایه‌تی یا شه‌ره‌شا کوردی ، بوو پارێزه‌ری نالای کوردستانی و دگه‌ل خوه‌ دا بره‌ سوقیه‌تی و د ماوی (۱۲) سالین ل وی وه‌لاتی مایی مینا چاقی خوه‌ ئه‌و نالایه‌ پاراست و ل سالا ۱۹۵۸ دگه‌ل خوه‌ دا ئینا کوردستانا باشور و ئه‌و نالای ئه‌م نه‌ا دناسین و گه‌ه‌شتیه‌ ده‌ستی مه‌ ژ نه‌نجامی

۱۴۴- حامید گه‌وه‌ری - هه‌مان ژنده‌ر - ل. ۱۷۲ - ۱۷۳ .

فئی راسپاردنی و فئی ئهرکی بوویه کو پیشهوا دایه دهستی
بارزانی و وی ژی ب خوین و کهدا خوه یا زنده گههاندیه
دهستی مه .

بارزانی نهمر ژی ههر ل سهر فئی راسپاردهیا کو
پیشهوایی دایی ، نالاین کوردستانی ب ئاواپهکی دلسوزانه
ل کوردستانی بهلاف کر و ل دههان ووتار و ههلویستان دا
بهحس ل نالاین کوردستانی کر ، و ژ فئی چیاپی بو چیاپی
دیتر ل سووفیهت و شورهشا ئهیللول و گولانی ئه و پاراست .
د ئیک ژ ههلویستین پشتی روخانا کومارا کوردستان دا
بارزانی نهمر دبیزیت :

«ئهز دیموکراتم و دخوازم کو میلهتی من ب ناشتی ،
وهکھےفی و نازادی بژیت و ئهز روزهکی کاربیم نالا کوردستانی
لسهر تلمانهکی (گرهکی) وی هلدیم ، ل ئیرانی ، عیراق ، یان
تورکیا به فهرق ناکه .»^(۱۴۵)

۱۴۵- کامیران حاجو - (بارزانی سیاسه تمهدار - سهروک - پیشمه رگه) - کونگره یی یادهوهری سهه
ساله یی بارزانی نهمر - ههمان ژندهر - ل. ۹۴۳ .

بارزانىي نەمر پاريزەرى ئالاي كوردستانى

نالایین کوردستانی د دهستی رهوشهنبیرین کورد دا :

پشتی روخانا کومارا کوردستان بارزانیی نهمر نالاییی کوردستانی دگهل خوه بره (سوفیهتی) و بو ماوی ۱۲ سالان ئیدی بی دهنگیهکا زور ل ههر چوار پارچین کوردستانی دروست دبیت (جودا ژ وی توند و تیژی یا زنده یا سه رکوت کرن و کوشتن و بدارفه کرنا ل ههر چوار پارچه بی کوردستانی دهرهقا شورهشگیر و وهلات پاریزان ژ نالیی دهوله تین داگیر کهر فه دهاته پهیره و کرن) . لی دهنگ و باسین نالاییی کوردستانی و ههول دان بو چیکرن و به لاف کرنا فی نالایی نهراوهستیا . ل فیروی و ویرا هه ، ههولین تاک ب تاک یان ریکخستنین کوردان بو به لاف کرنا نالاییی کوردستانی هه بوون .

«موسی ئهنتهر (۱۹۲۰ - ۱۹۹۲) شورهشگیر و هزرقانی مهزنی کورد د بیرناینین خوه دا ل پهرتوکا خویا بناقی ("Serboriyên Min") بهحسا ریکخستنهکی کو ل سالین (۱۹۴۸) ده دگهل (یوسف نازیزئوگلو) و چهند کوردهکین دن دامهزراندیه دکهت و د ریکخستنی دا سویندهک ژی دخوارن . ژ بو سویندی دهستی خوه دانا سهر «نالای کوردان و چهکهکی» و سویندا خوه دخوارن . موسی ئهنتهر ژ بو فی نالی وها دبیزه :

«وهزیفا چیکرنا نالاییی لسهر من بوو . ئەز ل ستهمبولی چووم کاپالچارشیی ، من ههر یهک نیف میترو ، من چوار رهنگ قوماش کرین ، نالای ئیرو ژی تی زانین (سور ، سپی و کهسک ، ل ئورتی دا ژی روژهک زهر . سهمبوله رهنگ و روژا ل سهر نالی ژی وههایه : سپی : ناشتی یه ، سور : خوین و

شورەشە ، کەسک : بەرەکەتا کوردستانی و میزوپوتامیای
 یە . روژ ژێ سەمبولا دینی میلیی زەرەشتیە .»^(١٤٦)

هەر وەسان گوڤارەك بناڤی

(Bulletin Du Centre D'Etudes Kurdes)

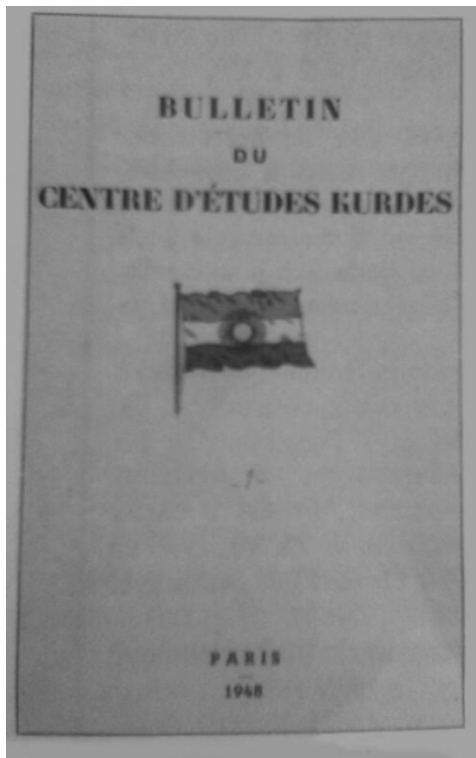
ژ ئالیی (د. کامیران ئالی بەدرخان) فە ل پارسی ل سالا
 ١٩٤٨ دەرکەفت کو چەند جارەکان وینی ئالایی کوردستانی
 لاسەر بەرگین وێ هاتە چاپ کرن . هەر وەك بەرێز مەحموود
 لەوێندی دیژیت :

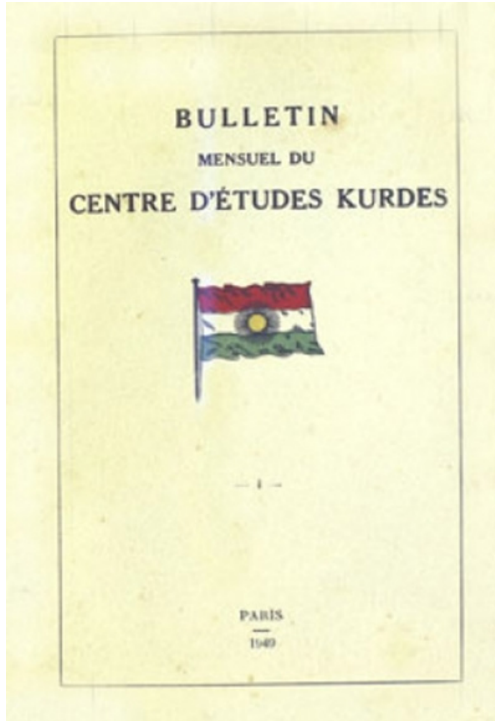
«د بن بەپرسایەتی یا (د. کامران ئەلی بەدرخان) دە ل
 پارسی دناقبەرا سالین (١٩٥٨ - ١٩٥٠) ی دە ل سەر هەف
 (١٣) هەژمارین وێ دەرکەفتن . نڤیسیین وێ ب فەرەنسیە
 ، جارنا جهادیە هن نڤیسنین ئینگلیزی ژێ ، ل سەر بەرگی
 هەر هەژمارا وی «ئالا کوردی» هەیه کو ب رەنگین (سور ل
 ژووور ، سپی ل ئورتی ، کەسک ل ژێر و ل ئورتی ژێ روژا زەر)
 »^(١٤٧)

ئەف گوڤارە حەتا سالا (١٩٥٠) یا بەردەوام بوو و (١٣)
 هەژمارە ژێ دەرکەفتن . و ب زمانین (فەرەنسی و ئینگلیزی)
 هەولا ناساندنا کیشا کوردی و کوم فەکرنا هاریکاری یا
 وەلاتین ئەوروپی بو دوزا رهوایا گەلی کورد دا. هەر وەسان فی
 گوڤاری رولەکی مەزن گێرا د ئاگەهدار کرنا رهوشەنبیر
 و سیاسەتقان و هاووەلاتین وەلاتین ئەوروپی لاسەر نەتەوهیی
 کورد و ئەو خیانەتا دێروکی یا ژ ئالیی زلھیز و وەلاتین داگیر
 کەرڤە ل فی نەتەوهیی سەتەم دیدە هاتیە کرن .
 لی ب مخابنی فە ئەف گوڤارە ژێ مینا پرانی یا میدیابین

١٤٦- مەحمود لەوێندی - دێروکا ئالا کوردستان - ساینە (www.xirabetuwa.com) -
 هەرۆهسان (A.BALI) - هەمان ژێدەر - ل. ١٢) .
 ١٤٧- مەحموود لەوێندی - هەمان ژێدەر .

کوردی توشی دهردهسهریان بوو و نهشیا پتر بهردهوامی بدهته وهشانا خوه و هاته راوهستاندن. ههر چهند بو مه گهنجینه به کا ههره مه زن ژپیزانین و ئه رشیشه کی دهوله مه ند پاش خوه هیلا. نه خاسمه وینین ئالایی کوردستانی ب رهنگ و هیمایین خویین رهسهن (سور) ل سهری و (سپی) ل نافه راست و (روژ) لسهر شریته یا سپی (لی) ب تیروژکیین زور و ب رهنگی گهور) و رهنگی (کهسک) ژی ل ژیری یا ئالای. کو ئه ف وینه به ب تهفای مینا وینه یی پهرتوکا (سوره یا به درخان) ی ل ۱۹۲۸ ی به.

وینهیی بهرگی ههژماره (٤) یا گوڤاری ل (١٩٤٩)^(١٤٨)

نانکو نالاین لسهر بهرگی گوڤارا
(Bulletin Du Centre D'Etudes Kurdes)
ئهوا ل سالا (١٩٤٩) ل ههژمارا (٤) یا گوڤاری به لاف
بوویی دئی بشی ئاوابی بیت :
ههر وهسان ل قی ههژمارا گوڤاری دا ل لاپه ره (١٧) یا وی
نهخشهیه کی کوردستانا مهزن به لاف بوویه کو کوردستانی

١٤٨- وینهیی قی بهرتوکی ژ مالیهری ئه لکترونی یی
<http://bnk.institutkurde.org/catalogue/multimedia/detail.phpid=244>

هاتیه وهرگرتن کو د گوڤارندا وهما هاتیه نفیسین
Numéro 4 - Deuxième Année - Février 1949 (نفیسهر)

هر ژ بهندرا ئەسکهندهرونه ههتا کهندافی نیشان
ددهت . بقی ئاواپی :

نالای کوردستانی ل ئەسینا :

ل سالا ١٩٥٧/١١/١ هەتا ١٩٥٧/١١/٥ کونگرەهەکی گرنگ لژێر نافێ (دژایەتی کرنا مێتینگەهیی (استعمار) ل دەفەرا دەریا سەپی و روژەهەلاتا نافەراست) ل ئەسینا پایتەختی (یونان) هاتە بەستن . ژ کوردان ژێ داخاز نامە بۆ سێ کەسایەتیین کورد هاتبوو کو بەشداریی ل فێ کونگرەهی بکەن . ئەو ژێ ئەف کەسانە بوون :

(جەلال نالەبانی - د. کامیران بەدرخان - رهوشەن بەدرخان) ژ فەن کەسایەتیان بتنی (رهوشەن بەدرخان) شیا بەشداریی ل فێ کونگرەهی دا بکەت . ل روژانین کونگرەهی دا هەندەک رویدان هەبوون کو پەیوەستن ب نالای کوردستانی و د گرنگن . ژ وانا :

ژ وەلاتی سوریای وەفدەکا پایە بلند ئامادەهی فێ کونگرەهی بیوون . ژ وانا (میشل عەفلەق) کو سەرۆکی شاندا سوری بوو . هەر وەسان (خانما عینایەت رەمزی - پارێزەر فاتیح ئەسبیرو - مەزەر شریجی - کامل حەمارنە - عەبدول کەریم....)

شاندا سوری ، نەرازی بوونا خوە لاسەر پشکداری یا (رهوشەن بەدرخان) وەک نوینەرا (کوردستانی) دیار کر و داخاز ژێ کر کو تەفلی شاندا (سوری) بیت . لی (رهوشەن بەدرخان) قەبول نەکر و مەرجهک بۆ شاندا (سوری) دانا کو ئەگەر بەرگریی ل کوردستانی بکەن و دوزا کوردی بکەنە پشکەک ژ ئەجیندایا خوە ، دی تەفلی شاندا وان بیت . هەر وەسان شاندا (جەزائیری) ژێ لاسەر بەشداری یا شاندا (کوردستانی) نەرازی بوونا خوە دیار کرن . لەوما

لسهر سکالایا فان هر دو وهلاتان ، ل روژا دهست پیکئی ، لافیتیهیا کو ناقئی (کوردستان) لسهر نفیساندی ، راکرن و ناقئی کوردستانی ژریزبهندا شاندين بهشدار بوویی کونگرهیی دهئینان . لی روژا دیماهیئی ، جارهکا دیترا ناقئی کوردستانی لسهر (میژئی) دانان و وهک شاندهکا بهشدار بوویی ل لیستا شاندان دا تومار کرن .

پشتی خاندنا پهیفا شاندا (سوریایی) ژ ئالیئی (میشل عهفلهق) فه ، دورا پهیفا شاندا (کوردستانی) هات (کو بریار بوو پشتی پهیفا کوردستانی ، پهیفا وهلاتئی (قوبرس) بهیته خاندن و گونگره ب داوی بهیته) .

(رهوشهن بهدرخان) بهرهف جهئی خاندنا ووتارا کوردستانی برئی کهفت (ب دریژی یا کونگرهیی ، رهوشهن بهدرخانی ئالایهکی کوردستانی ب سینگی خوه فه کریوو) ل دهمی سهرکهفتنا (رهوشهن بهدرخان) بو سستیجی ، چهند کهسهکان ههوار کر و گوتن: (کامل ههناوه) ژ شاندا سوری گوت :

«کوردستان ل کیفهیه ؟ و کورد کیینه ؟»

(مهزههر شریجی) ژ شاندا سوری ژی کره هوار و گوت :
«گوتنن وئ راست نینن و ئه و نه داخاز کری یا فی کونگرهیی یه .»

لی سهروکی کونگرهیی گوت : «مه شاندا کوردی یا داخاز کری دا گوهداری یا گازندهیین وان بکهین ، و پیکفه چارهسهریا رهوشا روژهلاتا ناقهراست بکهین .»
ههروهسان (مستر رد جوی) سهروکی رونشتنا کونگرهیی گوت :

«کوردستان یا ناقدار و بهرنیاسه هه ر ئهزهلی ، و مه

ئینگلیزان یا ژنآف بری .»
 پاشان (رهوشهن بهدرخان) ئ دهست ب گوتارا خوه کر و
 ل دهست پیکئی گوت :
 «دوئیا گولهکه کو بهین و گولآفا خوه دابهش دکهت و
 ددهته کهسانین دیتر ژی .»
 پاشان (رهوشهن بهدرخان) داخازئی ژ ئاماده بوویان دکهت
 کو ووتارا خوه بدهت یان ب قئی گوتنی ب دیماهی بینیت ؟
 لی بهردهوامیی ددهته ووتارا خوه پشتی (میشل عهفلهق) ب
 ئامازه دانئ داخازا بهردهوام بوونی ژئی دکهت . و ئهو ژی ووتارا
 خوه ب تهقاییی ددهت) (١٤٩)
 کو ئهو ئالا ژی بقی ئاوابی بویه .

ههر وهسان د بهرنامهیهکی کهنالی ئهسمانیی
 (کوردستان ٢٤) ، کو دگهل خانما (سینهه خان جهلادتهت
 بهدرخان) ل ههولئیرا پایتخت ل ٢٠١٩/١٢/١٧ هاتبوو ئههجام
 دان ، وئ دیار کر کو ئهو ئالا تا نها ژ ئالیی وئ فه ل مال

١٤٩- ژ پهرتوکا (رهوشهن بهدرخان ، الاعمال الکامله ، بهرههفکرنا (هوزان احمد دیرشهوی) ارپیل
 ٢٠١٥ - ل . ٤٢ - حهتا ٥٦) .

پاراستی یه و لسهەر شانشا (کوردستان ٢٤) هاته نهمايش
کرن . (١٥٠)
بشي ئاوايي:

ههلبهت ئەف نالای کۆ (سینهه بهدرخان) نیشا دایی ،
تیشکین روژێ بتنی (١٦) تیشکن. کۆ ئەفه ژێ تیشهکی
نوی یه .

■ ئالايىن كوردستانى ل شۆرهشا ئەيلول :

پىشتى روخانا كومازا كوردستان ل (مەھاباد) و راسپاردنا ئالايى كوردستانى ژ ئالايى پېشەوا (قازى محەمەد) بەدەستى (بارزانيى نەمر) ، ھەتا زفرينا بارزانيى نەمر ژ سوڤيەتتى ئالايى كوردستانى دەيچ شۆرەش و پارچەيەكا كوردستانى دا نەھاتە ھلدان . ھەر چەند ھەك بەرى نەھا مە ئامازە پى دايى (موسى عەنتەر) ل باكورى كوردستانى و (مير كامران بەدرخان) ل ڤەرەنسا ، بزاقا نيشان دان و ھلدانا ئالايى كوردستانى كرن . لى ب زفرينا بارزانيى نەمر ژ سوڤيەتتى بو ۋەلاتى ل سالا (۱۹۵۸) دوبارە ئالايى كوردستانى ڤەگەريا ۋەلاتى و بارزاني ژى سوزا دايە پېشەوا (قازى) ب باشى بچە گەھاند و ئالايى كوردستانى دوبارە بو ۋەلاتى ڤەگەراند .

ل شۆرهشا ئەيلولى دا ئالايى كوردستانى لچەم بارزانيى نەمر پى پاراستى بوويە و ل ھىقى يا درەڤتەكا گونجايى ما بو ھلدانا ۋى ئالاي ل ڤى پارچا كوردستانى .

شۆرهشا ئەيلولى دماۋى (۱۴) سالىن خوە دا بەردەوام پېشەمەرگە و كادر و خەلكى كوردستانى لىسەر ھەبوونا ئالايى كوردستانى لچەم بارزانيى نەمر ئاگەھدار دكر و ھەك ئالافەكا خورت كرنا ھوشيارى يا نەتەۋەى و گرىدانا زىدەترا جەماۋەرى ب شۆرەش و بەرخودانى ڤە بكار دئينا . ب ئاۋايەكى كو ھەر كەسى دزاني ئالايى كوردستانى ددەستى بارزانيى نەمر دايە و ئەگەر شۆرەش ب سەرگەفت و كيانهكى كوردستانى دروست بوو ئەڤ ئالايە دەيتە ھلدان .

لگور گوتنەكا بەرىز (جەبىب كەلش) (كادرى دېرىنى شۆرهشا ئەيلول و گولانى) كو : «وان بباشى دزاني ئالايى

كوردستانى لجهم سهركردايهتى يا شورهشى پاراستى يه و لگور وهسيه تا پيشهوا قازى محهمه ددهستى بارزانى نهمر دايه و تهف گهلى كورد ل هيشى يا روژهكى بوون كو ئهو نالايه ب فهرمى ل كوردستانى بهيته هلدان. ⁽¹⁵¹⁾

نالاينى كوردستانى ئهوى ددهستى بارزانى نهمر دا ، و سهركردايهتى يا شورهشا ئهيلولن ب دل و جان دپاراست . و پرانى يا سهركرده و بهرپرسيين وى سهردهمى ئهو نالا ديتبوو . ههر وهك وينهيهك ژوى نالاينى ل سالا 1974 ژ نالينى رحهمهتى (ئيدريس بارزانى) وهك ديارى بو بهريز (كهندال نهزان) دهيته بهخشين . و بهريز كهندال نهزان ژى ل بهرنامهيهكى تايهتى كهنالى تيلهفزيونا (kurd1) ل روژا (سى شه ميبى ريكهفتى 2012/3/6) دا ئهو نالا نهمايش كرى . كو ئهو نالا بقى ناوايى بوويه :

نالاى كوردستانى لسهر دهمى شورهشا ئهيللولن

151- ئهف گوته د ديدارهكا تايهت لگهله بهريز (حبيب كهلهش) ل (2012/3/1) هاتيه گوتن . (نفسهر)

هر وهك د ويتهيي دا ديار ئەف ئالايه پيک هاتيه ژ رهنگي (سور) ل سهري و رهنگي (سپي) ل نافهراستا ئالايي و (روژ) لسهر شريتهيا سپي لي خودان (٣٢) تيروژک کو ههر تيروژهکهکا (پان) و ئيکا (زراف) ، ئانکو (١٦) تيروژکين پان) و (١٦) تيروژکين زراف) بوويه و ئەف تيروژکه ب ئاوايهکي (بازنهيي) به لاف بووينه کو (٩) تيروژک لسهر شريتهيا (سور) و (٩) تيروژک ل سههر شريتهيا (کهسک) و (١٤) تيروژک زي لسهر شريتهيا (سپي) ب ئاوايي (٧) تيروژک ل ئاليي راستي يئ ئالايي و (٧) تيروژک زي ل ئاليي چهپي ئالايي به لاف بووينه .

هوکارين ههبوونا (٣٢) تيروژکان لسهر في ئالايي تانوکه يا ديار نينه . ئايه چيکهريئ وي مههمهک پي ههبوويه . يان بي مههم (٣٢) تيروژک بو هاتينه دانان.

شورهشا ئەيلولي ئەف ئالايه ههبوويه و ددهستي سهروک و ريبهري في شورهشي دا بوو . لي بوچي ئەف ئالايه وهک ئالايي شورهشا کوردي نههاته راكرن ؟ پسپارهکه و گههکه سهركردين ساخين وي سهردهمي بهرسفا في پسپاري بدن . ئايه ل هيقي يا دامهزراندنا (كيانهکي کوردي) بووينه کو ئەف ئالايه بو بهيته هلدان ؟ ئايه ئەف ئالايه وهک ئالايهک ناسيه کو بتني بو دهولت يان (كيانين فهرمي) ههژبه بهيته بلند کرن و مهراسيم و ئاههنگ بو بهينه گيران ؟

لي سههرايي رانهکرنا ئالايي کوردستاني ، بباشي ژ ئاليي وهلات پاريزين وي سهردهمي فه ناسکري بوويه و چهندين ههلبهست و هوزان ل ساليئ ههفتيان ب ئالايي کوردستاني و فيان بو ئالاي هاتينه گوتن . ههر وهک هوزان

قانی نه ته وهی (عه بدولا په شیو) ل ساللا ۱۹۷۰ د هوزانه کا
خوه دا دبیتیت :

وانهی (۱۱)

مناله کان

ئهی بی لانه ژین تاله کان
شهو له خهوما ریواریک بووم
بو باره گایی (یوئان) ده چوم
که دهرواز کهی قووتی دام
رهشم بینی - نالای هه بوو
سپیم بینی - نالای هه بوو
هر چیم بینی - نالای هه بوو
ئهی بی نالا بو دهره وه
ئهی بی وه لات بو دهره وه .
منیش گوتم ؛
مه قیژین
که چوومه وه
ئهم چیروکه
بو منالان ده گیرمه وه .

عه بدولا په شیو (۱۹۷۲) (۱۵۲)

یان هوزان شان (ئه حمه د قهره نی) ل ساللا ۱۹۷۵ د هه لبه سته کا
خوه دا دبیتیت :

شهید و نالا

کوردستانا سهردا بورین چند زه مانین پر برین

۱۵۲- ئه ف هوزانه ژ په رتوکا (نازاد مزوری - هه مان ژندهر - ل. ۲۸) هاتیه وه گرتن .

مەلئ ھلدا ئالايەكئ سەربىلند و رەنگ شىرىن
شەھىدېئ مە ب خوينا خوە سەر نفىسى ھەر دئ ژىن
لەو مە ئىرو كاروانئ خوە پېشقە بر و ھەر دئ چىن

.....

(ئەحمەد قەرەنى - ۱۹۷۵) (۱۵۳)

ب ئاوايەكئ گىشتى نە ل شورەشا ئەيلولئ و نە ل
شورەشا گولانئ ئەف ئالايە وەك ئالايئ شورەشئ نەھاتە
بلند کرن . و ل بەندا رزگار بوونا گەلئ كورد و ددەستئ
بنەمالا خەباتگېرا بارزانئ دا ما .

لئ بلند كرنا ئالايئ كوردستانئ وەك ھىقى يەكا مەزن
دناف بزاقا رزگارى خوازا گەلئ كورد دا ب زىندى ما . و بارزانئ
نەمر دەست ژ قئ ھىوايەتا خوە بەرنەدا و گەلئ كورد ل
سەر قئ ھىوايەتئ پەرورەدە كر . چونكە بارزانئ نەمر باش
دزانئ بىئى ئالايئ كوردستانئ مافىئ بنەرەتئىن گەلئ كورد
پاراستئ نابىن و رزگارى يا كوردستانئ ژئ بدەست ناھىت
ھەر وەكو د رويدانەكا دېروكى دا ب ئاشكرائى دەرىنئ ژ قئ
راستئى دكەت دەما :

«ل سالا ۱۹۷۸ ل نىويورك بارزانئ نەمر ووتارەكئ ل
كومىتەيا مافئ مروقى دەت ، بەرى ووتارى بدەت دچىتە بەر
پەنجەرى و ل بارەگائى نەتەوھىيئ يەكگرتى دىئىت و پاشان
دبىئىت (من نوکە بەرى خو ددا قان ئالايان كول بەردەرگەھىن
نەتەوئىن يەكگرتى ھەلدائىنە كو پتر ژ سەد ئالا بوون و يىن
ھندەك نەتەوا دناف دا ھەبوون كو زور ل كوردان كىمترن
لئ بتئى ئالايى كوردستانئ دناف دانىنە . ئەرى بقئى ئاوايى

چهوانی مافی گهلی کورد دهیته پاراستن؟^(۱۵۴)
ئهف هه لویستی دیروکی بارزانی دهرینهکا زورا نهتهوهیی
و سیاسیانهیا فی راستیی یه کو ئالا بنه مایا ههره سهرهکیا
نهتهوه و دهولهتا نهتهوهیی یه و بی پاراستنا ئالای نهتهوه ژي
ناهیته پاراستن .

لهوما ههولدان بو بلند کرنا ئالای کوردستان نهک
بتنی ل باژیر و چیاین کوردستان بهلکو ل نافه ندین نیف
دهولهتی ژي ئیک ژ سهرهکی ترین شهنگستین خهباتا رزگار
کرنا کوردستان و نهتهوهیی کورده . و دقیت ههر کهس و
لابه نهک فی ئارمانجی بکهته بناغی بهرنامهیی کار و خهباتا
خوه .

بفی ئاواپی ئالای کوردستان لدهستین مالباتا خهباتکهرا
بارزان دا ب پاراستی ما ههتا پشتی سهرهلدانا ۱۹۹۱ ب
سهربلندی و ههژیانهکا سهرهرازانه زقریه کوردستان و
بهری چند سالهکان ئه و ئالای رهسنی کو پیشهوا قازی
محهمه دایه دهستی بارزانی نهمر ، ژ ئالای بهریژ (نچیرقان
بارزانی) فه و ب ئاماده بوونا (عهلی قازی) کورئ پیشهوا
(قازی محهمه) هاته نیشان دان و وهک دیاری بو موزهخانا
ههولیری هاته بهخشین . کو ئهفه ژي بو جارا ئیکهمین
بوویه ئهف ئالایه ل کوردستان هاتیه نمایش کرن .

۱۵۴- سهعید مهمو زینی - ههمان ژیده- ل. ۲۲ .

نالاین کوردستانی پشتی سهره‌لدانا ۱۹۹۱:

د سهره‌لدانا سالا ۱۹۹۱ نالاین کوردستانی ژ نالاین پارتین کوردستانی و هاوه‌لاتین کورد په‌روه‌ر قه ب به‌رفره‌هی هاته بلند کرن و ل زور جهان هاتیه دیتن . هه‌لبه‌ت وی سهرده‌می ئەف نالایه نه‌یی ریک‌خستی بوویه . و ههر حیزبه‌کی یان کهسه‌کی ب ئاوايه‌کی نالا بلند دکر کو پرانی ههر سی ئەنگین (سور - زهر - کهسک) پیکشه بوون و وهک نالاین کوردستانی دهاته خویا کرن . ههر وهک (Jaume Oll) دیژیت کو ل سالا ۱۹۹۱ ئەف وینه‌یه ل (CNN) دا ل ده‌وربه‌رین (میسل) ل ده‌ستین پی‌شمه‌رگه‌یان دا هاتیه دیتن .^(۱۵۵)

۱۵۵- ژ مالپه‌ری (http://www.nationalflaggen.de/flags-of-the-world) هاتیه وه‌رگرتن .

ههلبهت ئهفی ئالایی (روژ) دناف دا نینه . لهوما نکارین وهک
ئالایی کوردستانئ بههژمیرین . دبیت ژ ئالایی ریکخستنهکا
کوردی یان هندهک پیشمه رگه بان فه هاتبیته بلند کرن . و
چونکه ههر سئ رهنگین رهسه نیئ ئالایی کوردی ژئ تیدا
هاتینه دیار کرن . ژ ئالایی (CNN) فه ب ئالایی کوردی
هاتبیته زانین .

فه‌رمی بوونا نالایین کوردستانی :

به‌ری هه‌ریما کوردستانی نالایین کوردستانی بو هه‌ریما کوردستانی ب فه‌رمی بنا‌سیت . یان یاسایه‌کی پی ده‌رییخت . ژ نالیی (المجتمع الجغرافی الملکی یا به‌ریتانی Royal Geographical Society) کو یا تایبه‌ته ب نالا و هی‌مایین نه‌ته‌وه‌ین جیهانی فه ، ل سالا ۱۹۹۲ نالایین کوردستانی ب فه‌رمی هاته‌ ناس کرن و هه‌ر ژ وی بریاری و ل وی سالی ویفه نالایین کوردستانی ل ته‌فایا جیهانی به‌لاف بوو و وه‌ک نالایین نه‌ته‌وه‌یی کوردان هاته‌ ناسکرن کو د وی بریاری دا نه‌وا به‌لاف بوویی نه‌ف ده‌قه هاتیه‌ به‌لاف کرن :

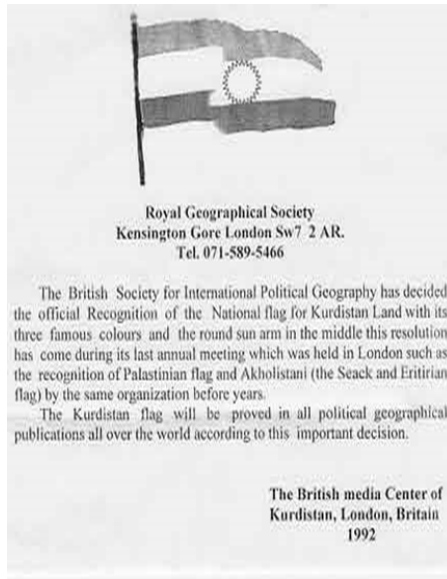
The british society for international political geography has decided the official recognition of the national flag for kurdiŝtan middle this resolution has come during its last annual meeting which was held in london such as the recognition of palaŝtinian flag and akholiŝtani (the seack and eritirian flag) by the same organization before years . the kurdiŝtan flag will be proved in all political geographical publication all over the world according to this important decision.
the british media center of kurdiŝtan . london .
britain 1992

«جفتاتا نیف ده‌وله‌تی یا بریتانی بو جوگرافی یا سیاسی بریار دا . دان پیدانا فه‌رمی ب نالایین نه‌ته‌وه‌یی

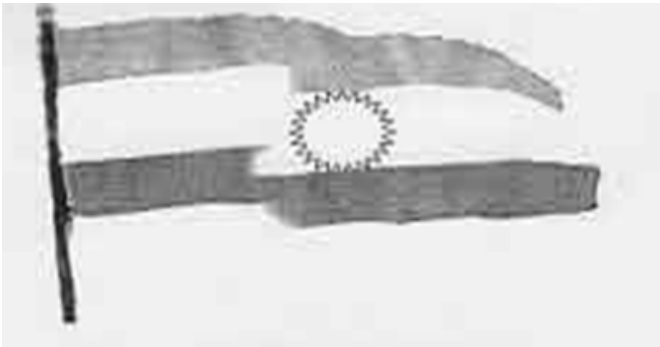
بو خاکا کوردستانی ب هەر سی رهنگین ناقدارین خواه، دگهل روژا دنافهراستا نالایی دا د برسقیت بکته . ئەف بریاره هاته دان ل کومبونا سالانهیا خواه یا دیمایی ئەوا ل (لهندهن) هاتیه بهستن . هەر وهك دان پیدانا ریکخراوی بهری چند سالهکان ب نالاین (فهلستین) و ناخولستان (ئهریتريا - سیخ) . نالاین کوردستانی لگور قی بریارا گرنگ د ههمی بهلاقریین (جوگرافی - سیاسی) ل سهرانسهری جیهانی دهیته بنهجه کرن و دانان .

نافهندا راگهاندنا بریتانی بو کوردستانی ، لهندهن ، بریتانیا ، ۱۹۹۲^(۱۵۶)

دهقی بریارا جفاتا نیف دهولهتی یا بریتانی بو جوگرافی یا سیاسی سهبارهت ب نالای کوردستانی

ئەو ئالایین کوردستانی کو د قی بریارین دا بە لاف بووی (ب مخابنن
 قە ب رەش و سپی دەست من کەفتیە) ئالابەکە کو (روژ)
 دناقەرەستا رەنگی (سپیی) دا ب (٢٤) تیروژکان دیار دکەت.
 کو ئەف تیروژکە ژێ زور (کورتن) و ئەگەرە هەژمارا (٢٤)
 تیروژکان ژێ یا دیار نینە. هەر وەک دقە وینەئ دا دیار دبیت :

پشتی قی بریارین ئالایین نەتەوہیی کوردستانی ب ئاواہەکی
 بەرفەرەتەر ل جیہانی بە لاف بوو و ژ ئالی تەف ریکخستن
 و پارت و کەسایەتیین کوردستانی قە ژێ پتر ھاتە قەبول
 کرن . و ئیدی ھیچ گومانەک لاسەر رەنگ و ھیمایین ئالایین
 کوردستانی دا نەمان، بتنی (تیروژکین روژا ئالایین نەبن کو
 جہئ گەنگەشی و بوچونین ھەقدژ بووہ) .

ياسايی کرنا نالایین کوردستانێ ل باشوری کوردستانێ :

پشتی ب فهرمی ناسینا نالایین کوردستانێ ژ ئالیی کومه‌لا جوگرافی - سیاسی یا نیف دهوله‌تی یا بریتانی ، ل کوردستانێ ژێ ههول بو یاسایی کرنا رهنگ و هی‌مایین قی نالایین هاتنه هافیتن . (هه‌ر چه‌ند ب مخابنی فه شه‌ری ناخو و نهو ئالوزیا کوردستان که‌فتیه تیدا نه‌ف هه‌وله زور گیرو کرن و چه‌ند ساله‌کان پشتی قی ب فهرمی ناسینا ریکخراوا بریتانی ل کوردستانێ نه‌ف پینگافه هاته هافیتن) .

ئیکه‌م هه‌ول و پینگاف بو یاسایی کرنا نالایین کوردستانێ ژ ئالیی جه‌نابی سهروک (مه‌سه‌ود بارزانی) فه هاتنه هافیتن . (ئه‌و سوزا بارزانیی نه‌مر دایه (پیشه‌وا قازی محهمه‌د) کو نالایین کوردستانێ ل چیا و بازاری کوردستانێ هله‌دته و نه‌گه‌هشتی قی سوزی بجه بینیت . ب ده‌ستی کورێ وی نه‌ف سوزه هاته بجه ئانین .) ئه‌و خه‌مخوری و ماندی بوونا جه‌نابی سهروکی ل ده‌ست پیکي بو فهرمی کرنا نالایین کوردستانێ و بلند کرنا وی ل قی پارچه‌یا کوردستانێ کیشای ب باشترین شیوه ده‌رینی ژ هه‌ست کرن ب به‌ری‌سایه‌تی یه‌کا دیروکی و حیزی و نه‌ته‌وه‌یی و (خیزانی) یا جه‌نابی سهروکی بو قی ئه‌رکی مه‌زن دکه‌ته .

ل سالین ۱۹۹۸ - ۱۹۹۹ ، کوردستان ب گشتی و جه‌نابی سهروکی بتایبه‌تی د مملانیه‌کا مه‌زن دا بوون لسه‌ر هلکرنا نالای کوردستانێ ، ژ ئالیه‌کی فه گه‌فین هنده‌ک ده‌وله‌تین داگیر که‌ر لسه‌ر بلند کرنا نالایین کوردستانێ ، و ژ ئالیه‌کی دیتر فه ئه‌و درزا دناقمالی یا کوردی دا هه‌یی و دو ئیداره

بوونا هەرێما کوردستانی ئاسته‌نگین هه‌ره سه‌ره‌کی د ریکا فه‌رمی کرن و یاسایی کرنا ئالای نه‌ته‌وه‌یی کوردستانی دا بووینه .

پشتی گه‌نگه‌شه و مەملانییه‌کا دوم د‌ریژل (۱۹۹۹/۶/۹) حکومه‌تا هەرێما کوردستانی پروژه‌یی یاسایا فه‌رمی کرن و بلند کرنا ئالایی کوردستانی بو پەرله‌مانی کوردستانی ه‌نارت . (۱۵۷)

د قی فه‌ترئ دا دان و ستانده‌کا زورا مه‌زن د میدیایین کوردستانی ل ناقه‌ه‌را ره‌وشه‌نبیر و نقیسه‌کارین کورد ، و هه‌ر وه‌سان دناقه‌ه‌را په‌رله‌مانتار و سیاسه‌ت‌قان و هاوه‌لاتیین ئاسایین کوردستانی ژئ لسه‌ر ئالایی کوردستانی هاتنه‌ کرن . و ل گوفا‌ر و روژنامه‌یی کوردستانی م‌زارین تابه‌ت لسه‌ر قی بابه‌تی هاتنه‌ فه‌کرن و ب گشتی ژئ ئەف پروژه وه‌ک پروژه‌یه‌کی نه‌ته‌وه‌یی و مه‌زن هاته‌ دانان .

هنده‌ک وه‌لاتان گه‌ف کرن و هه‌لدانا ئالایی کوردستانی وه‌ک هیللا سور ناقه‌برن و گه‌فا مایته‌کرنا له‌شکه‌ری کر . ژ ئەنجامی قان گه‌فان گوته‌نا ناق‌دار و د‌یروکی یا سه‌روه‌ک (مه‌سه‌عود بارزانی) هاته‌ بوونی . ئەوا ل (۱۹۹۹/۸/۱۶) د هه‌له‌که‌فتا (۵۳) سالی یا دامه‌زراندنا (پارتی دیموکراتی کوردستان) ئاماژه‌ دایه‌ ئالایی کوردستانی و گوته‌ :

«ئەز بخوه‌ ل سالا ۱۹۴۶ ل ژیر ئالایی کومارا کوردستانی ژ دایک بوویمه‌ و هه‌می ده‌قیقه‌یه‌کی ژئ ئاماده‌مه‌ ل ژیر سیه‌ه‌را قی ئالایی و بو قی ئالایی ژئ بمرم .»
ئەف ووتارا جه‌نابی سه‌روه‌کی به‌یترین و پر سوزترین

۱۵۷- مینواس ناراراتی - (EM ALA XWE BILIND DIKIN) گوفا‌را کولان ب پینین لاتینی - هه‌زمه‌ره ۶ - ل روژا ۱۹۹۹/۶/۳۰ - ل . ۲) .

ووتیه سه‌بارهت ب نالایین کوردستانی هاتبیته گوتن و ده‌برینی ژفیان و ئیراده‌یه‌کا مه‌زن دکهت بو بلند کرنا نالایین کوردستانی ل قی پارچه‌یا نازاد کری یا وه‌لاتی .

پشتی قی وتاری ، ئیدی ههمی وه‌لاتین داگیرکه‌ر و نه‌حه‌زین نافخویی و ده‌رفه‌یی ده‌مه‌به‌ر نالایین کوردستانی بی‌ده‌نگ مان . و ههمی تاکین کورد ده‌می ئه‌ف جوش و خروش سهروکی سه‌بارهت ب نالای نه‌ته‌وه‌ی و دیرینی خوه‌دیتی ، بوونه‌خودان ههمان هه‌لو‌یست و هوشیاریه‌کا میلی سه‌بارهت ب نالا و بلند کرنا وی سهره‌لدا و بوو‌حه‌ز و داخو‌زه‌کا جه‌ماوه‌ری و ته‌فکر ل باشوری کوردستانی .

پشتی دانو ستانده‌کا زور په‌رله‌مانی کوردستانی ب بریارا خوه‌یا هه‌ژماره (٢٦) ل (١١/١١/١٩٩٩) یاسایا ژماره (١٤) ی یا سالای ١٩٩٩ تایبهت ب (نالایین کوردستانی) ده‌ریخست کو ده‌قی وی یاسای بی ئاوی یه :

یاسای نالای هه‌ریمی کوردستانی عیراق

به‌ناوی خوی به‌خشنده و میه‌ره‌بان

به‌ناوی گهل

ئه‌نجومه‌نی نیشتمانین کوردستان

ژماره‌ی بریار : ٢٦

روژی بریار : ١١/١١/١٩٩٩

((بریار))

پشت به‌و ده‌سه‌لاته‌ی که به پی برگه (٣) ی ماده (٢) له یاسای ژماره (١٠) ی سالای ١٩٩٧ پیمان دراوه و له‌سه‌ر ئه‌و

بنه‌مایه‌ی که‌ئه‌نجوو‌مه‌نی نیشتمانی کوردستانی عیراق له‌ دانیشتنی روژی ۱۹۹۹/۱۱/۱۱ یدا یاساکاری کردوو، ئەم یاسایه‌مان دهره‌ینا :

یاسای ژماره (۱۴) ی سالی ۱۹۹۹
یاسای نالای ههریمی کوردستانی عیراق

مادده‌ی یه‌که‌م :

ههریمی کوردستانی عیراق نالایه‌کی ده‌بیت به‌شیوه‌ی لاکیشه‌بی، که پانییه‌که‌ی دوو له‌سه‌ر سینی درژییه‌که‌ی ده‌بیت و، دابه‌ش کراوه له‌سه‌ر سینی لاکیشه‌ی ناسویی یه‌کسان له‌ درژی و پانی داو، پیکهاته‌که‌ی به‌م شیوه‌یه‌یه‌:
۱- لاکیشه‌ی سه‌روهه‌ رنگی سووره، هی‌مای شه‌هیدانی بزافی رزگاری خوازی کورده .

۲- لاکیشه‌ی ناوه‌راست رنگی سپی ده‌بیت، هی‌مای ناشتی و نازادی و دیموکراسی و لی‌بوردنه (تسامح)، که خه‌لکی کوردستان ناواته‌ خوازیه‌تی .

۳- خۆریکی زه‌رد ده‌که‌وێته ناوه‌راستی لاکیشه‌ سپیه‌که‌وه‌و ، چه‌قه‌که‌ی خالی یه‌کتر برینی تیره‌ی لاکیشه‌ سپیه‌که‌ ده‌بیت و ، تیره‌ی خۆره‌که‌ ئه‌وه‌نده‌ی پانایی لاکیشه‌ سپیه‌که‌ ده‌بیت و (۲۱) بیست و یه‌ک تیشکی لی‌وه‌ دهرده‌چیت به‌ شیوه‌ی سینی گوشه‌ی دوو لا یه‌کسان و ، بنکه‌کانی ( ) یه‌ک له‌سه‌ر بیست و یه‌ک له‌چیوه‌ی گوی خورکه‌ ده‌بیت و، درژی‌شیان بگاته‌ نیوه‌ی ههر دوو لاکیشه‌ سوور و سه‌وزه‌که‌. خۆره‌ زه‌رده‌که‌ هی‌مای به‌رده‌وام وه‌یوا و ئومیده‌و، (۲۱) بیست و یه‌ک تیشکه‌که‌یش هی‌مای جه‌ژنی

نهوورزی نهته‌وایه‌تییه، روژی به‌رخودان و راپه‌رین و شوره‌ش
رزگاری دژ به زولم و زورو چه‌وساندنه‌وه .

۴- لاکیشهی خواره‌وه ره‌نگی سه‌وز ده‌بیت و ، هی‌مای
کشتو کال و سروشت و ژینگهی کوردستانه .
ماددهی دووم :

ئهو جی‌گیایانهی که ئالا‌کهی له‌سه‌ر هه‌لده‌دری‌ت له
(په‌یره‌و) دیاری ده‌کری‌ت .
ماددهی سییهم :

هه‌لکردنی ئالا له کاتی خور هه‌لاتن دا ده‌بیت و، هاتنه
خواره‌وشی له کاتی خور‌ئاوا بووندا .
ماددهی چواره‌م :

دروست و چاپ و دابه‌ش کردنی ئالا به ره‌زامه‌ندی وه‌زاره‌تی
روش‌ه‌نبیری ده‌بیت .
ماددهی پینجه‌م :

نابیت ئالا له بونه‌نیشتمانی و نه‌ته‌وایه‌تی و ئاهه‌نگه‌کان
دا به‌رز بکری‌ته‌وه یان به کار بی‌ت، ئه‌گه‌ر هاتوکه‌م و کوری
هه‌بوو له‌مه‌ر گورانی ره‌نگه‌کانی و پاک و پوختی و درانی .
ماددهی شه‌شه‌م :

هه‌لدانی ئالا شان به‌شانی ئالای عی‌راق ده‌بیت له‌و بونانه‌ی
که ئالای عی‌راقی تی‌دا هه‌لده‌دری‌ت و، تا قه‌واره‌ی ده‌ستووری
فیدرالیه‌ت ده‌چه‌سپی‌ت بو چاره‌سه‌ر کردنی کی‌شهی کورد
له‌عی‌راق دا .
ماددهی هه‌وته‌م :

ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران بوی هه‌یه په‌یره‌ویکی تایه‌تی ده‌ر
بکات بو ئاسان کردنی جی‌به‌جی کردنی به‌نده‌کانی ئه‌م
یاسایه .

ماددەى ھەشتەم :
كار بە ھىچ دەقىك ناكرىت كە لەگەل ھوكمەكانى ئەم
ياسايە دا ھاو دزىت .
ماددەى نويەم :
دەبى ئەنجوومەنى وەزىران ئەم ياسايە جىبەجى بكات .
ماددەى دەيەم :
ئەم ياسايە لە ميژووى دەرھىنانىيەو ھە جىبەجى دەكرىت
و لە روژنامەى رەسمىدا بلاو دەكرىتەو ھە .

جوهر نامق

سەرۆكى ئەنجومەنى نىشتەمانى كوردستانى عىراق

*****

ب قى ياسايى ئىدى (شىواز و ھىما و رەنگىن ئالايى
كوردستانى بو ھەتا ھەتايى ھاتنە چەسپاندن) ئەف ئالايە
ژ ئالايەكى (نەتەوھى) كەلتورى و سىياسى بەرەف ئالايەكى
(ياسايى) و رىكخستى ب (دەقىن ياسايى) ھاتە گوھارتن .
كو ئەفە ژى بو جارا ئىكەمىن بوويە د دېروكا گەلى كورد دا
ياسايەكا پەرلەمانى ئىك ژ رەمز و سىمبولىن و بىن نەتەوھى
ب ياسايى رىك بىخىت .

ياسايا ھەژمارە (۱۴) يا سالا ۱۹۹۹/۱۱/۱۱ ، ھەر چوار
رەنگىن دېروكىن كوردان دگەل روژا نەتەوھى بو ئالايى
كوردستانى ھەلبىزرتن .

لگور فى ياسايى نالايى پيروزي كوردستانى ب چوار
رهنگين رهسه نيى كورده وارى دگهل (هه تاف) هكى ب رهنگى
(زه) كو دنيشا نالايى دا دبرسقىت و تيروژكين ويى نافه راستا
نالايى كوردستانى گهش دكهت ، بو كوردستانى و نه ته وهى
كورد به رههم هات .

لگور مادهيا ئيكهم يا ياسايا نالاي دى هه ريمما كوردستانى
نالايهك هه بيت ب ناوايى (لاكيشه يى) كو پانى يا وي دى دو
لسهر سى يا دريژى يا وي بيت ، و هاتيه دابه شكرن لسهر
سى لاكيشه يين ئاسويين يه كسان د دريژى و پانيى دا كو
بيكهاتا وي دى بفي ناوايى بيت :

- لاكيشه يا سهري ب رهنگى سوره ، هيمايى شه هيدين
بزافا رزگارى خوازا كورده .

- لاكيشه يا نافه راستى ب رهنگى سپى بيت ، هيمايى
ناشتى و نازادى و ديموكراسى و ليبورنيه (تسامح) كو
خهلكى كوردستانى هيشى يان بو دخازيت .

- هه تافه كا (زه) دكه فيته نافه راستا لاكيشه يا سپى

دا ، دى ب ئاوايى (بازنەيى = خر) بيت كو (۲۱) تىروژك دى
 ھەبن و دريژى يا وان بگەھىتە نيڭەكا لايىشەيىن سور و
 كەسك ، ھەتافا زەر ھىمايا بەردەوامى يا ھىشى و ئومىدا
 و (۲۱) تىروژكەين وي ژى ھىمايىن جەژنا نەوروزا نەتەوايەتى
 يە ، روزا بەرخودان و راپەرىن و شورەشا رزگارى دژى ستەم و
 زوردارى و تەپەسەر كرنى يە .

- لايىشەيا ژىرى ب رەنگى (كەسك) دبيت ، كو ھىمايا
 چاندن و سروشەت و ژىنگەھا كوردستانىيە .

دقى مادەيى دا ھەم رەنگ و شىوايى دابەش كرنا وان
 و ھەم ژى تىروژكەين (ھەتافى) ھاتنە ئىك لا كرن ، كو ب
 دريژايى يا دېروكا ئالايى كوردستانى ئەف ھەر دو خالە جھى
 جىاوايى بوون .

روزا دناف ئالايى دا لگور شروفەيا ياسايى ھىمايى ئومىد
 و ھىشى يانە و تىروژكەين وي ژى دەربىرىنى ژ نەورزا نەتەويى
 و شورەش و بەرخودانا گەلى كورد دكەت ، ئانكو (روژ)
 بخوھ ۋەك ھىمايى نەتەويى دناف ئالايى دا ھاتىە دانان
 و ۋەك گرنگەين پىشكا ئالايى كوردستانى دەيتە زانين
 ، (سەخمەراتى قى گرنگى يە كو مەزنتەين دژايەتى ژى
 دگەل قى (ھەتافى) دناف ئالايى دا ھاتىە كرن و نوکە ژى
 يا بەردەوامە ، و زور پارتەين خودان ئايدىولوژيەين راست رەو
 دژايەتى يا ھەبوونا (روژايى) دناف ئالايى دا دكەن و پىشنيار
 بو گوھارتنا وي دايەنە پەرلەمانى كوردستانى ، بىيى بەرچاڧ
 گرتنا قى راستىيى كو (روژ) د ناخ و كوويراتى يا كوردان دابە
 و بناغەكى كووير و دووير د ميتولوژى و دېروك و فەلسەفەيا
 كوردان و كوردستانيان دا ھەيەلەوما ھەر دژايەتتەك بو
 بوونا (روژايى) دناف ئالايى كوردستانى دا دراسستى يا خوھ

دا دژایه‌تییه دگهل دیروک و فهلسه‌فه و جیهان بینی یا گه‌لی کورد ، ئەشجا ب چ هیجەت و لژر چ بهانه دا بهیته کرن گه‌ره‌که بهیته شه‌رمزار کرن و گشت تاکین کورد و کوردستانی ل فی هی‌مای گه‌قناری خوه خودان ده‌رکه‌فن .
 روژا ۱۲/۱۷ئ هی‌می ساله‌کی وهک روژا نالایی کوردستانی هاته دیار کرن و ب هلکرنا نالایان و گیرانا ئاهه‌نگان روژا ۱۲/۱۷/۱۹۴۵ئ ل کوردستانی دهیته ساخ کرن . هه‌ر وهک د بریارا ژماره (۴۸) یا روژا (۲۰۰۴/۶/۱۹)ئ په‌رله‌مانی کوردستانی هاتیه دیار کرن بشی ئاواپی :

به ناوی خوای به‌خشنده و میهره‌بان
 به ناوی گه‌له‌وه
 ئەنجومه‌نی نیشتمانیی کوردستانی عیراق
 ژماره‌ی بریار : ۴۸
 روژی بریار : ۲۰۰۴/۶/۱۹
 ((بریار))^(۱۵۸)

پشت به حوکمه‌کانی برگه (۱) ی ماده‌ی په‌نجا و شه‌ش له یاسای ژماره (۱) ی هه‌موار کراوی سالی (۱۹۹۲) و ، له سه‌ر داوای ئەنجومه‌نی وه‌زیران ، ئەنجومه‌نی نیشتمانی کوردستانی عیراق له دانیشتنی روژی (۲۰۰۴/۶/۱۹)یدا، ئەم بریاره‌ی خواره‌وه دا :

یه‌که‌م : دانانی روژی ۱۲/۱۷ئ هه‌موو سالیک که روژی هه‌لکردنی نالای کوردستانه به روژی دایک له کوردستان .
 دووه‌م : ئەم بریاره له روژی ده‌رچوونیه‌وه جی به‌جی

۱۵۸- وقایعی کوردستان - ژماره ۴۸ - ل روژا (۲۰۰۴/۷/۲۴) - ل . ۵۰ .

دەكرىت و لە رۆژنامەى رەسىمى بلاو دەكرىتەوہ .

د.رۆژ نوری شاوھیس

سەرۆكى ئەنجومەنى نىشتەمانى كوردستانى - عىراق

*****

بىرپار
وئىقايىمى كوردستان

بەناوې خوای پەخشەندو مېھرەبان
بەناوې گەئەو
ئە نچومەنى نىشتەمانى كوردستانى عىراق
ژمارەى بىرپار: 48
رۆژى بىرپار: 2004/6/19

"بىرپار" ✓

پشت بە حوكمەكلى بېگە (1) ى ماددەى پەنجارشەش لە پاساى ژمارە (1) ى ھەمواركارووى سالى (1992) و، لەسەر داوای ئەنجومەنى وەزيران، ئەنجومەنى نىشتەمانى كوردستانى عىراق لە دانىشتى رۆژى (19/6/2004) ىدا ئەم مەسئۇلەى خوارووى دا:

پەكەم، دانانى رۆژى 17/19 ى ھەموو سالىك كە رۆژى ھەكرەش ئالای كوردستانە پە رۆژى دايك لە كوردستان.

ئووھە: ئەم بىرپارە لە رۆژى دەرجوونىيەوہ جەنەجەن دەكرت و لە رۆژنامەى رەسىمى بلاو دەكرىتەوہ.

د رۆژ نوری شاوھیس
سەرۆكى ئە نچومەنى نىشتەمانى كوردستانى - عىراق

هەر وهسان بو گشتگیر کرن و جی به جی کرنا یاسایا نالایین کوردستانی ل ۲۱/۷/۲۰۰۴ ، سه روکاتی یا ئەنجومه نی وهزیران سیسته می هه لکرن و دروست کرنا نالای کوردستانی ده رتخست ، کو ئەف بریاره ب گرنگترین و دیروکی ترین بریار سه بارهت ب نالای کوردستانی دهیته زانین. بقی ناوایی لخواړی دیار :

پشت به حوکمه کانی ماده (۷) له یاسای نالای کوردستانی عیراق ژماره (۱۴) سالی ۱۹۹۹ ، ئەنجومه نی وهزیران له کوپونه وهی ژماره (۴۱) ی رۆژی ۲۱/۷/۲۰۰۴ بریاریدا به ده رکردنی ئەم سیسته می خواره وه :

سیسته می نالای کوردستان^(۱۵۹)

ژماره (۲) سالی ۲۰۰۴

ماده ی یه کهم : پێوانه ی نالای کوردستان بهم شیوه یه ی خواره وه ده بیّت :

أ- ۱۲۰ سم × ۱۸۰ سم .

ب- ۱۰۰ سم × ۱۵۰ سم .

ج- ۶۰ سم × ۹۰ سم .

به لام پێوانه ی نالای بچوک له هەر پێوانه یه ک بیّت به هه مان شیوه ی برگه ی (۱) یه ک ده بیّت .

ماده ی دووه م : نالای کوردستان رۆژانه له سه ر ئەم باله خانانه ی خواره وه هه لده کریت :

سه روکایه تی ئەنجومه نی نیشتمانی کوردستان .

سه روکایه تی ئەنجومه نی وهزیران و هه موو وه زاره ته کان .

۱۵۹- وه قیایه ی کوردستان - ژماره ۵۱ - ل رۆژا ۲۸/۱۰/۲۰۰۴ - ل . ۱۹ .

پارېزگاكان ، قائمقامىيەتەكان ، ناحىيەكان .
سەرچەم بارەگاۋ يەكە سەربازىيە سنورىيەكانى
ھەرئىمى كوردستان .
ئەو بىنكە پۇلىسىيانەى كە دەكەونە دەرەوھى يەكە
ئىدارىيەكان و يان ناۋچە سنورىيەكان كە لە لايەن ۋەزىرى
ناوخو دىارى دەكرىن .
ماددەى سىيەم : ئالايى كوردستان لە سەر ئەم بالەخانە
حكومىيانەى كە لە مادەى (۲) دا باسى لىۋە نەكراۋە لەو
بۈنەو يادەۋەربانەى خوارەۋە ھەلدەدرىت :
ھەموو رۇژانى پىشۋوى رەسمى .
ھەموو ئەو بۇنە و يادەۋەربىيە نىشتىمانىيە گزىنگانەى كە
لە لايەن ئەنجومەنى ۋەزىران بە پىشۋوى رەسمى دادەنرىن .
دەكرىت رۇژانى پىنجشەممە لە گورەپانى قوتابخانەكاندا
رېۋەرەسمى ھەلدانى ئالايى كوردستان (سالاۋى ئالا - تحية
العلم) لەگەل سرۋودى نىشتىمانى بەرئۋە بچىت .
ھەر بۇنە و شۋىنىكى تى تايبەتى كە لە لايەن سەرۋكى
ئەنجومەنى ۋەزىرانەۋە دىارى دەكرىت .
ماددەى چوارەم : ئالايى كوردستان تاكو پىشتىندى ستوون
ھەلدەدرىت ، لەو كاتانەى خوارەۋە دا :
لە روودانى ھەر كارەساتىكى نىشتىمانى و نەتەۋەيى .
لە كاتى رېۋەرەسمى بە خاك سپاردنى سەرۋكى ھەرئىمى
كوردستان .
لە كاتى رېۋەرەسمى بە خاك سپاردنى سەرۋكى
ئەنجومەنى نىشتىمانىيى و ، يان سەرۋكى ئەنجومەنى
ۋەزىران .
لە ھەر حالەتىكى تر ، كە لە لايەن ئەنجومەنى

وەزیرانەو بە روژی ماتەمینی گشتی دادەنریت .
 ماددهی پینجەم : دەسەڵاتی مۆلتەدان بە چاپکردن و
 دروستکردنی ئالای کوردستان، یان بازرگانی پیکردنی بە
 هەموو جوۆرو شیۆهکانی ئالا لە پەرۆو کاغەزو هەر کانزایەك
 بیټ ، دەدریت بە وەزیری روشنبیری ، کە بە پیتی رینمایی
 تایبەت ریشوینەکانی دیاری دەکات ، بە شیۆهیهك کە لە
 کەل یاسای ئالای کوردستان و ئەم سیستەمە بگونجیت .
 ماددهی شەشەم : لە سەر وەزیرەکانی حکومەنی
 هەرئەمی کوردستانە ، ئەم سیستەمە جیبەجی بکەن .
 ماددهی حەوتەم : ئەم سیستەمە لە روژی بلاوکردنەوهی
 لە (وەقائعی کوردستان) دا کاری پی دەکریت .

نیچیرفان بارزانی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران

*****

لگور فی سیستەمی کو ژ ئالیی سەرۆکاتی یا جفاتا
 وەزیران فە دەرکەفتی ب تەمامی شیدۆاز و رینەمایین
 چیکرن و هلکرنا ئالای کوردستانێ چەسپان و یاسایا ئالای
 کوردستانێ کەفتە کاری ، بتایبەت ئەو پێوانەییین ئەندازەیی
 بو چیکرنا ئالای هاتینە دانان کو ب تەمامی دگەل یاسایا
 ئالای هەف تەریبە و هەر کەس و لایەن ب فان رینەمایان
 پیگیر کر . و تەفایا ریشەبەری و سازییین میری پی هاتنە
 پیگیرکرن کو ئالای کوردستانێ بلند بکەن و ملکەچی
 پیقەرین یاسایی بن .

سەزگەکی سەنجدۆستى وەزىران

پێشت بەهۆكەكانى مادە (٧) ئە ياسای شایى هەزرى سێ کوردستانی عێراق ژمارە (٣١) ساڵى ١٩٩٩ ،
 ئە ئێجۆمەنى وەزيران لە کۆیۆتەوى ژمارە (٤١) بەزى ٢٠٠٤/٩/٢٦ برارىزوا بە دەركۆنى ئەم سەنجدۆستى
 خواریوە.

سەنجدۆستى ناساى کوردستان
ژمارە (٢) ساڵى ٢٠٠٤

مادۆى نەكەم: پێژانەى ئاڵای کوردستان بەم شێرۆمەى خواریوە دەپێت:
 پێژانەى ئاڵای گەورە بەم پێژانەى خواریوە دەپێت:

١- (١٢٠٠) سم X ١٨٠ سم

٢- (٦٠٠) سم X ٩٠ سم

٣- (٦٠) سم X ٦٠ سم

بەلام پێژانەى ئاڵای بچوك لە هەر پێژانەىك پێشت بەهەمان شێرۆمەى بڕگەى (٣) بەك دەپێت.
مادۆى دووهم: ئاڵای کوردستان رۆژانە لەسەر ئەم پالەخانانەى خواریوە هەڵدەدرێت:

- سەرگەکانى ئە ئێجۆمەنى نێشانمانى کوردستان.
- سەرگەکانى ئە ئێجۆمەنى وەزيران و هەموو وەزارەتەكان.
- پارتیزگانان، قاشقەپەتەكان، تاجەكان.
- سەرچەم بارەگاڵ بەكەسەرزایە سەئۆبەكەكانى هەزرى کوردستان.
- ئەو پێنگە پۆلىسانەى كە دەگەورە دەركۆمەى بەكە ئیواربەكەكان و بیان ئارچە سەئۆبەكەكان كە لە
 لاپەن وەزیرى ئارمێز ديارى دەكۆرێن.
- مادۆى سێهەهم:** ئاڵای کوردستان لەسەر ئەم پالەخانە حكۆمەتانەى كە لە مادەى (٢) دا ياسای ئێجۆم
 ئەكۆرە لەر پێژانەى پادەوربەكەى خواریوە هەڵدەدرێت:
- ١- هەموو ئەو پێژانەى پادەوربەكە نێشانمانى گەزگەنەى كە لە لاپەن ئە ئێجۆمەنى وەزيران بە پشۆوى رەسمى
 دەكۆرێن.
- ٢- دەكۆرێت رۆژانە پێژانەى مەمە لە كۆرەپانەى قوتابەكەكاندا رۆژرەسمى هەڵدانى ئاڵای کوردستان (سەزگەى
 ئاڵا، شەپە ئەلم) لە كەل سەزگەى نێشانمانى بەرپۆرە پێژانەى.
- ٣- هەر پێژانەى شۆنێكى ئێرە ئابەپانەى كە لە لاپەن سەزگەى ئە ئێجۆمەنى وەزيران وە ديارى دەكۆرێت.
- مادۆى چوارەهم:** ئاڵای کوردستان تاكو پێشێنەى شۆن هەڵدەدرێت، لەر كاتانەى خواریوە:
- ١- لە رۆژانەى هەر كارسانێكى نێشانمانى و ئەئەوئەم.
- ٢- لە كاتى يان رەسمى بە شاك سيارانەى سەزگەى هەزرى کوردستان.
- ٣- لە كاتى رۆژرەسمى بە شاك سيارانەى سەزگەى ئە ئێجۆمەنى نێشانمانى و، بیان سەزگەى ئە ئێجۆمەنى
 وەزيران.
- ٤- هەر حالەتێكى ئێرە كە لە لاپەن ئە ئێجۆمەنى وەزيران وە بە رۆژى مەتەمەنى گەش دەكۆرێت.
- مادۆى پێنجەهم:** دەسەلاتى مۆلەتدان بە چاچاگەن و دەرەسكۆرنەى شایى کوردستان. بیان بارزگەنەى
 پێكۆرنەى بەهەموو جۆر شۆرەكانى ئاڵا لە پێژانەى گەزگەنەى هەر كاروانەىك پێشت، دەپێت بە هەزرى
 رۆشانمانەى كە بە چۆنى رێنمانەى ئابەپانەى رێشۆنەكەكانى ديارى دەكات. بە شێرۆمەى كە لە كەل ناساى شایى
 کوردستان و ئەم سەنجدۆستەى گەزگەنەى.
- مادۆى شەشەم:** لەسەر وەزیرەكانى حكۆمەتى هەزرى کوردستان، ئەم سەنجدۆستەى چۆنەجۆر بێكەن.
مادۆى هەهەهم: ئەم سەنجدۆستەى لە رۆژى پلۆگەرنەكۆمەى ئە (رەهەقەى کوردستان) دا كارى پێ دەكۆرێت.

ئێشچەر ئسالى پەزىزانى
 سەزگەكى سەنجدۆستى وەزىران

سەرۆکاتی یا هەرێما کوردستانی ژێ ل ساللا (۲۰۰۶) ژ بو چهسپاندنا یاسایا نالایێ کوردستانی و شیوازی بلند کرنا نالایێ کوردستانی نهخاسمه لجهه نالای عیراقی و نالایین پارتین سیاسی فهرمانهکا هەرێمی ب ژماره(۶۰) ل روژا (۲۰۰۶/۷/۱) دهريخست بقی ناوایی لخاری دیار :

هەرێمی کوردستان

سەرۆک

ژماره : ۶۰

بهروار : ۲۰۰۶/۷/۱

(فهرمانی هەرێمی)^(۱۱)

پشت بهستن بهو دهسهلاتانهی پیماندراره به پێی یاسای سەرۆکایهتی هەرێم ژماره (۱) ی سالی ۲۰۰۵ ی ههموار کراو به یاسای ژماره ۲ ی سالی ۲۰۰۶ ، بریارماندا بهوهی :
(نالای کوردستان) به تهنها لهم شوینانهی لای خوارهوه ههلبکریت :

- سههرجهم دام و دهزگا حکومهیهکانی هەرێمی کوردستان .

- سههرجهم بارهگاکانی لهشکری کوردستان .

- سههرجهم بازگهکانی هەرێمی کوردستان .

- حیزبه سیاسیهکان دهتوانن له بارهگاکانیاندا له تهك

نالای کوردستاندا نالای حیزبهکانیان ههلبکهن .

- له ههر بۆنهیهکی رهسمیدا که پێویست به ههلهکردنی

نالای عیراق بکات ، ئهوه نالای شوهرشی ۴ ی تهموزی سالی

۱۱- وهقیبعی کوردستان - ژماره (۶۲) - لروژا (۲۰۰۶/۷/۲۷) - ل. ۱۱ .

۱۹۵۸ هەلەدەکریت ، تا ئالایهکی دیکه‌ی به پێی دەستور بۆ
دەوله‌تی عێراق فیدرال دەست نیشان دەکریت .
نوسراوه له هه‌ولێر له رۆژی چواری مانگی چه‌وتی سالی
۲۰۰۶.

مسعود بارزانی

سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستان - عێراق

*****

ئەف فه‌رمانا هه‌ریمی کو هێزه‌کا زور زیده‌تر دا ئالای
کوردستانی و پتر خه‌لك و رێقه‌به‌ریین میری و پارت و لایه‌نین
سیاسی ب یاسایا ئالای کوردستانی و چه‌وانی یا هلک‌رنا
ئالای پێگیر کرن ، نه‌خاسمه‌ قی فه‌رمانی بریارا گ‌رنگا
هه‌لنه‌کرنا ئالای (به‌عسیان) کره فه‌رمانه‌کا به‌یژ و هه‌ر
ل وئ رۆژی تا نها ئالای حکومه‌تا عێراقی (به‌عسیان) ل
کوردستانی هندا بوو و نه‌هاته بلند کرن . چه‌تا حکومه‌تا
فیدرال یا عێراقی نه‌چار کری ب ئاوايه‌کی به‌روه‌خت ئالای
عێراقی بگوهرن .

پىشتى گۇھارتنا د ئالايى عىراقا فېدرالدا ھاتىيە كرن . (ھەر چەند ئەف گۇھارتنە يا بەرۈھخت بوويە) لى فەرمانەكا دېترا ھەرئىمى ژ ئالايى سەرۈكاتى يا ھەرئىمى فە دەرکەفت ، كو دەرڤەت ب ھەلكرنا ئالايى عىراقى لجەم ئالايى كوردستانى ھاتە دان . كو ئەو ژى فەرمانا ھەرئىمى يا ژمارە (۱۵) ل (۲۰۰۸/۲/۱۰) بوويە بىقى ئاوايى لىخارى ديار :

كۆماری عىراق	جمهورية العراق
ھەرئىمى كوردستان	اقلیم كوردستان
سەرۆك	الرئيس
	فەرمانى ھەرئىمى ^(۱۱۱)
	ژمارە (۱۵) سالى ۲۰۰۸

بە پىي ئەو دەسسەلاتەي پىماندراوہ لە ياساى سەرۆكايەتى ھەرئىمى كوردستان - عىراق ژمارە (۱) سالى ۲۰۰۵ ھەموار كراودا و لە رۇشنايى برگەكانى ياساى ئالايى ھەرئىمى كوردستان ژمارە (۱۴) سالى ۱۹۹۹ و دواى ئەو گۆرانكارىيەي ئەنجومەنى نىشتەمانى عىراق كەردويەتى بە ياساى ژمارە (۹) سالى ۲۰۰۸ لە ياساى ئالايى عىراق ژمارە (۲۳) سالى ۱۹۸۶ و ياساى ئالايى عىراقى ژمارە (۶) سالى ۱۹۹۱ ھەموار كراو، دەربارەي لابرەدى ئەو ھىمايەنەي ئاماژەيان بو رزئىمى پىشوو دەرکرد ، و پەسەند كەردنى ياساكە لە لاين ئەنجومەنى سەرۆكايەتى عىراقەوہ لە ۲۰۰۸/۱/۲۹ ، و ھەر وەھا لە لاين ئەنجومەنى نىشتەمانى كوردستان لە رۆژى ۲۰۰۸/۲/۱۰ بىريارماندا بە :

۱۱۱- وەقايەى كوردستان - ژمارە (۸۱) - لروژا (۲۰۰۸/۲/۱۴) - ل . ۱ .

- ۱- هه لکردنی ئالای نویی عیراق له تهک ئالای کوردستان له هه موو ئه و جیگایانهی که پیویسته هه لیکریت به پیی یاسا و رینماییه کاریکراوه کان له کوردستاندا .
- ۲- هه لوه شانده وهی برگه ی (۵) ی فرمانی هه ریمیمان ژماره (۶۰) له ۲۰۰۶/۷/۶ .
- ۳- ئەم فرمانه له رۆژی ده چوونیه وه کاری پیده کریت .

مسعود بارزانی

سه روکی هه ریمی کوردستان

*****

بفی فرمانی دیسان ئالای عیراقا فیدرال مل ب ملی ئالای کوردستانی ل هندهک جهان هاتیه بلند کرن . و جهنابی سه روکی شیا ب پیدگیری یا خوه ، ئالای عیراقی بگوهریت و هندهک ژ هیمايین به عسیان و شوڤنییه تا عه ره بی لسهر رابکته .

وفاقی کوردستان

لسرمان هه‌ریسی ژماره ۱۶ یاسینی ۲۰۰۸

جمهورية العراق
اقلیم کوردستان
الرئیس

کۆماری عێراق
هه‌ریسی کوردستان
سه‌رۆک

✓ **فه‌رمانی شه‌ریسی**

ژماره (۱۵) سالی ۲۰۰۸

به پیتی نو دمه‌سه‌لانه‌ی پێماندراره له یاسای سه‌رۆکایه‌تی هه‌ریسی کوردستان-عێراق ژماره (۱) سالی ۲۰۰۵ ی هه‌موارکراوه‌دا و له پۆشنا‌یی بێگه‌کانی یاسای ئالای هه‌ریسی کوردستان ژماره (۱۴) سالی ۱۹۹۹ و دوا‌ی نو کۆژانکاریه‌ی ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی عێراق کردویه‌تی به یاسای ژماره (۹) سالی ۲۰۰۸ له یاسای ئالای عێراقی ژماره (۲۳) سالی ۱۹۸۶ و یاسای ئالای عێراقی ژماره (۶) سالی ۱۹۹۱ ی هه‌موارکراوه‌، ده‌ریاره‌ی لایه‌رینی نو هه‌م‌په‌نه‌ی ئاماژهدیان بۆ پێشوو ده‌کریه‌، و په‌سه‌ندکردنی یاسه‌که له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی سه‌رۆکایه‌تی عێراقه‌وه له ۲۰۰۸/۱/۲۹ و هه‌روه‌ها له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی کوردستان له ۲۰۰۸/۲/۱۰ بپارماندا به :

- ۱- هه‌نکردنی ئالای نوێی عێراقی له ته‌ک ئالای کوردستان له هه‌موو شه‌و جێگا‌یانه‌ی که پێویسته هه‌ن‌بکریته به پیتی یاسا و پێنهامیه‌ی کارپێنکاره‌وه‌کان له کوردستاندا.
- ۲- هه‌ن‌وه‌شاندنه‌وه‌ی بێگه‌کی (۵) ی فه‌رمانی هه‌ریمان ژماره (۶۰) له ۲۰۰۶/۷/۶.
- ۳- شه‌م فه‌رمانه‌ له ۲۰۰۸/۲/۱۰ ده‌رچوو‌نیه‌وه‌ی کاری پێده‌کریته.

سه‌مۆد بازانی
سه‌رۆکی هه‌ریسی کوردستان

هه‌ولێر
۲۰۰۸/۲/۱۰

پاشان حكومهتا هەريمى ل ۲۰۰۷/۳/۲۹ ، شروقه كرنهكا نوى بو ئالايى كوردستانى ل لەسر سايتى فەرمىي خوه بەلاڤ كر كو دقئ روھنكرنى دا ب ئاوابهكى تەمام و جوان پېقەر و چەوانى يا پېكھاتن و چيكرنا ئالايى كوردستانى ديار كر . لەسر گرنگى يا فى بابەتى دەقى فى روھنكرنى كو تانوكە زى ل سايتى فەرمىي حكومهتا هەريما كوردستانى دا مايە دئ ئينمە خواري .^(۱۱۲)

ئالاي كوردستان

هەموو گەلانى لەسر رووى ئەم زەمىنە، ئەوانەى سەربەستىن يان بە شيوەيهكى فيدرال دەژين خاوەنى ئالاي خويان ، ئالاي كوردستانيش ئالاي كوردستانى فيدرالەو لە تەواوى ئەو ناوچانەى لە ژيەر دەسەلاتى حكومەتى هەريمى كوردستان دان، لە داموودەزگا حكومىيەكان و ئورگانە

۱۱۲- ژ مالمپەرى &map=03010100&lngr=13 www.krg.org/articles/detail.asp
. هاتنە وەرگرتن . mr=168&nr=16877

پسمیه کان شه کاوهیه....

پیناسهی ئالای نه ته وهیی کوردستان :

ئالای کوردستان پیک هاتوووه له سێ رهنگ و دروشمیک له ناوهندی .

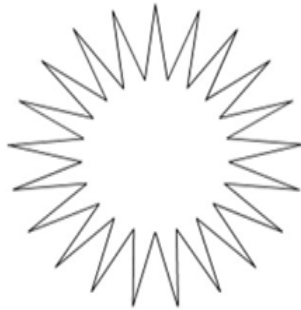
رهنگه کان :

ئالای کوردستان له لاکیشهی ئاسۆیی پیکهاتوه ، لاکیشهی سه ره وه رهنگی سووره، ئه وهی ناوه ند پنگی سپی به ، و لاکیشهی خواره وه رهنگی سه وزه . به رینی ئالا دوو له سه ر سێ ی درێژییه که یه تی .

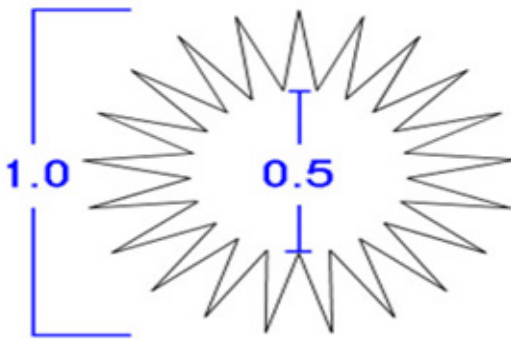

دروشمی نه ته وهیی :

دروشمی نه ته وهیی ئالای کوردستان خوړی زیڕینه ، ئەم خوړه ٢١ پەر (تیشک) ی به کسان و هاوشیۆهی ههیه .

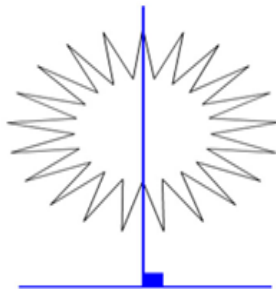
به له بهر چا وگرتنی دوو له سهر سی به تی قه باره ی نالا ،
خوری زپین به په په کانیه وه یه ک (۱) پیوه ره و به بی په په کان
نیو (۰,۵) پیوه، ئەم په رانه شیوه یان راسته و له دهره وه
خالیکی تیژ دروست ده کهن .

خۆره‌که ده‌بی رێک له چه‌ق (ناوه‌ندی) ئالای کورستان
جیگیر بییت .

خۆر به‌شیوه‌یه‌ک جیگیر کراوه که ستوونی ناوه‌ندی ئالای
به ناو خالی تیژی به‌رزترین په‌ر(تیشک) تێده‌په‌رێت .

چۆنییهتی پێکهاتهی رهنگهکان :

رهنگهکانی ئالای کوردستان به شیوهی خوارهوهیه :

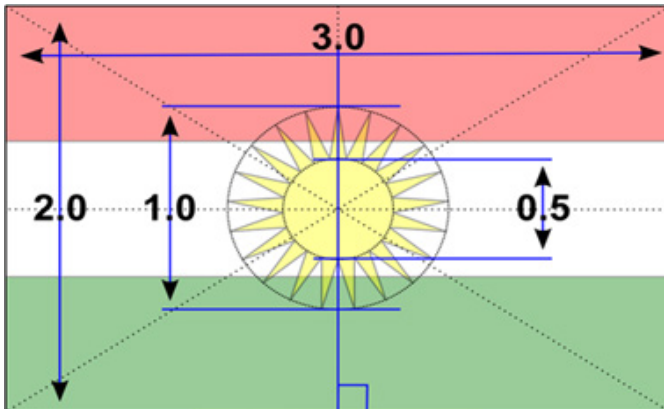
PMS 032 : سوور

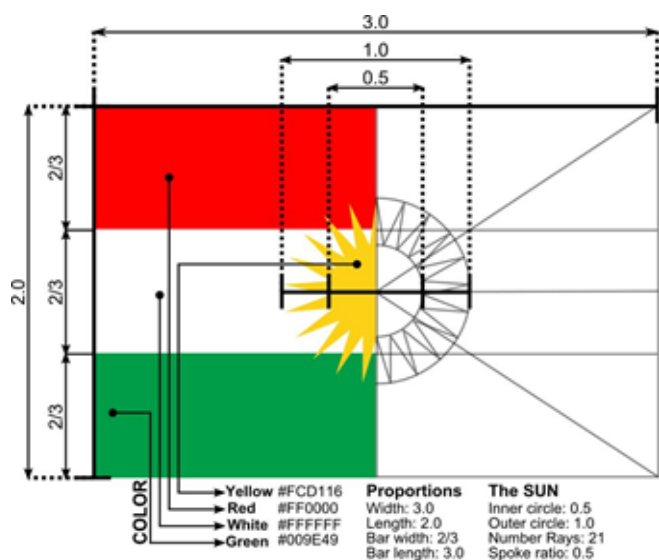
PMS 354 : سهوز

PMS 116 : زهرد

شیوهکانی بهکارهینانی ئالا :

- 1- هه‌ئاسینی به دارا ، پێویسته خۆره‌که‌ی له هه‌ر دوو پرووه‌هه دیار بێت .
- 2- به‌رز کردنه‌وه‌ی له باری پانی ، رهنگی سوور له سه‌ره‌وه‌هه و رهنگی سه‌هوز له خواره‌وه‌هه .
- 3- به‌رز کردنه‌وه‌ی له باری درێژێ، رهنگی سوور له لای چه‌پ و رهنگی سه‌هوز له لای راست .
- 4- له یه‌خه‌دانێ وه‌ک رۆژیت له سه‌ر سینگ، له لای چه‌پ له سه‌ر دڵ هه‌ل‌ ئه‌گیریت .
- 5- له سه‌ر میز دانانی ، پێویسته به لای چه‌پدا بشکێته‌وه .

بھی ئاوايي ل د شروف کرنا سايتا فهرمي يا حکومهتا ههريما کوردستاني دا هاتي هتا ئاستهکي زور ريئه مابين باش سه بهارته شيووازي هلکرنا ئالاي کوردستاني هاتنه ديار کرن . نه خاسمه پيئه ريئن رهنگ و چهواني يا هه لايوستنا ئالاي کوردستاني ب باشي هاتينه شروفه کرن . هه ليهت گه رهک بوو مينا پراني يا وه لاتان هندهک ريئه مابين ديتري بو ئالاي کوردستاني هه بن ، نه خاسمه ب ليهه چاف گرنا رهوشا کوردان ل ههريما کوردستاني و تهف پارچه يين ديتري ، کو تا نوکو دقويناغا رزگاري يا نه ته وه ي دانه و دوژمان ب ئاوايه کي زور قالاتي و ژ ههف دو فه هه تيان ئيخستينه د ناقهه را هيما و سهه رکده و ئيستراتيژيه تا گه لي کورد دا ، بتني ئالاي کوردستاني وهک تاکه هيمايي ئيگرتي ب رولي ناقهه نديياتيي رادبیت.

لهوما باشه بو قي و قويناغي تهف ريئه مابيين سهه ري بهينه زيده کرن :

۱- ئالا بتني بو شه هيدن بزاقا رزگاري خازا کوردي (لسهه تابوتي) بهيته بکار ئينان و ژلي شه هيدن سهه نگهري بو هيچ که سهه کي ديتري ماف نه بيت ئالاي دانته سهه تابوتي .
 ۲- رهوشه نبيرهک به لاف ببیت (لدهستپيکي) کو ئالاي کوردستاني ل شه هيانا نه هيته را کرن چونکه بهايي ئالاي ژ قي چه ندئ مه زنتره) و ل قويناغا دويي ئه و که سانين سهه ريچي دکهن سزا بو هه بيت .

۳- فهه مانگهه يان ريئه بهه ريهک تاييهت يان (ل ههه ريئه بهه ريهکي فهه مانبهه رک تاييهت) بهينه دهست نيشان کرن يان دامه زراندن بو ديف چوونا ئالاي کوردستاني و ئه و کيماسيين توشي ئالاي دبن چاره سهه بکهت .

- ۴- حكومت خو بەرپرسىيار بېنېت ھەمبەر پاراستنا ئالا و ئەو سەرېپېچىيىن دەينە كرن لىسەر ئالايى بھينە سزا دان . و زىندەگافىيىن لىسەر ئالايى (ب زانين يان نەزانين) لگور ياسايا ئالايى كوردستانى وەك تاوان (جەرىمە) بزانيت ، چونكە بھايى ياسايى د جى بەجى كرنى داىە .
- ۵- ھىچ لايەنەكى (چ گشتى يان تايبەت) ماف نەبىت بو كرىارەكا بازرگانى ئالايى كوردستانى بكار بېنېت .
- ۶- ھەر لايەنەكى ئالايى بلند دكەت بەرپرسىيار بىت ژ گوھرنا ئالايى ل دەمى گونجايى و وى پپارىزىت ژ دريان يان پىس بونى .
- ۷- دەمى بى رىزى د ھەمبەر ئالايى كوردستانى بھيتە كرن جودا ژ بكەرى ، پالەدر ، ھارىكار ، و ھەتا تەماشەفانين بى ھەلوپست ژى بھينە سزا دان ، چونكە دزايەتى يا ياسايى ھاتىە كرن ، جودا ژ بى رىزى كرن بەرانبەر سىمبولەكا نەتەوايەتى ، يان ھەر كەسى تاوانەكا دژى ئالايى بزانيت و جھين شولەژى پى ئاگەھدار نەكەت سزا بو ھەبىت (چونكە فەشارتەنا تاوانى بخو تاوانە) .
- ۸- نابىت ھىچ حىزىەك (يان ھىچ كومپانیا و سەنتەرەك) ئالايى خو ھەفكوفى ئالايى كوردستانى يان بلندتر ژ ئالايى كوردستانى بلند بەدەت .
- ۹- نابىت ھىچ نفىسىنەك يان نەخش و نىگارەك لىسەر ئالايى كوردستانى بھيتە چىكرن .
- ۱۰- دقېت درىژاھى يا ستوينا ئالايى (۴) جارار ھندى درىژاھى يا ئالايى بىت .

رامانین رهنگین نالای و جیاوازی یا بوچوونان :

بیگومان ههر نهنه وه و وهلاتهک رامانهکا تایبته بو رهنگ و درویشمیین نالایین خوه ههنه ، کو ئەف رامانه ژێ دهربرینی ژ کهلتور و جیهان بینی و دیروک و حهزا وی نهتهوهیی دکته . ئەفجا ئەف هیمایه (خالهکا) بچویک بیت یان تیروژکهک ژ تاقی یان ستیژ یان گیانهوهرهک بیت . رهنگ و هیمایین نالای کوردستانێ ژێ کومهکا رامان و بوچوونان لسهر ههنه . نهخاسمه رهنگین (سور و سپی و کهسک) و (ههتاف) ورهنگی وی (زهرا) و تیروژکین (تاقی) و ههژمارا وان تیروژکان .

ب ئاویهکی گشتی سی بوچوون لسهر رامانین رهنگ و روزا دناف نالای کوردستانێ دا ههیه بشی ئاوی :

شروقه یا ئیکی :

ئەف بوچوونه لسهر بنگهههک (دیروکی) رادوهستیت ، و رهنگ و هیمایین نالای بو سهردهمی (ئیمپراتوریهتا میدیا) و ئیک گرتنا پارچه و بهشین ئاخوا کوردان ل وی سهردهمی دزفرینیت . و لسهر قی باوهری به کو :

ئیمپراتوری یا میدیا سی بهش بون :

۱- بهشی روز ئافا گوتنی میدیا ئاتروپاتین

۲- بهشی روژهلات (پارتاکتا)

۳- بهشی نافهراست (میدیا بچویک)

دبیت ههر سی رهنگین سور و سپی و کهسک ژ فان ههر

سی بهشان یان هیمایین پانهایین وان هاتبیته وهرگرتن .

و روز ژێ ژ کاریگهری یا (میترائیسم) و پیروزی یا روزی

د ئاینین وی سهردهمی هاتبیته وهرگرتن بتایبته کو (روز)

هیمایی (میترا) یه (MITHRA) (۱۱۳)

ههروهسان (کههیم زهند) د دهرحهقا هیمایین نالای میدیا
دا دبێژیت :

«میدیا ئهو نالا خوه ژ بو سروشتی سییمبول بکهن
ههلبژارتینه . ژبو کو ههردهم کوردان ژ سروشتی چهزکرنه.....
رهنگی سور تهمسسیلا قوریانین کوردان دایینه ، روژهلاتنا روژی
روناهی یه ، رهنگی سپی سادهتی و ئاشتی یه ، رهنگی
کهسک ژی رهنگی سروشتی یه .» (۱۱۴)

لگور قی شروقه کرنی نالا کوردستانی دهبرینی ژ
بهگرتنا پارچهیی کوردستانی دکهت و هیمایی یهگرتن
و سهرخوه بوون و سهروهی یا کورد و کوردستانی یه و ئەف
نالای نهایی کوردستانی هیمايه بو سهرخوه بوونا ههمی
پارچین کوردستانی و مولکی تهف گهلی کورد و پارچهیی
کوردستانییه .

شروقه یا دوویی :

شروقه کرهکا ئایینی یه و لسه قی باوهری یه کو
رهنگین نالای کوردستانی ژ باوهرا گهقنه دینی کوردان
(زهدهشتیهتی) هاتیه وهرگرتن و رهنگ قهدان لسه نالای
(میدیا) کره و دناخی (قهشارتی) کوردان دا مایه زیندی تا
روژا ئیرو و رهنگ قهدانا وی لسه نالای نها ژی ههیه . کو ئهو
ژی بقی ئاواپی یه :

۱- رهنگی (سور) ژ قوریانی دانیت ئایینی زهدهشتی یا
هاتیه .

۲- رهنگی (سپی) هیمایی سوزا زهدهشتی یه کو

۱۱۳- شاهو عوسمان سهید قادر - ههمان ژندهر - ل. ۱۴ .

۱۱۴- A.BALI - ههمان ژندهر - ل. ۱ .

بەختەوهری بو مرووفین پاك و چاكه كارە .
 ۳- رهنگی كهسك ژ فه‌رمانا زه‌رده‌شت بو دار چاندن و پاراستنا ژینگه‌هی هاتیه ، یان ب بوچونه‌كا دبتر ژێ ئەف سی رهنگه ژ هه‌ر سی فه‌رمانین نافدارین زه‌رده‌شتی (هه‌زا باش و گوتنا باش و کربارا باش) هاتینه .

روژا دناف نالایی دا ژێ هیمایی پاکی یا روناھی و ناگری یه كو ئەف روناھی یه ژێ هیمایی (ئه‌هورا مه‌زدا) یه .⁽¹¹⁵⁾
 لگور قی شروقه کرنی نالای کوردستانێ کووراتی یه‌کا زورا میتولوژی هه‌به و ده‌ربینی ژ هه‌ستین فه‌شارتیین کوردان دکه‌ت و ره‌سه‌ناتی یا ئایینی یا گه‌قنه‌ دینین ره‌سه‌نین کوردان خویا دکه‌ت .

شروقه‌یا سیی :

ئەف شروقه‌یه‌ ل یاسایا ژماره‌ ۱۴ یا سالایا ۱۹۹۹ ئی یا هه‌رێما کوردستانێ دا هاتیه ، و بقی ئاواپی شروقه‌ یا هیمای و رهنگین نالای دکه‌ت :

۱- لاکیشه‌یا سه‌ری ب رهنگی سوره ، کو ب هیمایی شه‌هیدین بزاقا رزگاری خازا کورده .

۲- لاکیشه‌یا نافه‌راست ب رهنگی سپی یه ب هیمایی ئاشتی و نازادی و دیموکراسی و لیبورینی یه کو خه‌لکی کوردستانێ هیفی یا وی دخازن .

۳- روژه‌کا بره‌نگی زه‌ر دکه‌قیته‌ نافه‌راستا لاکیشه‌یا سپی ، کو ۲۱ تیروژک دی هه‌بن و درێژی یا تیروژکان دگه‌هیته‌ نیشا لاکیشه‌یین سور و كهسك و ئەف روژه ژێ ب هیمایی جه‌ژنا پیروزا نه‌وروزا نه‌ته‌وه‌بی یه ، روژا به‌رخودان و راپه‌رین و شوره‌ش و رزگاریی دژی زولم و زوری و ته‌په‌سه‌ر کرنی یه .

۱۱۵- شاهو عوسمان سه‌مید قادر - هه‌مان ژنده‌ر - ل . ۱۴ .

٤- لاکیشه یا خواری ب رهنگی کهسک دبیت کو هیمایئ چاندن و سروشت و ژینگهها کوردستانی یه .
 ههلبهت ئەف شروقه یا کو یاسا ددهته رهنگ و هیمایئ نالای کوردستانی ب شروقه کرنهکا فهرمی دهیته ناسین و ههر کهس و لایهنهک پی پیگیر دبیت . ئانکو رامانین فهرمیئ رهنگیئ نالای کوردستانی ئەو رامانه ئەوا یاسایا ژماره (١٤) یا ههریما کوردستانی ل سالا (١٩٩٩) بو کری .
 ئەف شروقهیه نوکه یا گشت گیره و د پهروهده کرنا ریشتیئ نوی و زانینگههان دا دهیته گوتن . لی ئەفه ب رامانا قی چندی نینه کو هر دوو شروقهییئ دپتر نابیت بهینه بهحس کرن ، یان کهسهکی باوهری پی نهبیت .
 بهلکو گهرهکه پتر فهکولین بو وان ههر دوو شروقهییئ دپتریئ دیروکی و ئایینی ژی بهینه کرن و راستی یا وان بهیته خویا کرن .

هیمایی نه ته وهی نالاین کوردستانی :

گرنگترین هیمایی نالای کوردستانی (روژ) ا دناف نالای دایه ، کو لگور یاسایا ژماره (۱۴) یا نالای کوردستانی و رینه مایین فهرمیین حکومهتا ههریما کوردستانی وهک (هیمایی نه ته وی) هاتیه دانان .

ئایه ئەف هیمایی نه ته وی ژ چ هاتیه ؟ ئایه کووراتی یه کا دیروکی و ئایینی ههیه ؟

ئیک ژ کاریگه رترین دیاردین سروشتی لسهر (میتولوژی) یا مروقان (روژ) بوویه کو د سهردهمی گهفن و نوی دا کارگهری لسهر (ئایین و هزرین مروقان) هه بوویه و ههمی دهما وهک پیروزترین هیمایی جیهانی هاتیه ناسکرن .

«ههر ژ سهردهمی زور کهفن (روژ) وهک ئیک ژ سستی رین ئەسمانی جهی گرنگی پیدانا مروقان بوویه و زور جارن گه هشتیه ئاستی پهرستن و دانانا وی وهک یه زدانه کی بهیز . لی بلبهر چاف گرنا فی راستی کو هیچ ئایینه کی گهقنار (روژ) وهک خودی نه زانییه . و وان ههمیان باوهری ب خودایی پهروه دگار و مهزن باوهری هه بوویه ، بتنی وان ئەو هیز و روح و روناھی یا مهزنا د روژی دا وهک هیمایه کی هیزا خودی دپه رست و ریز لی دگرت .»^(۱۱۱)

«زور جارن ژی زور میلله تان باوهری ههیه کو (روژ) ژیده را پهیدا بوونا نه ته وهی وانه ، و هوکارا سهرکهفتن و مهزناھی یا وان لسهر نه ته وهی دیت رین جیهانییه . بو میناک د ئایین (نشین توو) کو پرانی یا خه لکی (یابانی) پهیره و کارین

۱۱۱- تاریخ جامع ادیان ، بی ناس ، جان ، مترجم : علی اصغر حکمت ، انتشارات آموزش انقلاب اسلامی ، تهران ۱۳۷۰ - ص ۲۰ .

ویینه . (ئاماتراسوا) وهک یهزدانی (روژی) و هیمای (روناهی یا ژبانی) یه و بنه مالا دهسه لاتدار (ئیمپراتور) ژ ئالی ویشه هاتینه بوونی و ژ وینه .»^(۱۱۷)

دناف جفاکین هیند و ئه وروپی دا ژی دیارده یین سروشتی نه خاسمه (روژ) وهک یهزدانهک دهاته هه ژمارتن . و (میترا) وهک مهزنترین و بهرچاقترین هیمای (روژی) دهاته دانان . «زور کهس لسه ر قی باوه رینه کو (میترا) ئه و یهزدانی ل (روما گهفن) دهاته په رستن . هیمای روژی بوویه و ئایینی میترائیسیم ب ئایینی (روژ په ریسی) ناقدار بوویه .»^(۱۱۸)

«د ئایینی زه رده شتی دا (میترا) وهک یهزدانهکی بهیز دهاته ناسین ، کو هه فکاری (ئاهورا مهزدا) خودایی مهزن و یهکتایه . و میترا هه مان یهزدانی روناهی یه کو ل هندئ وهک (روژی) هاتیه وینا کرن .»^(۱۱۹)

(روژای کاریگری یه کا زور مهزن ل سه ر (میتولوژی) یا کوردان کریه . و تا نوکه ژئ ئه ف کارگریه یا به رده وامه . د. جهمال نه بهز دهما سه رهاتی یا ئالای کوردستانی ژ زار دهقی (شاکر مه جروم) وه زیری حکومه تا (شیخ مه محمود) فه دگیریت دبیت :

شاکر مه جروم گوتنا خوه هوسا به رده وام کر . «خور (روژ) ژ چی هاتیه؟ ئه فا ل دژی هه یقی ئوسمانیان بوو کو ئه و ل جهم وان سیمبولهک بوو. کوردان روژ ب خوه ره مینا سیمبول ب کار ئاینه ، چونکو بیرو باوه ری یا ئه حمه د موختار جاف هوسا بوو کو کورد ریژی ل تشته کی دگرن

۱۱۷- جهان مذهبی ادیان در جوامع امروز ، جمعی از نویسندگان ، مترجم : عبدالرحیم گواهی ، دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، تهران ، ۱۳۷۸- ص. ۵۳۷ .

۱۱۸- دین مهر ، کومون ، فرانتز ، مترجم : احمد آجودانی ، لس پئجلس ، ۱۳۷۵ - ص. ۱۳ .

۱۱۹- آیین میترا ، ور مازن ، مارتین ، مترجم : بزرگ نادرزاد ، نشر چشمه ، تهران ۱۳۸۳ - ص. ۱۷ .

کو بکاره ببهخشه ،خور، گهرمه، روناھی دبهخشه . لئ ههیف ژئ ئه و روناھی دگره . ئه و بخوه سار و تاری یه . « ههر وهسان ماموستا جهمال نه بهز دبیژه : «دوزا خور (رو ، روژ) تشتهک پر کهفنه ، د میتولوژی یا کورد و میزوپوتامیی ده .» (۱۷۰)

ههلبهت ژبیر نه کهین (روژ) ئی گریډانهکا مهزن ب نالیئ ئایینی فه ژئ ههیه و ئاینین گهفناڕین کوردستانی زور کاریگهر بووینه ب (روژ) ئی و کاریزمایا وی ، و وینی (روژ) و تیروژکیئ وی زور کارتیکرن لسهر باوهڕین ئاینین کوردان ههر ژ گهفن وهره تا نها کرهه . نهخاسمه ئاینی گهفناڕی (ئیزدیاتی) کو ژ کووراتی یا کهلتور و باوهر و دیروکا گهلی کورد هاتیه بوونی و رهسه ناتییهکا کوورا کوردانه ههیه . پتر ژ ههر ئاینهکی دیتر کاریگهره ب (روژ) و روناھی یا (روژ) ئی . کو ئهف کاریگهریه دگههیهته ئاستهکی ، ههمی مهزارگه و په رستشگه هیئ ئاینین ئیزدیان وینی روژی و تیروژکیئ روژی لسهر هه نه . کو ئهفه ژ کاریگهری یا (روژ) ئی لسهر میتولوژی یا وان خویا دکهت . مینا فان وینه یین ل خواری دیار :

په رستشگه ها لالاش

د فی وینهیی دا قوبهیا په‌رستشگه‌هی ژ تیروژکیڼ روژئ بی‌کها‌تیه . کو ژ گوپی‌تکا قوبه‌یی به‌ره‌ف خواری به‌فره‌ه دبن . و رامانا خپرو و به‌ره‌کعت و ره‌حه‌تا روژئ و رونا‌هیئ دده‌ت . و خالا سه‌رنج راکیش د فان تیروژکیڼ روژئ دا‌کو قوبه‌یی پی‌ک دئینن . (ئه‌فه‌یه کو : دوا‌زده تیروژکیڼ به‌رجه‌سته و ۱۲ تیروژکیڼ دیتر کو چووینه نائف کوژیئ قوبه‌یی دا) و ئه‌وین به‌رجه‌سته ده‌رینئ ژ ۱۲ هه‌یقین سالی د‌کن و ئه‌و و ۱۲ ین چووینه د‌نا‌ف کوژیان دا ده‌رینئ ژ ۲۴ ده‌مژمیری یا روژئ د‌کن و ئه‌ف قوبه‌یه ژئ ب گشتی لسه‌ر چوار (۴) ستوینان رادوه‌ستن کو لگور بو‌چوونا من ده‌رینه ژ هه‌ر چوار ئه‌له‌منتین سه‌ره‌کیڼ جیهانی کو ئه‌و ژئ (ئاخ - ئاف - ئاگر - هه‌وا) یه . و ئه‌ف قوبه‌یه ل هه‌می جهه‌کی و هه‌ک هه‌ف و ب ئیک ئه‌ندازیاری ده‌ینه دروست کرن . کو ئه‌ف چه‌نده ژئ پی‌دقی ب پتر فه‌کولینان هه‌یه .

یان دفی وینهیی دا :

وینهیی (پرا سیرات) ئ ل (لالش) کو وینهیی (روژئ) ب کومه‌کا تیروژگان لسه‌ر هه‌یه . ده‌رینئ ژ کووراتی یا کاریگه‌ری یا (روژئ) لسه‌ر میتولوژی یا ئیزیدیاتی

دکەت . ئەف هەر دو وینەیه بەسن بو ناسینا هەبوونا
 (روژ) د دیروکا گەفنا را گەلی کورد دا ، کو تا نوکە هاتینە
 پاراستن . هەلبەت جودا ژری و رەسمین سالانەیین (ئایینی)
 ل زور مەزارگەهان بتایبەت مەزارگەهین (شەرەف الدین) ل
 شنگالی و (شیشمس) ل گوندی (گری پانی) و (شیخ
 عەنزەلوت) ل چیاپی (داکا) و زور جەین دیتەر کو سالانە
 جارەکی ب ئاھەنگ و دیلان فە پەرویین (کەسک و سور و
 زەر و سپی) ل قوبەیین وان مەزاران فە دگۆهرن و یین نوی
 پیفە دکەن . کو ئەف هەر چوار رەنگە دگەل تیروژکا روژی یا
 قوبەیان ب ئاوابەکی زور جوان ئالای کوردستانی هیمادکەن .
 و کووراتی یا دیروکیا قودسییەتا فان رەنگ و هیمایان دناخی
 گەلی کورد دا نیشان دەن . هەر چوار رەنگین رەسەنین
 ئالای کوردستانی سالانە ل فان مەزاران ب رێو رەسمین
 ئایینی و دەنگی دەف و موزیکی و ب سەما و دیلانان دەینە
 گوهارتن و نوی کرن . ئایە ئەف رێورەسمە دەرینی ژ نوی
 کرنەفەیا ئالای کوردستانی ل دەمی بن دەستی و بی کیانی
 نادەت ؟

رێورەسمین (هیللی) یان گوهارتنا پەرویین
 پەرستشگەهین ئیزیدیان ل (شیخ عەنزەلوت) چیاپی داکا
 و (شیشمس) ل گری پانی .

روژ (ههتاڤ) د ناڤ نالاین وهلاتان دا :

ههلبهت پیروزی یا (روژ)ی بتنی بجهم کوردان نینه ، بهلکو زور وهلات ههنه کو (ههتاڤ)ی وهک هیماپی نهتهوهیی یا خوه دزانن و د نالاین وهلاتین خوه دا ئەڤ نالایه گونجانینه . کو ئەڤه ژێ گرنگی یا (ههتاڤ) د یار دکهت . بو میناک ل نالاین ڤان وهلاتان دا (روژ) تیدا ههیه :

وهلاتی گزیرتین (مارشال)

وهلاتی لانوس

کومارا نیجر

کومارا نامیبیا

کومارا نائورو

نیپال

کومارا هندوستان

کومارا مالوی

فیدراسیونا مالیزی

کومارا کیریباتی

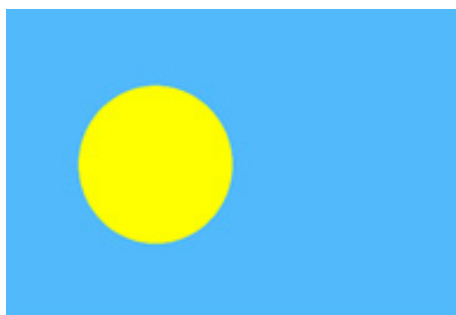
کومارا قیریستان

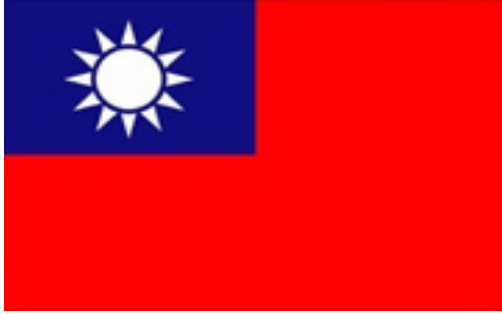
کومارا قه زاقستان

یابان

کومارا پالائو

کومارا تایوان

کومارا بهنگلادش

نانتیگووا و باربادو

پروتوکولا نیف دهولتی یا نالای :

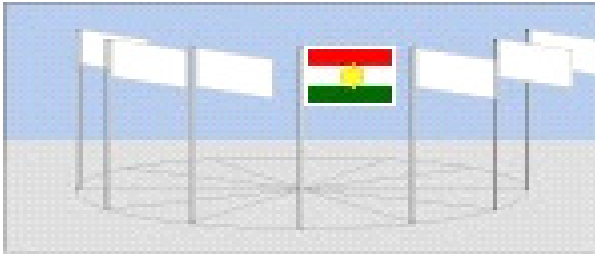
ههلدان و دانانا نالای ب ئاواپهکی راست و دروست ، ئیک ژ ری و رهسمین زور گرنگ و ههستیاره کو هندهک بنهمایین جیهانی و دیار کری ههنه و زور وهلاتان ئەف بنهمایه ل دهستورین ههردهمیئن خوه گونجاندینه و هندهک وهلاتین دیتر ئەف بنهمایه د یاسایین تایبهتین نالای ئهویئن ژ پههلهمانی وان دهردهکهن ئینینه خواری و ههمی سازیین کارگیری و لهشکهری و سیاسیین وهلاتی پی دهینه پیگیر کرن و هندهک وهلاتان ژ ری رینهمایه و بریارین تایهت بو دهرخستینه . ههر وهک حکومهتا ههریما کوردستان ب بریارا ژماره (۲) ل روژا ۲۶/۷/۲۰۰۴ هندهک ژ فان بنهمایان کرینه بریار بو نالای فهرمیی ههریما کوردستان . ئەف بنهمایین جیهانیین نالایان وهک پروتوکولهکا جیهانی دنافهرا وهلاتان دا دهیته پهیرهو کرن ، و مینا زور بیافیئن دیترین یاسایا نیف دهولتی ههمی وهلاتین جیهانی پیگیری پی کرن.

بنهمایین کو لسهر ئاستی جیهانی هاتینه پهسهند کرن :^(۱۷۱) پرانی یا بنهمایین تایهت ب نالای گرتدایی ب تیگههشتنا راستین و هوشمهندیی فه گرتداینه ، و مینا زور بیافیئن دیترین دیپلوماسی یان سیاسی پهیوهستن ب جیهانا سههردمهقه و چهوانی یا بلند کرن و دانانا نالای دهربرینی ژ ئاستی شارستانی و تیگههشتنی دکهت . کو ئەف چهنده ژ ری گرنگی و ههستیار بوونا جورئ سههردهری کرن دگهل نالای (نهخاسمه سههردهری کرن دگهل نالایین وهلاتان) د عورفی دهولی و یاسایا نیف دهولهتیدا خویدا دکهت . هندهک ژ بنهمایین کو لسهر ئاستی

۱۷۱- ژ مالپهری (www.flagprotocol.com) ل ۲۰۱۲/۳/۲۸ هاتبه وهگرتن .

جيهاننى دھيئە پەيرەو كرن سەبارەت ب ھەلدانا ئالايان ب فى
ئواويى لخوايىنە :

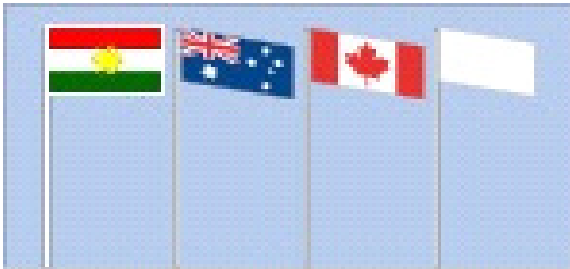
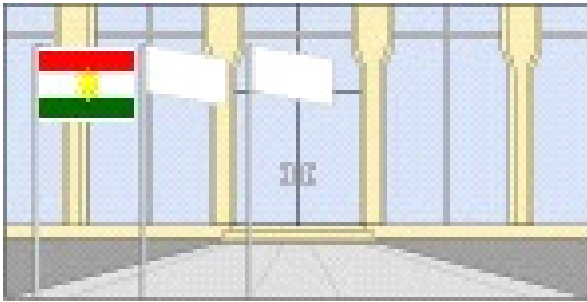
• دەمى كومهكا ئالايان دھيئە دانان ئەگەر ئەو ئالا تايبەت
بن ب ئىك وەلات قە ، بۇ ميناك ئالايىن ھەرئىمان يان پارىزگەھ
و سازيىن تايبەت بن (ئالايى نەتەوھيى) دى ل نيشا فان ئالايان
ھيئە دانان . يان ئەگەر كومهكا ئالايىن وەلاتان ب ئواويى بازنەيى
بھيئە دانان ، دقيت ئالاي نەتەوھيى (خودان مال) دى ل نيشا وى
بازنەيى دا ھيئە دانان . مينا فى وينەي :

• ئەگەر ئالا بتنى بھيئە دانان دقيت ب بەردەوامى ل لاي
راستى بيت لاي راستى ميىزى ، لاي راستى دەرگەھى ، يان ئاليى
راستى وى كەسى سيمنارى ددەت يان ووتارەكى پيشكىش
دكەت . ئانكو ب ئواويەكى بھيئە دانان كو بۇ بينەران ئالا
بكەفيئە ئاليى چەپى وان .

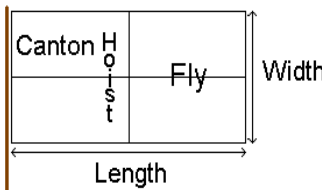
- نهگهر پتر ژ دو یان سى نالایان بهینه دانان دقیت نالای نهتهوهی ل دیماهی یا نالیی راستی یا دهرگهه - میز - ئافاهی... هتد) بهیته دانان ، ئانکو ئیکهم نالا بیت ژ نالیی چهپی یا بینهران (ئهوین لبهرانبهر جهی نالای راوهستیایی) یان بهرهف وی جهی دهین مینا فان وینهیان:

- نهگهر دو نالا ب ئاواپی (لیکدان = فی) ل بهرانبهر ئیک بهینه دانان ، دقیت نالای نهتهوهی ل نالیی چهپی (بینهری) بهیته دانان، ئانکو نالا د راستی دا ل نالیی راستی یا (میلهی) دهیته دانان ، لی دهما د حالهتا (لیکدان) دا ل نالیی چهپی دهیته دیتن. مینا فی وینهی:

• ئەگەر ئالا ب ئاوايى ئاسويى بهيته ههلاويستن ، دقيت هيمايى سهراڤا ئالاي ئانكو چوارىكا ژوورى يا ئالاي كو ب (conton) نافداره نيزيكترين پشك بيت بو ميلهيا ئالاي بو ميناك ل ئالاي ئهريكا دا جهى ستيران جه گرتى د زهمينهيا شين دا وهك (conton) نافداره ، و ئەف بهشه د ههमी ئالايان دا ب گرنگترين پشكا ئالاي دهيته زانين.

و ئەگەر ئالا ب ئاوايى ستونى بهيته ههلاويستن ، دقيت ب ئاوايهكى بيت كو پشكا (conton) ل بلندترين جهى بيت و ل ئاليى چهپى بينهران بيت ئانكو بقى ئاوايى ل ئالاي كوردستانى شريتهيا سور كو ل سهري يه و دهمى ئالا ب ئاوايى ستونى بهيته ههلاويستن دقيت سور بكهقيته ئاليى چهپى بينهران بقى ئاوايى :

• دانانا ئالای لسهەر ترومبیلی دقیت ل ئالیی راستی شاسی یا ترومبیلی بهیته دانان ، ئانکو پیشی یا ترومبیلی و ل ئالیی راستا ترومبیلی ل جههکی موکم و ههژی بهیته دانان .

• دانانا ئالای لسهەر سینگی دقیت لسهەر ئالیی چهپی (لسهەر دلی) بهیته دانان .

• دهمی ئالای چهندين وهلاتان پیکفه دهیته ههلدان ، دقیت ئالای وهلاتی خودان مالی ل ئالیی چهپی و پاشان ئالایی وهلاتین دیتەر لگور گرنگی یا وان وهلاتان بو وهلاتی خودان مال لگور پیتین (ئهجهدی) بهینه دانان .

ژێدهر:

په‌رتووك:

- ۱- زناز سلوپی - ترجمه ر.علی - فی سبیل کردستان (مذکرات) - رابطه کاوا للثقافة الكردية - طبعة الاولى - بيروت لبنان - ۱۹۸۷ .
- ۲- نازاد مزوری - نالاین کوردستانی (سمبول مه یا نه‌هوی دناڤ شعرین شاعران ده) - چاپخانه هاوسهر - هه‌ولێر - ۲۰۰۷ .
- ۳- د. عه‌لی ته‌هر نېروه‌یی - کورد و میژوو (چهند فه‌کولینه‌ک ل دور میژوو یا که‌فنا کورد و کوردستانی) - به‌شێ ئیکێ - نه‌وروز دناڤه‌را میژوو و ئاقیستییدا - ده‌وک - ۲۰۱۰ .
- ۴- ارتور امانوئیل کریستن سن - کاوه‌ی اهنگر و درفش کاویانی - ترجمه (منیژه ازادگان اه‌نی) - تهران - ۱۳۸۷ .
- ۵- طبری: محمدبن جریر طبری - په‌رتووکا (الامم و الملوك) به‌شێ ئیکه‌م - ل. ۱۲۸ .
- ۶- جرجی زیدان، تاریخ تمدن اسلام ، علی جواهر کلام ، به‌شێ ئیکه‌م ، (ته‌ران : موسسه انتشارات امیرکبیر ، ۱۳۷۲ .)
- ۷- سیره ابن هاشم ، ج ۳ ، (بیروت : دارالمعرفه) .
- ۸- په‌رتووکا (نه‌ج البلاغه فیض الاسلام ، خوتبه‌یا ۱۱ ، ل. ۱۲) .
- ۹- A.BALI-ala Kurdistan u alen hin dewleten cihan-2007
- ۱۰- علی تتر توفیق - (الحياة السياسية في كوردستان ۱۹۰۸ - ۱۹۲۷) - مطبعة الخانی (ده‌وک) - سالا ۲۰۰۷ .
- ۱۱- حامید گه‌وه‌ه‌ری - کومه‌له‌ی ژبانه‌وه‌یی کوردستان - چاپی به‌که‌م (به‌لاو کراوه‌یی ئاراس) - هه‌ولێر - ۲۰۰۴ .
- ۱۲- رفیق حلمی - (مذکرات) - (ترجمه‌ الی لغة العربي (جمیل الروژیانی) - الجزء الاول - مطبعة المعارف - بغداد - ۱۹۵۷ .
- ۱۳- هاوړینامه - هاوړی باخه‌وان - ده‌زگایی چاپ و په‌خشێ سه‌رده‌م - چاپخانه‌یی روون - سلیمانی - ۱۹۹۹ .
- ۱۴- کاوه ئه‌مین - ناسیونالیزمی کورد (خه‌بات بو ده‌وله‌تیکی نه‌ه‌وه‌یی (به‌راوړدیک له نیوان سی پارتی کوردیدا) - چاپخانه ئاراس

- = ههولیر - ۲۰۰۶ .
- ۱۵- موجتهبا بوزوویی (وهرگیران ژ فارسی بو کوردی (نازاناز محهمهده عهبدولقادر) - بارودوخی سیاسی کوردستان (۱۸۸۰ - ۱۹۴۱) - ههولیر - ۲۰۰۵ .
- ۱۶- د. هیمدادی حسین - روژنامهوانی کوردی (سه‌ردهمی کوماری دیمووکراتی کوردستان (۱۹۴۳ - ۱۹۴۷) - چاپخانه ئاراس - چاپی یه‌که‌م - ههولیر ۲۰۰۸ .
- ۱۷- نه‌حمهده بالایی - کومارا کوردستان - چاپا ئیککی - چاپخانه خانی (دهوک) - ۲۰۱۰ .
- ۱۸- جه‌لیل گادانی - ۵۰ سال خه‌بات (کورتیه میژوویه‌کی حیزبی دیمووکراتی کوردستانی ئیران) به‌رگی یه‌که‌م - ده‌زگایی موکریانی - چاپخانه‌یی خانی (دهوک) .
- ۱۹- (کونگره‌ی یاده‌وه‌ری سه‌ده‌ ساله‌ی بارزانیی نه‌مر) - به‌ششی دووهم - ئاماده‌کردن و سه‌په‌ره‌شستی (مومتاز حه‌یده‌ری - د. کوردستان موکریانی - د. دلیر ئیسماعیل حه‌قی شئاوه‌یس) - هه‌ولیر - کوردستان - ۲۰۰۳ .
- ۲۰- دین مهر - کومون - فرانتز - مترجم : احمد آجودانی - لس آنجلس - ۱۳۷۵ - ص. ۱۳ .
- ۲۱- آیین میترا - ور مازن - مارتین - مترجم : بزرگ نادرزاد - نشر چشمه - تهران ۱۳۸۳ - ص. ۱۷ .
- ۲۲- تاریخ جامع ادیان - بی ناس ، جان - مترجم : علی اصغر حکمت - انتشارات آموزش انقلاب اسلامی - تهران ۱۳۷۰ - ص. ۲۰ .
- ۲۳- جهان مذهبی (ادیان در جوامع امروز) - جمعی از نویسندگان - مترجم : عبدالرحیم گواهی - دفتر نشر فرهنگ اسلامی - تهران - ۱۳۷۸ - ص. ۵۳۷ .
- ۲۴- (القضية الكردية (ماضي الكرد و حاضرهم) للدكتور بله‌ج شیرکوه - دار الأراس - اربیل - اقلیم کردستان العراق - ۲۰۱۱ .
- ۲۵- ژ په‌رتوکا (روه‌شهن بدرخان ، الاعمال الکامله ، به‌رهه‌فکرنا (هوزان احمد دیرشه‌وی) اربیل - ۲۰۱۵ .

گوفارین یاسایی :

۱- وقایعی کوردستان - ژماره ۴۸ - ل روژا (۲۰۰۴/۷/۲۴) و ژمار ۵۱ ل روژا ۲۸/۱۰/۲۰۰۴ - و ژماره ۶۲ ل روژا ۲۷/۸/۲۰۰۶ - و ژماره ۸۱ ل روژا ۲/۱۴/۲۰۰۸ .

گوفار :

- ۱- گوفارا هاوار
  - ژماره (۱) سالا ۱۹۳۲ - ژماره ۵ (۲۰/تیرمهها ۱۹۳۲) .
  - ژماره (۸) ل روژا (۹/۱۲/۱۹۳۲) .
  - ژماره (۹) ل روژا (۹/۳۰/۱۹۳۲)(تیبین عهرهیی) .
  - ژماره (۱۱) ل (۱۰/۱۱/۱۹۳۲) .
  - ژماره (۳۰) ل روژا (۱/۷/۱۹۴۱) .
- ۲- گوفاری هه لاله - هه ژماره (۱) - سالی یه کهم - ره شه مهی ۱۳۲۴ .
- ۳- گوفارا مه تین - هه ژماره ۹۳ - سالا ۱۹۹۹ .
- ۴- گوفارا گولان - ژماره ۲۳۷ - سالا ۱۹۹۹ - و گوفارا گولان ب پیتین لاتینی - هه ژماره ۶ - ل روژا ۳۰/۱/۱۹۹۹ - مجله کولان العربی - العدد (۲۵) حزیران ۱۹۹۸ .
- ۵- گوفارا سه ره ه لدان - ژماره ۱۲ - سالا ۱۹۹۲ .
- ۶- Dema Nû. 21 Tîrmeh 2005 / Diyarbakir (Amed) hejmara 111

روژنامه :

- ۱- روژنامهیی کوردستان (ئورگانی حزبی دیموکراتی کوردستان / ئیران) - ژماره ۲ - سالی یه کهم - ۳۰ سه ره ماوه زی ۱۳۲۴ (۲۱ دسامبر ۱۹۴۵) - (و (ژماره ۵ - س ۱ - ۲۰/ژانویه یا/۱۹۴۶) - و (ژماره ۱۴ - ۱۳/۲/۱۹۴۶) - و (ژماره ۲۳ - ۶/۳/۱۹۴۶) .
- ۲- روژناما (میدی) - ژماره (۲۶۵) سالا ۲۰۰۶/۱۱/۱۴ .
- ۳- روژناما هاوه لاتی - ژماره ۳۹۶ - روژا ۲/۱۳/۲۰۰۸ .

- ٤- ، Rojnameya Hêvî, hejmaraya teyb; 06.03.1999
٥- رۆژناما ئەفرو ژماره ٢٧٢٧ ئیکشەمب ٢٢/١٢/٢٠١٩ .

مالپەرین ئەلکترۆنی :

- 1- www.wikipedia.org
- 2- www.shargh.us
- 3- www.irantak.ir
- 4- www.persian.com
- 5- Tarikh-iran.blogfa.com
- 6- www.Azadegan Mihan®.blogpost.com
- 7- ghiasabadi.com
- 8- www.saradistribution.com
- 9- www.encyclopaediaislamica.com/madkhal2.hp?sid
- 10- www.fatehnews.net
- 11- www.google.com
- 12- www.xirabetuwa.com
- 13- www.ararat-welat.blogspot.com
- 14- <http://bnk.institutkurde.org>
- 15- www.nationalflaggen.de/flags-of-the-world
- 16- www.krg.org
- 17- <http://www.saradistribution.com/thecaseofkurdistan.htm>
- 18- <https://www.rudaw.net/sorani/onair/tv/episodes/episode/pencamor-15112019>
- 19- <https://www.facebook.com/K24Kurmanci/videos/2487095591412746/>
- 20- <http://www.historyofkurd.com>
- 21- <https://fotw.info/flags/krd-kp.html>

كورتىيەك سەبارەت نقيسەرى پەرتوكن :

يوسف سەبرى نىروھىيى
ژ دايك بوويى ۱۹۷۳ - ئامىدىي / نىروھ / شىقىي
دەرچوويى كولىژا ياساى و رامپارى
روژنامەقان و نقيسەر و پارىزەرە
ب سەدان گوتار و قەكولىنن بەلاف كرى ھەنە
سى پەرتوك چاپكرىنە :
جىھانى بوون و كورد
بو ئازادى يا ۋەلاتى
ئالاي كوردستانى (ئەقە چاپا سىيى يا قى پەرتوكى يە)

